

Роман Димінський.

КНИГОВОДСТВО

курс лекцій з бухгалтерії
читаних у пражській коопе-
ративній школі в 1923/24 р.

видання української селянської
спілки на еміграції в ч.-с. р.
прага 1924 р.

ТІЖ. І. ПОВІК ПЛАН-П, REZOLUTIV.

КНИГОВОДСТВО.

ВСТУП.

Сама назва вказує на те, що наука книговодства займається веденням книг, себто подає правила та зразки, по яким записується до книг важніші події в даному господарстві. Звичайно не всі, а тільки ті, які мають безпосереднє відношення до змін у майні, бо якраз у грошових, чи радше господарських справах потрібно великої точности і порядку, так що і дрібніші зміни мають тут значіння.

В сільсько-господарському житті не часто стрінемося в систематичним веденням книг. Господар добре знає, яке в нього майно; поля звичайно в нього не багато, а зміни прикупленням або відпродажу рідко заходять. Знаряддя також не зуживається з дня на день а має він його часто в руках; він може на всьо легко пам'ятати, над усім має добрий перегляд. Вести записи в книгах про майтковий стан його кождохасні зміни сільський господар звичайно не потребує.

Зовсім инакше є се в купців і більших промисловців. Майно купця дуже різнородне, він нераз торгує сотками різних товарів, розложених часто по кількох складах. Його майно безупинно змінюється так, що до скількості і роду, як і що до вартості, бо нема дня, щоби не куплено або не продано якогось товару, нема тижня, щоби не настала зміна, хоч невелика, в ціні деяких із тих товарів. В таких умовах перегляд над майном дуже утруднений, а то часто неможливий, якщо не має відповідних записів.

Тим більше, що купцеві часто приходится брати або давати в борг товари, і то на дуже нерівні речинці. Пам'ятати, котрого дня, кому і по кілько прийдеться заплатити, коли знова час стягати борги від неточних довжників, се в кождім хоч трохи більшим підприємстві зовсім таки неможливе. Хтоби тут хотів обійтися без книги і записів, зажив би багато прикростей і сварок, навіть процесів, як зі своїми вірителями, звичайно є ними доставці товару, так і з довжниками, своїми відборцями, отже з людьми, на яких купець стало від-

казани. Не маючи змоги, ізза браку записів, доказати висоту довж-
ної суми, речинець її платности, взагалі навіть її правдивість, ку-
пець мігби легко програти справу. Також не стягаючи в час поборго-
ваної суми, дочекавшись нероз, що довжник опинився в міжчасі в
скрутному маєтковому положенні і не мігби потім віддати навіть
при найліпшій волі. В одних випадках се маєткова страта.

Не так очевидні, але часом також тяжкі страти повстають у нас-
лідок хибоного вчислення продажної ціни. Легко сказати, що купець
повинен продавати з зиском, значить по вищій ціні, як сам товар ку-
пив, але кілько має прибавити, се зовсім не так просто, особливо, ко-
ли треба боротися з конкуренцією других купців, які торгують тим
самим товаром. Якщо купець прибавить за багато, висока продажна ці-
на відстрашить покупців, які стануть купувати в його конкурентів;
якщо прибавить замало, може зайти таке, що всі всіх зисків на прода-
них товарах не покрити загальних витрат на підприємство, як платні
помічникам, чинш, освітлення, тощо, не кажучи вже навіть, що понад те
мусить йому торговля дати змогу вижити себе та родину, щоб до-
сягти якраз відповідного зиску, купець мусить мати точний і подрі-
сний перегляд усіх витрат. Він мусить вчислити до ціни товарів не
тільки витрати, що відносяться саме до цього товару, але також роз-
ложити відповідно загальні видатки, перевести відповідну розцінку.
Тільки тоді зможе він точно встановити ціну, нижче якої не слід про-
давати, тільки тоді може досягти зі свого торгування корисного го-
сподарського вислідку.

Коли обставини так непримхливі, що навіть сеї ціни не можна до-
держати та приходиться продавати зі стратю стало, то се знак, що
дане підприємство не оплачується. треба змінити завчасу предмет чи
напрямок торгівлі, зовсім її навіть закінчити, такі се більші страти
не знищили майна, як се легко може статися тим, які книг не ведуть
і записно пізнають, що діло погане.

До наведених причин слід ще додати, що купець у більшім під-
приємстві не може сам усім орудувати. Він відказує поодинокі чин-
ности, цілі навіть відділи на найменших помічників, а над ними по-
требує доброго нагляду, який без ведення книг і записів майже не-
можливий.

Зарадити всім тим недостачам у купецькому і промисловому мистецтві повинно книговодство. Відповідно до згаданих завдань так можна визначити його поняття:

Книговодство се збір записів ведених так, щоб систематично виказували загальний стан майна та зміни в ньому, а також господарський вислід даного підприємства.

Яким способом книговодство досягне своєї мети, се залежить від розмірів і роду підприємства. Кожен купець міг би вести свої книги своїм окремим способом, і справді се так у початках книговодства бувало. Коли торгівля кінцем середніх віків розвинулася можуть в Італії а підприємства більшали, також книговодство стало сильно розвиватися. Згодом кращі та доцільніші способи брали верх над менше доцільними і поширилися загально так, що в р. 1494 роках Лука Пачолі (*Luca Pacioli*) міг зложити підручник про ведення книг таким ладом, як се було вже загально прийнято в венецьких купців. Значить він не видумав ніякого штучного способу, хіба тільки дещо уліпшив і доповнив у способі, який самочинно розвивався відповідно до справжніх потреб торгівлі. Від того часу книговодство стало загально звісним і вживаним по всіх землях, а в недовзі його велике значіння як образу і зеркала господарської дії в підприємстві зрозуміла також держава.

Державним чинникам важно знати стан майна та господарський вислід кожного підприємства вже тому, що відповідно до того вони накладають податки на купців. Без книговодства, в більше розвинених господарських обставинах вони не мали би на чім опертися при оподатковуванні змінчивого купецького майна. Далше треба часом хоронити споживачів перед спекуляцією та надмірним визиском зі сторони купців, особливо в часі господарських потрясень, треба також в інтересі загалу дивитися на се, щоб не провадилися підприємства неолідні та надмірно позадовжані. В кождім разі вимагає державна контрола (нагляд) книговодства як образу господарських відносин у підприємстві та певної підстави для її заклячення.

Таким чином сьогодні купець веде книги вже не тільки з ог-

ладу на власну користь, як се було обговорене передне, але також тому, що се приказує закон. Тому не вистарчить вести книги так тільки, щоб сам підприємець чи його книговод у цьому розізнався, але треба їх вести, щоб також поза підприємством стоячий фаховець мав з них ясний образ господарської дії в підприємстві. (Напр. фаховий відпоручник податкового уряду).

Обовязок ведення книг накладають на купців закони кожної держави, але в поодиноких державах приписи в дечому ріжняться. Російський закон розрізняє кілька (3) родів купців і відповідно до того приписував кожній категорії трохи відмінне що до розміру книговодства та вчисляв подрібно всі його важніші книги. Але се трохи вузьке становище для торгівлі не вигідне, бо різні підприємства вимагають різних книг відповідно до предмету і розмірів своєї діяльності. Приписувати точно такі чи інші книги не доцільно і тому в інших державах сі приписи більші загальні. Запр-хай послужать закони колишньої австрійської держави, ше досі важні на землях, які давнійше до неї належали.

§ 28 торговельного закона каже, що "кожний купець обовязаний вести книги, в яких можнаби в цілости спізнати його торговельні діла і стан його майна". Дальше говорить про обовязок переховування торговельних листів одержаних і видписів висланих листів, але сі приписи відносяться тільки до повноправних купців, себто таких, які платять доходу ^{св.}и податок у висоті встановленій відповідно до величини міста, де находяться підприємства, отже його місця осідку. (В австрії перед війною: в містах з населенням 10000, 50 к.; 10.000-100.000, 80 к.; понад 100.000, 120 к. (Зараз числа може далеко не ті, але ходить тут тільки о принцип).

Наведений припис дуже загальний і ніяк не вимежує блище, як саме вести книги. Деякі новіші закони в інших державах означуєть се точнійше, а хоч вони обовязуєть тільки в тій державі, де кожний з них виданий, прецінь треба звертати на них увагу, бо повстали з відчуття недостатчі давнійших приписів у наслідок розвитку торговельних відносин і на підставі досвідів з буденного життя.

В самому австр. законі слідуєть це тільки приписи^а більше фор-

мального роду (§ 32). Купець мусить вести торговельні книги та всякі інші записи в живій мові та в її азбучних знаках. Книги мусять бути переплетені (оправлені) та почисловані листи за листом, не пильно оставляти порожніх відступів, їх треба вичеркати, якщо незаписані.

Первісний зміст запису не сміє стати нечитким у наслідок черкань, тощо, не відьно нічого витирати, ні робити зміни, де моглоби бути сумнівним, чи зміну зробилося при первіснім записі, чи аж пізнійше.

(§33). Купці обовязані переховувати свої книги через 10 літ, числячи від дня, коли затягнуто послідній запис. Те саме відноситься до скріплених ділових листів, як також до інвентарів і біляксів (книжкових приказів, про які пізнійше).

Ціллю цих приписів є досягти чистого та переглядного ведення і здержування книг та запобігти фальшуванням записів.

Порядно веденим книгам признає закон силу доказу в процесах між купцями в торговельних справах, але вона підлягає свободній оцінці судді, а можуть її скріпити інші докази, як фактури (рахунки), перевізні листки, посвідки відоору і и. (§34). Супроти купців повноправних вона часово не обмежена, супроти купців неповноправних і некупців вона триває 1, 1/2 року, як що се книги повноправного купця. При книгах купця неповноправного, та доказовість обмежена в усіх випадках на 1, 1/2 року.

Предложення книг (судові) може статись на внесення самого купця, який хоче тим підперти свої твердження, але може се також зарядити суддя на внесення противної сторони. Якщоб тоді купець книг не передложив, уважається правдивим твердження противника до до їхнього змісту. Суддя переглядає докладно тільки ті місця, які відносяться до спірної справи, — цілі книги переглядає тільки загально, щоб перекочатися, чи ведені порядно і по приписам. Се тому, щоб не нарушувати торговельної тайни, значить, щоб не приходили до ширшого відомо речі, які зовсім законні та правильні, але про яких купець не бажає собі, щоб знали їх інші, на пр. його конкуренти. Як що судова розправа не відбувається в місці побуту купця, який має передкладати книги, годі він се робить у місцевому су-

ді, а сей посилає овірений витяг з них тому судові, який веде розправу.

Коли ще додамо, що закон установляє порядне ведення книг як необхідне услів'я, щоби досягти вирівняння, то ~~сею з того~~, що закон старається переконати купця до ведення книг виглядами на користь книговодства, згідно на шкоду, яку може потерпіти, якщо не буде вести книг. Кар і прямого примусу закон не вживає, хіба що в разі конкурсу, Купець, який не вів порядно книг, або зовсім їх не вів, або їх місцями фальшував, може бути засуджений ^{за} як банкрут ~~як~~ звинений, що має тяжкі наслідки.

До законних приписів про ведення книг належить також обов'язок штемплювати їх відповідно до роду книги, скількості листів і розмірів поодинокого листа.

Перед війною оплачувалося від аркуша книги головної, конторентної або сальдаконті 1к, коли поверхня не перевищала 5040ст, в противному разі 2 к. Від аркуша прочих книг платилося 20 г до 2640 ст. поверхні 40г від 2640 до 5040 ст а 60 г, понад 5040 ст. Щоби вчислити штемплеву оплату за дану книгу ^{треба} вимножити довжину одного листа шириною, а добуток через число листів.

Одержану поверхню цілої книги ділиться через 5040, згідно 2540, а кільки разів міститься се число в наверхні цілої книги, тільки разів по 1 к. (20 г) вносить штемплева ^{ит} належність. Се тільки примір, бо в ^{на} ~~на~~ших часах оплати очевидно значно вищі.

Перед ужиттям муситься дати книгу до урядового провірення. Діється се таким способом, що через усі листи перетягається два шнурки, а кінці припечатуються урядовою печатю на внутрішній стороні обкладинки.

Торговельні книги можна замовляти в відповідних склепах вже провірені за штемпльовані, що ~~до~~лагоджує торговець книг.

СИСТЕМИ КНИГОВОДСТВА.

Наведені доси законні приписи подають деякі загальні постанови що до ведення книг, але як саме їх вести в конкретному (сьому чи іншому) підприємстві, того блище не вирішують. Таке становище зовсім оправдане, бо існують найрізномордніші підприємства, в яких відмінні технічні та організаційні умови вимагають також відмінних способів ведення книг. Всеж таки ніде не заводять собі книговодства зовсім довільно, тодіби посторонній у нім не визнавався і трудно булоби привчити нових книговодів, основи книговодства всюди однакові. Стрічаємо вправді найрізніші назви книговодських систем, як американське, англійське, російське, французьке, німецьке і ще багато інших (хйбащо бракує тут ще українського), але всі ці відмінні можна звести до двох основних способів, яких формами і комбінаціями являються прочі. Се книговодство поодиноке і книговодство подвійне.

В чім саме ріжниця між одним а другим, се краще буде сказати згодом, коли спізнаємо книги та способи кожного з них. Наразі тільки загально слід сказати, що книговодство поодиноке, просте, не дає так доброго перегляду над кожочасним станом майна, особливо над господарським вислідом, та не годиться так добре для контролі, як книговодство подвійне. Тому за виїмком дрібніших підприємств починається всюди уживати подвійного, а навіть у законодавних кругах поширюється щораз більше погляд, що в купецтві належить держатися тільки книговодства подвійного. В деяких краях се вже стало законом.

Але в науці книговодство вигідніше зачинати від поодинокого, бо вонож справді складається з поодиноких книг, злучених між собою способом досить простим і не дуже тісним. При обговорюванню поодиноких книг можна докладно перейти всі основні поняття, спільні обом системам книговодства, можна зайнятися подрібним описуванням кожної подинокі книги, а слід завважити, що майже всі ці книги, з малими змінами, приходять також у книговодстві подвійнім. Таким чином наука поодинокого книговодства стане разом підготованням до книговодства подвійного, при якому не бу-

дется вже звертати головної уваги на основні поняття та поодинокі книги, тільки на взаємну їх сполуку, на систему рахунків і подвійних записів, яка дає те, чого не дають книги книговодства поодинокого, себто повний, подрібний і певний перегляд не тільки над кожодчасним станом майна, але і над господарським вислідом.

Є завданням кожного книговодства подавати перегляд над майном у найширшому значінню цього слова, як також змін, які заходять у його складових частин.

Се загальне майно обнимає не тільки всі рухомі та нерухомі предмети в посідацтві підприємця (купця або промисловця про якого майно ведуть записи в книгах) і маєткові права супроти інших осіб, але також усі його довги чи маєткові зобов'язання.

Все те, що купець має, рухоме чи нерухоме, та що має право жадати від інших осіб творить разом чинний стан його майна, або (чужим словом) його актива (напр. дім, готівка; другий винен йому 5000 К. і т. д.) без огляду на те, чи є вповні його власністю, чи тяжать на тім які зобов'язання.

Все те, що купець винен другим особам, творить разом довжний стан його майна або (чужим словом) його пасива.

Різниця між сумою активів а сумою пасивів представляє чисте майно підприємця.

Чисте майно є дане тільки чисельно, відчисленням суми довгів від суми активів; коли навіть кажуть, що чисте майно се та часть чинного майна, яка не є затажена довгами, то не треба розуміти, що при загальному майні: 4000К. готівки, 50.000К. дім, 20.000К. довгу гіпотечарного, 30.000К. звичайного довгу—чисте майно се якраз тих 4000К. готівки. Довжник ручить усім майном за довги, вони тяжать на цілому майні. Відки і чим він їх заплатить, се його річ, може тут якраз тою готівкою. Треба се так розуміти, що чисте майно се тільки чисельна надвижка чинного майна в цілости над довгами в цілости, не ся чи лиша маєткова частина; се тільки поняття рахункове.

Але поняття дуже важне, бо точною мірою стану посідання, багатства, якої небудь особи являється не загальне майно, а тільки чисте. В кого багато активів, той ще не богат, якщо тяжить на ньому рівночасно ціла хмара довгів. Тому кожди, осмислюючи своє матеріальне положення, все відчислить наперед довги від чинного майна і щой-

но тоді має точно даний справжній стан свого посідання. Іншими словами вчислити тут не тільки загальне, але і чисте майно.

Вчислити се не так трудно, треба тільки відняти довги від активів, але протягом часу се чисте майно змінюється, воно або зростає, або маліє відповідно до корисного або некорисного ходу діл.

Зріст чистого майна се нічого іншого, як те, що і в щоденній мові називаємо зиском. Коли говоримо, що хтось має зиск з якогось діла, розуміємо тим, що він більше мав з того приходу, як витрат по його майно збільшилося. Але знова не висгарчить сказати, що взагалі майно стало більшим, для точности треба зазначити що се збільшилося чисте майно, значить, що актива збільшилася в вищій мірі, як пасива. Примір: хтось мав 100К майна, довгів жадних, чисте майно 100К. Купив товари за 100 К а продав їх за 150К, але за посередництво завинив посередникові 20К. зиск очевидно вносить тільки 30К. не 50, що обчислимо також порівнянням чистого майна: зараз ч. м. $\text{€ } 150\text{К. готівки} - 20\text{К довгу} = 130\text{К}$, давніше ч. м. 100К, збільшення ч. м. 30К., се є чистий зиск на цілому ділі.

Подібно страта являється зменшенням чистого майна.

Господарським вислідом у данному підприємстві є все або зиск або страта, значить або по певному часі чисте майно є більше, як початкове ч. м. або менше. Деколи воно вдержиться нарівній висоті, тоді нема ні зиску, ні страти, але се випадок рідкий.

Кожде книговодство мусить вказувати господарський вислід, тому є важним питання, як котрий рід книговодства підходить до справи чистого майна, чи зараховує тільки майно загальне з його змінами, се пересунки в стані поодиноких масткових частин, чи побіч загального слідкує також зміни в чистому майні, його збільшення-зиски, його зменшення-страти.

Коли якась подія в підприємстві доторкається стану майна можна завдати два питання. а) яка зміна зайшла в поодиноких частинах, котра збільшилась, котра зменшилась, б) який се мало вплив на стан чистого майна, чи і воно змінилося, а коли так, чи збільшилося (зиск), чи знова зменшилося (страта).

Примір: Було всього 200К. готівки; за 150 куплено товари, 10 видано на дрібні витрати як напр. чорнило, то що, а) зміна в час-

10.
тинах майна така, що вийшло готівки в першому випадку 150К., в другому 10; за те в першому ввійшло на 150К, б) Перший випадок не мав впливу на стан чистого майна, вийшло готівки на 150 К. на тільких збільшило товарів, чи в готівці, чи в товарах тут все одно є майна на 150К. У випадку другим вийшло 10К готівки, нічо за те не прийшло, бо чорнило, папір і т.д. скоро минаються, їх нема вже як до майна зачисляти, значить зменшилася актива (готівка), інших за те не прибуло, чисте майно в другому випадку зменшилося о 10К (стра- та).

В однім малім примірі се виглядає маловажне, бо хоч не буде ясно сказано, чи змінилося чисте майно, можна се вносити і по спо- собі а) з того, що розходів готівки в 2-му випадку не відповідає жаден прихід інших активів. Але коли таких випадків буде 100 і 1000 тоді вже не все одно, чи за кожним разом зміна чистого майна буде в книгах виразно зазначена, чи треба буде непрямо доходити того, котрим розходам активів відповідають приходи інших знова ак- тивів і навпаки. Нічо иншого тоді не остане, як додавати всі акти- ва і суму по сотім, тисячнім випадку порівняти з початковою, коли більша теперішня, видко зросло чисте майно, коли менша, видко зма- ліло. Сей спосіб непрямий очевидно менше вигідний а до того ще не так докладний. Чисте майно сьогодні більше, є зиск, але на чім, де, сього спосіб а). не скаже, бачимо тільки дві суми, всіх активів і всіх пасивів, яких різницею є чисте майно. Спосіб б). каже в наве- деному примірі сейчас, що була страта 10К.; на чім? на дрібних вит- ратах. Подібно скаже при иншому випадкові, скажім при тому з про- дажу товарів за 150 К, що є тут зиску 30 К на товарах і т.д. Не тільки висота зиску (стра- ти) але і його (її) зложення тут пода- ється, де повстав і на чім. З того пізнати, о скільки ліцший спо- сіб б).

Можна заздальгідь сказати, що спосіб а) се спосіб книговод- ства поодинокого, спосіб б) знова подвійного. Книговодство поодино- ке відповідає тільки на питання, яка зміна зайшла в поодиноких складових частях майна, як у наслідок різних подій у підприємств- ві-одні збільшилися, другі зменшилися, але як се вплинуло на чис- те майно, сього книговодство поодиноке не виказує. Щоби про се до-

відатися, чи, скажім по році, підприємство дало зиск чи страту, даремним трудом було би шукати за тим по книгах, не в се там прямо ніде вказане. Одинокий спосіб, се додати до себе всі актива, коли в пасива, відняти їх від суми активів, а так одержане чисте майно порівнати з чистим майном з перед року. Ріжниця се зиск або страта. Ріжниця, се одно тільки вислідне число зі всіх торгів, усіх діл, усіх зисків і страт за цілий рік. Де саме було досягнуто зиску, де саме затерпілося страту, цього книговодство поодиноке не вказує. А прецінь се важне бо діла, при яких до страт приходять треба обмежувати як найбільше, за те поширити діяльність там, де можна досягти значнійших зисків.

Тому богато відповіднійший буде спосіб (б), якого вживає книговодство подвійне. Воно подає все те, що книговодство поодиноке, себ-то вказує зміни в маєткових частях у наслідок подій у підприємстві, але zarazом сповняє ще другу задачу, вказує як впливають ті події на стан чистого майна. Ізза сього подвійного завдання і зветься воно подвійним. Велику користь дає тим, що не вдоволяється вчисленням господарського вислїду в однім числі, як поодиноке, але вказує подрїбно де, на якій маєтковій частині, в якому напрямі, повстали зиски, а де знова страти. Тим самим дає підприємцеві змогу зарядитися відповідно до теперішніх досвідів, яких образ подає книговодство, залишити некорисні діла, поширити корисніші, заощадити там, де було надмірно витрачено.

Яким способом виконує кожде книговодство завдання, яке собі ставить, се слід буде пізнати з примірів, яких обговоренням займається дальша частина сих лекцій.

Інвентура.

Перш усього книговодство мусить виказати початковий стан майна при заснованню підприємства. Діється се помічю так званої інвентури, себ-то провірки дійсного стану кожної з окрема маєткової частини; відповідно до роду такої частини треба її перелічити (на пр. готівку), переважити (на пр. каву), перемірити (на пр. полотно) та оцінити (на пр. дім, товари), а рівночасно записати одержані в сей спосіб дані с кожної зокрема маєткової частини до виказу майна а иншими словами зладити інвентар.

Інвентар.

Інвентар або виказ майна облімає всі складові частини чинного майна підприємства наведені по кількостям і в грошах оцінені, як також усі його довги.

Назва "інвентар" походить з чужої мови (латинської), але вона вже загально прийнялася не тільки в нашій мові, але також в инших, стала міжнародньою. Можна також уживати мало досі розповсюдженої української назви "поспис", "поспис майна".

Інвентар, зглядно книга інвентарів належить до найважніших книг у кождім підприємстві без різниці предмету його діяльності і без огляду на се, якої системи книговодства де вживають: се книга необхідна, яку всоди муситься провадити. Інвентар є вихідною точкою для всього дальшого книговодства а заразом контролею поодиноких книг. Вихідною точкою, бо щоби провадити записи про зміни в майні в поодиноких книгах, треба обовязково знати початковий стан майна. Контролею тому, що інвентар зладжується за рівночасним провіренням дійсного стану а навіть найточніше ведені книги по певному часі можуть розходитись з дійсністю, коли напр. якийсь товар незаметно тратить на вазі чи якості, або заходять маленькі злодійства. Так що від часу до часу прийдеться провіряти книжковий стан з дійсним помічю інвентури.

Першорядне значіння інвентури в підприємстві найшло відповідну опірку в законах, які в усіх майже державах приказують купцям

вести книгу інвентарів.

На пр. одинокою книгою, яку австрійський Торговельний закон виразно та поіменно наводить як обовязкову, є якраз інвентар.

§ 29 становить, що починаючи підприємство кожний купець повинен докладно списати свої поля, вірительности і довги, суму своєї готівки та прочі часті свого майна, при тім подати вартість ^{частин} маєткових і зладити зіставлення, яке би подавало відношення чинного майна до довгів; він мусить опісля кожного року зладити такий інвентар і білявс (зіставлення і т. д.)

Якщо купець має склад товарів того роду, що інвентуру тяжко переводити, тоді вона не мусить відбуватися кождорічно, а що два роки. Але інвентар треба щорічно скласти, при чому запас товарів приблизно оціниться.

до торговельних спілок відносяться ці самі постанови відносно спілкового майна.

З наведеного досі випливає, що інвентар треба зладжувати:

- 1) при заснованню підприємства—інвентар початковий.
- 2) " кінці кожного року - " кінцевий, який служить рівночасно як поч. інв. на слідуєчий рік. Кінець року розуміється ділового року, який звичайно, але не все згоджується з календарним. У деяких підприємствах корисніше зачинати чи кінчити рік в иншу пору, коли зачинається (кінчиться) їхня продукційна діяльність, на пр. цукровари в літі.
- 3) при важних змінах і подіях у підприємстві, як конкурс, врівняння, смерть підприємця, приступлення або виступлення члена в спілці ітн.
- 4) прямо на законний приказ, як се було по світовій війні в деяких нових державах по перевороті, також при вичві до маєткового податку.

Саме переведення інвентури виглядає так, що передусім провіряється дійсний стан майна переліченням, важенням, міренням і т. п. запасів, справляється їх оцінку, порівнюється дійсний стан з чисельним вказаним у книгах, якщо в попереднім році вже велся підприємство а з тим і книговодство також, переводиться потрібні поправки, коли книгові записки не відповідають точно дійсности.

дальше списується властивий інвентар, який природно ділиться

на три часті: 1. виказ чинного майна, коротко актива;

2. " довжного " " пасива;

3. зіставлення або порівняння суми активів і суми пасивів для обчислення чистого майна в день інвентури. Якщо се вже не перший інвентар, то порівнянням сього ч.м. з колишнім ч.м., як його виказував послідний поспис перед роком, одержимо також господарський вислід підприємства.

1. Порядок, у якому вчисляти актива не в усіх підприємствах однаковий; відповідно до роду і організації підприємства можна ріжно їх порядкувати, але всеж таки можна подати загальні правила.

Часто роблять ріжницю між майном оборотомим а засновним. Оборотомим розуміється ті маєткові вартости, які в наслідок біжучих діл підлягають постійним змінам (на пр. товарі то виходять зі складу, то входять нові) і не є призначені на се, щоби довго оставали в підприємстві.

До майна засновного зачисляються знова ті маєткові часті, яких призначенням є довгий час служити в підприємстві (на пр. дім на sklep, частини). У протиставленню до позбутних предметів о.м. звуться вони предметами вжитку.

Зі загального становища господарського се важна ріжниця і треба сі два роди майна від себе відділити, але для точного порядкування активів ліпше надається степенъ їхньої виплатности або ліквідности. Предмет є тим виплатнійший (ліквіднійший) чим легче його замінити на готівку, значить збути за готові гроші; він є тим невиплатнійший, чим тяжче його перевести на готівку. На пр. валюти як § є дуже виплатні, машини тяжко продати, а то ще зі стратою.

Пасива порядкується по наглости поодиноких довгів. На сам перед прийдуть довги найбільше пекучі (на пр. векслеві), за ними дальші довги на оборотовому майні. Менше пекучі довги на засновному майні (на пр. гіпотечні), бо вони довгоречинцеві; в інвентарі приходять при кінці. Таким чином, тут два прінципи порядкування довгів у повній згоді.

Позістає ще до обговорення сторінка формальна. Інвентар можна вписувати по черзі до року до книги інвентарів (посписної

книги), або кождий окремий інвентар на віддільний листок. Ці листки треба збирати і переховувати в часовому порядку.

В обох випадках папір однаково помініований (почерткований), приблизно, як на залучених тут зразках (гл. інвентарі на стор.)

Н а г о л о в о к

Розширений стовпець Фоліовий	Число порядкове	З м і с т.	Грошеві стовпці				Відступ
			Побічний		Головний		
			К	с	К	с	
			Стовпець ціновий				

Груба, звичайно червона, лінія, звать її також чоловою або чільною, підведена сподом тоншою. Над нею вписується наголовок, а лоби не "сидів" безпосередно на ній, що виглядало би незручно, є там ще тоненька лінія, синя звичайно, на яку прямо вже приходять наголовок. Простір нище чільної лінії поділений поземими синіми чертками на рядки. В долинні остає вільний відступ, якого не записується (хйба часом ще суму з додавання з цілої сторінки). Прямовисними знова червоними лініями поділений на стовпці нерівної ширини, бо вони призначені кождий для иншої складової часті запису. На краях є звичайно відступи, також веначе стовпці, або хоч розширені більше, як потрібно для запису, правдиві таки стовпці. Се тому, що при переплітанню книги обрізується трохи зовнішні край, а внутрішні трохи стиснені, так що записаного там не було би добре видно. При рисуванню книговодських зразків для шкільних вправ звичайно відступів на краях не оставляють, але для точнійшої згідности з "правдивими", себ-то друкованими, ліпше звертати і на се увагу.

Зі стовпців кождий має своє окреме завдання. Найлівійший призначений на покликування сторінки або листа (фоліо, від того фоліо-вий, скорочений знак ф^л) книги, де находить запис, який відновідає записові в інвентарі (на пр. готівка буде записана в інвента-

рі або також у окремій касовій книзі) у другий вузкий приходить по-
рядкове число поодиноких ~~масткових~~ частин (напр. є їх 11, передпослід-
ня матиме порядкове число 10). До третього найширшого стовпця запису-
ється зміст (предмет текст), себто в інвентарі назва масткової часті
подробні як скількість, вага, тощо; сей стовпець зветься змістовим.

Дальший вузький стовпець се ціновий; до нього вставляється
ціну за одиницю даної масткової частини (на пр. є 40 *kg*. мила, ці-
на за 1 *kg*. 50 сотиків, отже в ціновому—50).

Слідують два стовпці грошеві на грошеву вартість інвентари-
зованих предметів (на пр. 40 *kg* мила у змісті) по—50 (у ціновім)—
К 20— (у грошеві). У грошевих стовпцях прийдеться нераз багато
додавати а тут треба, щоби числа поодиноких сум були добре одно
під одним підписані. Тому грошеві стовпці поділені тоненькими (си-
німи) лінійками на вузькі стовпчики (колонки) так що до одно-
го такого стовпчика приходить одно тільки число даної суми: згляд-
но на кожную лінію одно число.

Звичайно вживаний спосіб.	1	20	5	6	4	7	02								
Лінійки між сотками а тисячами грубі	72	41	59	76	1	9	29	8	06	78					

Числа записані на лінійки, не достовірні;	1	20	5	6	4	7	02								
між лініями на сотки і на тисячі трохи більший відступ.	72	41	59	76	1	9	29	8	06	78					

Грошевих стовпців є два, з яких перший зветься "побічний", другий—
"головний". Уживається тому двох, що не всі масткові частини є од-
нородні; вони часто зложені з декілька родів (на пр. товарі: мило,
свічки і т. д.) або вимагають покріснішого виказу (на пр. довжкики;
треба їх поіменно вчислити, кожного в окрема). Частинні суми запи-
суються до побічного стовпця, там їх додається (часом віднімається),
а вислідну вставляється до головного стовпця, так що кожній маст-
ковій частині відповідає одна тільки сума в головнім стовпці. До-

давання (віднімання) робиться "в бік", значить так, що вислідна сума приходить рядом з послідною складовою, але на право, значить у сусідньому, головному стовпці (гл. примір на попередній стор. 16)

Не обговорення всіх згаданих річевих і формальних подробиць можна приступити до переведення в цілості практичного приміру на інвентар, і то спершу на:

Інвентар початковий.

У найпростійшому випадку майно купця при заснованні підприємства се певна сума готових грошей, вклад готівкою.

Тоді інвентар також дуже короткий і не треба навіть полініюваного паперу:

	Інвентар з 30 червня 19--	10.000.--
I Актива: Вклад готівкою	К	-----
II Пасива: Мадні		.....
		10 000 -
III Чисте майно	К	-----

Місце, час - - -

Підпис

Слідуючий інвентар випадє не за рік, але вже на 31. XII. того самого року, щоби згодити діловий рік з календарним, хіба що підприємство такого рода, що вигіднійше йому замикає річні рахунки в літі.

В дійсности такий початковий інвентар зовсім можливий, але звичайно будуть ще крім готівки інші предмети. Тому за примір треба взяти трохи складнійший інвентар.

Найліпше такий, щоби мав як найрізномордніший склад, бо треба пізнати всякого рода актива та пасива, які тільки звичайно бувають у купецьких товарових підприємствах. За те скількості будуть менші, як у дійсности, зокрема мало родів товарів, бо вистарчить навести кілька, щоби знати спосіб записування товарів взагалі. Вичисляти більше злишне і забирає багато місця. В примірі тут різномордність як на початковий інвентар трохи за велика, але можна се брати так, що наш купець перебрав існуюче вже підприємство з усіми його активами і пасивами; для нього се початок торговельного діла в сім підприємстві, він зладить початковий інвентар.

Дня 31. XII. 1913 купець відчиняючи підприємство списує інвентар свого майна, яке складається зі слідуючих частин, вичислених у повзбучному порядку:

Валюти. 4 австр. дукати (знак #), Курс 11.31

50 франц. франків (Fr.), " 95.22

Векселеві

довг. Акцепт на припоручення Кравого Банку, Львів, пл. 8/І. К 136.84

" " " Петра Чорного, Підпечари, пл. 2/ІІ 87.52.

Вірительности. У Дмитра Звіра, Загвіздя, пл. 14. І. К 186.40

Павла Шевця, Пациків, " 15. І. " 79.16

Івана Терлецького, Липа, " 168.-

Гриця Тріски, Підлуза " 175.-

З того два перші довжники зовсім певні. За те Терлецький опинився в доволі тяжких обставинах, так що годі сподіватися цілої суми, але ще з ним не так зле, щоби вважати цілу суму за пропавшу. Правдоподібно зможемо видістати від нього половину при добровільним вирівнанню. Гірше є з Тріскою; він потрапив у конкурс, який

знесено з причини відсутности майна. Цілу вірительність поки що треба вважати за страчену.

Готівка. Готових грошей є в підприємстві К 862.-

Гіпотечні довги. Маю площу при вулиці Шевченка, на якій колись побудується дім. На сю площу позичив я в З.Б.Г., Львів, К 3000.- і сей довг залягнено як гіпотеку до ґрунтової книги. Зплачувати зачу за рік по 500 К через дальших 6 років, відсотки 6% плачу піврічно наперед, в останнє заплатив 30/УІІ за 6 місяців.

Девізи. На Аксаково, Москва, 78.76 рос. руб (знак p^2) Курс 253.95

Звичайні довги. Нафтовій спілці "Galizia", пл. 5. І. 92.46

Народній Торговлі, Львів, " 25. І. 114.83

Льокації. Маю вклад на біжучий рах. (Земельного Банку Гіпотечного), Львів, розчислення що 1/2 року, 5/3%, 1/6% провізії, витрати.

Масткові векслі. На Ф.-У Полотно, Львів, пл. 9/ІІ. 142.86

" " Іван Трач, Ворохта " 25/ІІ. 204.47

Нерухомости. Згадана вже площа під будову дому при вул. Шевченка 6000.-

Рухомости. Різні предмети урядження skleпу і складів К 460.-

(як столи, лавки, полиці, скрині і т.п.).

Товари. 16 мішків кави Сантос, ч 14/29, ^{6tto} 1216kg, ^{to 16tto}
^{1200kg} по 96.25 ва 100

Полотно, ч 17, шир. 75 ст., куснів 25 (550 м) по 37.84

" 23 " 75 " " 20 (440 ") " 4.605

" 28 " 80 " " 12 (262 ") " 47.67

Цінні папери. 1 акція нафт. спілки "Galizia" (200) по 370.-

1000 К позички м. Львова з р. 1911, 4%, 1/2, 1/УІІІ
 по 91.80

Крім того переплачено відсотки від гіпотечного довгу 3000
 К за місяць, - чини також за місяць наперед, се є 100 К.

Треба передусім відділити актива від пасивів, що легко відразу перевести. У нас пасивів три: Довги векселеві, звичайні та гіпотечні; всьо инше належить до активів. Дальше треба упорядкувати актива по виплатности (ліквідности), пасива по наглости (пекучости).

Тут потрібно вже кращого ознайомлення з кожною зокрема маєтковою частиною; тому порадкуючи треба застановитися на кождою з них.

I. ПОРЯДОК АКТИВІВ.

В першій рядку виписується в середині змістового стовпця слова "Активів" і підчеркається (замість підчеркнення можна написати се слово відмінним письмом), як на зразку початкового інвентаря на стор: який треба щораз порівнювати з поданим тут поясненням. Дальше вичисляється поодинокі активи.

1) ГОТІВКА. Прийде очевидно на перше місце як мірник виплатности. Назву "готівка" пишеться в змістовому стовпці на ліво, зовсім близько вузького стовпця на порядкове число, де прийде ч. 1. Назву підчеркається або пишеться відмінним письмом. Рядок низче виписується зміст, а в тім самім рядку, але в грошевім стовпці суму. Таким способом записується і всі дальші маєткові часті, як на зразку. Готівку треба перечислити в касі перед записом; тому в змісті пишуть звичайно "по перечисленню", або "в касі" хоч се не є конечно потрібне, бо розуміється само собою. Сума прийде до головного стовпця (в нашім примірі К 862.-). Якщо кас було би більше, на

пр окрема на дрібніші витрати, тоді в змісті пишеться означення кожної каси в окремій рядку, а відносну суму до побічного стовпця. Вислідню суму додається до стовпця головного "в бік". Примір: сума 862 К розділена: 800 в головній касі, 62-касі витрат.

АКТИВА.									
1	Готівка.								
	В головній касі				800	-			
	" касі дрібних витрат				62	-		862	-

2) ЛЬОКАЦІЇ АБО ВКЛАДИ. Се гроші поміщені в банку або подібній грошовій установі не тому, щоби там довго лежали на відсотки ізза творення ощадностей, тільки щоби з них банк переводив за нас виплати нашим вірителям. Туди вкладають також наші довжники замість присилати нам прямо довжні суми готівкою. Для нас се дуже вигідно, бо менше з тим заходів і небезпеки, як колиб ті гроші лежали в нашій касі. Крім того приростають нам деякі відсотки. Найкраще булоби так зарядитися, щоби взагалі всі виплати за нас виконував банк, а також приймав усі виплати для нас; тоді держати касу і касіра зовсім злишне, але в теперішніх обставинах се поки що неможливе.

Се вигідніше також для наших контрагентів, себто людей, з якими маємо ділові зносини, зокрема коли і вони мають рахунок у банку. Ціле плачення скінчиться тоді просто записом у книгах без жадного посилення грошей.

На 2.місце приходять льокації чи вклади тому, що ними можна зовсім свобідно розпоряжатися, як готівкою, на др. поміня листа (переказ) або ще ліпше чеком. Банк виплачує їх сейчас на бажання.

Крім назви треба ще подати в змісті, отже в слідувчому рядку установу (інституцію), в якій гроші поміщені, згідно установ кілька, кожду в окремій рядку; частинні суми, як що установ кілька, до побічного стовпця, вислідню всіх льокацій до головного стовп-

ця. В нас є тільки одна, а саме

Земельний Банк Гіпотечний, Львів, ... К 928' (в юлюбнім).

3) БАНКІ.

Є паперові або металеві гроші чужої держави, а також торговельні монети, себто золоті або срібні, яких уживається в торгівлі, найбільше в Азії та Африці ізза їх внутрішньої вартости. Але ні їх ні чужих грошей у даній державі ніхто не мусить приймати, закон свого не приписує. Тому не треба їх мішати з готівкою, як се ще подекуди діється. Не слід ще й тому, що чужі гроші мають змінчивий курс, а книги мусяться вести в кравчій валюті, значить треба їх по даному курсі перерахувати. Сьогодні долар може вартувати 5 К, ми його вчислимо до готівки за 5. Завтра він може вартувати 7 і 8, а нам тоді хіба додатково все поправляти, що досить не вигідне.

В давній Австрії найціннішою торговельною монетою був золотий дукат, скорочений знак #. Франки се гроші в Франції, Бельгії та Швейцарії, (тут у примірі французькі) взяті в пердвоєнному відношенню до старої корони,

ЗАПИС: Ч. 3, ВАЛЮТИ, заміст у дальших двох рядках, а саме

1) 4 # (дукати) по 11.31 (курс записується в ціновому стовпці)

4x11.31 до побічного

2) 50 *frs* (франц. франки) по 95.22 (курс розуміється в чужих грошей за 100). 95.22 до побічного.

Суму обох добутків вставляється до головного грошевого стовпця, додавши "вбік".

4) МАЄТКОВІ ВЕКСЛІ, чужим словом коротко РІМЕСИ.

Є се векслі в нашому посіданні; на них підписані які довжники інші особи, які в десь платности, зглядно трохи пізніше, заплатять нам векслеу суму. Завдяки гострим приписам векслевого права зможемо векслеу суму в короткому часі видобути від довжника судовою дорогою, якщо він не захотів добровільно віддати. Нема при тім ні великих заходів ні великих коштів. Се не звичайно підносить вексля. Але можемо навіть перед днем платности одержати за нього гроші, продавчи його банкові; инакше звачайно така продаж есконтом: ми дамо вексель до есконту, банк бере есконт. Банк радо візьме, якщо на векселі "добрі" підписи, себто людей

певних і не безгрішних, але йому гроші вернуться аж у день платності, для нього се те саме, що дати позичку в висоті векселевої суми на час, який ще бракує до платності. За позичку звичайно беруть відсотки, отже і банк не виплатить повної суми, а відчислить собі тільки, кільки би взяв за позичку в рівній висоті.

Се відтягнення зветься дисконт'ом.

Можливість легкого дальшого перепродавання робить рімеси дуже виплатними (тому 4. місце). Але доказує заравом, що рімеса перед днем платності не має повної вартости, бо при продажі одержимо менше одисконт. В інвентарі мається вказувати правдиву сьогоднішню вартість, значить треба також поменшити векселеву суму одисконт, відчислити відсотки за час від дня інвентури до дня платности по правилам відсоткового рахунку, инакше, треба дисконтувати рімесу.

Знаний з арифметики вірець на відсотки: $\frac{K \times \% \times p}{100}$ тут візь-
 мемо в формі, де час числиться не на роки а на дні. Купецький рік
 числиться за 360 днів, день се $\frac{1}{360}$ часть року; тому коли замість ро-
 ків у чисельнику заведемо дні, то треба ще цілий дріб поділити че-
 рез 360, значить вимножити через 360 знаменник 100. $\frac{K \times \% \times d}{36000}$

Якщо є тільки одна рімеса, то обчисляємо дисконт прямо з всього вірця; в нашому приміру скажیم тільки 1. рімеса на "Полот-
 но", пл. 9/11 K 142.86 K = 142.86. Але при відсотковому рахунку за-
 округляється сотки на цілі корони. Коли є менше як 50 сотиків, зов-
 сім їх відкидаємо, коли 50 або більше, числимо за 1 корону. Отже
 тут K = 143.-

$\% = 4$ відповідно до тогочасної процентової міри в краю.

$d = 40$, а саме 31 днів у січні, 9 у лютім, точно по календарі.

Вимножимо: $143 \times 40 = 5720$; два послідні місця звичайно відтинається як маловажні, а тим добуток у чисельнику стає 100 разів менший.

Щоби вартість дробу не змінилася треба також знамен-
 ник поділити через 100, значить скоротити о два місця: 36 000 на
 360. Значить $\frac{57,20 \times 4}{360}$ з відтятих місць також береться поправку, як-
 що є там 50 або більше. $57 \times 4 = 228$, $\frac{228}{360} = 0.63$.

Подібно можна запам'ятати собі відсоткові дільники для інших

процентів які частіше приходять

2%	K.g. X 360 180	180(00)	4%	K.g. X 360 90	90(00)	6%	K.g. X 360 60	60(00)
	K.g. X 360 720	144	4,1/2%	K.g. X 360 72	80	8%	K.g. X 360 45	45(00)
2,1/2%	K.g. X 360 144	144(00)	5%	K.g. X 360 72	72(00)	9%	K.g. X 360 40	40(00)

ЗАПИС. Як попередні частини, векслеві в побічному стовпці додається "вдолину", сума також у побічній. Рядок нивче віднімається дисконт, різницю, себто сьогоднішню вартість усіх рімес, встановлюється до головного стовпця (гл. зразок на стр.). У змісті треба крім платності зазначити дні та числа, щоби було видно, як ми вичисляли дисконт.

б) ДЕВІЗИ.

Се масткові векслі в заграничній валюті, платні за границею. Вони за нормального стану міжнародньої торгівлі мають дуже велике значіння як середник плачення закордонним вірителям. Замість посилати туди золото, бо наших паперових грошей не мусять приймати, висилається девізу на пр. на Москву, якщо се російський віритель. У день платності він без труда вибере гроші в довжника, який перебуває недалеко від нього. Вистарчить знати поняття девіз і загальний спосіб вичислювання, блище входити в те не треба, бо не будемо часто мати з ними до діла, тим більше, що в повобних ділах їх заступили банкові виплати.

Треба девізу, подібно як валюті перечислити по біржевім курсі на домашні гроші, опісля відняти дисконт вичислений таким самим способом, як у рімес.

Р ^а 78.76 на Москву, пл. 30/I по 253.95	$\frac{253.95}{17777} \times 78.76$	При перечисленню по курсі не відно заокруглювати сотки! Ми множили скорочено 4 рази, бо було тут десятичних місць 4, 2 ще вийдуть через те, що курс розуміється за 100, разом 6, треба нам 2, 4 рази скор.
В побічній стовпці 200'-	2031	
-30/6 % дисконту 1'-	177	
	199'-	15

бо $\frac{200 \times 30}{10000}$ дає 1-. Се можна також вичислити з пам'яті: 6% від 100 на рік було би 6, від 200, 12 К; місяць се $\frac{1}{12}$ року, отже за 30 днів 1 К.

АКТИВИ.

1. <u>ГОТІВКА.</u> по перечисленню в касі					862	-
2. <u>ДЕПОЗИТИ.</u> Зем. Банк Гіпотечний, Львів					928	-
3. <u>БАЛОТИ.</u> #, дукати	4	11.31	45	24		
№ французькі папер. франки	50	22.22	47	61	92	85
4. <u>ПРЕМІСИ.</u> наф. полотно, Львів, пл. 9/II	40	4.57	142	86		
"І. Грач, "Зорохта" 25/II	56	114	204	47		
		171	347	33		
-4% дисконту з числа 171			1	90	345	43
5. <u>ДЕВИЗИ.</u> на Москву, пл. 30/I		253.95	200	-		
- 30/6% дисконту			1	-	199	-
6. <u>ЦІННІ ПАПЕРИ.</u> 1 акція нафт. спілки "Galixia" (200)		370.-	370	-		
1000 К позички міста Львова 1911, 4%		91 80	918	-		
1/III, 1/VIII			16	67	1304	67
+ 150/4% відсотків						
7. <u>ТОВАРИ.</u> Кава - Santos ч 14/29, 16 мішків						
netto 1216 кг.						
" 16						
netto 1200						
Polотно, ч 17, шир 75 см, кус. 25 (550 м)		96.25	1155	-		
" 23 " 75 " " 20 (440 ")		37.84	946	-		
" 28 " 80 " " 12 (262 ")		41.60	532	10		
		47.67	572	04	3005	14
8. <u>ВІРИТЕЛЬНОСТІ.</u> а) певні: Дмитро Звір, Загвізда, пл. 14.1			186	40		
Павло Швець, Ладиків, " 15.1			79	16		
б) сумнівні: Іван Терлецький, Лича, 168.-						
50% відпису 84.-			34	-		
Гриць Трізка, Підлужа, 175.-						
відпис 174.-			1	-	350	56
9. <u>ІМУЩОСТІ.</u> площа під дім, вул. Швченка					6000	-
10. <u>РУХОМОСТІ.</u> Урядження склапу і складів					400	-
11. <u>ПЕРЕДАТІ.</u> Чини за січень 1914			100	-		
за січень 30/6% відсотків від гіпотеч. довгу 3000			15	-	115	-
<u>Сума активів:</u>					14162	65

ПАСИВА.

1 ВЕКСЕЛІ ДОВГИ.

На прип. Краєв. Банку Львів, пл. 8/II
д 8 ч. 11
на прип. П. Чорного, підпечари, пл. 2/II
д. 33, ч. 29
40
- 4% дисконту з ч. 40

136	84		
87	52		
224	36		
-	44	223	92

2 ЗЛИЧАЙНІ ДОВГИ.

Нафтова спілка "Galicia" пл. 5. I.
Нар. Торговля, Львів, пл. 25. I.

92	46		
114	83	207	29

3 ГІПОТЕЧНІ ДОВГИ.

на площу, вул. Шевченка, у Зем. Банку
Гіп.

		3000	-
--	--	------	---

СУМА ПАСИВІВ:

		3431	21
--	--	------	----

ЗІСТАВЛЕННЯ.

Сума активів

• пасивів

14162	65
3431	21

Чисте майно:

		10731	44
--	--	-------	----

Місце, 31 грудня 1923.

Підпис

Білянс з 31. грудня 1923.

АКТИВА.

Пасива і Чисте майно.

1.	Готівка	862	-	1.	Бекслеві довги.		
2.	Льоканції.				Сума	224 ° 36	
	зем. банк Гіп. Львів	928	-		-4% дисконту	- ° 44	223 92
3.	Банкоти.	92	85	2.	Звичайні довги.		207 29
4.	Рінеси.	347 ° 33		3.	Гіпотечні довги.		
	-4% дисконту	1 ° 90	345 43		на площу в З.Б. Гіп	3000	-
5.	Девізи.	199	-	4.	Чисте майно з 1. XII. 23.	10731	44
6.	Цінні папери.						
	"Galicia" (200)	370 ° -					
	Позич. Львова (1000)	918 ° -					
	Відсотки 150/4%	16 ° 67	1304 67				
7.	Товари.						
	Кава "Santor"	1155 ° -					
	Полотно	2350 ° 14	3505 14				
8.	Довжники.						
	Певні	265 ° 56					
	Сумнівні	85 ° -	350 56				
9.	Нерухомости.						
	Площа під дім	6000	-				
10.	Рухомости.						
	Обстановка склепу і склад.	460	-				
11.	Передплати.						
	Чинш за січень	100 ° -					
	Відсотку гіп. довгу за 1	15 ° -	115 -				
		14162	65			14162	6
М і с ц е, 31, грудня 1923				Підпис			

1.	<u>ГОТІВКА</u> по перечисленню в касі				862	-
2.	<u>БРОКАРИ</u> Зем. Банк Гіпот. Львів				918	-
3.	<u>ВАЛЮТА</u> # (дукати) # (Французські пп. франки)	4 50	1131 9822	48 47	61	12 85
4.	<u>РІЧЕСИ</u> на полотно Львів, пл. 9/II " 40, " " " Трач. Ворохта, " 33/II " 55, "	57 114 171		127 204 347	55 47 55	
	-4% дисконту з числа	171		1	29	375 12
5.	<u>ДЕБІЗИ</u> на Москву, пл. 30/1 R- 73, 75 - 30% дисконту		25525	200	-	159
6.	<u>КІНЦ. ВАЛЮТА</u> 1 акція нафт. свідки, "Galizia" (200) 1000 К позички на Льв. а. 1911, "I. III" +150/4 % відсотків		2702 9130	370 518	- 16	1804 67
7.	<u>ГОМАРИ</u> Кара Сентос 4 11/2 16 мілків 6то 1210kg та 16 нто 1200kg за 100 kg полотно, 4 17 14 7 см кус 20 (350 m) " 28 " 80 " " 12 (262 m)		372 41505 4767	1150 345 832	- 10 04	3505 14
8.	<u>ДОВІДНИКИ</u> а) Шевнід. Звір, Загвіздя, пл. 14 I. П Швець, Пацків, " 15 I. б) Сумнівні Т. Терлецький, Т. а К. 50% відпису Т. Тріска, Підлуза Відпис			186 79	40 16	
			168 84 175 174	84	-	350 58
9.	<u>НЕРУХОМОСТИ</u> Площа під дім при вул Шевченка					6000
10.	<u>РУХОМОСТИ</u> Урядження skleпу і складів					460 -
11.	<u>ПЕРЕДПЛАТИ</u> Чинш за січень 1914. за січень 1914, 30/6% відсотків від гіпот. довгу. 3000.-			100	-	
				15	-	115 -
						14162 65

Місце, дата

Підпис.

1.	<u>АКЦЕТИ.</u>				
	прик. Кравз. Банку, Львів, пл. 8/І. д 8.к.11	136	84		
	" П. Чорного, Підпечари, "2/ІІ, " 33 " 29	87	52		
	40	224	36		
	- 4% дисконту з ч.40	-	44	223	92
2.	<u>ВІРИТЕЛІ.</u>				
	Нафт. спілка "Galicia", Дрогобич, пл. 5/І.	92	46		
	Нар. Торговля, Львів, пл. 25/І.	114	83	207	29
3.	<u>ГІПОТЕКИ.</u>				
	на площу при вул. Шевченка				
	у Земельного Банку Гіпот., Львів			3000	-
4.	<u>ЧИСТЕ МАЙНО.</u>				
	Різниця між сумою активів				
	а сумою пасивів 31.ХІІ. 1913.			10731	44
				14162	65

Векслі на чужі гроші, але платі в крає зуться валютсвими.

(На пр. у нас у долярах) є (фєктивно). Перечисляється їх у книгах по біржевім курсі та дисконтується, подібно як девізи.

Зараз векслів (рїмес, девіз, акцептів) взагалі мало уживають тому блище заподання зміни. Покажеться нераз, що й те, що тут пояснено, не часто придасться.

6) ВІННІ ПАПЕРИ.

З книгсводстві ділимо їх на такі, які несуть відсотки, є се облігації, та на безвідсоткові папери, головно акції, та кож льоси.

[Дівіденда акцій не зачисляється способом відсотків].

Облігаціями зуться довжні скрипти держави, або инших установ, розпродується їх по біржевому курсі, щоби державі і т.п. розстарати гроші на більші видатки. Кожда така облігація уявляє собою вірительність того, який її купив, супроти того, хто її виставив (держава і т.д.). Довжник платить від облігації відсотки від суми на яку облігація виставлена а на % установлений при видачі. Ся сума се номінальна вартість облігації; але звичайно облігації продаються за низчу рідко за вищу, суму, відповідно до того, чи багато їх купує, яке мають довірря до двожника і т.д. Тому номінальна вартість служить тільки за підставу до вичислення курсової вартости, вимноженням через біржевий курс, та ще до вичислення відсотків. Курс подається за кожних 100 К номінальної вартости.

У нас є 1000 К. номіналь позички м. Львова, 4 %
 $1/II \ 1/VIII$, курс 91.80 вимножусмо: $1000 \times 91.80 = 91800$ (2 зеро відтинаться, бо курс є за 100). На ділення через 100 легко забути, тому в таких випадках добре є взяти собі "на розум" чи такий вислід можливий. На пр. ми забули тут поділити, вишло $1000 \times 91.80 = 91.800$ --. Чи такий великий вислід можливий? Курс є 91.80 за 100, 91.8 є трохи менше як 100, вислід мусить бути трохи менший як номінальна вартість. Та є 1000, вислід мусить бути не дуже менший як 1000. Нам вишло 91.800 --, се хиба; якщо відітнемо 2 зєра буде якраз трохи мен-

вий як номінальна вартість. Видко, що ми забули на ділення через 100.

Треба ще вчислити відсотки. Довжник платить їх що 6 місяців зі заду (з долини), тут 1/II і 1/УІІІ. Послідня виплата на купон (відтинки, які знаходяться все при облігації; в "купонний день" відривається купон і нес ться до банку, який виплачує за нього відсотки) була 1/УІІІ. Від того часу минуло 5 місяців = 150 днів, бо при цінних паперах місяці числяться за 30 днів. Нам вже належать відсотки за тих 150 днів, хоч і не одержимо їх ще тепер, тільки за місяць. Якби ми сьогодні продавали облігації, перейшовби на купця з облігацією і купон, себто право, одержати 1/II відсотки за 6 місяців. Але з того відсотки за перших 5 місяців належалися нам, він мусить нам їх вернути, заплатити при купівлі не тільки за облігацію, але також за право на відсотки.

Значить і в інвентарі треба причислити право на відсотки за 150 днів, бо остільки більшою є вартість облігації. В нашому примірі: $K=1000$, $g=10,4\% = \frac{Kxg \times g}{36000} = 1$ $1000 \times 4 \times 150 / 36000$ або відразу $\frac{1000 \times 150}{50} / \frac{3600}{3}$;

$50:3 = 16,67$ відсотки, зглядно право на них, виносять $16,67 K$.

$\frac{20}{2}$ Акції се цінні папери, які уявляють собою уділи в якомусь підприємстві і дають право на відповідну частину зиску того підприємства, на дивіденду. Чим ліпше ведеться в підприємстві, чим більші будуть дивіденди, тим вищий буде курс акцій. Акції видається також у певній номінальній вартості, але курс майже ніколи не дригається з нею нарівні (*at pari*). Курс вчисляється в різних краях ріжними способами, на землях бувшої Австрії не від номінале, а від одної акції, кілька таких акцій є, тільки разів помножити через курс (отже з акції по 280=840; чи номінале акції було 200, чи 300, тут обоятне). У нашім примірі $1 \times 370 = 370$ до побічного стовпця.

Вислідня сума всіх цінних паперів (вже з відсотками) до головного.

7) ТОВАРИ.

В змістовому стовці подається назви товарів, скількість, вагу, також інші важніші подробиці звичайно з провіркою дійсного стану. Зага є троякого роду: груба вага, значить вага товару

разом з опокованням, знак *brutto* (орутто) скорочено *btto* (се по італійськи) вага опакована, *tara* (тара), знак *ta* і чиста вага, *netto* (по італійськи), скорочено *ntto*, значить вага без опоковання. Часом подають знаки, як Н.Т.ч.14/29. (15 мішків кави "Сантос) се початкові букви фірми, як у власнім опакуванні посідає більші скількості товарів залізницею або параходом. Вони і порядкові числа поодиноких мішків відрізняють при перевозі посилку від інших подібних посилок, яких разом перевозять.

В ціновому стовпці пишеться ціну за одиницю (*1kg, 1m, 1 кусок*) товару, часом за 100 одиниць; якщо се одиниця ваги, то очевидно чистої ваги. Скількість вимножується через ціну, добуток до побічного стовпця; се грошева вартість одного роду товарів, а так само при другім, при третім і т.д. Загальну суму всіх товарів представляємо до головного стовпця.

В нашому примірі ціна кави розуміється за *100kg* чистої ваги, отже *kg* ($1216 - 16 =$) 1200 по $96.25 / : 100$. У полотна ціна за кусок, тому метри взяті в скобки, доби помилково не вимножити ціною скількості метрів, замість скількості кусків. Отже 37.84×25 (можимо через 100, добуток 3784 ділимо через 4), і т.д.

Якщо товарів є дуже багато, як се нерідко буває, можна зладити окремий спис товарів і залучити його до інвентара в якому наведеться тільки загальну суму. Такі списи звуть виказами тої чи иншої маєткової частини або подрібними посписами (інвентарами). Якщо всі маєткові частини мають свої подрібні викази, а в інвентарі є тільки загальні суми, такий інвентар зветься загальним, у протиставленню до звичайного, подрібного інвентара. (Гл. зразок на стор.).

Найскладнішою справою при товарах є їхня оцінка. Закон жадає доби були виказані в дійсній вартості в час інвентури. Кілько справді вони тоді вартують, се доволі трудно сказати. Тут приходить під увагу і в якому стані знаходяться, і по яких цінах загально дадуться продати, і які можливості в недалеких майбутностях їх збути і т.и. Зловск, об'єктивно правдива оцінка се справа дуже складна та нелегка. Тому закон подає загальне правило, що го-

варі, які мають торгову (риночну) або біржову ціну, треба зачислити в інвентарі по тій то ціні, товари, які не мають торгової або біржової ціни по власній ціні або виробній. Власна ціна рівняється ціні, по якій товар закуплено, за купної ціні, з дочисленням усіх дальших витрат на нього. Якщо се ведеться книги в фабриці, яка дає товари виробляє, то ціну власну називають точніше виробною. Один із пізніших виданих законів (1906) становить, що коли біржева (торгова) ціна якогось товару є низча як власна ціна, то в інвентарі треба зачислити по біржовій ціні, але якщо біржа визча, то по власній, отже се тій з двох, яка саме низча. Згаданий закон відноситься тільки до спілок з обмеженою порукою. Але про те його треба придержуватись і в усіх інших підприємствах, бо все ліпше оцінити майно за низко, як за високо.

Трохи инакше є се в цінах паперів і валют, де можна подавати все денний курс, бо легко за нього їх продати. Але в підприємствах, де того мають більше, заводять і тут ще різні осторожности.

З прочім наведені приписи відносяться до всіх масткових частин.

8) ВІРИТЕЛЬНОСТІ або ДОВЖНИКИ.

Сі дві назви зовсім собі не противорічать. Вірителем є ми, бо маємо право від даної особи жадати такої то суми; се право то наша вірительність. Для тої особи се наше право жадати являється обов'язком платити, її довгом, вона є нашим довжником. Право жадати плачення є активом, як товари і т.п.; так само як той актив називаємо товарами, так само сеї вірительність. Замість цього можна прямо вчисляти імена осіб, супроти яких се право маємо, тому пишеться "довжники", сеї назва відноситься не до самого предмету, тільки до осіб супроти яких існує предмет-право. Писати "Довги" не можна, значило би предметом є довг, очевидно наш, як усі предмети в інвентарі, значить винні ми. Подібно але писати "Вірителі" бо се відносилось до особи вірителю, а тут щод ми самі. Навпаки сі назви зовсім добре між нашими пасивами.

§31 давнього австр. закона (торгов.) каже: "Уписуючи інвентар і білянс треба навести всі (матеріальні) масткові частини і ві-

вірительности в вартости, яку можемо присудити в час інвентури (се при товарах перебрано, але закон каже дальше:)

"Сумнівні вірительности навести в їх правдоподібній вартости в недобутні зовсім) відписати".

Відповідно до цього припису будемо розрізняти вірительности певні і сумнівні, між сумнівними також недобутні. Сумнівним стає довжник тоді, коли його майткове положення захитане, він попав у конкурс або вже не може сплачувати зобовязань (став не виплатимим), але все ще є вигляди на те, що як не все з часом, то хоч якусь часрь одержимо. Недобутна вірительність се така, де зовсім нема надії дістати хоч би дрібну її частину.

В інвентарі випикується на сам перед певні вірительности, у змістовім стовпці назвиско довжника, місце побуту і платність, в побічному суму. Подібно сумнівні, але тут суму пишеться ще в змістовім направо, дальше відтягається таку часть, яку по оцінці вважаємо за страчену, словами "відпис"---, очевидно в слідуєчій рядку. Ріжницю вписуємо до побічного стовпця. Так само робимо і з недобутними, яких для кращого перегляду все треба наводити. Відписувати приходилибся цілу суму, нічого би не остало, але оставляють 1 К. "на памятку" (*pro memoria*). Може колись довжник знова прийде до грошей, тоді то ми згадаємо на нього. До голвного стовпця вставляємо спільну суму всіх певних і непевних вірительностей.

В нашому примірі 2 перші довжники є певні, в Терлецького відписуємо половину (50%), у Тріска від 175, відписуємо 174, остає 1 К. на памятку.

9) НЕРУХОМОСТИ.

В змістовім їх подрібне означення (поле, дім--). Се вже майно засновне, ним не торгуються. Найчастійше подають власну ціну, а що року відписують якусь часть на зужиття, на пр. дому, вчисливши на кілька літ він може послужити. Якщо на 50, то відписати треба річно $1/50$, отже 2%. Але звичайно відписують радше за богаго.

У нашім примірі се площа, яка не зуживається а може навіть стати вартіснійшою, коли місто роввивається а місця під будову домів дорожють. Відпису не треба брати.

10) РУХОМОСТИ.

Належать також до засновного майна але зв-

живаються скорше. Відписи тут багато більші. Ми відпису не візьме-мо, бо сей початок підприємства, вистарчить перебіраючи низче оці-нити.

11) ПЕРЕПЛАТИ. В змістовім їх означенні: чинш і відсотки пе-реплачені за один місяць. Чинш часто платиться не помісяця але що 3 місяці ("квартал" кажуть подекуди). Тут заплачено перед дво-ма місяцями якраз на 3 місяці вперед. З того два вже минули, за третій переплачено; гроші вже давно вийшли, то більше не вернуть-ся. Помістити їх між вірительностями як вірительність супроти вла-сника дому добре не йде, бо власник їх не віддасть, як по би ми на пр. випровадились. Не записувати зовсім до інвентара також не слід. Уявім собі, що підприємство веде помісяця хтось инший; попередник заплатив чинш також за 3. місяць, наслідник уживав би в 3. місяці мешкання, якого зовсім не платив. Кривда тут попередникові, тому сей передаючи підприємство мусить собі зачислити за актив переплачені гроші, неначе вірительність супроти наслідника. Таким чином книго-водство розкладає витрати по цоодиноким періодам не після того, коли przypadково витрачено, але після того, до якого часу витрата відноситься. Таки актива зуться також перехідними, бо вони в слі-дуючій періоді (місяці) самочинно зчезають, переходять, без дальших записів. Хто би тут виставляв інвентар по місяці очевидно ніякої передплати не мав би.

Запис чиншу зовсім звичайний, відсотки за те треба вичисли-ти. На гірстеху ми винні К. 3000'— (гл. пасива), з того платимо 6% відсотків піврічно з гори 1/VIІ ми заплатили за 6 місяців, з того минуло 5, переплачено за один. 1% з 3000 на рік 30, 6% на рік 180, 6% на місяць (1/12 року) 15 К. або ще ліпше 1% з 3000 на рік 30, 3% на місяць = 1/2% на рік = 15 К.

СУМА АКТИВІВ.

Передплати були останнім активом, підчер-каємо їхню суму в головному стовпці та додаємо всі актива. Суму підписуємо в рядок низче також у головнім і 2 рази підчеркуємо. В змісті можна написати "сума активів" але се зовсім не конечне.

II. ПАСИВА.

В слідуєчому рядку, низче суми активів випикуємо в змістовім на

середині "пасива" і підчеркуємо. Даліше вичисляємо поодинокі довги по наглости, передусім скриптурні, на які виставлено папір. На першому місці векслеві довги, бо векслеві закони дуже строгі, а не заплачення вексля в свій час шкодить купецькій славі.

1) ВЕКСЛЕВІ ДОВГИ АБО ДОВЖНІ ВЕКСЛІ, КОРКТО КІСІТИ.

Се векслі, на яких ми підписом зобов'язалися до плачення. Часом виставляють на нас вексель а ми не підписуємо його всеж таки узнаємо, се тоді не робить різниці, зачисляємо до акцептів.

У змісті назвско ремітента (того на чье припоручення виставлено вексель) платність, сума в побічнім. Вичислення дисконту зовсім як при рімесах і тим самим процентом, дні, числа.

У нашому примірі: 1) пл. $8/\frac{1}{11}$ К. = 136.84, $g=8,137 \times 8 = 10964 = 11$

$$2) \quad 2/111 \text{ К.} = 87.52, \quad g = 33 \frac{88 \times 33}{264} \frac{2904}{264} \text{ ч} = 29.$$

4% дисконту зі суми чисел $40:40 = 0.44$.

сума чисел 40

2) ЗВИЧАЙНІ ДОВГИ або ВІРИТЕЛІ.

(Що до назви гл. вірительности і довжники, актива 8, ст.).

Се довги, на які не виставлено окремих паперів (векслів на пр.), вони тільки записані в книгах. Запис як у довжників (назвско, платність). Поділ на певних і сумнівних тут відпадає, вірителі всі певні то без сумніву зголосяться по свої гроші. Сказати, що ніби непевними можемо бути ми, се не йде, хіба щоб ми в конкурс упали, або вирівнювалися з вірителями на якийсь там процент.

3) ГІПОТЕЧНІ ДОВГИ або ГІПОТЕКИ.

Се довги на засновному майні, на якійсь нерухомости, тут на площі. Такий довг зятягнений у судових книгах ґрунтових (заінтабульований). Сплачується його звичайно річними сплатами (ратами). Він менше наглить.

СУМА ПАСИВІВ.

Додається так, як актива, два рази підчеркається.

III. ЗІСТАВЛЕННЯ або ПОРІВНЯННЯ.

Служить до вичислення чистого

майна в початковім інвентарі в пізнійших також господарського ви-

слід, зиску або страти. В початковім у змісті-Сума активів, сума грошева в побічному (або головному), рядок низче Сума пасивів, також так її віднімаємо, далше Чисте майно, в головному різниця між сумою активів а сумою пасивів.

Інвентар скінчений-дата, місце, підпис.

Дата підпису не мусить годитися з днем, на який виставлено інвентар (звичайно 31. XII), а який назначений у горі. Праця над інвентурою може протягнутись довше, і 2-3 тижні, навіть більше. Але інвентар, хоч пізніше докінчений, всеж таки виказус стає майна з 31. XII.

Підпис мусить бути фірмний, значить купець підписує таким способом, як визначена його фірма. Якщо се спілка, то мусять підписати всі спільники, які ведуть підприємство, в кооперативі-управа і надзірна рада.

Трохи складніше зіставлення при інвентарі кінцевім, бо тут треба вчислити ще господарський вислід. Зачинається так само, як при початковім, але рядок під чистим майном у день інвентури приходить для порівняння чисте майно з перед року (в нашім примірі з перед місяця, бо годі показувати зразки книговодства за цілий рік, заняло би багато місця: уявляємо собі, що з надзвичайної причини прийшлося вже по місяці виставляти знова інвентар). Колишнє чисте майно віднімається від теперішнього "в долину"; різниця се зріст чистого майна за минулу періоду або зиск. Якщо сьогоднішнє майно менше від торішнього (з перед місяця), як у нашому примірі, на стор. , годі віднімаємо чисте майно сьогоднішнє від давнішого, різниця се зменшення самого майна або страта.

Часто лучається, що купець візьме собі трохи грошей з підприємства для домашніх потреб, а тим зменшить чисте майно, зменшить зиск, згядно збільшить страту. Але податковий уряд сього не може брати за основу до вчислення податку, його не обходить, чи то кільки купець собі вибрав, він міг би що року побирати цілий зиск, а підприємство оставши без зиску хіба не підлягало би податкові. Тому домашні побори з каси підприємства треба все зачислити в зіставленню, щоби одержати справжній діловий зиск або чистий зиск, згядно страту. Тут можливі знова випадки, або перед зачисленням домашніх поборів був зиск або була страта.

на ліво прихід, на право розхід.

В злучі з рахунком виступає також окрема, рахункова, форма записів. Записи тут дуже коротко назначують предмет в однім тільки рядку, не більше.

Звичайна (оповідальна) форма докладно, хоч також скорочено, описує річ чи подію, задержуючись на важніших подробицях.

Інвентар списується в звичайній формі, в рахунковій вже скорше так званий білянс.

Білянс се коротко зібраний перегляд маєткового стану в формі рахунку. Він заступає зіставлення інвентара або виставляється побіч зіставлення як витяг з інвентара. На кожду маєткову частину приходить один рядок, або два, назва і зміст, сума в грошевім стовпці (гл. зразок на стор.). Актива по лівій стороні, пасива на правій, чисте майно як різниця обох сторін для вирівнання на правій, яка правильно менша (часом бувають пасива більші, як актива, але тоді вже треба прогослити конкурс). Підчеркується, дається зачертку як в інвентарі фоліовім, дати, підпис.

Часом у білянсі трохи потрібніший зміст для інформації посторонніх (гл. зразок на стор.), зокрема, коли оголошується білянс у часописах (гл. зразок на стор.).-

Се роблять спілки акціові та кооперативи. У них такий виказ майна є повний, немає жадної частини, яка би не була затагнена до інвентара. Хиба приватне майно уділовців, але сеж зовсім туди не належить, майно спілки є зовсім віддільне, підприємство творить самостійну, від майна спільників зовсім віддільну цілість.

Інакше в купця одиниці, де границя між майном діловим вложеним до підприємства а майном приватним того самого чоловіка не є так виразна. Закон не каже, чи "майно", про яке купець мусить вести книги, се майно торговельне, чи взагалі ціле майно купця, в тім і приватне (на пр. дім де мешкає родина купця нічого спільного з ділом не має). В останнім часі побідне погляд, що треба також приватне майно втягнути до інвентара, бо купець ручить за свої зобовязання цілим своїм майном. Приватного майна не подається поодрібно, так як ділове (торговельне), тільки в одній загальній сумі.

водство не може, бо в році заходять великі зміни. Інвентар кінцевий ствердить, що по році є такий то стан майна, який досить різниться від початкового. Але треба знати, чому і як змінялися маєткові часті, чи все діялося правильно, чи не приходило до сироневір або зіпсовання запасів; потрібні тут дальші книги, для яких інвентар початковий являється вихідною точкою, кінцевий контролює.

КНИГИ ЗАПАСОВІ.

Найкраще зложити для кожної зокрема маєткової часті окрему книгу, до якої перепишеться передусім початкову скількість даної частини з інвентара. Далше затагасться всі збільшення запасу, приходи та всі зменшення, розходи, так що з такої доладно веденої книги можна вчислити остаточний запас, який у дійсности повинен бути. Сей чисельний стан даної маєткової частини треба провірити інвентурою, бо могли настати зміни незаписані (товар трохи зісохся, хтось полегоньки дещо потягнув), але всеж таки, загально взявши, се дуже добрий спосіб для перегляду і контролі.

Такі книги зветься запасовими тому, що виходячи від початкового запасу виказують зміни в запасах, їх збільшення (приходи) і зменшення (розходи), і кінцевий їх стан.

Сюди належать на пр.: Книга касова, книга валют, рімес, девів, цінних паперів, товарів і т.и. Зачисляють до запасових також книги про такі маєткові часті, де говорити про запас не дуже то влучно; як книга акцептів, книга боргів, значить вірительностей і довгів і т.и.

Не кожде підприємство мусить мати ті самі книги запасові або рівну їх скількість; се залежить від роду і розмірів даного підприємства (менший крамар може ніколи не мав рімес або цін.пап.) Всеж таки деякі з них майже в усіх підприємствах необхідні.-

І н в е н т а р на 31 січня 1914.

<u>АКТИВА.</u>					
1.	<u>Готівка.</u>				
	по перечисленню в касі			810	54
2.	<u>Дьокації</u>				
	гл. поспис вірит. і довжн. (ч. 1)			888	-
3.	<u>Валюти</u>				
	гл. поспис валют (ч. 2.)			60	91
4.	<u>Рінеси</u>				
	гл. поспис рінес (ч. 3.)			203	90
5.	<u>Цінні папери</u>				
	гл. поспис цін. пап. (ч. 4.)			945	-
6.	<u>Товарі</u>				
	гл. поспис товарів (ч. 5.)			4064	88
7.	<u>Довжинки</u>				
	гл. поспис вірит. і довжн. (ч. 1.)			796	62
8.	<u>Нерухомости</u>				
	гл. поспис нерухом. (ч. 6.)			6000	-
9.	<u>Рухомости</u>				
	гл. поспис рухом. (ч. 7.)			716	40
				14486	25
<u>ПАСИВА.</u>					
1.	<u>Акцепти</u>				
	гл. поспис акцептів (ч. 8.)			625	20
2.	<u>Вірителі.</u>				
	гл. поспис вір. і довжн. (ч. 1)			440	15
3.	<u>Гіпотекн.</u>				
	гл. поспис гіпотек (ч. 9.)			3000	-
				3965	35
<u>ПОРІВНЯННЯ.</u>					
	Сума активів	14486	25		
	" пасивів	3965	35		
	Чисте майно 31. I. 1914.			10731	90
	" " 31. XII. 1913.			10731	44
	Страта			210	54
	Домашні побори			150	-
	Чиста страта	60	54		
	Місце, 31. січня 1914.				
					Підпис.

<u>АКТИВА.</u>						
1.	<u>Готівка.</u>					
	по перечисленню в касі				810	54
2.	<u>Льокації.</u>					
	Зем. Банк Гіпот. Львів.				888	-
3.	<u>Валюти.</u>					
	австр. дукати	2	11 40	22	80	
	Франц. пап. франки.	40	95 27	38	11	60 91
4.	<u>Рінеси.</u>					
	на Трача, Ворохта, пл. 25/II			204	47	
	- 25/4% дисконту			-	57	203 90
5.	<u>Цінні папери.</u>					
	К1000-позичка м. Львова, 4% I/II, 1/8	92 50		925	-	
	Купон за піврік 1/VIII - 1/II			20	-	945 -
6.	<u>Товари.</u>					
	Кава "Сантос" ч. 88/98, 11 мішків	за 100 кг		775	58	
	Бтто 821 кг, та 11, нтто 810 кг	95 75				
	Полотно: ч. 17, Шир. 75 см, кус 14 (308 м)	37 84		529	76	
	" 23, " 75 ", " 22 (484")	44 -		968	03	
	" 23, " 80 ", " 18 (396")	50 ⁵ / ₈		911	21	
	Товари в дорозі від Нар. Торг. з 23			3184	58	
				880	30	4064 88
7.	<u>Довжники.</u>					
	Петро Клим, Усте, пл. 20. II.			183	17	
	Павло Швець, Пацків, пл. 12. IV.			342	20	
	Дмитро Звір, Загвіздя, " 8. II.			270	25	
	Гриць Тріска, Підлужа, " - - - -			1	-	796 62
8.	<u>Нерухомости.</u>					
	Площа під дім, вул. Шевченка					6000 -
9.	<u>Рухомости.</u>					
	Вартість по інвентарі з 31/12			460	-	
	Закуплено в січні			268	55	
	1 ² / ₃ % відпису (20% на рік)			728	55	
				12	15	716 40

<u>Пасива.</u>					
1.	<u>Акцепти.</u>				
	прип. Морни Підпечари, пл.2/2д2ч2	87	52		
	" Нар.Торг. Львів, пл.22/3д50ч220 222	440	15		
	- 4% дисконту з ч.222	2	47	525	20
2.	<u>Вірителі.</u>				
	Нар.Торг. Львів пл.22/III			440	15
3.	<u>Гіпет. довги.</u>				
	на площу при вул. Шевч. вЗБГ, Львів			3000	-
				3965	35
<u>З і с т а в л е н н я .</u>					
	Сума активів	14486	25		
	" пасивів	3965	35		
	Чисте майно 31.січня 1914	.....		10520	90
	" " 31.грудня 1913			10731	44
	Страта			210	54
	Домашні побори			150	-
	Чиста страта	60	54	.....	
М і с ц е, 31.січня 1914.					
П і д п и с					

Білянс до інвентара на стороні

АКТИВА

БІЛЯНС З 31.СІЧНЯ 1914.

ПАСИВА.

1.	Готівка	810	54	1	Акцепти.	527'67		
2.	Льокації	888	-		4% дисконту	2'47	525	20
3.	Валюти	60	91	2	Вірителі		440	15
4.	Рімесі 204'47			3.	Гіпотеки		3000	-
	23/4% дисконту 57	203	90	4	Чисте майно			
5.	Цінні папери	945	-		Ста 31, XII. 1913. 10731'44			
6.	Товарі	4064	88		Страта	210'54		
7.	Довжники	796	62		Сьогоднішній стан		10520	90
8.	Нерухомости	6000	-					
9.	Рухомости	716	40					
		<u>14486</u>	<u>25</u>				<u>14486</u>	<u>25</u>
	Місце, 31 січня 1914				Підпис.			

КНИГА КАСОВА .

Кожде підприємство обертає готівкою і то звичайно так часто, що без ведення касової книги, себто запасової книги для готівки, скарбник (касієр) скоро стратив би весь рахунок. Нелегко було би також відкрити в час спроневіру, яка саме при готівці дасться легко перевести, бо легко готівку дальше ужити. Тому касову книгу, як найнеобхіднішу зі всіх запасових, ведеться в кожному підприємстві.

Касова книга, як кожда запасова, виходить від початкової готівки (вкладу) в висоті виказаній в інвентарі. Ведеться її звичайно помісячно одним з трох уживаних тут способів.

Найпростіше виказується зміни в сатні готівки таким способом, що кожний поодинокий прихід грошей сеічас дочисляється до готівки, зглядно кожний розхід відчисляється. Так що в кожній хвили видко, кільки готівки має бути в касі; навіть остаточного запасу не треба при кінці місяця (і року) з окрема обчисляти, він є даний доданням (відняттям) послідньої зміни в готівці (приходу або розходу).

Се драбинковий спосіб: Касову книгу ведеться сторінково з увзьким стовпцем на дату, зглядно тільки на день, бо місяць виписаний зверху, з широким на зміст, де записується коротке пояснення даного випадку як і чому прийшло до приходу чи до розходу грошей, та з грошовим стовпцем з підвідділами на корони і сотики. (Зразок на стор.)

На тім примірі бачимо також не вигідні сторієчки драбинкового способу. За кожним разом приходиться ~~то додавати~~ то віднімати, на місяць се може винасти кількодесят і більше разів. Легко тут скарбникові помилитись, як не за 10. то за 20 разом, спосібности до того має немало. Якщо потім остаточний вислід хибний, відшукування помилок завдає багато праці та страту часу, бо провірити прийдеться кожде додавання (віднімання) зокрема.

Дальше не виказує драбинковий спосіб загального обороту за цілий місяць, який часом дуже цікаво знати. По кінцевім остатку годі пізнати цілий оборот; касові могли перейти сотки або мільйони, (вислідна різниця) всіх слях оборотів в обох випадках може бути рівна як се видко з дуже простого приміру:

5+10-13=2; 2000+4000-5398=2 обороти дуже нерівні, але останок зовсім рівний.

Згадані недостачі є причиною, що драбинкового способу мало уживають на касову книгу, за те він добре годиться на касовий контрольний листок, на якому скарбник зазначає денні зміни в стані готівки без ширших пояснень і змісту, щоби між іншими знати кожодчасний останок грошей у касі, Сей листок порівнюється, особливо при кінці місяця, з касовою книгою, яку ведеться способом сторінковим або листковим.

Сторінкова касова книга або погінова (*rodina* = сторінка) - папір так само поліціований, як на інвентар, але грошеві стовпці оба головні. До першого вставляється суми приходові, які збільшують стан готівки (тому і виписується "прихід"), до другого розходів ("розхід"), які його зменшують. Відпадає тут постійне додавання та віднімання: аж при кінці місяці счислюється всі поодинокі суми, окремо приходові, окремо розходів. Різниця сих обох сум се кінцева готівка, останок, чужим словом сальдо. Також загальний оборот тут відразу видко.

Зразок такої книги на стор. , примір той сам, як при драбинковим способі на стор. Окремий стовпець на число прилоги тут потрібний як се блище пояснено в примірі на стор.

На перший погляд се може виглядає незвичайно, коли замість віднімати записуємо розхід до правого стовпця отже додаємо в противному до приходового стовці. Ще краще видко се при формі так званих рахунків, де записи по одній сторони мають значіння протилежне записам по другій /також фоліова касова книга з записами по лівій і правій стороні, подібно як тут суми в лівім (першім) і правім (другім) стовпці/.

Можемо порівзнати рахунок з вагою, його дві сторони з мисочками (терезками) ваги. Крамар хоче нам продати 1kg цукру, нам вистарчить 950gr; на одній мисочці, на пр. на лівій, вже стоїть 1kg, на другу, до торбинки насипає цукор. Повинен би відняти з лівої 50gr, але се не вигідне, дослівно взявши навіть неможливе; до ж зробіть крамар? Він додасть на праву мисочку 50gr, а таким чином,

хоч на лівій сторінці, цукру буде вже тільки на 350 г.

Подібно на рахунок, замість відняти по лівій стороні, додається по правій. Тут записи мають протилежний напрям, прихід-розхід; чим більші розходи, тим менше готівки, на яку складаються приходи. Зменшити приходи чи збільшити розходи, - вислід однаковий, менший остаток готівки.

В книговодстві переважно ніколи справді не віднімається; за те на рахунках додається в такому разі по противній стороні.

Сторінковий спосіб багатораз кращий як драбинковий і його справді уживають. Не вигідно, що так при приході як і при розході зміст однаково записується до того самого стовпця, а тільки грошові суми до окремих, які однак близько себе. Нетрудно встановити суму до противного стовпця (на пр. витрату на прихід), а тоді вислід хисний. Іншою недостою є те, що деколи сума складається з кількох складових частей, а треба перевести додавання або віднімання. В інвентарі се робилося в особнім стовпці, але тут його немає, треба се робити в змісті, що досить невигідно. Можна тому зарадити зведенням третього стовпця як побічного, але тоді мало місця на зміст.

Просторожова касова книга (сторінкова).

Діяльність	Число	(Побічний)	Прихід		Розхід	
Вклад			362	-		
Купівні витрати					50	-
Венчу добу спілці "Galicia"					9	246
Д. Збір. Зетвізда, платити за товари . см		39844				
з відтягненням 2 % сента		796	39048			
Т.д.						

Фоліва або просторожова касова книга усуває і ті недостою, які поєднані на закинути сторінковій, себто легку можливість заносити до противного стовпця, звичайно також відсутність побічного стовпця. Ідеється листкову касову книгу на фолію, на розгорнутому листку, себто на

двох побіч себе лежачих сторінках як фоліовий (листковий) інвентар. Стівпці ті самі як в інвентарі листковим; на число прилоги можна би додати окремий стівпець, але не є се конечно, бо дасться на се ужити ціновий.

Зразок такої книги на стор.

ОДНОМІСЯЧНИЙ ПРИМІР НА ВСІ З СПОСОБИ КАСОВОЇ

КНИГИ .

1. ВКЛАД

Прихід 862.-

Якщо се вже дальший місяць, не перший, то пишеться перевід з (місяця) липня на пр. або сольдо. Прилоги нема тут, до ніякої зміни в майні не приходить, се тільки формальний перепис, позіція чисто рахункова. Можна покликати в стівпці фоліовім книгу інвентарів, з якої переписано сюди початкову готівку. Але покликувати не будемо при обговорюванню поодиноких книг, тільки аж тоді, коли пізнаємо всі книги і то в окремім примірі.

2. ВИТРАТИ.

Розхід 50-

Сюди належать зовсім дрібні витрати, як на менші канцелярїйні прибори, на листування і т.и. Затягати до касової книги кожду таку маленьку витрату не вартує, тому записується разом більше витрат, якщо можливе за цілий місяць. Уживається тут двох способів. 1. Початком місяця передається на дрібні витрати суму, яка по оцінці може вистарчити приблизно на цілий місяць, і сеи час записується її в розхід.

Особа повірена виплачуванням цих видатків, може неє бути і сам скарбник, веде подрібний їх виказ у підручній К К-очці, а якщо кінцем місяця ще трохи грошей остало передає сей останок назад до головної каси з рівночасним записом у к.к. на приході. Так діється особливо в посліднім місяці року перед інвентуров; в иншім можна сей останок залишити в адміністраційній касі на новий місяць. У нашому примірі ужито саме сього способу як складнішого (гл. запис дня 31 XII).

2. Дрібні квоти виплачується підряд у міру потреби, але в к.к. їх не затягається в розхід, тільки зазначається їх у підручній книжочці. При кінці місяця вписується ціломісячну суму др. витрат

одною позицією на розхід: за дрібні витрати гл. підручна книга стор. Підручну к.к. провадиться подібно як ккгод, але в кождім разі не фоліовано, бо тут майже самі тільки видатки, так що ліва сторінка осталаби порожня а паперу шкода.

Прилогою в нашому випадкові буде одм-к, яку тільки покличемо або якийсь виказ др. витрат, який справді приложимо.

4. Переказуємо поштою оп. "Salvia" довг.

Розхід 9246

Спілка була нашою вірителькою на сю суму, як се видко з інвентара; довг був платний 4.с. (ього)м. (ісяця). Посилаємо гроші поштовим переказом, прилогою буде поштовий відтинок. Дальше спілка потвердить нам одержання грошей листом або листівкою.

прилоги дуже важні, бо тільки порівнянням записів у касовій книзі з прилогами можна провірити, чи скарбник добре записував усі позиції. За кождий розхід він мусить виправдатися прилогою, инакше міг би розходувати гроші зі шкодою для підприємства. Подібно за кождий прихід. Тому власник (управа) підприємства мусить жадати все прилоги до кождої касової позиції. Прилогою можуть бути перевізні листи, фактури (себто рахунки за вислані товари), поштові відтинки, посвідки відбору, листи і и. якщо нема такої природної прилоги, то треба самому її зробити, але не скарбник сам щоб її робив, але в порозумінню, з підписом навіть, власника (управи), чи иншого книговода.

6. Д. Звір, Загвіздя платить за товари з 2.с.м. (кз98'44-2% сконта- К 7'96)

Прихід 390'48

З инших книг миб довідалися, зо справді Звір одержав від нас товари на суму к 398'44, чогаж він тепер платить тільки 390'48? Треба пояснити собі, чому відтягнув 2% сконто, то що се саме сконто є.

Тут мусимо звернути увагу на те, що не все вдається продати за готівку, себто щоби купець заплатив сейчас, чи хочби до кількох днів (звичайно найсільше до 14 днів). Перед війною часто приходилося давати в борг, на кредит, і то на 2-4 місяці/кооперативи в дрібній розпродажі не повинні давати на кредит/. Ми не можемо давати рівні услівя купцеві за готівку і купцеві на борг. Одержавши гроші сейчас, можемо їх корисно до дальших діл ужити, можемо хочби вложити до банку, вони за 3,4 місяці принесуть нам деякі відсотки. Нема цього при продажі на борг, та є за те непевність, чи купець сьогодні ще зов-

сім солідний за кілька місяців не попаде в скрутне положення та заплатити в час не зможе. Тому ясно, що продаючи на кредит треба дорозче продавати, поставити трохи вищу ціну. Але становити дві окремі ціни трудніше, бо ціну вчислити не так просто: треба узглядняти не тільки те, скільки ми заплатили за сам товар, але також усі витрати за перевіз, довіз тощо, треба розложити на поодинокі товари також загальні витрати підприємства. Тому вигідніше вчислити одну тільки ціну, значить таку за яку продаємо на борг, а купцям, які платять сейчас, давати знижку в процентах від кредитової ціни, се є сконто.

/Черед війною в гуртовій торгівлі продавалося часто на борг, тому таке правило; на повоєнні часи а ще до подібної торгівлі воно не надається./

Сконто се процентова знижка від кредитової ціни за негайне плачення, се рівновартість користи, яку одержуємо тим, що можемо сейчас грошми розпоряджати. Зиском ні стратою сконто властиво не є, але формально досилується до страт і зисків.

У нашім випадку основні (кредитова) ціна була 398'44 Звір заплатив по кількох днях, отже мав право відчислити собі сконто (звичайно 2%) $\frac{398 \times 2}{100} = 7'96$ коротше $398 \times 2 = 7'96$. У побічнім стовпці (фоліової касової книги), згідно з містовім (погінової), записуємо 398'44 віднімаємо 7'96 а різницю 390'48 вставляємо до головного стовпця, бостільки прийшло справді до каси.

Прилогою буде відтинок, якщо гроші були післані поштою, прстиквіт, якщо Звір (згідно його уповноважений) платив особисто при касі.

8. Виплата акцептур. 1

Розхід 136'84

Довжний вексель (гл. інвентар), сьогодні платний; векселеву суму платиться тому, хто вексель передложить (презентує) і викажеться як його правний власник (на пр. жіром на векслі).

Прилогою буде сам вексель, який при заплаченню звертається довжникові.

10. Есконт рімеси ч. 1

Прихід 142'38

Красвий Банк бере доэконту рімеси з добрим підписами, але обтягає собі дисконт за час від дня есконтовання до дня платности; ренту виплачує нам готівкою. Наша рімеса платна 9. I (гл. інвентар на стор.),

векселева сума 142'86 (заокруглено 143) $K = 143, d = 30, \% = 4 \frac{K. d. \%}{36000}$
 $\frac{143 \cdot 30 \cdot 4}{36000}$ коротше $143 \cdot \frac{4}{3} = 0'476^8 = 0'48$. Векселеву суму записуємо до побічного стовпця, віднімаємо рядок низче дисконт різницю встав

ляємо до головного стовпця на прихід.

Прилогою буде тут есконтний вказ від банку.

14. Палій, тут, платить на рах. Звіра.

Прихід 196'40-

Гроші звійшли; що Палій заплатив не за себе, але за Звіра, се тут у касовій книзі обоятне. Очевидно для підприємства се дуже важне, але зазначається в інших книгах. Тут прихід все є приходом.

Прилога як б.с.м. Про таке оплачення посередництвом 3. особи повинен нас повідомити листовно так довжник, як і 3. особа, остання, оскільки не платить особисто при нашій касі.

16. Продаємо товари за готівку.

Прихід 239'-

А. Малому, Марківці, продано товари та 239К. Які саме товари, се тут неважно, воно записане в інших книгах; головне, що заплатив готівкою, яку тут записуємо на прихід.

Прилогою не буде тут фактура (рахунок на продані товари), бо її дістає купець, але відбитка (копія) фактури. Виповнюючи друкований почасти формуляр фактури машинним письмом, можна відразу зладити кілька відбиток.

17. Купуємо різні предмети урядження.

Розхід 268'55

Іх два роди, одні склепу, другі до складу. У побічнім стовпці листкової касової книги пишемо окремо суму склепових, у слідуючій рядку складових, додаємо до головного стовпця (152'40x116'15=268'55) При других двох родах касової книги радше тільки вислідну суму.

Прилогою буде рахунок від доставця.

19. Купуємо валюти

Розхід 47'62

Прилогою буде рахунковий вказ куплених валют від продавача, звичайно с ним банк або розмінна контора. Тут 50 ^р по 95'23 (курс за 100, отже ділімо через 2).

20. Терлецький платить по вирівнанню з нами.

Прихід 112'-

Се був наш довжник, довгував нам більше (168'-) але опинився в скрутному положенню. Ми думали, що більше як половину, 84'--, від нього не зможемо добути, тому оцінили ся вірительність в інвентарі на 48 К. Але вирівнався з нами на 2/3 (66'67%), тим ліпше. В інших книгах се спричинить відмовідні записи.

21. Завдаток від Шевця.

Прихід. 280'-

Замовляючи в нас товари, він присилає нам частину згори готівкою. Прилога як вище якби переказ особисто жадного протикві а не долучив

треба таку прилогу собі зробити з підписом шефа, чи книговода (не скарбника самого)

23. Продаємо валети.

Прихід 79'87

Продаємо #1 *frs*, дві складові суми в побічному стовпці, загально в головнім (2# по 11'35 і 60 *frs* по 95'28)

23 Перевіз і довіз за товарі від "Полотна"

Розхід 101'23.

Перевіз, се доставка залізницею, прилога перевізний лист; довіз-доставка з залізничного двірця возом, можна дописати на пер. листі відповідним підписом.

25. Інкасо рімеси ч.1.

Прихід 318'25.

Вексель сьогодні платний, презентуємо його підписаному на нім довжникові, він його в порядку заплатив. Вексель віддаємо йому, нам на прилогу не остане, треба самому її зробити.

25 "Полотно" поштою платимо за товарі, давнійше куплені. Розхід 1000

31. Виплата платні помічним силам у підприємстві. Розхід 200.

Прилога: книжка платнича, виказ з підписами.

Домашні витрати.

Розхід 150. -

Докладнійше гроші пібрані на дом. потреби.

Решта дрібних витрат.

Прихід 3.86.

(пл. дня 1.с.м.); на розхід вже записано 50.-, але справді видано тільки 46'14; розхід тут о 3.86 завеликий, тому сих 3.86 треба вписати як зворот на прихід.

ЗАМКНЕННЯ КАСОВОЇ КНИГИ.

К.к. ведеться помісячно, бо за цілий рік назбиралобся так багато записів, що провірявання їх було би не вигідне, а хибі зайти можуть хочби в додаванню і переносенню зі сторінки на сторінку. Замикаючи по місяці, хибу відкриється за досить ще свіжої пам'яті, легше її справити.

Замкнення ~~переводиться~~ тим способом, що перш усього додається з окрема кожду сторону, прихід і розхід, але суми не підписується в К.к. тільки на особний папір. Сума лівої сторони, приходу, буде все більша, як сума розходу, бо не можна більше грошей видати, як їх було в касі. Різницю обох сум порівнуємо з дійсним станом готівки, який спроваджуємо перчисленням. Коли годяться вставляємо се касове сальдо до К.к. на розхід для вирівнання обох сторін. Се не значить, що ми розходимо се саль-

Придога				К.	с.
Пр.	Роз.				
			<u>ПЕРЕВІД:</u>		
27.	9.	Продаж товарів Звірові, Загвіздя	+	913	68
				243	-
				1156	68
31.	8.	Виплата платні	-	200	-
				956	68
31.	9.	Домашні побори	-	150	-
				806	68
31.	10.	Решта з дрібних витрат	+	3	86
				810	54
			<u>Сальдо на н.р.</u>		
ЛЮТИЙ 1914.					
Придога				К.	с.
Пр.	Роз.	Сальдо (Перевід зі січня).		810	54

С і ч е н ь 1911.

№	День	Прилог		Прихід.	Розхід.
		Пр.	Роз.		
1			Вклад	862 -	
		1	Дрібні витрати		50 -
4		2	Пл. довг си-1 " "поч. пер.		90 46
6	1		Д.Звір, Загвіздя платить за товари з З.с.м. К 398 44 -2%сkonto " 7 96	390 48	
8		3	Вплата акценту ч.1.		136 84
10	2		Есконт рімеси ч.1. 142 86 -дісконт, 30/4% -- 48	142 38	
14	3		Палій, тут, плат. на рах. Звіра	186 40	
16	4		Продано полотно Малому, Марківці	239 -	
17	4		Куплено рухом. до склепу і склад.		208 55
18	5		" валют, 50 франц. за 100 9523		47 62
20	5		Терлецький, Липа, вир. свій довг на 66 67%	112 -	
21	6		Звд. від Шевця, Пацків на тов.	280 -	
23	7		Продано валют: 2 по 113 - К2270 60 " 9528 - "5717	79 87	
23		6.	Перевіз і довіз за пол. зільвов.		101 23
24		7.	Зложено в Кр. Банк. на рах. Полот.		1000 -
25	8		Інкасо рімеси ч.3.	318 25	
27	9		Прод. Звірові, загвіздя, кагу	243 -	
31		8	Вплата платні		200 -
		9	Домашні гобори		150 -
		10	Решта з дрібних витрат Сальдо на новий рахунок	3 86	810 54
				2857 24	2857 24
Д в т и й 1911					

№	День	Прилог		Прихід	Розхід
		Прих	Роз		
1			Сальдо(Перевід зі січня)	810 54	

1. Прихід.

Січень

1.	Вклад				862	-
6.	Д.Звір, Загвіздя платить за товари з З.с.м.	1.	398	44		
	за відтягнення 2% сконта		7	96	390	48
10.	Еконт рімеси в Кравім Банку	2.				
	Гекслева сума		142	86		
	-30/4% дисконту		--	48	142	38
14.	Надій, тут, платить на рах.Д.Звіра	3.			186	40
16.	Продано полотно А.Малому, марківці	4.			239	-
20.	Іван Терлецький вирівнюється на 6667%	5.				
	Його довг з 1913		168	-		
	-33 3% на страту		56	-	112	-
21.	Завдеток на товарі від П.Шевця	6.			280	-
23.	Продано крав. Банкові валюти:	7.				
	2 # по 11' 35К		22	70		
	60 # " 95' 28" за 100 #		57	17	79	87
25.	Інкасо рімеси ч.1	8.			318	25
27.	Продано каву Д.Звірові, Загвіздя	9.			243	-
31.	Решта з дрібних витрат	10.			3	86
					2857	24

2. Прихід.

Лотий

Сальдо з січня (Перевід зі січня)

810 54

1914.

Розхід 1.

1.	Дрібні витрати	1.			50	-
4.	Переказу почтов свій довг з 1913-1 "Галиція"	2.			92	46
8.	Виплата акцепту ч.1	3.			136	84
17.	Куплено рухомости до skleпу	4.	152	40		
	" складів		116	15	268	55
18.	" в Краєв.Банку 50 фр. по 95.28 за 100	5.			47	62
23.	Перевіз і довіз за поштою зі Львова	6.			101	23
24.	Зложено в Краєв.Банку на рах. "Полотна"	7.			1000	-
31.	Виплати платні за січень	8.			200	-
	Домашні роботи	9.			150	-
	Сальдо на новий рахунок				810	54
					2857	24

1914.

Розхід 2.

до, є се тільки формальний запис для кращої контролі, бо тепер суми обох сторін собі рівні, так що кожної хвили новим перечисленням можна перекопатися о правдивості касового рахунку. В новому місяці се сальдо переводиться знова на лівій сторінці, в прихід, куди воно справді належить.

Коли чисельний кінцевий стан готівки не годиться з дійсним, переписуємо ще раз усі позиції в К.к., коли і тут не викажеться хиби, порівнуємо всі прилоги з відносними записами, чи не переписано де невірно. Якщо і таким способом не досягнемо згоди між обома числами, значить, що записи є добре ведені, а скарбник передав колись гроші зглядно дав замало. Се в такому разі його вина, коли не стає грошей, мусить доложити, але коли є їх більше, як би повинно бути, різниця йому не дістається. Се тому, щоби придержувати його до точного завідування грошми.

До К.к. вставляємо все як сальдо дійсний стан готівки; коли суми обох сторін не рівняються, то є се саме тому що дійсний стан розходиться з чисельним, що бракує (є за багато) грошей. Сей брак (надвижку) втягається по стороні привій (лівій) з означенням "манко" нестача. Се очевидно неприємно для підприємства, бо вказує на неточне (надвижки) ведення діл, тому якщо се дрібна сума, можна зачислити її поміж дрібні витрати, але при більшій сумі се неможливе, - треба таки записати "манко".

МАНКО = НЕСТАЧА.

Наш примір з манком виглядав би так:

Сума приходів	к. 2857.24	Для вирівнання вставляється на меншу
" розходів	" <u>2046.70</u>	(праву) сторону різницю, сальдо. Але в
Чисельний стан каси	к. 810.54	касовій книзі треба вставити дійсне
Дійсний	" " <u>800.54</u>	сальдо, бо К.к. має нам вказувати оста-
Нестача (Манко)	<u>к. 10.-</u>	нок готівки, не якусь там чисельну різ-

ницю. Значить треба вписати останок дійсний к 800.54. Але щоби обі сторони прецінь вирівналися вставимо ще перед тим манко к 10.- як окрему позицію між розходи, а таким чином сума розходів буде 2056.70, віднята від суми приходів 2857.24 дасть різницю 800.54, значить чисельний стан каси і дійсний останок готівки будуть собі рівні.

На зразках се виглядатиме так:

ДРАБИНКОВА КАСОВА КНИГА (на формулярі звичайнім як для сторінкової).

Дружид	Розхид	±	К	с	К	с
3110	Решта з дрібних витрат	+			80	6 53
31	Нестача (манко)	-				3 33
	Сальдо на нов.рах.				81	0 54
					1	0 -
					80	0 54

СТОРІНКОВА КАСОВА КНИГА.

Дружид	Розхид	Перихид	Розхид
3110	Решта з дрібних витрат	[2 8 5 3 38]	[2 0 4 6 70]
	Нестача (манко)	3 86	1 0 -
	Сальдо на новий рахунок		8 0 0 54
		2 8 5 7	2 8 5 7 24

ЛИСТКОВА КАСОВА КНИГА.

Різниться від запису в сторінковій тільки тим, що замість до окремих стовпців, позиції, придуть на окремі сторінки, манко очевидно перед сальдом на правій.

ТОВАРОВА КНИГА.

Се найчастіша побіч, касової, а в товарних підприємствах найважніша запасова книга. Вона виходить від початкового запасу товарів згідно з інвентарем, виказує всі його збільшення спричинені закупками товарів та всі зменшення спричинені відпродажами, часом і зниженням товарів, а врешті кінцевий запас товарів на складі.

Вести можна би її зовсім так як касову книгу, як щоби був тільки один рід товарів, як тільки один є рід готівки. Але що товари є різнородні, треба при драбинковім способі завести не один стовпець, як на гроші, але тільки стовпців, кільки є родів товару, а і ті ще з підвідділами. За те змістовий стовпець вузчий, до нього записується звичайно тільки фірму, від якої товари одержано, зглядно якій вислано (тому звуть його також фірмовим). Якщо є багато родів това-

ру, треба завести кілька книжок, які можна злучити спільним переписом.

На стор. маємо зразок такої товарової книги, де число, ширина і назва підвідділів є відмінні в різних товарів (кава, полотно).

Можна ужити також способу листкового; звичайно окремих рахунок для кожного роду товарів, з підвідділами, як драбинковий спосіб, але ширшими і, якщо потрібно, подрібнішими. Зразки листкової товарової книги на стор.

В тих зразках товарова книга є ведена по скількості без огляду на ціну. Сього способу уживається загально в книгах складових де складник зазначає прихід товарів до складу та їх розхід зі складу. В якій ціні приходять і відходять, чи з зиском, чи зі стратою, чи продається їх за готівку чи на борг, все те складника не обходить, він відповідає за скількість, йому вистарчає товарова книга ведена по скількості (складова книга)

Але підприємцеві се не вистарчає, йому якраз треба знати в якій ціні товарі входять і виходять та який має на них зиск чи страту. Тому мусить вести товарову книгу також по вартості, значить зазначувати в ній все ціну куплених чи проданих товарів.

Тут драбинковий спосіб вже не годиться, бо потрібно більше стовпців, на ціну і грошеву суму, звичайно не один грошевий для всіх товарів, бо треба саме знати грошеві вартості кожного окремого товару, щоби довідатися, на яким товарі є зиск, на якому страта, та в якій висоті. Тому лише надається спосіб листковий з полишенням окремого листка (фолію) для кожного роду товарів.

У нас два зразки на стор. (кава і полотно)

Ліва сторона се сторона приходу, тому в горі випикуємо наліво число листка (ф-) а дальше "прихід". В середині назву товару, на право "Розхід" і число листка, бо права сторона рѣзходова.

Датовий степець ширший як у касовій книзі, бо товарову не веде-ть ся помісячно, але через цілий рік, так чо в датовім стовпці не вистарчить зазначити день, треба також місяць. Дальші стовпці крім фаліс-вого і змістового не в кожного товару однакові.

Якщо є кілька родів того самого товару можна записувати їх на на одному фолію таким способом, що скількостеві стовпці для кожного роду окремі, ціновий і грошевий спільні (гл. полотно, стор.) Коли

купується (продається) кілька родів нараз, запис займає кілька рядків. Остаточний вислід за рік, зиск або страта, відноситься до всіх разом родів товару, у нашій примірі полотна, не до кожного з них зокрема і подрібно.

Можна ще вести товарову книгу на сторінці способом комбіновим, почасти драбинковим, почасти погієсовим. Ізза браку місця скількостеві стовпці наводиться тільки раз, так для приходу, як і розходу; треба за кожним разом прихід додавати, розхід віднімати.

За те є два грошеві стовпці, на прихід один, другий на розхід, як у сторінкової касової книги. Зразок на стор.

П Р И М І Р.

Одномісячний, щоби не було за багато записів (властиво мав би бути цілорічний), переведений усіма способами товарової книги:

- 1) по скількості драбинковим способом (одна загальна товарова книга для всіх товарів;
- 2) по скількості фоліовим, з подрібними рахунками (а, б,);
- 3) по вартості фоліовим, з подрібними рахунками (а, б);
- 4) по вартості сторінковим способом (а, б).-

С І Ч Е Н Ь 1924.

1. Запас товарів як в інвентарі початковим на стор.

3. Продаємо Д. Звірові, Загвізда, 5 мішків кави, знак Н.Т.ч 14/18,

Втб 380 kg, та 5 kg, нтб 375 kg по К 106'25 за 100 kg

Бід Нар. Торговлі, Львів, приходять товари: Н.Т.ч. 87/98, 12 мішків кави,

Втб 912 kg, та 12 kg, нтб 900 kg по 97'75 за 100 kg.

11. Продаємо М. Стехові, Довге, 4 мішки кави, *Втб 304 kg, та 4 kg, нтб 300 kg по К. 108' - за 100 kg.*

12. " П. Шевцеві, Пидиків, полотно: ч 17 (ш. 75 см) 2 кус. (44) по К 4060 за кус.

" 23 (ш. 75 см) 6 кус. (132) "" 4350 " "

16. " А. Малому, Марківці, полотно: ч 17 (ш. 75 см) 2 " (44) "" 4150 " "

" 28 (ш. 80 см) 3 " (66) "" 52 " "

17. " Д. Звірові, Загвізда, полотно " 17 (ш. 75 см) 5 " (110) "" 40 " "

" 23 (ш. 75 см) 4 " (88) "" 44 " "

" 28 (ш. 80 см) 5 " (110) "" 5050 " "

20. " П. Климові, Усте, полотно " 23 (ш. 75 см) 2 " (44) "" 45 " "

" 28 (ш. 80 см) 4 " (88) "" 52 " "

Книга товарів - Річні товари

Дата	Лол.	ПІРМА	Кава "Зантос"				Полотно							
			Мола		Вага		17.17		23		8			
			ЗНАК	МІС	ОТГ	ТЯ	НТГ	КУС	М.	КУС	М.	КУС	М.	
1914														
Січня	1	Запас (Інвентар)	НТ.	11/29	16	1216	16	1200	25	550	20	440	12	264
"	3	Д. Звір, Загвіздя	НТ.	14/18	5	380	5	375						
"	3	нар. Торг. Львів	НТ.	87/98	11	836	11	825						
"	11	М. Стех, Довге	НТ.	19/22	4	304	4	300						
"	12	П. Швець, Пацків			19	1444	19	1425						
"	16	А. Малий, Марківці							2	44	-	-	3	66
"	17	Д. Звір, Загвіздя							21	462	14	308	9	198
"	20	П. Клим, Устя							16	352	10	220	4	88
"	22	Д. Звір, Загвіздя (пот.)							16	352	8	176	-	-
"	22	Полотно, Львів							1	22	22	484	18	396
"	24	П. Швець, Пацків	НТ.	23/27	5	380	5	375	17	374	30	660	18	396
"	29	Д. Звір, Загвіздя	НТ.	8/27	3	272	3	271	14	308	22	484	18	396
"	31	Запас	НТ.	88/98	11	821	11	810	14	308	22	484	18	396
		Банко				15		15						
Лютий	1	Запас	НТ.	88/98	11	821	11	810	14	308	22	484	18	396

П р и х і д

К А В А

Дата	Фоліо	Ф і р м а	Числа + впак	Скіль- кість мішків	В а г а			Примітка	
					бтто	та	нтто		
1914 Січня 1		Запас	НТ14/29	16	1216	16	1200		
" 3		Нар.Торг.Львів	НТ87/98	12	912	12	900		
					28	2128	28	2100	
1914 Лют. 1		Запас	НТ88/98	11	821	11	810		

2. Прихід

П О Л О Т

Дата	Фоліо	Ф і р м а	Ч.17ш75цм		Ч23ш75цм		Ч 28ш30цм		Примітка
			кус.	м	кус.	м	кус.	м	
1914 Січня 1.		Запас	25	550	20	440	12	264	
" 22.		Д.Звір,Зегвіадл(зв)	1	22	-	-	-	-	
" 23.		Полотно,Львів	-	-	22	484	18	396	
			26	572	42	924	30	660	
1914 Лют. 1		Запас	14	308	22	484	18	396	

Дата	Фоліо	Ф і р м а	Числа і знак	Скількість мішк.	Б а г е			Примітка
					бтто	та	нтто	
1914 Січня	3.	Д.Звір, Загвіздя	HT14/18	5	380	5	375	
"	11	М.Стех, Довге	"19/22	4	304	4	300	
"	24	П.Швець, Пацків	"23/27	5	380	5	375	
"	27	Д.Звір, Загвіздя	"28/29 87	3	228	3	225	
"	31	Запас	HT88/98	11	821	11	810	
"	31	Манко	-	-	15	-	15	
				28	2128	28	2100	

Н.О

Дата	Фоліо	Ф і р м а	17. ш 75см		423 ш 75см		428 ш 80см		Примітка
			кус	м	кус	м	кус	м	
1914 Січня	12	П.Швець, Пацків	2	44	6	132	-	-	
"	16	А.Малий, Марківці	2	44	-	-	3	66	
"	17	Д.Звір, Загвіздя	5	410	4	88	5	110	
"	20	П.Клиш, Усте	-	-	2	44	4	88	
"	24	П.Швець, Пацків	3	66	8	176	-	-	
"	31	Запас	14	308	22	484	18	396	
			25	572	42	924	30	660	

КНИГА

ТОВАРОВА

2) ПОЛОТНО

Дата	Фірма	Ч.17 шир75см		Ч.23 шир75см		Ч.28 шир80см		Ціна за кус.	Сума		Фоліо	
		кус.	м	кус	м	кус.	м		кус.			
1914 Січня	1	Запас(Інвентар)		25	550			37.84	946	-		
		- "				20	440	41.60	832	10		
		- " -						12 264	47.67	572	04	
	22	"Полотно", Львів				22	484	44.-	968	03		
								18 396	50.625	911	21	
	22	Д.Звір, Загвіздя (Зворот)		1	22			40.-	40			
	30	Опуст Шевцєві, Нацм ків							20	-		
	31	Зиск							94	52		
				26	572	42	924	30 660	-	4283	90	
1914 Лют.		Запас		14	308			37.84	529	76		
						22	484	44.-	968	03		
								18 396	50.625	911	21	
1. Прихід.								Ціна			ПОЛО	
		Фірма		Ч.17. (ш.75см)		Ч.23. (ш.75см)		Ч.28 (ш.80см)		Ціна за кус.		Фоліо
				кус. м		кус м		кус м		кус.		Фоліо
		(Зипадки як у по- переднім зразку)		(26 572)		(42 924)		(30 660)		(4289 38)		
				26 572		42 924		30 660		4289 38		

Дата	Ф і р м а	Ч.17.		Ч.23.		Ч.28.		Ціна за кус.	С У М А	Фоліо
		шир75цм	кус	шир75цм	кус	шир.80цм	кус			
1914 Січня	12	Павло Швець, Пацки	2	44	6	132		40-60 43-50	31 261	20 -
	16	А.Малій, Марківці	2	44			3	66 41-50 52--	83 156	- -
	17	Д.Звір, Загвіздя	5	110	4	88	5	110 40-- 44-- 50-50	200 176 252	- - 50
	20	Петро Клим, Усте			2	44	4	88 45-- 52--	90 208	- -
	24	П.Швець, Пацкиві	3	66	8	176		40-40 43-25	121 346	20 -
	31	Запас	14	308	22	484	18	396 44-- 50-8	529 968 911	76 03 21
			26	572	42	924	30	660	4383	90

Н О Р о з в і д 1.

Дата	Ф і р м а	Ч.17.		Ч.23.		Ч.28.		Ціна за кус	К	с	Фоліо
		(ш.75 цм)	кус	(ш.75 цм)	кус	(ш.80цм)	кус				
	(Випадки як у попереднім зразку)	(12	264)	(20	440)	(12	264)		(	1974	90)
31	Запас	14	38	22	484	18	396	36-- 42-- 48--	504 924 864	- - -	
	Страта								22	48	
		26	572	42	924	30	660		4289	38	

КНИГА ВАЛЮТ

РІЖНІ ВАЛЮТИ.

КНИГА ТОВАРОВА

1) КАВА "САНТОС"

Дата	Ф і р м а	#		Курс	С у м а	Долло
		вст.	дук.			
1914						
Січня 1.	Завес	4		11° 34	45 24	
"	"		50	95° 22	17 51	
" 18.	Крас... .., тут		50	11° 23	17 62	
" 31.	Зиск				- 31	
		4	100		140 78	
Лют. 1.	Завес	2		11° 40	22 80	
"	"		40	95° 27	38 11	

Дата	Ф і р м а	Знак і числа	Скількість	В а г а			Ціна за 100 кг	С у м а	Долло
				кг	ц	г			
1914									
Січня 1.	Завес (інвентар)	Н.Т. 14/29	16	1216	16	1200	9625	1155	
"	З нар. Торгов. Львів	Н.Т. 37/98	12	912	12	900	9575	861 45	
" 31.	Зиск	-	-	-	-	-	-	153 65	
				28	2128	28	2100	2100 40	
1914									
Лют. 1.	Завес	Н.Т. 68/98	11	821	11	810	9575	775 58	

Дата	С і р м а	#		Ціна	Су м а	Г о л і в
		квст.	Французьк			
		дукаги				
1914						
Січня 23	Красна Балка, туг	2		1100	22	70
"	"		60	1100	37	17
" 31	Запас	2		1140	22	80
"	"		40	1100	38	11
		4	100		140	78

Дата	С і р м а	Знак і числа	Скількість мішк.	Вага			Ціна за 100кг	Су м а	Г о л і в
				бтто	тв	нтто			
1914									
Січня 3	Дм. Збір, Заргіздя	н.т. 14/18	5	380	5	375	1062	398	44
" 11	Матвій Стек, Довге	н.т. 19/22	4	304	4	300	108	324	
" 24	П. Бвєць, Лецьків	н.т. 23/27	5	380	5	375	1061	399	38
" 27	Дм. Збір, Заргіздя	н.т. 28/29	3	218	3	215	108	243	
" 31	Запас	н.т. 33/38	11	821	11	810	3575	775	38
" 31	Манко	-	-	15	-	15	-	-	1
				28	2128	28	2100	2140	40

Фоліо	Дата	і і р м а	Знак і числа	Скіль- кість мішк.	Вага			Ціна за 100кг.	Сума		
					бтто	та	нтто				
Розширений стовпець на фоліо.	1924 Січня	1.	Запас (інвентар)	Н.Т.14/29	16	1216	16	1200	96' 25	1175	-
	"	3.	Нар.Торговля, Львів	" " 87/98	12	912	12	900	95' 75	861	75
						28	2128	28	2100	2015	75
	1924 Лютий	1.	Запас	Н.Т.88/98	11	821	11	810	95' 75	775	58

Фоліо	Дата	і і р м а	Знак і числа	Скіль- кість мішків	Вага			Ціна за 100кг.	Сума		
					бтто	та	нтто				
Розширений стовпець на фоліо.	1914 Січня	3.	Дм.Звір, Загвіздя	Н.Т.14/18	5	380	5	375	97' 25	364	68
	"	11.	матвій Стех, Довге	" " 19/22	4	304	4	300	97' 25	391	75
	"	24.	Нев.Швець, Пециків	" " 23/27	5	380	5	375	97' 25	364	68
	"	27.	Дм.Звір, Загвіздя	" " 28/29, 87	3	228	3	225	97' 20	218	70
	"	31.	Запас	" " 88/98	11	821	11	810	95' 75	775	58
	"	31.	манко	---	-	15	-	15	--	-	-
	"	31.	Страта	---	-	-	-	-	--	1	36
					28	2128	28	2100	2016	75	

КАВА САНТОС (Santos)

Дата	Фоліо	Ф і р м а.	↑	числа і знак	C L M K I B	Вага			Ціна	Прихід		Розхід	
						btto	ta	ntto					
1914 1 чня	1.	Запас (Інвентар)	-	HT. 14/29	16	1216	16	1200	96*25	1155	-		
"	3.	Д. Звір, Загвіздя	-	"14/18	5	380	5	375	106*25			398	4
					11	836	11	825					
"	11.	нар. Торг. Львів	+	HT. 87/98	12	912	12	900	95*75	861	75		
					23	1748	23	1725					
"	11.	м. Стех, Довге	-	HT. 79/22	4	304	4	300	108*-			324	
					19	1444	19	1425					
"	24.	П. Швець, Пацків	-	HT. 23/27	5	380	5	375	106*50			399	33
					14	1064	14	1050					
"	27.	Д. Звір, Загвіздя	-	HT. 28/29 87	3	228	3	225	108*-			243	
					11	836	11	825					
"	31.	Запас	-	HT 88/98	11	821	11	810	95*75			775	58
		Манко			-	15	-	15					
"	31.	Зиск								123	65		
										2140	40	2140	40
1914													
к.т.	1.	Запас		HT. 88/98	11	821	11	810	95 75	775	58		

Кава Сантос.

Дата	Лист	Ф і р м а	+	Числа і знак	Кількість мішків	Б а г а			Ціна	Прихід	Розх.
						lto	ta	ntto			
1914 Січня	1.	Запас (Інвентар)		HT.14/29	16	1216	16	1200	96*25	1155	-
	3.	Д.Звір, Загвіздя	-	" 14/18	5	380	5	375	95*20		357 -
					11	836	11	825			
	3.	Нар. Торг. Львів	+	HT.87/98	12	912	12	900	95*75	861	75
					23	1743	23	1725			
	11	М.Стех, Довге	-	HT.19/22	4	304	4	300	96*-		288 -
					19	1444	19	1425			
	24	П.Швець, Пацків	-	HT.23/27	5	380	5	375	96*-		360 -
					14	1064	14	1050			
	27	Д.Звір, Загвіздя	-	HT.28/29, 87	3	228	3	225	96*20		216 45
					11	836	11	825			
	31	Запас	-	HT.88/98	11	821	11	810	95*75		775 58
		Манко			-	15	-	15			
	31	Страта									19 72
										2016 75	2016 75
1914	Детий	1.		запас	HT.33/98	11	821	11	810	95*75	775 58
<p>Заввага: Ціни впади початком місяця, продавано зі стратою. Дальше почали по трохи підноситись, запас мож було оцінити по власній ціні. вислідна страта невелика.-</p>											

ПОЛОТНО.

Дата	Листів	ФІРМА	Ч.17		Ч.23		Ч.28		Ціна	Прихід	Розхід
			(ш.75см)		(ш.75см)		(ш.80см)				
			квс	м	квс	м	квс	м			
1914											
Січня	1	Запас	25	550					3784	946	-
		"			20	440			41605	832	10
		"					12	264	4767	572	04
	12	П.Швець, Пациків	-	2	44				4080		81 20
					6	132			4350		261
			23	506	14	308	12	264			
	15	А.Малий, Марківці	-	2	44				4150		83 -
							3	66	52-		156 -
			21	462	14	308	9	198			
	17	Д.Звір, Загвіздя	-	5	110				40'-		200 -
					4	88			44'-		176 -
							5	110	50'50		25'50
			16	352	10	220	4	88			
	20	П.Клим, Усте	-		2	44			45'-		90 -
							4	88	52'-		208
			16	352	8	176					
	22	Д.Звір, Загвіздя (зв.- лом)	+	1	22				40	40	-
			17	374	8	176					
	22	Полотно", Львів	+			22	484		44'-	968	03
		"						18	396	50'58	911 21
			17	374	30	660	18	396			
	24	П.Швець, Пациків	-	3	66				4040		121 20
					8	176			4325		346 -
			14	308	22	484	18	396			
	30	Опуст Шевцєві, Пациків	%							20	-
	31	Запас	-	14	308				3784		529 76
		"				22	484		44'-		968
		"						18	396	50'58	911 21
	31	Зиск								94 51	

Підлітка: Перевіряє вище, 1 січня.

4383 96'33'30"

ПОЛОТНО.

Дата	Лого	Фірма	+	Ч.17.		Ч.23.		Ч.28.		Ціна	Прхід	Розхід	
				(ш.75см)		(ш.75см)		(ш.80см)					
				кус	м	кус	м	кус	м				
1934													
Січня	1	Запас		25	550					37'84	946	-	
		"				20	440			416'05	832	10	
		"						12	264	476'7	572	04	
	12	П.Швець, Пацків	-	2	44					406'0		81 20	
						6	132			435'0		261 -	
				23	506	14	308	12	264				
		А.Медий, Марківці	-	2	14					395'0		79 -	
								3	66	48'-		144 -	
				21	462	14	308	9	198				
	17	Д.Звір, Загвіздя	-	5	110					38'-		190 -	
						4	88			42'-		168 -	
								5	110	47'-		235 -	
				16	352	10	220	4	88				
	29	П.Клим, Усте	-			2	44			39'-		78 -	
								4	88	44'-		176 -	
				16	352	8	176						
	22	Д.Звір, Загвіздя (зв. кот)	+	1	22					38'-	38	-	
				17	374	8	176						
	22	"Полотно" Львів	+			22	484			14'-	368	03	
								18	396	505'8	911	21	
				17	374	30	660	18	396				
	24	П.Швець, Пацків	-	3	66					34'-		102 -	
						8	176			37'-		296 -	
				14	308	22	484	18	396				
	30	Опуст Шевцеві, Пацків	%								20	-	
	31	Запас	-	14	308					35'-		490 -	
						22	484			38'-		836 -	
								18	396	45'-		810 -	
	31	Страта										341 8	
Примітка: Перевід як вище, 1 січня													
				"	"	"	"	"	"		4287	38	4287 38

Початком місяця продавано ще зі зиском, але далі ціни падали щораз більше, продавалося зі стратом. 22. прийшли нові товари замовлені ще давніше, коли ціни були вищі; в запасі вони оцінені вище, бо кінець місяця ціни були вище.

22. Д. Звір, Загвізда, звертає нам	ч. 17 (ш. 75) 1" (22)	" " 40 " "
Приходить полотно від "Полотна", Львів	23 (ш. 75) 22 (484)	" " 44 " "
(ціна по розцінці (калькуляції))	ч. 28 (ш. 80) 18 (396)	" " 50 625 " "
24. Продаємо П. Шевцеві, Пациків		
полотно:	ч. 17 (ш. 75) 3" (66)	" " 40 40 " "
	" 23 (ш. 75) 8" (176)	" " 48 45 " "

і каву: 5 мішків *шт 380 kg, та 5 kg, шт 375 kg*, по К 106 '50 за 100 kg

27. Продаємо Д. Звірові, Загвізда, каву: 3 мішки *шт 228 kg, та 3 kg, шт 225 kg*
по К 108' - за 100 kg

30. П. Швець, Пациків, жадає опусту 20 К на послідній посилці, ми згідні
20 к.

(Сей випадок прийде тільки до книг ведених по вартости, а саме на ліву сторону, де записуються суми, які товари нас коштують. Прихід в товаровій книзі треба розуміти прихід товарів, не грошей. Грошевий стовпець показує, в якій ціні товари ввійшли, значить кільки нас коштували, гроші властиво вийшли (але се зазначене в касовій книзі на розході). Подібно всякі витрати на товари прийдуть на ліву сторону в книзі товаровій веденій по вартости, бо тим здорожують товар, тим нас товар коштує більше. Опуст по продажі можна вважати також за свого роду витрату на товари, бо таким чином меншає зиск.

ЗАМКНЕННЯ ТОВАРОВОЇ КНИГИ.

Товарову книгу замикається подібно як касову вставленням на праву (меншу) сторону дійсного запасу але при кінці року, ствердженого інвентурою, якої не можна що місяця переводити. Різниця між дійсним станом в чисельним у книгах може бути, але не мусить бути наслідком хибного запису: Манко тут появляється богато частійше як у касовій книзі та не є конечно спричинене недбалістю або спроневірою, бо деякі товари з часом трохи висихають, вітріють, то що. Манко вставляється до товарової книги перед запасом, при драбінковій формі також по запасі, як різницю чисельного і дійсного стану. У нас манко *15 kg* кави, яких не достає як до грубої ваги, так і до чистої, тари тут не бракує.

По вставленню запасу скількостеві стовпці мусять вирівнятися по обох сторонах, зглядно при драбінковім способі нема вже жадного чисельного останку. Тим товарова книга по скількості (ведена) є зам-

кнєна, підчеркується два рази, а запас переноситься на слїдуючий рік.

Не є ще замкнєна товарова книга (ведєна) по вартості, де запас треба вставити і в грошовій вартості (манко очевидно тїльки в скїлькостевім стовпці, бо се є розхїд товарів, за який жадних грошей нам не заплатять). Що до скїлькостий, книга є замкнєна, скїлькостеві стовпці є вирівнані, але не є ще вирівнані грошові стовпці. Додаємо суми в грошових стовпцях на окремих кусок паперу:

Кава	{	Лїва сторона	2016.75	Полотно	{	Лїва сторона	4239.38
		Права	2140.40			Права	4385.20
		Рїжниця	123.65			Рїжниця	94.52

Вачимо, що права сторона в обох випадках є бїльша, а було сказано, що в запасових книгах бїльшою мусить бути все сторона лїва, сторона приходів. Се правда, що не можна розходувати бїльше, як прийшло в прихїд, але треба пам'ятати, що се запасова книга товарів, прихїд і розхїд товарів а не грошей. Розхїд товарів по правій сторонї був справді менший, як прихїд по лївій, тому остав великий запас.

Запасова книга товарів є вже властиво замкнєна вставленням запасу до скїлькостевих стовпців без огляду на їхню цїну чи вартість. Грошові стовпці вирівнуємо в иншїй цїли. Грошові суми по лївій сторонї не означають приходу грошей, а вартість, у якїй товарі ввійшли, кїлько за них заплачено, отже скорше могли би уявляти собою розхїд грошей (але не якраз готівки, бо можна також купувати на борг). Навпаки суми по правій сторонї не означають розходу грошей, тїльки вартість, у якїй продані товарі вийшли, отже радше прихїд грошей. Ясно, що можна продати і меншу скїлькїсть товарів за бїльші гроші, продавати дорожче треба правильно; тоді права сторона по вставленню запасу мусить бути бїльша, а рїжниця для вирівнання вставляється на лїву сторону як на меншу.

Що уявляє собою ся рїжниця? Права грошева сторона є тому бїльша, що ми продавали по вищїй цїні, як купували, значить продавали зі зиск. Значить якщо права грошева сторона є бїльша, рїжницею є зиск. Подїбно можна собі пояснити, що страта приїде на сторону праву, бо якщо права грошева сторона менша від лївої, то видко що ми продавали по низчїй цїні, як купували значить зі стратою. Страта може бути спричинєна ще тим, що кїнцевий запас приходиться часом вставити в низчїй цїні, якщо товар сильно обезцїнений на торзі. Тодї права сторона природно буде

деяким зиском. При більших скількостях зиск з різниці курсу може бути досить значний.

Формальні пояснення:

1). Загальна книга валют. У формі листковій зі стовпцями як товарова, але замість "ціна" тут "курс" (курсовий стовпець), бо ціну валют звуть загально курсом. Також скількоствві стовпці трохи інші, але вони і в різних родів товарів не однакові, не є се основна різниця. В книзі валют вистарчає на скількість звичайний стовпець без підвідділів. Закнення як у товарової книги по вартості. Зиск виказаний спільно для обох валют, впрочім дуже малий бо в шкільному примірі є злишнім обертати великими скількостями.

2). Подрібна книга валют.

а) Дукати в драбинковій формі.

Ведення і закнення як у товарової книги сеї форми; зиск у дукатів
к-26.

б). Франки в сторінковій формі (три-
стовпцевій).

Се форма для нас нова, зглядно новий тільки "стан", де виказується кожодчасний стан франків по скількості по кожній зміні, купівлі або продажі. Дня 1. січня запис у "стані" рівний записові в приходовім стовпці. В дальших рядках вже ні бо кожний прихід додається ($50+50=100$; $47.61+47.62=95.23$); розхід віднімається ($100-60=40$, $95.23-57.17=38.06$). Кінцевий запас мусить бути що до скількості рівний послідному записові в "стані", хіба що є якесь манко. Формально сей запас розходується, віднімається в "стані" ($40-40=0$), там не остане нічого.

Сей спосіб дуже вигідний, бо виказує кожодчасний стан валют і надається до контролі. складніша справа з грошовим стовпцем "стану". Скількостевий показує, кільки валют ще є, зглядно має бути по останній зміні, грошовий мавби виказувати вартість того кожодчасного запасу. (Не кільки готівкі тут є, бо се книга не готівки, а валют; подібно як прихід не означає приходу готівки, тільки ціну заплачену за валюти, які ввійшли). Але се було би тільки тоді можливим, коли б курс усе був однаковий, що майже ніколи не буває; якщо курс піде в гору, вартість запасу оуде на пр. 2 рази більша. Значить дійсної вартости

кождочасного запасу грошевий стовпець "стану" не подає, за те він подає, за кілько треба продати кождочасний запас, щоби за цілий час ведення книги валют не мати ні зиску ні страти. В нашому примірі 31. I. курс є 95'27,40 *frs* можна би продати за К 38.11. Але ми купили наші франки по низчому курсі (95.22, 95.23), а частину продали по вищому (95.28), досагли там малого зиску. Щоб не було ні зиску ні страти вистарчило б тепер продати франки за трохи низчу ціну, а саме за 38.06, як се видко зі "стану". Суму 38.06 ми одержали механічно додаючи то віднімаючи грошеві суми при приходах і розходах по різних курсах; вона вказує нам, яку вартість мав би мати кінцевий запас, щоби не було ні зиску ні страти на валютах, щоби була рівновага. Дійсно запас вартує більше, 38.11, різниця над рівновагу є зиском, який отже одержимо знова порівнянням розходованої суми (тут запасу) зі "станом". Червоною краскою значимо зиск особливо тоді, коли се станеться в середині року, де ще приходять дальші приходи (потім і розходи). Тут на пр. ми б купили ще 100 *frs* по 95.30. Прихід 100; 95.30, Став 100;? Звичайно прихід додавалося, але якщо є зиск, то в грошевим стовпці вже не додається, навпаки віднімається, бо щоби не було ні зиску ні страти вистарчить продати сих 100 *frs* за суму меншу о дотеперішній зиск; тут за К 95.25. Тому що треба віднімати, зиск зазначається червоною краскою.

Кому ся форма не вигідна, може вживати драбинкової або листкової, як на других двох зразках.

КНИГА ЦІННИХ ПАПЕРІВ.

Дуже важна в банках, але вже менше важна в товарових підприємствах. Те, що було сказано про книгу валют, відноситься з відповідними змінами також до книги цінних паперів.

Скількостеві стовпці будуть інші, відповідно до роду цінних паперів, як стовпець на числа поодиноких акцій, на скількість акцій, на номінальну вартість (номінале) облігацій і т.п. Крім того появляються тут вузкі грошеві стовпці на запис відсотків і витрат, які при біржових ділах треба платити. Цінні папери купується звичайно посередництвом банку, не прямо на біржі, але банк біржові витрати нам зачислить, бо сам їх часто мусить заплатити.

Примір: Загальна книга ц.п., подрібна про акції *Salixia*, про позичку м. Львова.

1. Запас як в інвентарі на стор.

13. Куплено на рахунок (себто на борг) у Земельного Банку Гіпотечного, Львів, 2 акції "*Salixia*", числа 209/10 по х365 К за акцію, витрати 1 К
2000 К номінале позички м. Львова, 1911, 4%, 1/II, 1/VIII. по 91.85, відсотки, витрати 2 К.
25. Продано Зем. Банкові Гіп., Львів, на рахунок:
3 акції "*Salixia*", число 189, 209/10 по 375 К, витрати (заплачені нам) К 1 27.
2000 К номінале позички м. Львова, по 92.25, відсотки, витрати К2.-
31. Запас по курсі 92.50 в облігаціях (акцій нема), відсотки.-

Пояснення.

13. З акціями діло ясне, нема що розбалакуватися і про витрати, які все, при купівлі чи продажі мусимо платити ми. В першому випадку вони збільшують суму видану за ц.п., в другім зменшують суму одержану за ц.п. Важніша справа відсотків з облігацій.

Як знаємо з інвентара, купон є платний на 1/II, 1/VIII, сьогодні, 13. I, купон дістаємо разом з облігацією. Якщо облігацію з залученим купоном подержимо до 1/II., виплатять нам відсотки за цілий піврік. Але з того належиться велика часть попередньому власникові облігацій, бо все має той право на відсотки, хто свої гроші вложив у цінний папір. Се право власник відступив нам, передаючи разом з облігацією купон, за се право мусимо йому заплатити, а саме за тільки днів, кільки минуло від останнього купонового дня, тут 1/VIII. Відсотки вчисляється знаним способом: $K = 2000, q = 162 (5 \times 30 + 12, \text{бо продаж відбулася } 12. \text{ с. м.}), \% = 4$
 $2000 \times \frac{162}{18} \mid \frac{2000}{3} = K 36.-$, які записуємо до окремого стовпця полівій сторони, в загальній книзі ц.п. разом з витратами.

25. Подібно при продажі платять нам також за право на відсотки (купон) за 174 дні [вертаються нам відсотки, які ми заплатили (162 дні) і за той час (12 днів), коли ц.п. були в нас, отже ми мали право на відсотки]. $K = 2000, \% = 4, q = 174;$
 $2000 \times \frac{174}{18} \mid \frac{2000}{3} - 2 \times 58 = 116, 116:3 = \underline{38.67}$. Сих К 38.67 записуємо до

Дукати (австрійські) = #

Дата		Фоліо	Ф і р м а	±	#	Курс	С у м а	
							К	с
1914								
Січня	1		Запас		4	11' 31	45	24
"	23		Красовому Банкові, тут	-	2	11' 35	22	70
					2		22	54
"	31		Запас	-	2	11' 40	22	80
"	31		Зиск	/	-	/	--	26
1914								
Лют.	1.		Запас		2	11 40	22	80

Акції нафт.спілки "Галиція". (Номін. = 200К)

Дата	Фоліо	Ф і р м а	±	Скількість		Курс	Сума	Витрати	
				кільк.	числ.			запл.	одерж.
1914									
Січня	1	Запас		1	189	370	370	-	. . . . .
"	13	Зем.Банк Гіп. Львів	+	2	209/10	365	730	- 1	- . . . .
				3	--	--	1100	-	. . . . .
"	25	Зем.Банк Гіп. Львів	-	3	209/10	375	1125	- 1 27	. . . . .
"	31	Зиск (на акціях)		/	/	/	25	-	. . . . .
"	31	Страта (Витрати)		/			2 27	. . . . .	2 27
"	31	Вислідний зиск		/			22 73	2 27	2 27

Позичка міста Львова 1911,4%,1/II,1/VIII.

Дата	Фоліо	Ф і р м а	±	Номін.	Курс	Сума.	Зеплач.		Одержано			
							Відс.	Витр.	Відс.	Витр.		
1914 Січня	1	Запас		1000	91' 80	918	16	67	-	-	-	-
"	13	Зем. Банк Гіпот, Льв +		2000	91' 85	1837	36	2	-	-	-	-
				3000		2755	-	-	-	-	-	-
"	25	Зем. Банк Гіп. Львів -		2000	92' 25	1845	-	2	-	38	67	-
				1000		910	-	-	-	-	-	-
"	31	Запас -		1000	92' 50	925	-	-	-	20	-	-
		Зиск (Ц.п і відс.)		--		15	6	-	-	-	-	-
		Страта (Витрати)					-	-	-	-	-	4
		Вислідний зиск		--		17	-	-	-	-	-	-
							58	67	4	58	67	4
1914 Лют.	1	Запас		1000	92' 50	925	20	-	-	-	-	-

французькі франки = frs

Дата	Фоліо	Ф і р м а	Курс	П р и х і д			Р о з х і д			С т а н		
				фрс.	К	с	фрс.	К	с	фрс.	К	с
1914 Січня	1.	Запас	95' 22	50	47	61	.	.	.	50	47	61
"	18.	Краєвий Банк, тут	95' 23	50	47	62	.	.	.	100	95	23
"	23.	" " "	95' 28	.	.	.	60	57	17	40	38	06
"	31.	Запас	95' 27	.	.	.	40	38	11	.	-	06
"	31.	Зиск	÷	.	-	05	.	.	.	.	.	.
				100	95	28	100	95	28			
1914 Лют.	1.	Запас	95' 27	40	38	11	.	.	.	40	38	11

ВИТЯГ

з

ВІЖУЧОГО РАХУНКУ

КНИГА

ЦІННИХ ПАПЕРІВ.

Дата	Платність	С у м а	Розложе- на сума	Дні (d)	% (p)	Добу- ток з днів 1 % (d/p)	1% - Число
1914 Січня 5	за переказ мар. Торг-1	5. I. 844 51	- - - -	25	3	75	634
" 12	" ціни пафери	12. I. 2606 -	83 49 51	18	3	84	45
" 24	" век'юлотнові	24. I. 740 42	- - - -	6	5	30	222
" 31	" 1% вісотки зі салда чисел	31. I. 3 71	(1334)				
" 31	" 2% провізії з 4168 86	31. I. 8 84					
" 31	" вирівнання і сотки	31. I. 5 88					
" 31	" салдо н. н. р.	31. I. 888 -					
		5096 86					3172

Л ь в і в, 31. січня 1914

Р і ж н і ц і н н

Дата	Ф-о	Ф і р м а	Число подин. акцій	Акції Галич Скід.	Послч міста Львова Номін.	курс	Сума	Витрати відсот.
1914 Січня		Запас	189	1	--	370-	370 -	
"		"	--	-	1000	91 80	918 -	16 67
" 18		Зем. Банк Гіпот. Львів	209/10	2	--	365-	730 -	1 -
"		" " " "	--	-	2000	91 85	1837 -	38 -
" 28		Витрати при продажі	--	-	--	--	--	13 27
" 31		Зиск	--	-	--	--	40 -	
				3	3000		3895 -	58 94
1914 Лют.	1	Запас	--	-	1000	92 50	925 -	20 -

Дата	плат-ність	С у м а	Розложе-ня сума	Дні	%	Досу-ток з 1%	
						днів	Число
				(d)	(p)	dp	
1914 Січня 1	у сальді	31.12 928	- - - - -	30	3	90	835
" 16	чеку Берця	15. I. 79	- - - - -	15	5	75	59
" 16	" дебізі	16. I. 199	55 - - - - -	14	5	70	140
" 25	" цінних паперах	25. I. 3005	40 298438	5	5	25	746
" 26	" чеку стежа	26. I. 324	- - - - -	4	3	12	39
" 29	" рісесі	29. I. 550	31 - - - - -	1	3	3	16
	сальдо чисел						1334
		5096 86					3172
1914 Лют. 1	У сальді	31. I. 888	-				

Зем. Банк гіпотечний, Львів

п. а. п. е. р. и.

Р о з х і д

Дата	поліс	Ф і р м а	Числа поодин. акцій	Акц. Позичк Гальміста 200) Львова Скільномін.	Курс	С у м а	Витрати 1 відсотки
1914 Січня 25		Зем. Банк гіпот. Львів	182209%	3	---	375	.
" 25		" " " "	---	-	2000	9225	38 67
" 31		Запас	---	-	1000	9250	20 -
		Страта (Витрати)		-	---	---	27
				3	3000	3895	58 94

окремого стовпця по правійс тороні (розхід купону). Витрати записується по лівій стороні, бо все мусимо їх платити при продажі, зовсім так, як при купівлі, вони зменшують нам зиск.

31. Запас подібним способом як в інвентарі на стор,

КНИГА РІМЕС.

Належить також до запасових книг, хоч рімеса є властиво тільки вірительністю, а не матеріальною маєтковою частиною. Добру рімесу можна продати так само як товар, навіть лекше, векслі можна так само передавати, переховувати і числити як валюти або цінні папери, які також є тільки маєтковим правом, але не матеріальним майном. Ріжниця в тім, що цінні папери заступимі (фунгібельні), значить що один цінний папір зовсім рівновартний другому того самого роду і дається ним заступити. На пр. уділи (акції) акційного підприємства; є їх 1000, але чи в нас ч 1., 2, 10, чи 1000, се все одно, однакове право дають на зиск підприємства, мають однаковий курс. Так само облігації, як наша позичка м. Львова; тут все одно котрий папір у нас в руці, щоби лиш з того самого видання (емісії; тут 1911, 4% 1/II 1/VIII).

Не так рімеси; не є все одно чи сей, чи другий вексель, бо на них різні суми, різні платности, різні довжники, один одному що до маєткового стану то солідности нерівні. Рімеси не є заступимі.

Тому вони дальші від матеріальних маєткових частин, як цінні папери, а блищі вірительностям. Всеж таки можна зовсім добре говорити о запасі рімес; векслі, в які є втілене маєткове право, тут у нас є дійсно, фізично.

Від інших книг запасових ріжниться книга рімес досить значно з формальної сторінки. Ведеться її на фолію, має сторону приходу (ліву) і розходу (праву), але сі дві сторони не є собі рівні, як се є правилом у запасових книг, сторона приходу є богато ширша. Посдинокі стовпці також своєрідні. До першого приходить число рімеси; кожній рімесі дається число, щоби потім легко було її покликати без вичислювання блищих даних (у примірі каже: інкасовано рімесу ч. 3, -се вистарчить, не треба більше додавати, якщо потрібно подивимося до

книги рімес під ч 3.) Фірма. Сюди вписується назвиско (фірму) того, хто нам вексель передав; як що ми самі його виставили, пишемо "власний". Далше слідуєть важнійші подробиці векся, знані впрочім з науки векслевого права. Можна тільки зазначити, що слово "власний" у стовпці на припоручення відноситься до виставця якщо виставець-ремітент, значить виставив на власне прип, не до нас, хіба що ми є виставцем.

Рімесу записується до книги тоді, коли нам її передадуть, або, якщо ми самі її виставили, в день виставлення. Якщо не знаємо чи довжник вексель прийме (акцептує), ліпше почекати з записом, аж він підпише, зглядно заявить свою згоду на се. На розхід записується рімесу тоді, оли справді вже заплачена, не скорше. Якщо посилаємо на пр. банкові рімесу, щоби її вибрав (інкасував) у довжника, то се в книзі рімес тільки зазначається в примітці; на розхід пишеться аж тоді, коли банк повідомить нас про дійсне переведення інкаса.

При есконтованню рімеси, записується в книзі рімес на розхід повну суму, не дисконотвану, яку ми справді одержали, щоби не виказувати в книзі рімес страт і зисків. Дісконт зазначається хіба тільки в примітці; в інших книгах узглядняється страту яка з того повстала. Користь з того така, що книгу рімес не муситься замикати; се також завдяки лінеарному способові записів.

Лінеарний спосіб полягає на тім, що розхід даної рімеси записується точно в тім самім рядку (лінії), в якому записаний її прихід по лівій стороні.

Се в товарів і валют було зовсім неможливе, бо одній купівлі могло відповідати 10 продажей і навпаки. Приходові рімеси може відповідати тільки розхід тої самої рімеси, тут лінеарний спосіб дається легко перевести. Вигодою сього способу є те, що в розході не треба повторяти блищих означень розходованої рімеси, відразу знаємо, що се та сама, яка записана в приході в тім самім рядку.

Тому також не муситься замикати книгу рімес, бо тут і так видно, котрі рімеси вийшли, котрі ще остали в запасі. Якщо би прецінь замикалося, то оставші рімеси записується лінеарно в розході, суми додається, будуть очевидно рівні по обох сторонах, а запас переноситься на новий рік (гл. червоні записи в зразку на стор.).

КНИГА РІМЕС

КНИГА ДЕВІЗ

КНИГА АКЦЕНТІВ.

1. Прихід.

К Н И Г А

Ч.	Дата	№	Ф і р м а	Довжник	Місце плачення	Плат- ність	Сума		Припоручення
							К	с	
1	1914 Січ.	1	Запас	"Полотно"	Львів	9 лют.	142	86	мос
2	"	1	"	І. Трач, Дорохта	Делятин	25 "	204	47	власне
3	"	19	Д. Звір, Загвіз дя.	А. Книш, Підпе- чари	Станисла вів	25 січня	318	25	власне
4	"	28	Болосний	П. Швець, Паці- ків	Станисла вів	квіт.	566	58	3. Б. Гіп. Льв.
							(1232	16)	
	Лют.	1	Запас	І. Трач, Дорохта	Делятин	25 лют.	204	47	власне

1. Прихід.

К Н И Г А

Ч.	Дата	№	Ф і р м а	Довжник	Місце плачен- ня	Плат- ність	Сума		Курс	Сума в		Припоруч.
							Беклева			К	с	
1	1914 Січ.	1	Запас	Комер. Банк	Москва	30 Січ.	178	76	-253.95	199	-	власне
	"	31	Зиск							55	-	
										199	55	

1. Обіг.

К Н И Г А Акцептів

Ч.	Дата	№	Виставець	Місце виставлення	Час	Плат- ність	Сума		Припоруч.
							К	с	
1	1914 Січ.	1	Нар. Торговля	Львів	8	8 січня	136	84	Красв. Банк
2	"	1	Стрийська фаб сірників	Стрий	17 падо.	2 лют.	87	52	Чорний Підпечари
3	"	27	Нар. Торговля	Львів	22 січня	22 мар.	440	15	власне

Р І М Е С (масткових векслів)

Р о з х і д 1.

Виставець	Місце	Час	Примітка	Ч.	Дата	Фоліо	Ф і р м а і спосіб	Сума		Примітка
	Виставлення							К	с	
М.Шпак, Галич	Галич	9/XI			1914 Січ. 10		Есконт у Кр.Банку	142	86	Дисконт = 0.48
Нар.Торг.	Львів	10/XI			(Січ. 31		Запас	204	47)	
"Оборот"	Станисл.	25/XI			Січ. 25		Інкасовано	313	25	
я	тут	28/I			" 28		З.Б.Гіп.на рах.	566	58	
								(1232	16)	
Нар.Торгов.	Львів	20/XI								

Девіз(заграничних масткових векслів)

Р о з х і д 1.

Виставець	Місце	Час	Примітка	Ч	Дата	Фоліо	Ф і р м а і спосіб	Курс	Сума		Примітка
	виставлення								К	с	
Аксаков	Тула	30. IX			1914 Січ. 15		З.Б.Гіп.на рах.	254	199	55	
									199	55	

(векслевих довжників)

Акцептовано	Час обігу	Дата повідомлення	Примітка	Ч	Дата	Фоліо	Ф і р м а і спосіб	Сума		Примітка
								К	с	
10	падол.	2 міс.			1914 Січ. 8		Виплачено	136	84	
"		2 1/2 міс								
27	січня	2 міс.	25. I			3				

КНИГА ДЕВІЗ.

Має кілька стовпців більше, а саме на суму в заграничних грошах і на курс. Суми в коронах записується вже поменшені о дисконт, бо в наслідок змінчивих курсів все одно ці суми по обох сторонах (прихід, розхід) не будуть собі рівні. Книгу девіз муситься замикати, не дивлячись на лінеарність записів; запас вставляється лінеарним способом і по курсі в день замкнення та обчислюється зиск або страту подібно як у валют.

КНИГА АКЦЕПТІВ.

Запис на лівій стороні означає, що на нас виставлено вексель, що векселевий довг збільшився, запис на правій, що зменшився тим що ми його виплатили. Але називати в тім значінню ліву сторону приходом, праву розходом трохи неприродно, тому можна назвати ліву "Обіг", се векслі виставлені на нас, які обігають, праву "Виплата", бо тут приходить до запису тоді, коли виплачуємо акцепт.

Взагалі книга акцептів властиво не є запасовою книгою, бо ніякого запасу тут не може для нас бути. Але вона все ж таки розраховує окрему маєткову частину, виказує висоту векселевих довгів; тому зачисляють її до книг запасових, яких поняття тим трохи розширюється.

Поодинокі стовпці мають почасти інші назви. "Фірма" по правій стороні тут відповідає, бо від нікого ми акцепту не дістаємо, хіба при виплаті. Дальші стовпці знані; дата акцептовання не дуже важна (при звичайних векселях), вже сам запис до книги акцептів значить, що ми годимось виплатити вексель, хочби його окремо не приймали (акцептували). Ще менше важні стовпці на дату повідомлення і на добу обігу, їх може не бути. Замкнення зовсім як книга рімес.—

ПРИМІР ДО КНИГ ВЕКСЛЕВИХ.

1). Книга Рімес, 2). Книга Девіз, 3). Книга Акцептів.

Січень 1914.

1. Запас як в інвентарі на стор.

8. Виплачено акцепт ч. 1. 136.84

10. Есконтовано рімесу ч.1. за готівку в Краєв. Банку, тут, 142.86

[дисконт 30/4% гл. Книга касова на стор. в книзі рімес його не зазначається, хіба в примітці]

15. Есконт девізи в Зем. Банку Гіп., Львів, на рахунок 199.55

[Курс 254. - 92 78.76 по 254, К 200.05, 15/6% дисконту:
 6% за 15 днів се 1% за 90 днів, значить 1/4 року; 1%
 на рік від 200 є 2 К, за 1/4 року К 50; 200.05- -
 .50 = 199.55]

- 19. Д. Звір, Загвіздя, передає нам рімесу на Книша, Підпечари, пл. 25. І., прип. власне, виставець "Оборот" 318.25.
- 25. Вибрано. Інкасовано рімесу ч 3. 318.25.
- 17. Нар. Торговля, Львів, повідомляє нас, що 25. с. м. виставила на нас вексель пл. 22. ІІІ, прип. власне 440.15.
- 28. Виставляємо вексель на П. Шевця, Пациків, пл. 29. ІУ. прип. З. Б. Г., Львів 566.58.
 Передаємо його сейчас ремітентові се є Зем. Банкові на рах. 566.58.
- 31. Замикаємо книги.

КНИГА БОРГІВ.

Близько споріднена з книгами запасовими є книга боргів, боргова або кредитова. Звуть її також часто головною книгою ізза великого її значиння в книговодстві поодинокім.

Вона подає перегляд вірительностей і довгів, а якраз ці нематеріяльні масткові частини найтяжчі до спам'ятання та найскоше можуть дати привід до спорів і процесів. Потребу їх записування відчували купці ще перед заведенням доладного книговодства; вже тоді появилися відповідні записи того роду.

Було се також причиною, що названо книгу вірительностей і довгів головною, але ця назва непрактична, бо в книговодстві подвійнім стрінемося також з книгою головною. Се книга дуже відмінна від книги боргів, а назва "головна" їй належить ся скорше, як книзі боргів у книговодстві поодинокім. Тому, щоби не мішати сих двох книг зі собою, назви "головна" будемо вживати тільки в книговодстві подвійнім.

Завданням книги боргів є подавати точний і подрібний перегляд усіх наших вірительностей і довгів супроти поодиноких наших довжників і вірителів. Сього найкраще досягти тим способом, що кожному з них відчинимо окремий рахунок, з якого легко вчитати, кілько в даній хвилі винен нам власник рахунку, себ то особа, якої назвиско виписане

над рахунком, згідно кілько ми винні йому.

Спосіб драбинковий простіший, як рахунковий, але його не вживають. Драбинковим способом ведеться книгу боргів так, що над окремою сторінкою виписується фірму і місце побуту довжника (вірителя), а сторінку лініюється подібно як при касовій книзі. Тільки потрібний це стовпець на платність поборгованої суми. Початкову вірительність (довг) переписується сюди з інвентара, всі далші зміни додається або віднімається в черговім порядку, як по собі слідуєть, відповідно до того, чи під впливом діла зазначеного в змісті вірительність (довг) більшає чи меншає.

Примір: Павло Швець, Пациків.

1914											
Січня	1.	Перевід по інвентарі	15	січня					7	9	16
"	12.	за продані йому товари	12	квітня	+				3	4	20
									4	2	36
"	15.	у його чеку на Зем. Банк Гіп. +сотяки	15	січня	-				7	9	16
									3	4	20
		і т. д.									

Вже з цього короткого приміру не трудно пізнати недостачі драбинкового способу. Крім згаданих вже при обговорюванні касової книги (додавання й віднімання за кожним разом, отже легко зробити хибу; не виказує загального обороту, що тут важне, бо не рівно залежить нам на пр. на відборцеві, з яким оборот є дуже високий, а на другому, який мало купує), є ще тут та велика недостача, що поодинокі суми мають нерівні (речинці) платности. В нашому примірі перша сума була платна 15. I., друга аж 12. IV.; чи можна додавати такі дві суми та яку їм дати спільну платність? Навіть чисельно рівні суми, на пр. обі по 100 К не є рівновартні, бо одержати 100 К вже за 15 днів а одержати їх за 3, 1/2 місяця сеж очевидно велика різниця. Головно ізза сеї недостачі спосіб драбинковий непрактичний, уживається майже виключно форми рахунку.

Рахунок (конто з італійського) в книговодстві се протиставлення двох сторін, на яких записується ділові випадки того самого роду, але протилежного напрямку чи значіння.

[Діловий випадок се кожда подія, яка безпосередно спричиняє в підприємстві масткову зміну, себто зміну в складі, також висоті, майна.]

В книзі боргів, на ліву сторону рахунку записується ті випадки, які спричиняють збільшення довгу власника рахунку супроти нас; сю сторону означуємо словом "Винен" (*Debet*, дебет, з латинського), яке і виписується над лівою стороною рахунку.

Подібно в листковій касовій книзі на сторону ліву ми записували ті випадки, які спричиняли збільшення стану готівки в касі. В обох випадках збільшення наших активів записані по лівій стороні.

Записувати в книзі боргів комусь по лівій стороні, значить записувати збільшення його довгу супроти нас, він стає нам "винен" дальші суми; сьому в книговодстві кажуть "обтяжувати", обтяжити число "винен".

За що можна обтяжувати свого контрагента?

Обтяжуємо контрагента все тоді, коли, не одержуючи від нього жадної противартости, ми йому даємо якусь цінність, або дає йому хтось третій, але за нас, на наш рахунок, або коли контрагент виставляє на нас вексель.

Перші два випадки ясні, його довг збільшується, зглядно його вірительність супроти нас зменшується; пояснити треба тільки випадок третій.

Коли на нас виставляють вексель, буде се звичайно який наш віритель а причиною виставлення записана в нас у книзі боргів його вірительність, якою хоче скорше розпоряджати. Він продасть вексель дальшим особам а в день платности послідній власник векселя зголоситься по гроші, які йому виплатимо. Наслідок є отже подібний, як у тому випадку, де третя особа дає нашому вірителю якусь цінність на наш рахунок. І тут віритель одержав від третього цінність, на пр. готівку за проданий вексель, а ми тому третьому чи ще дальшому власникові векселя мусимо виплатити векселеву суму. Два рази очевидно не будемо платити, тому з хвилию, як виставленням на нас векселя, повстає для нас новий довг, векселевий, супроти невідомого на разі останнього власника векселя, мусить zarazом зщезнути звичайний довг записаний у книзі боргів. Наш "книговий" віритель проданням виставленого на нас векселя вже своє одержав не може більше нічого від нас жалати. Таким чином за вистав-

лення на нас вексля обтяжуємо відносного контрагента, книговий довг перестав існувати, повстає векслевий. Тому запис по лівій стороні рахунку в книзі боргів, бо се зменшення нашого довгу (замість віднімати по правій стороні, де наш довг записаний, додається по противній, як усе в книговодстві), за те рівночасно запис у книзі акцептів, обіг акцептів збільшився.

На праву сторону записується всі ті ділові випадки, які спричиняють збільшення вірительности власника рахунку супроти нас або зменшення його довгу. Записувати по правій стороні зветься в книговодстві "узнавати, узнати", гесло "має", яке і виписується над правою стороною рахунку.

"Має" тут у значінню вживаному також у щоденній мові, на пр. "я маю" в нього 600 К; він має в мене 200 К " і т.п. себто могу в нього (він у мене) жадати тих 600 (200) К, маю до того право.

Узнаємо контрагента все тоді, коли, не одержуючи від нас жадної противартости, він дає нам якусь цінність, або дає її нам хтось третій, але на його рахунок, або коли ми на нього виставляємо вексель.

Виставляючи вексель ми одержуємо тим нову цінність, бо можемо його продати; сей новий актив записується до книги рімес, але в книзі боргів треба довг власника рахунку зменшити о вексlevу суму записом по правій стороні (замість відняти по лівій), бо він нам вже її невинен, він вексlevу суму заплатить тому, хто в день платности йому вексель презентує.

Найкоротше правило для записів у книзі боргів так можна висловити: Хто дає, стає вірителем, його узнається записом по стороні "має", отже по правій; хто одержує стає довжником, його обтяжується записом по стороні "винен", отже по лівій.

Слова: стає довжником або стає вірителем не треба відносити до наших кредитових взаємин з ним у цілости, тільки до даного випадку взятого самостійно та без відношення до загального стану. На пр, ми були винні 1000 К, се записано по правій сторінці і, на моє; сьогодні посилаємо власникові рахунку 600 К. Він одержує цінність, за яку рівночасно нічого не дає, ми його обтяжуємо-запис на винен, - він у даному випадкові стає за тих 600 К довжником. Інша річ що загально, в цілости, він і був нашим вірителем і дальше ним остане.

[Замість гасла "має" можна казати "дав" як у чеській мові, але в українській досі держалося має (в Галичині) або кредит (на в.Україні).]

ПРИМІРИ.

1) Рахунок Народньої Торговлі, Львів (Віритель).

1.1. Останок нашого довгу з грудня 1913 по інвентарі (гл. стор.) пл. 25.1 114.83

Запис по правій стороні, на має; ми Нар. Торг. винні, вона має право жадати від нас цієї суми. Пишемо коротко: у сальді, у перевиді з р. 1913 і т.п.

2.1. Нар. Торг. прислала нам товари на борг, платність сеї поборгованої нам суми є 2. IV. 861.75

Запис на має, Нар. Торг. нам дав цінність, нічого на разі за се не одержуючи, наш довг збільшується. Пишемо коротко у товарах; у книзі боргів на рахунках ніколи не записується подробиць, вони знаходяться в інших книгах, зазначається тільки коротко в чому діло, обов'язково в одному тільки рядку. Се скорочений спосіб записування, а різниться значно від звичайного способу, де оповідується докладно цілу справу з усіма кінчними подробицями (на пр. в інвентарі).

5.1. Переказуємо через Зем. Банк Гіпот., Львів, у якого маємо вклад (гл. інвентар на ст.) суму нашого довгу з 2. с.м. Але що ми не мусіли сейчас платити, було нам поборговано до 2. IV., за негайне плачення відтягаємо собі 2 % сконта (гл. пояснення на стор.) 2% з 861.75, заокруглено на 862, є 17.24. Переказати треба тільки 861.75-17.24, значить 844.51

Запис на винен, до Нар. Торг. одержує цінність на наш рахунок, нічого за те рівночасно не даючи. Пишемо за переказ З.Б.Г. 844.51

Платність даємо 2. IV., щоби рівналася за 2% сконта 17.24 платності записаній по правій стороні.

"За" вживається все при записах на винен, винен за

що- -. "У" знова при записах на мое, мое в чім--.

Таким чином записи ріжняються вже відразу назверха.

23. I. Прийшла фактура (рахунок у звичайному значінню на пр. у кореспонденції, не в книговодському) на товарі, які вишло Нар. Торг. кінцем місяця відповідно до умови з нами, пл. 22. III., сума 880.30

Для нас повстав довг, бо ми вже обов'язані товарі прийняти і заплатити, оскільки будуть відповідати умові.

Нар. Торг. мусить їх може наперед сама розстарати, на пр. спровадити зі заграниці. В тім значінню знаємо Нар. Торг. за товарі ще не вислані, так, якби вже їх дала. Запис на мое, у товарах, або в рахунку, у фактурі.

26. I. Клим платить Нар. Торг. на наш рахунок 114.83

Се якийсь наш довжник, ми з ним умовились, що замість нам заплатити довжну суму Нар. Торг. вона одержує цінність на наш рахунок, отже ми її обтяжуємо з пл.

25. I., се 6 дня, в якому був платний наш довг Нар. Торг. Запис трохи довший: за готівку від Клима.

27. Нар. Торг. виставила на нас вексель, який приймаємо (акцептуємо). Згідно з поясненням на стор. обтяжуємо її за векселеву суму пишучи (на винен): за мій акцепт пл. 22. III. 440.15

Платність векся згоджується з платністю первісного довгу книгового, на підставі якого вексель виставлено.

31. Замикаємо рахунки, бо мусимо зладити інвентар з причини приступлення спільника до підприємства (звичайно замикається книгу боргів аж по році). Рахунок у книзі боргів замикається таким способом, як листкову касову книгу: додається обі сторони, порівнюється, себто віднімається меншу від більшої, різницю вписується з відповідною платністю для вирівнання на сторону меншу, але на новий рік вона знова появиться по стороні більшій, куди властиво належить. Зачертка, два рази підчеркнені суми, перевід на новий рік.

У нас останок (сальдо) довжний платний одного дня, але може не-раз остати кілька ще незаплачених позицій з ріжними речинцями плат-ности, на пр. якщо ми були завинили ще 300 К затоварі пл. 30. IV. Сих сум не можна додавати іза нерівних платностей, не треба вставляти за сальдо К 740.15пл.-коли? тільки з окрема 440. 15 пл. 22. III., а 300.- пл. 30. IV., отже в двох рядках.

1. Винен		НАРОДНА ТОРГОВЛЯ, ЛЬВІВ.						Має 1.	
1916								1914	
Січ-5	За переказ З.Б.Г.	2. IV	8 4 4 51	Січ 1	у сальді	25. I.	11 4 83		
" 5	" 2% сконта		1 7 24	" 2	" товарах	2. IV	8 6 1 75		
" 26	" готівку від Клима	25. I.	11 4 83	" 23	" "	22. III	8 8 0 30		
" 27	за мій акцепт	22. III	4 4 0 15						
" 31	" сальдо н.р.	22. III	4 4 0 15						
			18 5 6 88				18 5 6 88		
				1914					
				Лют	у сальді	22. III	4 4 0 15		

1. Винен		НАРОДНА ТОРГОВЛЯ, ЛЬВІВ.						Має 1.	
1914								1914	
Січ. 5	за переказ З.Б.Г.	2 квітня	8 4 4 51	Січ 1	у сальді	25 січня	11 4 83		
" 5	" 2% сконта		1 7 24	" 2	" товарах	2 квітня	8 6 1 75		
" 26	готівку Клима	25 січня	11 4 83	" 23	" "	22 марта	8 8 0 30		
" 27	мій акцепт	22 марта	4 4 0 15	" "	" "	30 квітня	3 0 0 -		
" 31	сальдо н.р.	22 "	4 4 0 15						
" 31	" " "	30 квітня	3 0 0 -						
			2 1 5 6 88				2 1 5 6 88		
				Лют 1	у сольді	22 марта	4 4 0 15		
				" 1	" "	30 квіт	3 0 0 -		

Перший зразок відноситься до поясненого приміру, другий до випадку, де при замкненню є дві довжні суми з нерівними речинцями платности. Другий має ширші стовпці на платність.

2). ДМИТРО ЗВІР ЗАГВІЗДЯ (Довжник).

1. I.	Останок його довгу з 1913 р. (гл. інвентар на стор.)	<u>Винен</u>	186.40
3. I	Висилаємо йому товари на 3 міс. борг або за готівку з 2% сконта	<u>Винен</u>	393.44
6. I.	Звір платить нам довг з 3. с. м., відтягаючи собі :% сконта		
	Запис: у готівці пл. 3. IV.	390.48	<u>Має</u>
	" 2% сконта" 3. IV.	<u>7.96</u>	398.44
14. I.	Палій платить нам готівкою на рах. Звіра	<u>Має</u>	186.40
	Ми з Палієм не мали нічого до діла, могли його навіть не знати, се обоятне. Звіра мусимо узнати за цінність одержану нами від 3. особи на його рахунок.		
17. I.	Продаємо Звірові товари на борг	<u>Винен</u>	628.80
18. I.	Звір передає нам рімесу (ч. 3), пл. 8. II.	<u>Має</u>	318.25.
22.	Звертає нам частину товарів з 17. I.	<u>Має</u>	40.-
	Видко, що деякі товари не відповідали умові, були на пр. зіпсовані. Звір їх звертає, але він у нас обтяжений за всі товари, отже і за ті звернені; треба його на суму звернених товарів відтяжати, узнати.		
27.	Продаємо йому товари за готівку	<u>Винен</u> , <u>Має</u>	243.-
	Продаж за готівку сюди не належить, тут гіякий довг не повстає ні не змінюється. Але нам цікаво знати загальний оборот зі сталим відборцем, тому розкладаємо сей випадок на два:		
	1) продаж товарів на борг, 2) плачення готівкою скорше повставшого довгу. Перший записуємо на винен, ніри товари даємо на борг, але сейчас затигаємо на має готівку, ніюї заплачену за давнішній довг, (який властиво повстав того самого дня). Очевидно се штучність, але на обороті нам залежить, а годі иншим способом втягнути продаж за готівку до книги боргів, де записана більшість взаїмних діл з даним контрагентом.		
31. I.	Замикаємо рахунок як у примірі 1)		

1914											
Січ	1.	За сальдо з р.1913	14.I	186	40	6	у готівці	3.Iy	}	39	048
"	3	" товари	3.IV	398	44	"	2% сконта			796	
"	17	" "	8.II	628	50	14	" готівці Палія	14.I.		18	640
"	27	" "	27.V	243	-	18	" рімеса ч.3.	8.II.		31	825
						22	" звороті това- рів	8.II.		40	-
						27	" готівці	27.I.		243	-
						31	" сальді н.н.р.	8.II.		270	25
				1456	34					1456	34
Лют	1	за сальдо	8.II	270	25						

3) НАВЛО ШВЕЦЬ, ПАЦІКІВ (Довжник).

- 1.I. Винен нам з попереднього року пл. 15.I. Винен 79'16
- 12.I. Продаємо йому товари на борг пл. 12.IV. Винен 342'20
- 15.I. Платить нам чеком на З.Б.Г. довг з р. 1913, Має 79'-
але тільки 16 сотиків не платить, видко від-
тягнув собі. Се дуже погана звичка, якої не-
мусимо терпіти, але для святого спокою хай
му буде! ми люди добрі, сваритися не станемо,
ну ну а на слідуєчий раз ми вже собі відіб-
ємо тих 16 сотиків підвищенням ціни. Наразі
узнаємо його і за відтягнені сотки, доби вже Має 16
довг був вирівнаний, раз ми не жадаємо дода-
точного вирівнання пл. 15.I.
- 21 Прислав готівкою завдаток на замовлені
товарі Має 280 '-
Він замовив товари, але вишлемо їх пізніше.
Тимчасом прислав завдаток готівкою, за який
треба покищо його узнати, бо дав нам цінніс-
ть, ми йому на разі нічого не дали.
Платність дома таку, яку матиме його довг
за товари Винен 866'58

24. Висилаємо йому товари за 3 міс. борг, отже пл. 24.ІУ.

28. Виставляємо на нього вексель пл. 24.ІУ. і годимося на опуст з послідної посилки товарів

Має 566'58

Має 20 .-

Про вексель було вже говорено. Опусту він жадав певно тому, що товари, або частина їх, не відповідали бажаній якості, або не були в найліпшому стані, але не були зіпсовані або зовсім не по умові, бо тоді б він їх звернув. Ми згодилися на опуст, а тим зменшується наша вірительність супроти нього, ми вексель виставляємо на 20 К менше, ніж на кілька миб були виставили без опусту, щоб вирівнати за поборговані товари.

31. Замикаємо рахунок.

4. ВИНЕН.

ПАВЛО ШВЕЦЬ, ПАЦИКІВ

МАЄ 4.

		1914			1914				
		Січ			Січ				
		ня			ня				
Січ	1	За сальдо	15. I	7 9	16	у чеку на З.Б.Г.	15. I	7 9	-
"	12	" товари	12. ІУ.	3 42	20	" сотиках	15. I	-	16
"	24	" "	24 ІУ.	8 66	58	" завдатку готів	24. ІУ.	28 0	-
						" опусті на това	24 ІУ	2 0	-
						" його акцепті	24 ІУ	56 6	58
						" сальді н.н.р.	12 ІУ	34 2	20
				128 7	94			128 7	94
Лют	1	за сальдо	2. ІУ	34	220				

4). ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК ГІПОТЕЧНИЙ ЛЬВІВ.

Про вклади в банках.

гл, пояснення до інвентара на стор. (Льокаціґ або вклади).

1. I. Наш вклад вносить згідно з інвентарем (стор.) К 928.-

Валюта (Ва, ва, *Ва, ва*) 31. XII.

Слова "валюта" тут не означає чужих грошей, тільки се инше зага-

льно прийняте означення платности ,валюта-платність (ва = пл.). На рахунках з іншими купцями платність означувала, коли поборговану суму треба вибрати чи виплатити, кожда така сума числилася окремо і са-мостійно (тому дві суми з ріжною платністю переводилося зокрема), скажити її до суду можна також кожду окрему.

Такий рахунок зветься "отвертий рахунок."

При біжучім рахунку знова поодинокі суми записується на відповід-ну сторону рахунку та обчислюється з них відсотки до умовленого дня замкнення рахунків, звичайно 30.XI. і 31.XII. кожного року. По за-численню відсотків провізії банку та його витрат додається суми по обох сторонах, твориться різниця, яка переходить як сальдо на новий рахунок. Сі вичислення переводить банк і посилає клієнтові (себто особі, яка має в нього біж. чи інший рах.) витяг з біжучого рахунку, в якому сей найде всі важнійші вичислення і подробиці.

Якщо клієнт узнає сальдо, не можна пізніше жадати окремо сеї чи іншої суми, можна жадати і скажити тільки сальдо. Сальдо вичисля-ється на день 31.XII. (30. XI.), воно має платність сього дня, в нашім примірі ва 31.XII., і переноситься з цєю валютою (платністю) на но-вий (пів) рік. Валюта в біжучому рахунку або чужим словом контоко-ренті (італійське *Contocorrente* — рахунок біжучий) значить отже, від якого дня числяться тут відсотки на користь або на довг клієн-та. В даному випадку клієнтом ми самі, властивий рахунок веде банк. Може статися, що часом буде різниця в наших а його записях, особливо в валютуванні, хоч ми записуємо на основі повідомлень банку. При кін-ці (пів) року пришле нам банк витяг з біж. рахунку, який порівнаємо з нашими записами в книзі боргів. Рахунок банку різниться на зовні тим, що в нашій книзі боргів на його рахунку пишеться по правій сто-роні, то в його книзі по лівій, і навпаки.

5.1. Переказуємо банком Нар. Торговлі на вирівнання
довгу з 2. с.м. 844'51

Довг трохи більший, а саме 861'75, але по відчисленню 2% за негайне плачення вистарчить переказати 844'51 (гл. Рах. Нар. Торг. ст.)

Нар. Торговля певно має також рахунок у З.Б.Г.; не тре-ба тут жадної виплати готівки, банк тільки перепише переказану су-му з нашого рахунку (тим, що нас обтяжить), на рахунок Нар. Торговлі

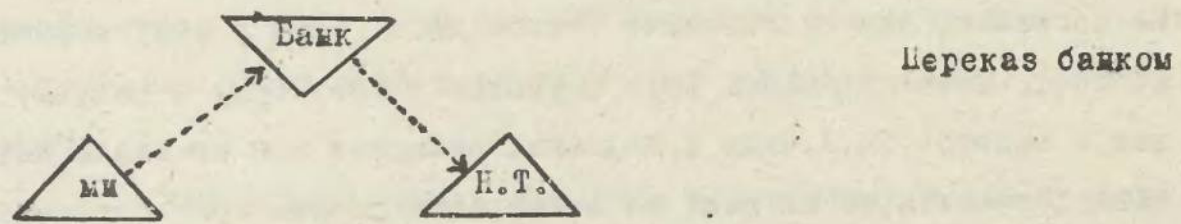

(тим, що її знає). Як щоб вона не мала рахунку в банку, виплатить й банк переказану суму готівкою. Переказати банком якусь суму 3. особі значить дати банкові приказ, щоби дану суму вплачену нами в готівці або виписану з нашого рахунку виплатив або дописав до рахунку тої 3. особи. Поступ при переказуванні можна показати наглядно таким способом:

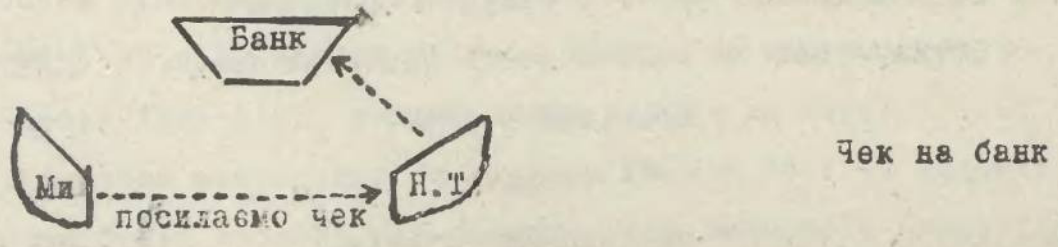
[Нар. Торг. Має на пр. вкладу у З.Б.Г. в висоті 400' -]

2. В. З. Б. Г., Львів М. 2.	16. В. Наша фірма М16	1. В. З. Б. Г., Львів М. 1.
1/І. 928. -	5/І. 844'51	1/І. 400. -
	5/І. 84451	5/І. 84451
	5/І пишемо бан- кові, щоби пере- дав Нар. Торг. су- му К 844'51	Нар. Торг. на це банк об- тяжить а щ- се ми суму переказали, це знає
1 В Нар. Торг., Львів. М. 1.	7. В. Нар. Торг. М. 7.	П. В. Наша фірма М. 12.
(5/І сконтс 17'24)	1/І. 400' -	1/І. 114'33
5/І 84459	5/І. 844'51	5/І. 84451
1/І. 114'83	2/І. 861'75	2/І. 861'75
		(5/І скон- то 17'24)

Такою дорогою піде переказ; крім того ми за делегідь напишемо Нар. Торговлі про переказання, а Нар. Торговля повідомить нас (і З.Б.Г.) про одержання (готівкою) даної суми. Також банк повідомить нас про переведення приказу, так що листів буде 2/4 = 6. **Можна поступ при переказуванні унагляднити коротшим способом:**

Замість переказувати банком можна виставити чек на банк і післати його Нар. Торговлі, яка його презентує банкові. Вислід буде такий самий, тільки спосіб инший, що видно також з рисунку:

Згідно з поняттям чеку як платіжного приказу виставленого на банк на основі вкладу в нього, можемо в даному примірі вирівнати довг Нар Торговлі також чеком, бо маємо вклад у банку, з якого банк виплатить чекову суму, згідно переміше її на рахунок власника чеку.

13. 1. З. Б. Г. купив для нас цінні папери, а саме:

2 акції "Galizia" по 365-730'-	Витрати 3'
2000 ном. позички м. Львова	"91'35 1837 2567-Відсотки 36'-39'- 2606.-

Банк валютує цю суму з днем 12.1., якого він її справді витратив, значить від того дня, 12.1., починає числити нам відсотки від даної суми. Таких позичок, де він нам числить відсотки в довг або в нашу зно-ва користь є більше; вислідні відсотки вчисляється контокорентним рахунком (порівн. 1.І.).

14. 1. П. Швець, Пацків, прислав нам чек на З.Б.Г. в сумі; ми сей чек 79'-

посилаємо банкові на біжучий рахунок. Ва 15.І. (порів. 5.І.)

15. 1. Посилаємо на біж. рах. також нашу девізу, перечислено ва 16. К.199'55.

24. 1. Посилаємо ткальні "Полотно" чек на З.Б.Г. ва 24'1 740'42

25. 1. Банк продав нам цінні папери, а саме:

3 акції "Galizia" по 375 1125	Витрати (-) 3.27
2000 ном.	92'25 1845 2970 Відсотки 38'67 35'40
	ва 25.І. 3005.40

25. 1. Банк узнає нас за чек Стеха Довге, ва 26.І. 324

Ми посилаємо чек виставлений Стехом на З. Банк у нашу користь банко-ві 25.І. Банк одержавши його перепише чекову суму з рахунку Стеха на наш з валютою 26.І. Якщо в подібних випадках ми б не знали, яку валюту банк поставить, то на разі не вставляємо валюту при переведенню за-пису, тільки додатково її вписуємо до відповідного стовпця, коли прии-де вже банку повідомлення о переведенню даної трансакції.

28. 1. Посилаємо банкові рімесу , ва 29.І. 560'91

31. 1. Банк присилає витяг з біжучого рахунку:

Обтяжує нас за контокорентні відсотки на	3.71
" провізію (1/6%)	8'34
" свої витрати	5'-
" вирівнання сотиків	<u>-88</u> 17'93

В дійсності ніколи не одержимо витягу вже 31.XII, бо банк має багато клієнтів і не може так скоро всі рахунки позамикати. Не можемо тоді й ми замикати всі книги, бо не знаємо точно сальдо з біжучого рахунку, замкнення не відбудеться якраз 31.XII, але пізніше. Справді підприємства оголошують свої білянси звичайно аж у марті (акційні, також також кооперативи). У нашім примірі беремо се так, якби витяг прийшов вже 31.XII. Вислід се не змінє, бо котрого дня ми не переводили кінцеві записи, вони все мають за основу стан. рахунків у день 31.XII, (Подібно інвентар з дня 31.XII. міг бути остаточно списаний тиждень і два пізніше.)

Контокорентні (біжучі) відсотки вичисляється одним з уживаних трох способів (англійський, французький, німецький), яких тут не будемо блище пояснити. Взірець на сторінці... вичислений німецьким способом, Ламбертовою методом однопроцентових чисел, досі ще в практиці дуже мало або й зовсім не вживано, але ліпшою як усі дотеперішні. Сеї методи вживається також при інших способах вичислювання конторентних відсотків.

Провізію числить банк від більшої сторони, тут у нього правої, але від цілої суми відчисляє сальдо з попередньої періоди (1. I. у сальді 928 K), бо з цього заплачено вже провізію в попередньому році. [Відтягається ще також деякі інші позиції (франко-позиції), але се веде нас задалеко].

Витрати вичисляється приблизно за цілу періоду наперед. і означається вже з гори при заключуванні контокорентної умови; в нормальних часах вони остають з року на рік у рівній, умовленій, висоті.

Вирівнання сотків лучиться з витратами. В умові зазначається: витрати K 5-..... або витр. K 5'-+ вирівнання сотків. Се діється тому, щоби сальдо було закруглене на цілі корони а переводиться так, що з того вирівнання користь має все банк; а саме таким способом: додається сотки по обох сторонах: права-
 $55+40+91-1'86$, цілі корони дається дальше до корон, остає 86 сот;
 ліва- $51+42+71+34-1'98$, корони даємо дальше до корон, 98 сот.
 Для вирівнання вистарчило би відняти 86 від 98 і 12 сотиків написати на праву сторону, але се було би в некористь банку. Тому

він не дивиться на се, котра сторона що до сотиків більша, тільки все віднімає ліву сторону від правої, тут 98 від 86, (розмінюючи очевидно 1 корону на сотики по правій стороні, $1'86 - 0'98 = 0'88$. Одержану таким чином різницю сотиків дає на ліву сторону до витрат ($5' - 0'88 = 5'88$), вислідне сальдо біжучого рахунку буде зокруглене на цілі корони (888'-)

По одержанню витягу зтягаємо кінцеві позиції до рахунку З-Б.Г. і замикаємо його вже зносним способом з рівночасним переводом сальда н.н.р.

2. Винен

Земельний Банк Гіпотечний, Львів.

Має 2.

1914					1914	5	у переказі Наг				
Січ.	1	За сальдо з р. 1913.	31.XI	928 -	Січ.		Тор.	5.I	84	4	5
"	14	" чек Шевця	15.I	79	"	13	" цінних папер.	2.I	2606		
"	15	" девізу	16.I.	199 55	"	24	" чек полотна	24.I	74	0	4
"	25	" цінні папери	25.I.	3005 40	"	31	" витягу з біж.	31.I		17	9
"	25	" чек Стеха	28.I.	324	"	31	" сальді н.н.р.	31.I	888		
"	28	" рімеси	29.I	56 091							
				5096 86							509686
Лют	1	за сальдо	31.I.	888 -							

5)

РАХУНОК НЕСТІЙНИКІВ.

Рахунок різних довжників або вірителів.

Бідчмвляючи окремий рахунок для кожного довжника чи вірителя одержимо дуже подрібний перегляд над розміщенням вірительностей і довгів. Один такий рахунок займає звичайно одно окреме фоліо, коли дуже багато має діл з одним контрагентом призначаємо йому кілька листків. Протівно, коли думаємо, що буде з ним мало діл, відділяємо йому тільки пів фоліо чи сторічки. Якщо однак сподіємось, що діло з даним доставцем чи відборцем залишиться самітним, а вже що найвище повториться ще раз чи разів два, тоді непрактично відчиняти такому непостійному контрагентові окремий рахунок, який все одно оставби майже порожній.

Ми тоді відчиняємо один спільний (збірний) рахунок для всіх непотійних довжників і один такийже для всіх нестійних вірителів. Сей рахунок складається звичайно з більшого числа листків, бо діл з непотійних контрагентів, з якими приходиться мати діло, може бути більше.

Записується на ньому поодинокі діла в такім порядку, як вони дійсно по собі слідують. Запис на рах. різних довжників (вірителів) обнімає два рядки: на першому виписується назвиско контрагента і місце побуту, на слідуєчому який коротший-зміст і суму, цю очевидно в стовпці грошевім. Кожду таку позицію підчеркуємо відразу по обох сторонах рахунку, для відріжнення від дальших записів. По обох сторонах тому що по другій стороні впишеться вирівнання даного боргового діла, коли до цього вже прийде. Сей спосіб записування, де первісне діло (на пр. борг товарів) і його полагодження (на пр. пізнійша заплата готівкою) на протилежній стороні рахунку, записується все в однім рядку, отже на рівній висоті, зветься лінеорним способом записування.

Він тут практичний з тої причини, що відразу пізнати, котре діло вже вирівнане, тут протилежна сторона буде також записана, а котре ні, що знова кидается в очі порожнім білим простором на протилежній стороні. Тому при кінці року не треба багато числявати і вчисляти сальдо, вистарчить утворити суму з сих замітних невирівнаних позицій і вставити її на витяг з книги боргів до якого приходять при кінці року суми і сальда з усіх років.

Природно, що початкові листки рахунку нестійників будуть при кінці року вже вирівнані, бо звичайно не дається боргів на довше, як 4-6 місяців. За те послідні будуть ще світити порожнечами на протил. стороні.

Якщо хочеться знати загальний оборот на сім рахунку, тоді треба числяти сторони; приходиться також у сьому разі переносити невирівнані позиції на новий рахунок, а діється се таким способом, що на рівновижу невирівнаної позиції поміщується перевідну позицію, яка в новому році знова появиться по стороні більшої суми.

Лучається часом, що довжник на пр. вирівнає тільки частину довгу, а решту дасть пізнійше. Тоді при першій сплаті можна поступити двояким способом:

1) Порожній простір по протилежній стороні діляється на тільки частий поземки лінійками, кільки приближно сподівалося сплат, а одержану

вже сплату вписується до найвищого рядка, слідуєчі дальше одна під одну. Це особливо вигідно, коли сплат буде дві, бо якраз два рядки маємо без окремого ділення.

2) В противному разі, коли сплат може бути і більше, можна одержану сплату затигнути так, як би затигалася вирівнання цілої суми, але первісну невирівнану ще зовсім позиціє переносимо до нового рядка, але так що пишемо суму тільки в тексті за словами за решту з .... Якщо ми її вписали до грошового стовпця суми обох сторіє не могли би вже бути рівні, а виглядало б, що проти контрагента повстав крім давнішого, не зовсім ще вирівнаного новий довг, що не відповідає дійсності. На рівновіжу переведеної позиції записується по протилежній стороні вирівнання, коли прийде, суму очевидно в грошовому стовпці.

Досі ходило о дійсне вирівнання; формальне, яке усуває довг тільки з даного рахунку, наступить тоді, коли бачимо, що з контрагентом записаним на рах. нестійників таки настануть тривкі ділові зносини. В такому разі ми відчиняємо для нього окремий рахунок і переводимо туди його довг. На рах. нестій. його визнаємо, бо він перестав бути нестійним довжником, тут його позиція вирівняється, за те обтяжимо його на новім рах. бо стає довж. сталим подібно, як перевід сальдо при замкненні рахунків.

Примір. 1. І. На рах. нестійників переписуємо з інвентаря принагідного відборця Д. Звіра, Загвіздя, пл. 14. І. К. 186.40 і принагідного доставця, нафтову спілку „Galixia“ Дрогобич, пл. 5. І. К. 92.46.

3. І. Д. Звір, Загвіздя, купує в нас товари, заявляючи, що буде нашим постійним відборцем. Це заки запишемо цю висилку товарів, переведемо Звіра в рах. нестійників на окремий рахунок, який йому сейчас відчиняємо [гл. стор. рахунок Звіра, де в такому разі зміниться тільки перший запис, замість 1/І. за сальдо з р. 1913, буде там 3/І. за перевід з рах. нестійників].

5. І. Платимо на поштовий переказ довг нафт. спілці „Galixia“ 92.46

11. І. Продаємо на борг товарі М. Стахові, Довге, ва 25. І. 324.-

20. Продаємо на борг товарі П. Климові, Устя, пл. 20. 11. 298.-

22. Фактура від ткальні „Полотно“, Львів, за товарі 1710. 42

24. І. Вирівнуємо довг { готівкою зложеною в Краєв. Банку 1000.-

ткальні „Полотно“ } чеком на З. Б. Г. 740. 42

25. Стеж вирівнує свій довг з 11. с. м. чеком на З. Б. Г. 324.-

1914	Січ. 1	І.І) Дн Збір. Загніздя			1914	Січ. 3	Д.1) у переводі на власний рах.ч.	186	40
		за перевід з 1913 14/1	186	40				186	40
Січ. 4	К.1	за готівку	92	46	Січ. 1	І.1) "Галиція", Дрогоб.	у переводі з 1913 5/1	92	46
Січ. 11	Д.3	А. Стах, Дорге			Січ. 26	Д.3	у чеку на Зем. Банк Гіпот. Львів	324	-
		за товари 25.І.	324	-				324	-
Січ. 24		за гот.кр.Банк. " шек на ЗВІІІ.	1000	-	Січ. 22	"Полотно", Львів	у товарах	740	42
			740	42				740	42
Січ. 30		П. Ялим, Усте			Січ. 26		у готів.ИТор.	114	83
		за товари 20.ІІ	198	-	" 31		у перев.н.н.р.	183	17
Лют. 1		П. Юлим, Усте							
		за товари 20/ІІ	183	17					

1913		І. Терлецький, Липа			1913	Груд. 31	У страті	84	-
		за товари	168	-			у перев.н.н.р.	84	-
		Г. Тріска, Підлужє			Груд. 31		у відписі	174	-
		за товари	175	-			у пер.н.н.р.	1	-
1914	Січ. 1	І. Терлецький, Липа			Січ. 20	К.1	у готівці	112	-
		за перев. з 1913	84	-					
Січ. 1		Г. Тріска, Підлужє			Січ. 31		у переводі н.н.р.	1	-
		за перев. з 1913	1	-					
Січ. 20		І. Терлецький, Липа			Січ. 20		у готівці 112 -		
		за недвижку	28	-			~~84~~		
							~~28~~		
Лют. 1		Г. Тріска, Липа							
		за перев. з січ.	1	-					

26. П. Клим платить готівкою Нар. Торговлі на наш рахунок 114.83
 31. Закнення рахунку (переводимо решту довгу Клима).

6). РАХУНОК СУМНІВНИХ (ДОБЖНИКІВ).

Сумнівних віртелів немає, бо кождий без сумніву скаже собі довг заплатити. За те довжник часом опиниться в так поганому маєтковому положенні, що не може вирівнати довгу. Такий випадок ми вже мали в інвентарі на стор.

Якщо якийсь довжник стане сумнівним, себто його маєткове положення так некорисне, що він правдоподібно не зверне цілого боргу, тоді переносимо його в дотеперішнього звичайного рахунку на збірний рахунок Сумнівних, який ведеться так, як рах. Нестійників. Запис прийде природно по лівій стороні, а чекаємо аж до вирішення непевного положення нашого сумнівного довжника.

Якщо заплатить прецінь цілий довг, вийшовши трохи зі скрутного положення, узнаємо його на рах. Сумнівних лінійним способом.

Якщо заплатить тільки частину, на пр. при конкурсі або визнанні, а решта вже напевно страчена, тоді узнаємо його за заплачену частину а решту відписуємо як страту.

Часом випадє так, що положення довжника вже записаного на рах. Сумнівних у час інвентури ще невирішене, тоді треба відповідно до обставин оцінити приблизно, кільки дасться ще з нього видобути а решту відписати як страту. (Порів. інвентар на стор.)

У примірі перші два записи сталися ще в р. 1913. При інвентурі переведено на новий рахунок у Терлецького половину, половину відписано як страту. Запис страти по правій стороні, хоч нема тут за що узнавати довжника. Се тому, що тих 84 к вже ніколи не дістанемо, не можна їх вказувати як активу, треба їх від дотеперішньої віртельності 168 К відняти. Віднімається на рахунках таким способом, що додається по противній стороні, чим у даному разі рахунок вирівнується.

Переводимо остачки на рік 1914, 20. січня платить нам Терлецький 112 к, за які його узнаємо. Але тепер обі сторони вже знова нерівні, бо довжник заплатив більше як ми сподівалися та перевели на новий рік. Треба по лівій стороні різницю (112 - 84) 28 К записати для ви-

рівняння, при чому і по правій переносимо решту, але тільки в змісті (порів.рах. Нест.). По лівій у змісті пишемо за надвижку або за зиск бо сей запис зменшує страту, записану перед тим по правій стороні а зменшення страти є зиском.

У Тріски нема нічого цікавого, переводиться тільки "пам'яткову" корону. Як що рахунків є в книзі боргів багато, треба владити по азбучний виказ усіх власників рахунку для легшого шукання (Індекс). [Вставлений відступ о рахунку крамниці та о крамничній книзі до головного приміру не належить і не має ніякого відношення до перебраних досі книг].

РАХУНОК КРАМНИЦІ.

А коли підприємство має одну або більше крамниць, яким передає товари до дрібної розпродажі, воно мусить точно зачислювати все те, що передає до крамниці і що з крамниці назад одержує. Се необхідне для нагляду над крамарем і для оцінки, чи дана крамниця оплачується.

Подрібні вичислення переданих товарів ведуться в відповідних книгах, а в книзі боргів записується загальні суми, на окремім рахунку. Ведеться його так, як для якого небудь чужого купця, обтяжуючи рах. крамниці за вартість усіх точно товарів переданих до розпродажі. Подібно за кожную найменшу суму звернену крамарем управі підприємства (гол. касі) узнається рахунок крамниці.

Примір. Дня 1. грудня передано до крамниці товари на заг. суму 840.20 Крамар випродує товари у закупні ціні та що тижня звертає у торгованні гроші

7.XII.	тижневий торг вносить	266'40	бачимо, що збут зростає тому
14.XII.	" " "	330'14	18.XII. даємо ще товарів за
21.XII.	" " "	405'26	<u>702'40</u>
28.XII.	" " "	<u>482'20</u>	<u>1542'60</u>
		1484'-	

В крамниці є ще товарів на 212.30 оцінених після власної ціни. Сі товари крамар нам (формально) звертає, узнаємо рах. кр. за 212.50

212'30
1696'30

Ми обтяжили крамницю тільки за 1542'60

153'70 ся різниця повстала

звідси, що крамар продавав дорозче товари, як по власній ціні, яку ми

йому рахували, се отже зиск на крамниці, який належить підприємству, що вдержує крамницю. Кр. мусить ввернути сей зиск під. її обтяжусь за тих 153'70, що заравом є сальдом обох сторін, які тепер вирівняються.

27. Винен,			Рух. крамниці,			Див.			
XII.	6	за товари	840	20	XII.	7	в тиж. торзі	266.	10
XII.	18	" "	702	40	"	14	" " "	330	14
XII.	31	" зиск	153	70	"	21	" " "	405	26
					"	28	" " "	482	20
					"	31	" " запасі	212	30
			<u>1696</u>	<u>30</u>				<u>1696</u>	<u>30</u>

КРАМНИЧНА КНИГА.

Книга боргів подає перегляд вірительностей і довгів підприємства звичайно досить значних. "Дрібні" вірительности повстають за те час-то в крамниці, коли вона продає постійним своїм відборцям товари на борг. Тут також треба відповідних записок та чим К.Б. є для цілого підприємства, тим крамнична книга є для крамара-переглядом над особами довжників і висотом їхніх довгів. Провадиться її остільки подібно, як Г.К. до кожного довжникові відчиняється щось у роді рахунку тільки, що не треба розрізняти двох сторін В і М бож він усе довжником, поки врешті не вирівняє довгу; вірителем не є ніколи. Форма крамничної книги відповідає що до числа і роду стовпців формі інвентара тільки що зверху, на чолі сторінки виписується назвиско відборця, вулиця і число, місця побуту звичайно не треба, бо він по найбільшій часті буде з того самого місця.

Записи переводяться слідуєчим способом: До датового стовпця виписується (рік) місяць і день, до текстового скількості і назви поодиноких товарів, які відборець взяв одного дня, їхні ціни до цінового а поодинокі суми до побічного грошевого стовпця. Там їх додається а вислідну суму вставляється до головного стовпця, як цілковитий довг з даного дня за поборговані товари. Се переводимо кожного дня, коли даємо в борг товари нашому відборцеві, а коли сей хоче платити додаємо в гол. стовпці всі дотеперішні денні суми а вислід підписуємо.

Якщо заплатити усе, то се зазначимо, а рахунок зачинаємо на ново рядок низче: тоді в Ф⁰ вставляється сторінку К.М. на якій записана заплата; якщо заплатити тільки частку-відтягається її від вислідної довжної суми, підписується останок і далі записується борги як попередно, оскільки даємо в борг.

[Але в кооперативі не повинно ся давати товарів на борг тільки все за готівку].

Інший спосіб ведення крамничної книги вже зовсім неподібний до К.Б. найбільше ще до рах. нестійників. Довжників записується по черзі, як беруть у борг товари, отже одного дня кількох, одного по другим. В першому рядку назвиско, під ним поодинокі товари, ціни, суми поодиноких товарів, вислідний денний довг у гол. ст., повіцію підчеркується а далі записується слідуєму. Коли довжник платить перечеркується запис його боргу.

Примір.

Василь Гриб, вул. Шевченка 28.

Груд.	4	10 <i>kg</i> ризику	4 -	40 -		
		1 " цукру	5 -	5 -	45 -	
"	12	2 вуджені оселедці	1 10	2 20		
		1/2 боханця хліба	5 30	2 65	4 85	
					49 85	
"	15	К 15 заплачено			40 -	
		останок			9 85	
"	17	1/2 <i>kg</i> кави	28 -	14 -		
		1 т.д.				

Грудень 1923.

КК 15	4	~~Василь Гриб, Шевченка 28~~				
		~~10 <i>kg</i> ризику~~	~~4 -~~	~~40 -~~		
		~~1 " цукру~~	~~5 -~~	~~5 -~~	~~45 -~~	
	4	<u>Іван Чорний</u>				
		1 кави	28 -	28 -		
		2 пачки чаю	5 20	10 40	38 40	
		1 т.д.				

КІНЦЕВИЙ ІНВЕНТАР.

Чим більше запасових книг, тим повніше книговодство. Але в практиці поодиноке книговодство звичайно не має всіх запасових книг; має їх для важливіших частин майна, для менше важних тільки примітки. На пр. товарове торговельне підприємство, яке в цінними паперами не має майже жадного діла, матиме книгу товарову, але книги цінних паперів не буде провадити; хіба запише собі коротку примітку.

Бажане є, щоб вести всі запасові книги, тоді книговодство є відносно систематичне, в поодиноких книг можна з'ясувати кождочасний стан майна.

В нашому примірі 31. січня приступає до підприємства спілєник, треба зладити інвентар, щоб знати, кільки вносимо до спілки ми. Очевидно треба перевести інвентуру, перемерити, переважити і т. д., але велику поміч матимемо в запасових книгах, яких сальда виказують книговий стан майна, значить кільки майна має тут бути, якщо не зайшли незамічені досі зміни в дійсному стані майна в наслідок відсуття товару, крадіжки і т. п.

Зіставимо собі сальда запасових книг за рівночасного провірювання дійсного стану майна.

1). <u>Готівка</u>	Касова книга виказує сальдо (стор.)	810.54	
	яке годиться з дійсним станом по перечисленню.		
2). <u>Льокації</u>	Книга боргів, рахунок ч. 2., (стор.) сальдо	888'-	
	згідно з витягом з біж. рах. від З.Б.Г. (стор.)		
3). <u>Валети.</u>	Книга валют: 2# по 11'40	22'80	
	(стор.) 40 ^{лв} 95'27	<u>38'11</u>	60'91
4). <u>Рімеся.</u>	Книга рімес (стор.) на Трача пл. 25/11.	204'47	
	дісонт за 25 д. при 4%		
	204x25/9000	5.1:9 - 0'566	
	54	60	
		6	
		<u>- 57</u>	203'90

Девіз нема як се видно з книги девіз.

5). <u>Цінні папери.</u>	Книга ц. п. (стор.) акції, нема, облі-		
	гації поз. м. Львова 4%, 1/11, 1/VIII.		
	по 92'50	925-	
	Купон за піврік 1/VIII. - 1/II.	<u>20-</u>	945.-
	4% за рік се 2% за півроку 2% 10'00=20.		

6) Товари. Маємо кілька родів; при провірці нахсидимо нестачу (манко) 15kg кави, решта в порядку. Замикаючи товарову книгу (стор.) витягаємо сальда до інвентара, разом на суму 3184'58

Причислити треба товарі вдорозі 880'30 4064.68 від Нар.Торговлі (гх. стор.), які є вже нашою власністю.

[Для улегчення праці можна при більше родах товарів зладити витяг з книги товарів, а потім сей викав покликати його в інвентарі не вчисляючи вже подрібно поодиноких товарів (порів.інвентар на стор.). Взирець такого викаву на стор.]

7) Довжки. Виписується сальда з книги боргів, о скільки се для нас сальда вірительні (отже Нар.Торг. очевидно ні). Можна також зладити окремий викав і покликати його в інвентарі (Взирець витягу з книги боргів на стор.) Не забувати на рах.Нестійників і на рах.Сумнівних 183'17(Нест.) + 1-(Сумнівн) на (стор.) 796'62

8) Нерухомости. незмінилися від 31.XII. 6000.-

9) Рухомости Було їх за 460' -
 закуплено за 268'55 728'55
 20% відпису за зужиття 12'15 716'40
 (20% на рік); се $20/12$ на місяць = $1,2/3\%$ $1\% = 7'29$
 $1/3\% = 2'48$ $2/3\% = 4'86$ 12'15

Передплати нема, бо чинш і відсотки з гіпотечарного довгу були переплачені якраз за січень, а січень вже минує.

10.(1) Акценти Книга акцентів викazuje 2 векслі (стор.) 87'52
 з тих перший є нл. 2.II., другий 22.III. 440'15
 К 88, д2, ч. $88 \times 2 = 2$ 527'57
~~176~~
 440, д, 30, ч. $440 \times 5 = 220$ ч. 222 2'47 525'20
 4% дисконту з ч. 240 є $220 : 90 = 7'4 : 2'46$
 $1'4$
 2

11.(2) Вірителі Нар.Торг., Львів, нл. 22.III. (стор.) 440'15

12.(3) Гіпотечарні довги як у першому інвентарі 3000.-

При зіставленню треба памятати на домашні пособи, які запису-

ється також у книзі боргів; ми їх знайдемо в касовій книзі (стор.); порів. також пояснення до інвентара (стор.).

ЩОДЕННИКИ.

Початковий інвентар виказує подрібно стан майна при заснуванні підприємства, запасові книги подають усі зміни в поодиноких частинах майна протягом ділового року, на їх основі за різночасної перевірки дійсного стану виказує кінцевий інвентар стан майна при кінці ділового року. Порівнянням кінцевого чистого майна з чистим майном на початку року сей інвентар виказує і вислід, зиск або страту.

Подавати повний перегляд над станом і розложенням майна се вправді найперше але не одинокє завдання книговодства, воно мусить також подавати ясний образ господарської дії в підприємстві в її часовому розвитку.

Цього запасові книжки не подають, хоч містять у собі всі діла получені зі змінами в майні, неподать тому, що в них господарська дія розбита на куски. в книзі товаровій знайдемо тільки діла безпосередно получені з купівлею або продажу товарів, інших там не має. В книзі цінних паперів знова знаходяться тих кілька діл, які відносяться якраз до цінних паперів. Цілости віде не знайдемо.

Доказовість запасових книг також терпить від того розкусковання, бо може часом пізнійший запис вставити з ранішою датою. Якщо се діла за готівку, то вони записані також у книзі касовій у часовому порядку, додати там незамітно запис з давнішою датою неможливо. Але якщо се діло боргове тут справа вже зовсім инша, бо записи боргових діл розкинені по рахунках книги боргів, заразом також на пр. по рахунках товарової книги чи иншої запасової. Додатково вставити запис тут можливо а може се мати також важніші наслідки.

На пр. ми попали в конкурс, вірителеві ми винні 200000 К, записані в книзі боргів 15.X. Щоби гроші дісталися не тільки йому а почасти нашому доброму приятелеві В, якому ми винні 10000 в дня 2.III. припишемо зьому на його рахунку в користь 100000 К під датою 5.VI, оба вірителі мають тепер право на рівні часті нашого майна. Чи така штука моглаби вдатись, се инше питання і не так просте але в кождім разі книга боргів не може тут бути доказом, бо додаткові зміни можна тут незаміт-

но перевести.Примір:

В.	А.	М.	В.	В.	М.
	1)	15.X.	200000	2)	2.III. 10000
				3)	5.VI. 150000

Як тут пізнати, чи запис 3) повстав пізніше від запису 1), чи скорше, як на се вказує дата?

В інтересі доказовости лежить, щоби боргові діла записувано і в часовому порядку в окремі книзі таким способом, як готівкові в книзі касовій, день за днем. Такою книгою є борговий або кредитовий щоденник.

Касова книга і борговий щоденник, відповідно ведені містять разом у собі всі діла даного підприємства, тому в них легко вичитати перебіг господарської дії в підприємстві.

Сьому завданню, впрочім також доказовости, відповідало би найкраще спільне записування всіх ділових випадків, так боргових, як і готівкових, до одної книги; є се Спільний Щоденник.

Діловим випадком є кожда подія, яка спричиняє безпосередно зміну в стані майна, зглядно його поодиноких частин. На пр. купівля, продаж товарів за готівку або на борг; тут одна частина майна більшає (товарі), инша меншає (готівка) або зростає довг, при продажі навпаки. Виставлення векся є діловим випадком, бо зчезає довг звичайний, книжковий, на його місце повстає векслевий. Але смерть власника підприємства або найвдібнішого управителя не є діловим випадком, бо безпосередно не слідує тут маєткова зміна, хоч у майбутньому се може мати дуже важке значіння для підприємства.

Ділові випадки ділимо на готівкові або касові і на боргові або кредитові. // Готівкові діла тоді, коли при маєтковій зміні безпосередно стан готівки більшає (приходом) або меншає (розходом). // Кредитові діла коли безпосередного плачення готівкою зовсім немає або коли діло тільки в часті є таким плаченням полагоджене а не в цілости.

Можуть бути також мішані ділові випадки, де діло є заразом і касове і боргове а зветься касово-борговим або мішаним у протиставленню до чисто касових або чисто боргових діл.

Приміри: (Чисто) касові діла: Купівля товарів за готівку або продаж, виплата векселя, заплата витрат за перевіз і т.д. Мішані або боргово-касові діла: Плачення давнішого довгу, завдаток на товарі, вклад до банку, побір готівки з банку.

Ціхом чисто касових діл є, що вони не мають жадного впливу на наші кредитові відношення до інших осіб, тоді як у наслідок мішаних діл повстає все вірительність або довг супроти іншої особи або вже існуючі змінюються або зовсім зчезають.

У примірах вклад до банку основує нову вірительність, сплачення довжної суми зовсім усуває довг, побір грошей з банку змінює, а саме зменшує, нашу вірительність а його довг супроти нас.

Навпаки продаж товарів за готівку жадної вірительности ні довгу не основує; якщо купець вже довгував нам досі 1000 К то довгує їх дальше 1000 ні більше ні менше, ніяка зміна тут не настала.

Приміри на (чисто) кредитові діла: Купівля або продаж на борг, виставлення векселя, перевід з рахунку на рахунок (на пр. при переказі банком) і т.д.

Замінні діла се ті, при яких за видану цінність одержуємо сейчас противартість але не (або переважно не) в готівці. На пр. продаж товарів за векселем, купівля товарів за валюти. Замінних діл буває мало, не можна для них вести окремий щоденник, зглядно щодеників, тільки за кільки предметів можна свої міняти. Тому треба їх якось прилучити до одного з двох наведених родів ділових випадків.

Діється се розложенням замінного випадку на два боргові. На пр. продаж за векселем уявляємо собі так, що ми продали на борг не одержуючи жадної противартости (1. випадок борговий) а потім виставили вексель знова не даючи за се ніякої противартости (2. випадок борговий, бо виставленням векселя за згодою а дальше акцептом довжника ми кажемо йому заплатити векселеву суму тому, хто в день платности буде власником векселя, за це треба його в книзі боргів, як знаємо узнати).

Таким чином випадки замінні належатимуть до боргових, які можна поділити на часові (речинцеві, термінові), значить справжні кредитові, та на замінні.

Було вже сказано, що спільний щоденник містить у собі всі ділові випадки і тому найкраще відповідає подвійному завданню щодеників бути доказовим середником і заравом подавати образ господарської дії в її

часовому розвитку.

Папір на щоденники є так само полінований як на інвентар, але про спільний щоденник ліпше надається папір з чотирма місто двох грошових стовпців, щоби прецінь касові діла відрізняти від боргових і мати змогу перечислити коли треба стан каси.

№	Дата.	Зміст	ціна.	Каса		Борги.	
				Прихід	Розхід	Винен	Має

Касові випадки записується зорсім як у сторінковій касовій книзі. Боргові прийдуть також усі до книги боргів, до якої їх часто переписується прямо зі щоденника розділяючи записи на відповідні рахунки. Щоденник має два стовпці, окремий на Винен, окремий на Має, які відповідають двом сторонам рахунків у книзі боргів.

Чи сума в даннім випадку приїде до лівого стовпця (Винен), чи до правого (Має), про се рішає подібне розважання як се при записях до книги боргів було пояснено.

Боргових випадків не записується звичайним способом як касові, бо їх треба переносити потім до книги боргів. Тому запис треба так уложити, щоби найбільше кидались у вічі ті його складові часті, які важні для книги боргів, а саме назвиско (фірма) контрагента власника рахунку, на якого рахунок переноситься запис (на пр. Нар. Торговля, Львів) або назву того рахунку (на пр. Рах. Нестійняків) і назвиско (фірму) (на пр. П. Клим, Усте) (пор. відповідні рахунки в книзі боргів на стор.) Далше валюту (платність) а дата і сума в окремих стовпцях тим самим добре замітні.

Ціла позиція в борговім щоденнику складається з 5 частий:

- 1) Наголовок - $\left\{ \begin{array}{l} \text{Назва рахунку підчеркнена, в скобках назвиско контрагента без підчеркнення.} \\ \text{Назвиско власника рахунку підчеркнене.} \end{array} \right.$
- 2) Зміст - Короткий але докладний опис події, в ціном якщо треба ціна.
- 3) Сума - В грошовім стовпці в рядку де кінчиться зміст

- 4) Валюта або платність в окремім рядку під змістом.
 5) Відклик або фоліо в фоліовім стовпці, де покликується фоліо кни-
 ги боргів куди перенесено запис ,також фоліа інших
 книг.

Все скорочено, на пр. книга боргів В, рімес Р, акцентів А і т.д.; сам
 щоденник Д.

Така форма записів зветься щоденниковою.

ПРИМІР.

Кілька випадків переведемо всіми родами щоденників, які згодом піз-
 наємо, ціломісячний примір тільки одним з найчастійше вживаних спосо-
 бів.

1914. I. / I.	Вклад готівкою	К 862'-
	Дрібні витрати	50'-
2.	У Нар. Торговлі, Львів купуємо каву "Сантос", Н.Т.ч. 87/98, 12 мішків <i>btto</i> 912 <i>kg</i> , <i>ta</i> 12 <i>kg</i> , <i>ntto</i> 900 <i>kg</i> , по К 95'75 за 100 <i>kg</i> на 3 міс., борг або 2% сконта.	
3.	Д. Звіреві, Загвіздя, продаємо ч. 14/18 5 мішків кави Сан- тос, <i>btto</i> 380 <i>kg</i> , <i>ta</i> 5 <i>kg</i> , <i>ntto</i> 375 <i>kg</i> по 106'25 за 100 <i>kg</i> на 3 місячний борг або 2% сконта.	
4.	Почтовим переказом вирівнуємо Ф. ⁱ Galizia, Дрогобич то- рішній довг	92'46
5.	Вирівнуємо довг з 2. с.м. Нар. Торговлі переказом через Зем. Банк Гіп., відчисливши 2% сконта	(861'75)
6.	Д. Звір, Загвіздя, вирівнує свій довг з 3. с.м. готівкою, відчисливши 2% сконта	(398'44)
8.	Виплачуємо акцепти ч. 1. сьогодні платний і презентова- ний	(136'84)
10.	Даємо до есконту в Краєв. Банку рімесу ч. 1. за готівку	142'86
	-30/4% дисконту	<u>- 48</u> 142'38

З наведених тут кількох випадків перший се зовсім тільки
 формальний перевід з інвентара, який приходив як початковий вклад на
 прихід у касовій книзі, отже й тут туди прийде.

1. Дрібні витрати се випадок чисто касовий; гроші виходять, але
 ніхто за те не стає нашим довжником, жаден наш довг тим не зменшив-

ся.

2. Купівлю товарів на 3 місячний борг або 2% сконта при негайнім плаченню треба вважати тут за випадок чисто борговий. "Борг або 2% сконта" значить услівя продавця який дає нам дві можливості на вибір. Якщо ми сейчас вибрали безпроволочне плачення готівкою, тоді не мусілобися записувати сього випадку як тимчасом боргового, тільки відразу записалоб ся: куплено 900 по 95'75 = 861.75 менше 2% сконта = 17'24, готівкою заплачено К 844.51, випадок чисто касовий. Але коли наразі вправді записуємо випадок, але ще сьогодні не рішавсь, котру нам можливість вибирати, тоді мусить ся записати випадок як борговий з зазначенням обох можливостей, бо наразі, одержуючи цінність, не даємо за неї жадної противартости.

Запис у формі щоденниковій: Наголовок: Нар. Торговля, Львів.

Зміст, ціна, сума; ва 3 міс. (ва 2. IV бо за 3 міс. буде 2. IV) або 2% сконта, Ф⁰Б (Книга боргів) 1, бо Нар. Торговля має там рах. ч. 1. Фоліо також можна підчеркнути, щоби було більше замітне. Сума в стовпці правім (Має) щоденника, бо ми одержуємо не даючи противартости, мусимо Н.Т. узнати.

3. Тут ще яснійше, що се випадок кредитовий, бо ми даючи Звіреві на вибір зовсім не знаємо, як він рішиться, а як би не рішився, наразі даємо йому цінність, нічого за се не одержуючи. Щоденник у лівім стовпці (Винен), за вислану вартість Звіра обтяжуємо. Позіція щоденникова як у попередньому випадку. Фоліо вставляється аж по перенесенню запису до книги боргів; се це заравом доказом, що позіція вже перенесена, згідно до оба записи, в щоденнику і в книзі боргів вже зі собою порівняно, якщо до книги боргів записується самостійно.

4. Посилаємо готівку, але тим вирівнюється наш довг спілці "Galizia" значить се мішаний випадок (боргово-касовий). Готівка виходить, запис у Касі на гозхід, за те обтяжуємо "Galizi" у, бо даємо її цінність нічого за се зарав не одержуючи, отже запис у Щоденнику на Винен. У мішаний випадок переписується до книги боргів, треба значить записати його в щоденниковій формі та покликати Ф⁰. Тільки ж наголовок буде тут не прямо Galizia а Рах. Нестійників (Дрогобич), бо вона не має в нас окремого рахунку.

5. Тут випадок подвійний чисто борговий. Нар. Торговля одержує на наш рахунок вартість від 3. особи, за се ми її обтяжуємо (Що-

Мішані можна приділити і до касових і до кредитових відповідно до того, куди їх зачислиться, розрізняємо знов кілька родів щоденників.

З огляду на се, що зі щоденника переписується кредитові позиції до книги боргів, можна вести щоденник борговий так, щоби обнімав усі боргові діла, так чисто боргові, як і мішані. В такому разі до книги боргів переписується вигідно тільки з одного щоденника, який є неначе підготовчою книгою про книгу боргів.

Щоденник, який містить у собі побіч чисто кредитових діл також мішані (боргово-касові) зветься "контокорентний". Побіч нього треба вести звичайну касову книгу, до якої прийдуть також випадки боргово-касові, записані вже раз у щоденнику, тільки щотам формою щоденниковою, тут звичайною.

Се подвійне записування мішаних діл є знова не вигідною створінкою контокорентного щоденника.

Примір той сам (стор.)

Контокорентний щоденник має звичайно 3 стовпці. Є се стовпець побічний і 2 головні на Винен і Має, тому зветь його також тристовпцевим. Впрочім записується в ньому зовсім так як у спільному, тільки що чисто касові випадки тут відпадуть, отже оба 1/1, 8/1., 10/1, останні випадків 5:2/1, 3/1, 4/1, 5/1, 6/1, зате в ті чотири касові випадки прийдуть до касової книги а тих які є в щоденнику випадки мішані з 4/1. і з 6/1. І віднімання в щоденнику (випадок з 5/1, 6/1) переводиться в побічному стовпці.

Побічне писання мішаних випадків відпадає при такому веденні щоденників, де до боргового щоденника записується тільки чисто боргові діла, до касового всі сполучені зі зміною в стані готівки, так чисто касові, як і боргово-касові, себто мішані.

До книги боргів переноситься тоді з двох щоденників з боргового і з касового, відносні записи. Касовим щоденником зветься тут касова книга тому, що має тепер не тільки значіння запасової книги про готівку, але сновняє також завдання щоденника.

Щоби зразу було пізнати, котрі випадки з касового щоденника треба переносити до книги боргів є це мішані, пишеться їх у формі щоденниковій, тоді як чисто касові звичайним способом.

Примір той сам, як на стор

До касового щоденника вписуємо випадки 4/1 (2), 6/1, 10/1. звичайним способом, випадки з 4/1, 6/1, д. дегликовим, бо це мішані, які переписується до книги боргів. Розуміється, що за суму нами в каси розходовану в користь якогось контрагента треба його обтяжити, оскільки рівночасно нічого нам за це не дає (4/1 платимо спліці *Zalixia*), за суму одержану від нього узнати (6/1. Звір) платить нам значить усі мішані випадки затягнені до касового щоденника на прихід, у книзі боргів прийдуть на Має відносного рахунку, всі випадки записані на розхід касового щоденника на Винен рахунку в книзі боргів. Не треба цього конечно зазначувати при записі часлом Винен або Дав, це розуміється само собою. Але всеж таки часто це зазначують для ліпшого перегляду, при записі в прихід каси часло Має в побічному стовпці або те в змістовому, при записі в розході так само часло Винен. [У меншому розмірі до 10/1. не будемо зазначувати часло Винен, а Має, в ціломісячному за те будемо вписувати також часла в побічному стовпці.]

Випадок з 6.1., д. Звір, Загвіздя, вирівнує довг з З.с.м. К 398.44 відчисляючи собі 2% сконта, отже готівкою присилає тільки 390.48 запишемо иншим трохи способом, як при веденні щоденника спільного або контокорентного. Це випадок мішаний, запишемо його до касового щоденника на прихід, а відси перенесемо до книги боргів. Але в книзі боргів треба узнати Звіра також за сконто, разом за К 398.44, тоді як приходу готівки є тільки К 390.48. Касовий щоденник повинен для перепису до книги боргів вказувати К 398.44, а він є заразом запасовою книгою про готівку, отже не може подавати більшого приходу готівки, як К 390.48, бо тільки справді ввійшло. Щоби і стан готівки був точно вказаний і сума запису в щоденнику годилася зі сумою запису в книзі боргів уживаємо слідуячого способу. На прихід записуємо в формі щоденниковій Звір (Має) 398.44 до книги боргів переносимо К 398.44, бо за тільки треба його узнати. Але що тепер стан готівки поданий о (398.44-390.48) К 7.96 за високо, записуємо цих К 7.96 на розхід, але вже звичайним способом, так це цього запису не переписується до книги боргів. Таким чином чисельний стан каси знова відповідає дійсности, а Звір у книзі боргів узнаний за повну суму К 398.44.

Инші випадки не подають нічого нового.

До боргового щоденника запишемо тільки чисто боргові випадки

СПІЛЬНИЙ

ЩОДЕННИК

С І Ч Е Н Ь 1914

Водію	День		К а с а		Щ о д е н н и к	
			Прихід	Розхід	Грн	Коп.
	1.	Вклад	862	-		
		Дрібні витрати		50		
Б.1	2	Нар.Торговля, Львів. У купл.в неї кави"Сантос"Н.Т. ч 87/98,12мішків бтто912кг, та12кг, нтто900кг за 100кг ва 3 міс.або 2% сконта	861	75		
Б.5.	3	Дмитро Звір, Загвіздя. За прод.каву"Сантос"НТ414/18 5 мішків К тто380кг, тс5кг, нтто375кгза100 ва 3 міс.або 2% сконта			398	44
Б.3	4	Рех.пестійників(Галиція, рогос) за по-тою перек.їй довг з груд ва р.Торговля, Львів. за вирівняння мого довгу з 3с переказом через Зем.Банк Гіпот Львів. 2%сконта відк86175		92	46	
		Зем.Банк Гіпот.Львів, У переказі нар.Торг. ва 5.XII.				861 75
Б.	5	Дмитро Звір, Загвіздя. У вирівн.свого довгу з З.с.м. в готівці у 2%сконта з К 398 44				844 61
	6	Билета акцепту ч.1				390 48
	10	Есконт рімеси ч.1 у Кр.Банку К 142 86 - 30/4% дисконту " -- 48				7 96

за 760 ил. сий - перед записом у б.І. юшим

КОНТОКОРЕНТНИЙ

(ТРИСТОВИЩЕВИЙ)

(БОРГОВИЙ)

ЩОДЕННИК.

С і ч е н ь 1914.

		Добічний стовець	Б и н е н		М а с.	
Б.1.	2	Нар. торговля, Львів.				
		У купленій в неї каві "Сантос" ч.87/98.12 мішків				
		бтто 912кг, та 12кг. нтто 900кг. за 100кг.		95	75	861 75
		ва 3 міс. або 2% сконта				
Б.5.	3	Дмитро Звір, Загвіздя.				
		За прод. ему каву "Сантос" ч.14/18 5 мішків				
		бтто 380кг, та 5кг, нтто 375кг за 100		106	25	398 44
		ва 3 міс. або 2% сконта				
Б.3.	4	Рак. Нестійників (<i>Salixia</i> , Дрогобич)				
		за почт. переказ. їй довг з груд.				
		ва				92 46
Б.1.	5.	Нар. Торговля, Львів.				
		За вирізн. мого довгу з 2см, переказ через Зем. Банк Гіпот. Львів		844	51	
		За 2% сконта з 861 75		1	24	861 75
Б.2.		Зем. Банк Гіпот. Львів.				
		У переказ 1 нар. Торг.				844 51
Б.5.	6.	Дмитро Звір, Загвіздя.				
		У вирінанні свого довгу з 3с.м. в готівці		390	48	
		у 2% сконта з 39844		17	24	398 44

КАСОВА

КНИГА .

КАСОВИЙ

ЩОДЕННИК.

СІЧЕНЬ 1914

День	Прило га пр Роз		Прихід		Розхід	
			К	с	К	с
1		Вклад	862	-		
		Дрібні витрати.			50	-
4.		Рах. Нестійників ("Galizia" Дрогобич)				
		за переказаний їй довг з грудня, поштою			92	46
		ва				
6.		<u>Дмитро Звір, Загвізда.</u>				
		У висіненню свого довгу з 3 м. за товари	398	44		
		Відчислив собі 2% сконта від 398'44			7	96
8.		Виплата акцепту ч. 1			136	84
10.		Есконт рімеси ч. 1 у Крась. Банку				
		К 142'86				
		-30/1000 дисконту " - '48				
			142	38		

ДВОСТОПЦЕВИЙ (БОРГОВИЙ)

ЩОДЕННИК.

СІЧЕНЬ 1914.

		Винек	Мас
Б. 1	2. НАР. ТОРГОВЛЯ, ЛЬВІВ. У купленій в неї каві "Santos" Н.Т. ч. 87/98, 12 мішків, $\begin{matrix} \text{etto} & -912 \text{ kg} \\ \text{ta} & - 12 \text{ "} \\ \text{ntto} & -900 \text{ kg} \end{matrix}$ ва 3 міс. або 2% сконта. за 100kg 95'75		861 75
Б. 5	3. ДМИТРО ЗВІР, ЗАГВІЗДА. За продану йому каву "Santos" Н.Т. 14/18, 5 мішків, $\begin{matrix} \text{etto} & -380 \text{ kg} \\ \text{ta} & - 5 \text{ "} \\ \text{ntto} & 375 \text{ kg} \end{matrix}$ ва 3 міс. або 2% сконта. за 100kg 106'25	398 44	
Б. 1	5. НАРОДНЯ ТОРГОВЛЯ, ЛЬВІВ. За вирівнання мого довгу з 2 с м. переказом через Зем. Банк Гіпот. Львів. К 844'51 "2% сконта від К 861'75" - 17'24	861 75	
Б. 2	ЗЕМ. БАНК ГІПОТ. ЛЬВІВ. У переказі Нар. Торг. ва 5. XII		844 51

З В И Ч А Й Н Ы Й

(БОРГОВИЙ) Щ О Д Е Н Н И К .

ЗВИЧАЙНИЙ (БОРГОВИЙ) ГОДИННИК

СІЧЕНЬ 1914.

2.	<u>НАР. ТОРГОВЛЯ, ЛЬВІВ.</u>	<u>Має.</u>				
	У куплений в неї каві "Santos"					
	Н.Т. ч. 87/98, 12 мішків, <i>bitto</i> - 912 <i>ta</i> - 12 <i>ntto</i> 900 kg		за 100 kg 95'75			861 75
	<u>ва 3. міс. або 2% сконта.</u>					
3.	<u>ДМИТРО ЗВІР, ЗАГВІЗДЯ.</u>	<u>Винен.</u>				
	за продану йому каву "Santos"					
	Н.Т. ч. 14/18, 5 мішків, <i>bitto</i> - 380 kg <i>ta</i> - 5 <i>ntto</i> 375 kg		за 100 kg 106'25			398 44
	<u>ва 3 міс. або 2% сконта.</u>					
5.	<u>НАР. ТОРГОВЛЯ, ЛЬВІВ.</u>	<u>Винен.</u>				
	За вирівнання мого довгу з 2.с.м. пере- казом через Зем Банк Гіпот, Львів.					
	<u>за 2% сконта з К 861'75</u>					
	<u>Зем. Банк Гіпот, Львів.</u>					
	У переказі Нар. Торговлі					
	<u>ва 5. XII.</u>	<u>Має.</u>				844 51

з 2/1., 3/1., 5/1 (2).

Борговий щоденник може мати два стовпці, один на Винен, другий на Має; се двостовпцевий (борговий) щоденник. Додавання і віднімання треба переводити в змісті. Може мати на се також побічний стовпець, тоді він тристовпцевий. Можна собі ще так порадити, що з двох стовпців один береться за побічний, другий за головний, без різниці чи сума має прийти на Винен чи на Має. За те до наголовка приходять ще в змісті або в побічній стовпці означення Винен або Має, щоби переписуючи до книги боргів було пізнати, на яку сторону переписати суму. Таким способом ведений борговий щоденник хай зветься звичайний. Випадки в нім ті самі, що в двостовпцевім щоденнику.

Найчастіше вживають щоденників з двома стовпцями, може се бути щоденник "двостовпцевий", "звичайний" і контокорентний, який не мусить мати три стовпці. Папір на щоденники полінований зовсім так, як на інвентар (по чеськи прямо зветься щоденниковим, хоч служить і про інвентар і деякі інші книги). Переведемо ціломісячний примір щоденниками звичайним і касовим, а покажеться тоді, що всі записи в інших книгах, які ми досі переходили, відносяться до тої самої господарської дії, злучені в одну цілість якраз сими щоденниками. Щоденники зуть також основними книгами тому, що вистарчить до них подрібно записати випадок, до інших книг можна розвести згодом на основі щоденникового запису.

СІЧЕнь 1924.

Випадки від 1/1. до 10/1. як на стор.

11. Матвій Стех, Довге, бере в нас на 14 денний борг 4 мішки кави Сантос, ч. 19/22, *btto 304 kg, ta 4, ntto 300 kg* по 108.- за 100 kg. У касовому щоденнику в листковій формі зазначимо при щоденникових позиціях в побічній стовпці гесло Має якщо на приході, Винен якщо на розході. Не є се хоч нече, бо розуміється само собою, що за приходи треба контрагента узнати, за розходи обтажити. Робимо се для більшої виразности.

Випадок борговий, запис у звичайнім щоденнику. Стех не є нашим сталим відборцем, дамо його на рахунок Нестійників. Позиція в щоденнику виглядатиме так: Рах. Нестійників (Матвій Стех, Довге) Винен за .....
к 324, ва 25.1. (14 днів). Покликуємо рах. Нест.

12. Павлові Шевцеві, Пациків, продаємо на 3. міс. борг або 2% сконта полотно: ч. 17., ш 75 см, 2 куски (44 м) по 40.60 і ч, 23, ш. 75 см, 6 кусків (по 132 м) по 43.50.

Випадок борговий (порів. випадок в 3.с.м. на стор.), Швець має в нас окремих рахунок. Позиція: Павло Швець, Пациків, Винен і т.д. Зміст усе зачинає словом "за", коли обтяжуємо контрагента. винен за товари, за кажу, за готівку. Коли узнаємо, зачинаємо словом "у" (в) має в готівці; в товарах, в рахунку, зовсім як у книзі боргів. [Ліпше "у" бо воно виступає в книзі боргів самостійно, нема й з чим зливати, нема перед ним голосівки]

13. Зем. Банк Гіп. повідомляє нас, що купив на наш рахунок дві акції нафт. спілки *Galizia* (200) по 365' - і 2000.- номінаде позички м. Львова 1912 4% 1/II., 1/III по 91.85, відсотки за 162 дні 36.-, витрати і провізія 3.- ва 12.1.

Випадок борговий, бо ми банкові за се готівки не посилаємо тільки узнаємо його на рахунку. В щоденнику ціле додавання в стовпці побічним.

14. Д. Звір, Загвіздя, платить готівкою свій сьогодні платний довг 186.40. Діле мішане (боргово-касове), прийде до касового щоденника як зріст готівки на прихід а записується формою щоденниковою, бо воно зміняє довжне відношення Звіра і буде переписане до книги боргів. До тої книги подивимося перед записуванням, чи справді тільки нам був винен і коли та сума була платна. Находимо всьо в порядку. Запис щоденниковий.

15. П. Швець, Пациків, прислав нам чек на З.Б.Г., К 79,- на вирівнання свого довгу з минулого року. Чек сейчас презентуємо.

Випадок борговий, Шевця треба узнати, банк обтяжити на 79,- Але вглянувши до книги боргів находимо, що Швець довгував нам не 79 К але 79.16, значить він собі тих 16 сотиків заокруглив, відкинув як маловажні. Ніколи так не вільно робити, але якщо не хочемо з ним задиратись, згодимось на се, до вирівнаній вже цілий довг, а зі сотиками зробимо так, як се робиться зі сконтом, значить узнаємо Шевця і за сотики, яких не дав (гл. також книга боргів стор.). Будуть два записи: 1) узнання Шевця і 2) обтяження банку. В першій зазначимо в побічній стовпці чекову суму з відповідним змістом, а рядок низче сотики, додамо, суму 79.16 вставимо до головного стовпця. В другій просто обтяжимо З.Б.Г. за чек на суму 79.К. Оба записи переносяться до книги боргів на відповідні ра-

хунки.

15. Посылаємо З.Банкові девізу, № 78.76 на Москву, пл.30/І., курс 254 (15/6% дисконту) 199.55. (Вичислення цієї суми на стор.), ва 16.1.

Випадок борговий, банк Винен; банк повідомить нас негайно, що справді узнав нас на рахунок за прислану йому девізу, але якщо знаємо умови банку, можемо вже сейчас виповнити запис, навіть валюту.

16. Продаємо за готівку А.Малому, Марківці, полотно: ч.17, ш.75 см, 2 куски (44 м) по 41.50, ч.28, ш. 80 см, 3 куски (66 см) по 52.- разом 239.-

Випадок (чисто) касовий, записуємо до касового щоденника, але звичайним способом, не щоденниковим, до книги боргів цього запису не переносимо.

17. Купуємо різні предмети урядження до склепу, і до складів, разом 268.55. Випадок касовий, як попередній. Відкликуюсь у змісті на рахунок (фактуру) Ф^И Сірий, тут, але се тільки касова прилога, рахунок в книзі боргів Ф^{Оч} Сірий у нас не має.

17. Д. Звір, Загвіздя, купує в нас на 3 тижневий борг полотно: за 628.50 ч, 17, ш.75 см, 5 кусків (110 м) по 40.-; ч.23., ш.75 см, 4 куски (88 м) по 44.-; ч.28., ш.80 см, 5 кусків (110 м) по 50.50. Щоденник борговий, Винен, зміст, складові суми в побічному стовпці, вислідна в головнім, ва 21 днів або ва 7.11.1 в книзі боргів.

18. Купуємо валюти, 50 *frs*, по 95.23 за готівку 47.62. Касовий випадок, розхід готівки в касі.

19. Д. Звір, Загвіздя, присилає нам рімесу пл.25.І. на Клима, Підпечаре, 318.25. Випадок борговий. Рімесу прислав він нам на рахунок свого довгу в нас за товари, ми його за це узнаємо в щоденнику, далше в книзі боргів ч.3. даємо рімесі тому, що дві вже маємо (порів. стор.).

20. І.Терлецький, Липа, посилає нам поштовим переказом 112 К на основі вирівнання з нами на 2/3 первісного довгу 168 К.

Випадок мішаний, запис у щоденнику касовим у формі щоденниковий. Узнаємо Терлецького за 112 К, на рах, Сумнівних, де він записаний; 56 К. за те вже дефінітивно пропало, бо по вирівнанню нема права жадати додатково сплатення дарованої часті. У книзі боргів цей запис спричинить дальші зміни, про які вже згадано при обговорюванні книги

боргів (гш. стор.).

20. Продаємо Петрові Климіві, Устє, полотно: ч. 23 ш. 75 см, 2 куски (44 м) по 45.-, ч. 28, ш. 80 см, 4 куски (88 м) по 52, разом за 298.- К 114.83 Клим заплатить до тижня Нар. Торговлі на наш рахунок, решту безпосередно нам за місяць.

Клим немає в нас окремого рахунку, помістимо його на рахунок Нестійників, обтяжучи його на суму 298 К. Коли і як має вирівняти довг пишемо під змістом вставляючи валюту. К 114.83 ми винні Нар. Торговлі, тому умовляємося з Климом, що він їх пішле прямо Нар. Торговлі. до тижня, бо наш довг платний 25. с. м.

21. Павло Івець, Пациків, замовляє в нас товари та присилає К 280- на завдаток.

Замовлення товарів не є діловим випадком, зміна в майні тут ще не наступає, бо ми можемо замовлення відкинути. Тому замовлення не затягається до щоденника, тільки можна його зазначити собі як примітку в календарі, нотесі, чи навіть в окремім примітнику замовлень.

За те завдаток є діловим випадком і то мішаним; одержуючи гроші без противартости з нашої сторони, мусимо Шевця узнати записом у касовім щоденнику а дальше в книзі боргів. Чи вишлемо потім товари, чи до сього діла не прийде, це тут не має значіння, наразі ми одержали цінність, нічого за неї рівночасно не даючи.

22. Д. Звір, Загвіздя, звертає нам кусок полотна ч. ш. (22) по 40 К. Видко, що цей кусок мав якісь більші хиби, які Звір при огляданні найшов. Якщо признаємо закиди контрагента і приймаємо назад даний товар, то треба на суму зверненого товару контрагента узнати, бо на стільки мусить зменшитися його довг, не можна жадати від нього грошей за ту часть товару, яка кінець кінців йому не дісталась.

Запис у борговім щоденнику (і в книзі боргів).

22. Приходить рахунок від ткальні "Полотно", Львів, на К 1740.42 за вислане нам полотно: ч, 23, ш. 75 см, 22 куски (484 м) по 40.59 за готівкою " 28 " 80 " 18 " (396 ") " 47.08.

Звичайно висилається товарі франко ( ) місцевість продавця, значить купуючий повносить небезпеку і кошти перевозу. В таких випадках треба вже по одержанню рахунку узнати продавця за вислані товари, бо вже в хвили висланя для нього повстає вірительність супроти

нас, хочби товари в дорозі потерпіли шкоду. Товар вже якоби наш, хоч ще
 бе є на нашому складі, наші витрати за довіз чи реклямації проти за-
 лівниці за шкоди не змінюють нашого кредитового відношення до про-
 давця.

Запис у борговім щоденнику, валюта за готівкою не значить, що
 ми готівку вже заплавили, тільки що маємо вирівняти рахунок негайно
 до кількох днів (найдалше навіть 14 днів). Ми се справді зробимо, але
 можемо також замість готівки вжити переказу банком або чеку. Не є се
 касовий випадок.

23. Приходять товари від ткальні "Полотно", за перевіз і довіз пла-
 тимо готівкою К 101'23

Випадок чисто касовий, на наше довжне відношення до ткальні не має
 ніякого впливу. Запис у касовім щоденнику звичайним способом, не щоденниковим,
 до книги боргів очевидно не приходить.

23. Продаємо Краєвому Канкові, тут, валюти за готівку:

2 # по 11'35, 60 *лв* по 95'28, разом за 79'87

Випадок касовий, в Краєвим Банком не маємо ділової сполуки.

23. Приходить рахунок від Нар. Торговлі на товари, які вишле відпо-
 відно до умови кінцем місяця на суму 880'30

На половину цієї суми виставить на нас вексель, решта на 2 місячний
 борг.

Випадок борговий, узнати треба сейчас, подібно як дня 22. с. м.

24. Висилаємо П. Шевцеві, Цацків, замовлені ним товари за К 866'58.

Полотно: ч. 17, ш. 75 см, 3 куски (66 м) по 40'40, ч. 23, ш. 75 см, 8 кусків
 (175 м) по 43'25.

Кава: 5 мішків, *brutto* 380 kg, *ta* 5 kg, *netto* 375 kg по 106'50 за 100 kg.

Валюта 24. IV., отже на 3 місячний борг. Застерігаємо собі можливість
 виставлення векся на Шевця.

Запис у борговім щоденнику, очевидно також у кінці боргів, як усі чисто
 боргові та мішані (боргово-касові) випадки.

24. Вирівнюємо довг ткальні "Полотно" К 1740'42

а саме сплачуємо готівку на її рахунок у Краєвого Банку, тут, 1000.-

а на решту посилаємо їй чек на З.Б.Г. 740'42

Випадок зложений, по часті касовий, по часті борговий.

Виплату готівкою в Краєв. Банку треба записати в щоденнику касовім у
 формі щоденниковій, обтяжуючи ткальню "Полотно" згідно рах. Нестійни-

ків, на якому знаходиться її вірительність за чек на З.Б.Г. треба тільки обтяжити в щоденнику борговим банком узяти. Невигідно тут, що випадок розбитий на дві частини тому в щоденнику борговим наводимо цілий випадок у змісті та в побічному стовпці цілу суму, віднімаємо часто заплачену в готівці а до головного стовпця прийде вже тільки сума чеку.

До книги боргів переноситься з обох щоденників.

Дальше знаємо З.Б.Г. за виставлений на нього чек К 740'42

25. Інкасуємо платну сьогодні рімсу ч. З. " 318'25

Випадок касовий, до книги боргів не переноситься.

25. З.Б.Г. продав на наш рахунок 3 акції "Salix" ч: 189, 209/10 по 375' -
1 2000 К номінале позики м. Львова з р. 1911, 40/0, I/II, 1/III.
по 92'25

відсотки (з нашої користі за 174 дні: $2000 \times \frac{174}{360} \times \frac{1}{100} = 9900$ 116:3=38'67)
за витрати і провізів числить собі К 3'27, ва 25. I. разом 3005'40

Випадок борговий, обтяжуємо банком, також у книзі боргів.

26. Нар. Торговля повідомляє нас, що П. Клим, Устє заплатив їй на наш рахунок суму нашого довгу з 1913, Н.Т. нас узнала за К 114'83

Подібний запис у борговим щоденнику, Н.Т., обтяжуємо, Клима, згідно Рах. Нестійників, знаємо. Подвійний запис можна перевести як два зовсім окремі записи, але можна їх також стягнути формально в один, вислід є все той сам. Стягнення в один є тільки тоді можливе, коли дума, за яку обтяжуємо одного контрагента є на сотик рівна сумі, за яку знаємо другого. Тому не можна було стягнути записи з 5/1. (Нар. Торг. Вин. 861.75 З.Б.Г. Має 844'51), із 15/I. (Швець Має 79'16, З.Б.Г. Вин. 79'-), за те ці записи з 26 I., можна зовсім добре стягнути в один; ми запишемо їх окремо, але ще сьогодні 26. I., буде зовсім такий самий подвійний борговий випадок; стягнемо записи в один, щоб оба способи можна було вигідно порівняти.

26. М. Стех, Довге, вирівнує свій довг з 11, с.м. чеком на З.Б.Г.
К 324' -

Стеха знаємо, банком обтяжуємо, ва 26. I., оба записи формально стягаємо в один, зміст спільний, два наголовки, дві суми, відчеркаємо в змісті оба записи разом.

27. Нар. Торговля виставляє на нас вексель пл. 22. III. на К 440.15 відповідно до умови з 23. с.м.

Ми згодні вексель прийняти (акцептувати), отже в день платності його виплатити. За виставлення векселя обтяжуємо Нар. Торговлю з при-

чин пояснених при обговорюванні книги боргів, запис у борговім щоденнику.

27. Продаємо за готівку Д. Звіреві, Загвіздя, каву Сантос за К 243 ч. 28/29, 3 мішки, *etto* 228 kg, та 3, *ntto* 225 kg по 108.- за 100 kg

Випадок чисто касовий, записати його до касового щоденника в звичайній формі без підчеркнень і переносень до книги боргів. Але Звір наш постійний відборець, нам цікаво знати цілий оборот з ним, тому ми хотіли зачислити цю продаж у книзі боргів на його рахунок. Цього не можемо інакше зробити, як тим способом, що випадок розложимо на два, ніби то Звір купує на борг товарі, запис у борговім щоденнику, Винек, а опісля платить готівкою давнійший довг, запис у касовім щоденнику, Має. Таким чином до книги боргів перейдуть записи з обох щоденників, один на ліву другий на праву сторону, загальне довжне відношення на рахунок зовсім тим не зміниться, як не зміниться рівновага на вазі, коли на обі мисочки приложимо по 1 kg.

Це трохи штучне поставлення справи має тільки уможливити перенесення до книги боргів, щоби пізнати загальний оборот з постійним відборцем. З постійним обороту окремо не вчисляється, тому 16/І. продавчи А. Малому, Морківці, товарі за готівку, ми запису не розкладали.

28. П. Швець, Пациків, жадає опусту на послідні посилці товарів 20 К. Може товарі справді мали якісь недостачі, може се тільки такий спосіб, щоби добитися дешевшої ціни. В цім випадку ми годимося на опуст і визнаємо Шевця на суму К 20.-, бо остільки зменшиться в наслідок опусту його довг за товарі з 24.с.м.

Але за те.....

28. Виставляємо вексель на П. Шевця, Пациків, пл. 24. ІУ. 560.58. прип. З.Б.Г., якому сей вексель (рімесу) сейчас послаємо на рахунок. Два випадки боргові. Вексель виставляємо, щоби постарати собі скорше гроші, та що може тому, що Швець не дуже точний довжник (15/І. відтягнув собі 16 сотиків, зараз жадав опусту). Ми б не могли безглядно з ним поступити в день платности довгу, бо всеж він наш відборець, нам на ньому залежить. Тому краще виставити вексель і передати його в дальші руки. В день платности вексель матиме чоловік, якому на Шевці зовсім не залежить, він зможе поступити з ним відповідно до гострих приписів векселевого права. З цієї причини знова довжник не схоче, щоби на нього виставляти вексель, але якщо се було так заздалегідь умовлено, не може відка-

ятись від прийняття. В нашому випадку Швець був особисто в нас жада-
вми опусту, ми згодні, хоч не було важливої причини, за те покликую-
чись на давнішу умову дали йому сейчас таки підписати вексель, а він
підписав.

Акцептований вексель послаємо З.Б.Г. на рахунок. Тут є мож-
ливі два випадки: або банк візьме до есконту, здисконтує вексель і
зменшену о дисконт векселеву суму (виплатить нам згідно, залише в
нашу користь на рахунку з валютою 23.1., або залише на рахунку пов-
ну, недисконтовану суму але валютою 24.17., се є в день платности век-
ся. Ми вибрали тут перший спосіб (есконт); впрочім вислід в обох ви-
падках майже однаковий. В другому випадку кажеється "післати на раху-
нок з датою платности", в першому "на рахунок до есконту".

31.	{	Платимо платні січень помічникам	К 200.--
		Решта з дрібних видатків (гл. касова книга стор.)	3.86.

Оба випадки чисто касові.

31.	На домашні потреби пібрано за місяць січень	150.--
-----	---	--------

Можна у книзі боргів відчинити окремий рахунок домашній, щоб мати
перегляд над пібраними сумами. Це важне для вчислення ділового зиску
з підприємства. Щоби перенести до книги боргів запис, пишеться його в
формі щоденниковій.

31.	З.Б.Г. прислав витяг з біжучого рахунку (гл. стор.), обтяжує нас за відсотки, провізію і витрати, разом на суму	К 17.93.
		ва 31.XII.

31. I. Інвентура з причини приступлення спільника.

КНИГИ ФАКТУРНІ.

Продавчи товарі виставляємо купцеві фактуру, себто рахунок у якому
наводиться подрібно продані товарі, їх скількість, вагу, ціну і грешеву
вартість, як також услівя продажі, як спосіб вибилки, оплати, речинець
платности фактурованої суми і т.д. Подібно при купівлі таку фактуру
одержуємо від нашого доставця.

В щоденниках ми наводили також подрібно такі діла, але не з усі-
ма подробицями. Тому ліпше вести окремі фактурні книги, в яких містять-
ся всі подробиці, а в щоденнику наводити тільки найважніші дані пок-
лекувачі відносну книгу фактур, звичайно в змісті. Фактур матимемо два
рода: одержані при купівлі товарів, видані при продажі. В першому випад-

КАСОВИЙ

ЩОДЕННИК

	1.	Вклад		862	-	862	-
Б.ф.	6.	Дмитро Звір, Загвіздя. у вирінанню довгу з 3.с.м. за товари; готівкою 2% сконта	1.	М а с	390	48	398 44
	10.	Всконт рімеси ч.1 у Краєв. Банку - 30/1% дисконту	2.		142	36	142 38
Б.ф.	14.	Дмитро Звір, Загвіздя. у виплаті готівкою вв 14. I.	3.	М а с			185 40
	16.	Продано малому, марківці, полотно ч.17, вир. 78см, - 2 кус. (44м.) " 28, " 80 " - 3 " (66")	4.		41' 50	83 -	269
Б.ф.	19.	Рах. Сумнівних, (Терлецький, Липа) У вирінанню на 66 67% почт. перек., довг з того дефінітивно страчено 33% 168' - 56' -	5.	М а с			112 -
Б.ф.	21.	Видо в рець, Цециків. У зардатку на замовлені товари вв 24. IV.	6.	М а с			280 -
	23.	Продано Краєвому Банкові, тут, валюти. 2 # (австрійські дукати) 60 № (французьких паперових)	7.		14' 35	22 70	79 87
	25.	Інкасо рімеси ч.3.	8.				313 25
Б.ф.	27.	Дмитро Звір, Загвіздя. у готівці за товари продані йому сьогодні	9.	М а с			243 -
	31.	Решта в дрібних витрат	10.				3 86
							2865 20
							ЛЮТИЙ
	1.	Свядо зі січня					810 54

	1.	Дрібні витрати	1.		50	-
Б.3.	2.	Рах. нестійників. ("Галиція" Дрогобич) за вирівнання довгу з 1913. почт. переказ	2.	Бичен	92	46
	3.	2% з сума з 398.44 при плач Звіра	3.		7	96
	4.	Виплата акценту ч.1	4.		136	84
	5.	Куплено ріжні предмети зарядженне до склеку гн. рах. 2-й сірий, тут до складів " "	5.		268	55
	6.	Куплено валют, 50 ~~шт.~~ бранц.	6.		47	62
	7.	Береріз і довіз за промтно 31 львова	7.		21	23
Б.3.	8.	Рах. нестійників. (Полотно, Львів) за виплату на його рах. у Кресвім Банку	8.	Бичен	1000	
	9.	Виплата платні за річснь	9.		200	
Б.7.	10.	Рах. домашній за пібрані на домашні потреби	10.	Бичен	140	-
	11.	С а л ь д о в. н. р.			810	54
					2865	20
1914.					Р о з х і д 2	

ЗВИЧАЙНИЙ БОРГОВИЙ

ЩОДЕННИК

Б.2.	15.	Зем.Банк Гіпот.Львів	Бинен				
		за післану йому девізу №78 76 на Москву, пл.30.І. ва 16.І.	254 -				199 55
Б.5.	17.	Дмитро Звір, Загвіздя	Бинен				
		за продане йому полотно:					
		ч.17, ш.75см, 5кус. (110м)	40 -	200	-		
		" 23, " 75 " ,4 " (88 м)	44 -	176	-		
		" 28, " 80 " ,5 " (110м)	50 50	252	50		628 50
		ва 21 днів					
Б.5.	19.	Дмитро Звір, Загвіздя	мас				
		у рімесі ч3.пл.25.І.на ^{Кшма} (Підпеча ри					318 25
Б.3.	20.	Рах.местійників (П.Клим, Усте)	Бинен				
		за продане йому полотно:					
		ч.23.ш.75см.2 кус. (44м)	45 -	90	-		
		" 28." 80 " ,4 " (88м)	52 -	208	-		298 -
		З того 114 83 заплатити до тижн. Мар.Торговлі решта за місяць.					
Б.5.	22.	Дмитро Звір, Загвіздя	мас				
		у звороті 1кусня полотна (22м)					40 -
Б.3.	22.	Рах.местійників (Полотно, Львів)	мас				
		у висланім мені полотні:					
		ч.23.ш.75см, 22 кус. (484м)	40 59	8892	98		
		рах.з 21.с.м.:					
		ч.28.ш.80см, 18 кус. (396м)	47 08	847	44		1740 42
		За готівкою.					
Б.1.	23.	Мар.Торговля, Львів.	мас				
		у товарах по фактурі з 22с.м. ви- пле їх кінцем місяця; на полови- ну суми виставити вексель решта на два місяці борг.					
				440	15		
				440	15		880 30
Б.4.	24.	Павло Швець, Пациків.	Бинен				
		за прод. йому полотно:					
		ч.17, 75см, -3кус. (66м)	40 40	121	20		
		" 23, 75 " -8 " (176м)	43 25	346	-		
		" каубміш. бтто380кг, та5, итто375	106 50	399	38		866 58
		ва 24.ІV.					
Б.3.	24.	Рах.местійників. (Полотно, Львів)	Бинен				
		за бирівнення довгу з 22 с.м.		1740	42		
		з того злож. в готів. в кр. Банку		1000	-		
		на решту доплачувати на					

Б.2.	24	Зем.Банк Гіпот.Львів. у чеку Полотнові		Мас			740	42
Б.2.	25	Зем.Банк Гіпот.Львів. за продані на мій рахунок: 3 акції "Галиція" ч.189,209/10 2000К номін.позички м.Львова +174/4% відсотків - Витрати і провізія ва 25.І.	375- 92-	Бинен.	1125 - 1845 - 38 67 3008 67 3 27		3005	40
Б.1.	26.	нар.Торговля, Львів. за вплату готівкою на мій рах. від Кліма		Бинна			114	83
Б.3.		Рах.Нестійників(П.Клим,Усте) відповідно до умови з ним з20с.м		мас			114	83
Б.3.	26.	Рах.Нестійників(М.Стех,Довге) у втриманні добу зліс.м.чек.на		Мас			324	-
Б.2.		Зем.Банк Гіпот.Львів. ва 26.І.		Бинен			324	-
Б.1.	27.	Нар.Торговля, Львів. за мій акцепт, припор.власне пл.22.ІІІ.		Бинна			440	15
Б.5.	27.	Дмитро Звір, Загвіздя. За продажу йому каву Сантос, Н.Т.28/29,87,3 мішки бтто 228кг.та 3кг.нтто225кг. за 100 кг.	108-	Бинен			243	-
Б.4.	28.	Павло Швець, Пацків. у векслі на нього, прип.З.Б.Гіп. пл.24.ІV.		Мас			566	58

Б.2.	28.	Зем. Банк Гіпот. Львів. Зв рімесу на Шевця, Пациків, платну 29.IV. -90/4% дисконту на 29.I.	Линен	566	58	560	91
Б.4.	28.	Павло Швець, Пациків. у опусті на товарах з 24 с.м.	Мас			20	-
Б.2.	31.	Зем. Банк Гіпот. Львів. У нілсотках, провізії і витратах, по витягу з біжучого рахунку. на 31.XII.	Мас.			17	93

ку буде це книга одержаних фактур (КОФ), в другому книга виданих фактур (КВФ).

КНИГА ОДЕРЖАНИХ ФАКТУР.

Може тут вистарчити збірка всіх одержаних фактур, але часто переписується їх до окремої книги, де вичисляється також ціломісячні суми і переводиться розцінку.

Розцінка або калькуляція се вичислення ціни товару. Товар коштує не тільки те, що за нього платимо продавцеві, бо звичайно треба ще платити за доставку (перевіз, довіз), часом за передержування в складі, за переважування, чищення і т.п. Всі ці оплати також треба вчислити до власної ціни товару, себто до ціни, яку справді нас коштував товар вже в узглядненнім усіх витрат, низче якої продавати його не можемо без страти. Дальше треба ще вчислити продажну ціну другою розцінкою. Тут треба розложити собі загальні витрати на підприємство, як чинш, освітлення, платні помічникам, витрати на переписку і т.п., на поодинокі предмети торгівлі, не забуваючи також про відповідний висок. Цю другу розцінку звичайно роблять більше загально і приблизно, бо тяжко точніше її захопити. Перша розцінка за те дається точно перевести і тому для неї провадиться в товарових підприємствах книгу розцінок, окремо, або частійше в злучі з книгою одержаних фактур.

Книгу одержаних фактур і розцінок провадиться сторінковим або листковим способом. У першому випадку розцінка приходить безпосередно під записану фактуру, у другому фактуру записується по лівій стороні, розцінку по правій.

У нас примір сторінкової К. О. Ф. (і розцінок розуміється, але в скороченні не зазначається).

Фактури на вислані нам товарі приходять, як видно зі щоденника, 2/1., 22./1., 23./1.

2. Одержану фактуру записуємо таким способом, що з верха пишемо фірму доставця і місцевість, дальше вичисляємо товарі та подаємо услівя купівлі та висилки, суму і валюту. Розцінки тут не треба, бо ціна розуміється з доставкою до нашого складу, ніяких дальших витрат на ці товарі в нас немає.

Відчеркаємо цілий запис.

22. Фактура в 20. с.м. від полотна записуємо знова подрібно,

ва-за готівкою. Ціна тут Ф^{ко} Львів, отже за доставку, перевіз і довіз заплатимо ми. Розцінка тут потрібна. Якщо прийшла б інша фактура ще перед переведенням розцінки, треба на розцінку лишити відповідне місце і далі записати ту фактуру.

23. Розцінка. Товари прийшли, за перевіз (залізницею) і довіз (зі станції до складу) заплачено К 101.23. цю суму треба розложити на товари, яких ціна тим збільшиться. При обговорюванні сконта було вже сказано, що звичайно за основну ціну береться кредитову, не ціну за готівку. Це не значить, що ми мусимо якраз продавати все на оорг, але ціна за готівку розуміється так, що купець платить відразу. Звичайно ми товарів не можемо продати сейчас по купленню, тільки держимо їх довший чи коротший час, аж удасться їх поволи випродати. Товар сьогодні куплений випродасться може за 2, за 3 місяці, а хочби тоді нам хтось платив сейчас при продажі то вислід є той сам, як би ми на пр. вже другого дня після одержання товарів продали їх на борг на 2, на 3 місяці. В обох випадках ми заплатили вже в час одержання товарів [у данім випадку, часом і ми дістаємо на борг, тоді основна ціна (кредитова) є відразу дана як дня 2 с.м.], а вернуться нам гроші за кілька місяців. Це є все одно, чи гроші вернуться сейчас, чи вони на кілька місяців звязані в товарах. За той час ми могли би ними даліше обертати, хочби й на відсотки вложити в браку ліпшого життя, унерухомлення грошей в невипроданих товарах було би для нас стратою, тому в таких випадках треба відповідно піднести ціну товарів. Це діється дочисленням до ціни товарів розціночного (калькуляційного) сконта.

Розціночне сконто є відшкодуванням за те, що гроші унерухомлені в товарах; дочисленням цього сконта переводиться ціну готівкову на боргову, подібно як відчисленням звичайного сконта переводилося ооргову ціну (основну) на готівкову.

Вчисляється сконто, так звичайне, як і розціночне, простим процентовим рахунком (не відсотковим з узглядненням часу), але трохи іншим способом. В процентовім рахунку треба все памятати на те, котре число є основним (від нього числиться процентовим рахунком зі сто) а котре зглядом основного є збільшеним або зменшеним (від збільшеного числиться рах. на сто, від зменшеного рах. у сто).

За основну ціну вважаємо все кредитову; продаючи за готівку даємо процентовий опуст (сконто), отже ціна готівкова являється

зменшеною супроти основної, кредитової. Тому маючи дану кредитову ціну вичисляємо сконто рахунком зі сто (звичайним), маючи дану готівкову рахунком у сто.

Примір: а) Кредитова ціна 200 К, яка готівкова, кільки в 2% сконта?

$$200 \times 2 \mid 100 \text{ сконто } 4, \text{ готівкова ціна } 200 - 4 = 196 \text{ К.}$$

б) Готівкова ціна 196 К, яка буде кредитова ?

Треба вчислити розціночне сконто і додати його до готівкової ціни (узнаємо, що вийде 200!); звичайним способом, зі сто, одержалиб

$$\frac{196 \times 2}{392} \mid 100 \text{ Сконто } 3.92, \text{ кредитова ціна } 196 + 3.92 = 199.92. \text{ Вислід,}$$

як бачимо хибний; хіба в тім, що 196 К взято за основне число, тоді як треба вважати його все за зменшене, значить числити з нього сконто рахунком у сто.

$$100 = \frac{K \cdot \%}{100 - \%} \quad K = 196, \% = 2, \quad \frac{196 \times 2}{28} \mid \frac{100 - 2}{98} \text{ Сконто } 4, \text{ кред. ці-}$$

на $196 + 4 = 200$.

Подібно полагодимо наш випадок в 22./I. Готівкова ціна в К 1841'65; на кредитову переведемо її дочисленням 2% сконта у сто.

$$1842 \times 2 \mid \frac{100 - 2}{98} \quad 1842:49 = 37'592$$

$$\begin{array}{r} 372 \\ 49 \quad 290 \\ \quad 450 \\ \quad - 9 \end{array} \quad \text{Розціночне сконто} = 37'59.$$

Це сконто дочисляємо до суми коштів і одержуємо суму коштів на 3 місяці; в це власна ціна цілої посилки товарів, треба ще вчислити власну ціну за одиницю, тут за кусок полотна.

Як щоб усі куски полотна були однородні та в рівній ціні, вистарчило би поділити суму коштів через число кусків, тут через 40, власна ціна кожного куска були б $187'9 \times 24:40 = 46'981$. Але в нас два роди полотна, дешевший коштував по готівковій ціні $40'59$, дорожчий $47'08$. Таке просте розділення буде очевидно хибне, бо дорожчий замість ще трохи подорожати, навпаки подешевів би! Треба розложити витрати за перевіз і довіз на кожний рід полотна з окрема і з окрема вчислити розціночне сконто.

1) ч. 23. Ціна готівкова по фактурі $40'59$ за кусок, кусків 22, разом 892.98 . Перевіз коштував К 101.23 за цілий товар, на 1 кусок випадає без огляду на його ціну, бо вага рівна, а перевіз платилося відповідно до ваги, $10'123:40 = 2.53075$ на 22 куски ч. 23 2.53075×22 55'68

$$\begin{array}{r} 506150 \\ \underline{5568} \\ 506150 \end{array}$$

Цю суму додамо до фактурної: $892.984 + 55.68 = 948.66$ і переведемо її на кредитову дочисленням 2% сконта в сто.

949x2	100-2	949:49-	19.367	Сkonto =	19'37
	38	459			
	49	180		додаємо його до	<u>948'66</u>
		330		Сума коштів ч на 3 місяці	968'03
		36			
		2			

Суму коштів ділимо через скількість кусків: $968'03:22=44$
 -88
 30
 ва

2) ч.28.Зосвім подібно:Фактурна суму 847'44 (18 кусків по 47.08)

Черевів 2'5307x18		<u>45'55</u>	
2 024600			
45'55300	Сума коштів за готівку	892'99	893x2 38
	2% Сkonto	<u>18'22</u>	49
Сума коштів на 3 місяці		911'21	893:49=18'224
			403
			110
Ділимо її через число кусків	$911'21:18 =$	50'623	120
			22
			2
			41
			50

Ціну за кусок полотна ч.23 беремо рівно 44.-, ч 28,50.625 або 50 5/8. Щоби вигідніше було числити.Збільшення другої ціни в значнійше як зменшення першої,але загальний вислід майже рівний сумі коштів обчислених спільно для всього полотна:

44x22		50 5/8x18=900	
88		(5/4 x 9) <u>11'25</u>	
<u>88</u>	968.--(о 3 сотики менше)		911'25(о 4 сотики

більше). Разом $968+911'25=1879'25$, отже о сотик більше як справжні кошти.На такі дрібні різниці не треба тут звертати уваги.Вичислену власну ціну за одиницю товару (тут кусок) вставляється до побічного або до цінового стовпця.В книзі товаровій згадається саме ця ціну, власну,не фактурну ані не продажну.Тому запис у товаровій книзі можна перевести аж по розцінці.Розцінка часом менше складна,як у данім примірі (гл. задача ч.1. на стор.).За те часто можна найти при розцінках провірку ваги (також там),значить провірюємо вагу по приході товарів,якщо не годиться в фактуров,а нестача в трохи значнійша, можемо реклямувати.Часто треба розцінку переводити на основі провіреної меншої ваги,вазначурчи се в змісті.В нашім примірі,як щоби бракувало 1/2 куска полотна ч.28,ділилосья 911'21 не через 18 а через 35/2 (17,1/2); але такі нестачі звичайно бувають у сипких товарів.

23. Фактура від Нар.Торговлі,товарі вишло кінцем місяця ф КО

1 4 5 1 1 1914

2 Нар. Торговля, Львів

Рах. з 1 с. м. на НТ - 17/88, 12 мішк
кави Сантос бтто - 112 кг
та - 12 "
итто - 124 кг

2575

861 75

Ціна вже з доставкою до самого
складу за 100 кг а не зміс. або
2% сконта.

22 "Полотно" Львів (Рах. Рестійників)

Фактура з 20 с. м. на полотно

ч. 23 "шир. 75 см, 22 кусні (484 м)
" 23, " 80 " , 18 " (396 ")

4059

892 78

4208

847 44

Бисленс залізниць Ч-ко Львів,
Головний двірць.

1740 42

За готівкою.

23 Розцінка.

фактурована сума за готівкою

1740 42

Перевіз і довіз - " -

101 23

Сума коштів - " -
2% розціночного сконта

1841 65

37 59

Сума коштів на три місяці

879 24

з того приходять на

ч. 23	ч. 28
К 892 98 фактура	К 847 44
10123.22	10133.18
" 16 68 40	" 45 55 40
К 18 56	К 392 99
" 19 57-2%сконта	" 18 22
<u>К 966 03</u>	<u>К 311 21</u>

Власна ціна за 1 кусень, 3 міс.

ч. 23 (966 03 : 22)

44 -

" 23 (311 21 : 78)

50 625

23 Нар. Торговля, Львів

Рах. з 22 с. м. 1 тд подібно як дня
2 с. м. тільки що скількисть і рід
товару інші.

880 30

Ціна з доставкою пів за текселем, рента на зміс.

3621 29

К Н И Г А

В И Д А Н И Х

Ф А К Т У Р.

СІЧЕНЬ 1914.

3.	<u>ДМИТРО ЗВІР, ЗАГБІЗДЯ.</u>											
	Продано йому 5 мішків кави Сантос, ч 14/18, <i>etto</i> 380kg, <i>ta</i> 5 <i>ntto</i> 375kg ціна за 100kg $\emptyset$ -ко мого складу ва 3.міс. або 2% сконта.	106.25			398	44						
11.	<u>МАТВІЙ СТЕХ, ДОВГЕ (РАХ. НЕСТІЙ).</u>											
	Вислано йому заліцницею як звичайну посилю, ку, $\emptyset$ -ко двірець тут, ч. 19/22 4 мішки кави сантос, <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td><i>etto</i></td><td>304 kg</td></tr><tr><td><i>ta</i></td><td>4</td></tr><tr><td><i>ntto</i></td><td>300 kg</td></tr></table> ва 14 днів.	<i>etto</i>	304 kg	<i>ta</i>	4	<i>ntto</i>	300 kg	108.-			324	-
<i>etto</i>	304 kg											
<i>ta</i>	4											
<i>ntto</i>	300 kg											
12.	<u>ПАВЛО ШВЕЦЬ, ПАЦИКІВ.</u>											
	Продано йому 8 куснів полотна: ч. 77', шир. 75, 2 кусн. (44m) " 23, " 75, 6 " (132") Ціна за кусок з мого складу ва 12. IV. або 2% сконта.	40'60	1	81	20							
		43'50	261	-	342	20						

I. T. D.

К Н И Г А

Р Е Ч И Н Ц Е В А

(Т Е Р М І Н О В А)

1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					
11.					
12.					
13.					
14.	~~Дмитро Звір, Загвівдя.~~	~~186~~	~~40~~	Заплатив	14.
15.	~~Мавло Швець, Пациків~~	~~79~~	~~16~~	чеком на З. В.Г., + сот.	15.
16.					
17.					
18.					
19.					
20.					
21.					
22.					
23.					
24.					
25.	~~Матвій Стох, Довго~~	~~324~~		Чеком на ЗБД	26.
26.					
27.					
28.					
29.					
30.					
31.					

1.					
2.					
3.					
4.					
5.	~~«Galicia», Дрогобич.~~	~~92~~	~~46~~	Пост.перек.	4.
6.					
7.					
8.	~~Пригэр. Красного Банку тут~~	~~136~~	~~84~~	Виплачено	8.
9.					
10.					
11.					
12.					
13.					
14.					
15.					
16.					
17.					
18.					
19.					
20.					
21.					
22.					
23.					
24.					
25.	~~Нар. Торговля, Львів~~	~~114~~	~~82~~	Заплатив Клим	25.
26.					
27.					
28.					
29.					
30.					
31.					

Дмитро Звір, Загвіздя.
Павло Швець, Пациків

Матвій Стех, Довге.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
					186 49		~~79 46~~
17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.
25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	/
324.							

1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.																	
<p>"Galicia", Дрогобич Гуґиш, Краєв. Банку, тут.</p>																~~98~~		~~10~~													
																												~~126~~		24	
9.				10.				11.				12.				13.				14.				15.				16.			
17.				18.				19.				20.				21.				22.				23.				24.			
25.				26.				27.				28.				29.				30.				31.				'/'			
<p>Нар. Торговля, Львів</p>																114		83													

наш склад. Фактура буде так само виглядати як 2.с.м., тільки що будуть певно по часті інші товари; ми її не будемо вписувати. Розцінка могла би тут бути потрібною якщоби перевірка вказала нестачу, коли нестачі нема, не муситься навіть наводити перевірку в розцінці.

31. Сума за цілий місяць. При листковім веденню сума по правій стороні рівняється приходові товарів у товаровій книзі. При сторінковім способі додається суми по розцінці в 2 стовпці; контрольне значіння як при листковім способі. Фактурні суми вставляється до 2 стовпця і не додається КУФ і розцінок. Молоді книговоди на курсах звичайно дуже не люблять ізза розцінки, але це дуже важна річ і дає трохи поняття про розцінювання товарів у підприємствах.

КНИГА ВИДАНИХ ФАКТУР.

(К В Ф).

До неї переписується всі рахунки за продані товари (видані фактури) з усіми важнішими подробицями.

Назвико контрагента приходить у книгах фактурних. Звичайно перед означенням збірного рахунку (Нестійників), назвико тут важніше. Розцінки в книзі виданих фактур не переводиться, нема тут нічого цікавого. вистарчить глянути зразок.

У деяких підприємствах К В Ф не ведуть, за те складають відбитки (копії, пишучи на машині можна відразу вибити кілька) висланих фактур і ця збірка заступає зовсім добре КВФ.

ІНШІ КНИГИ.

Відповідно до роду і розмірів підприємства ведуть ще інші різні книги, на пр. книги замовлень речинцеві або термінові, різні примітки, книги виїздів і т.и. Вони по більшій часті не подають ділових випадків або подають одну їх сторінку, за те дуже подрібно. Вже книги фактурні розводили тільки подрібно випадки, які щоденник подавав у цілості і докладно. Примітки взагалі не мають значіння книговодських книг а їх форма є дуже різна залежно від предмету і обставин. п.

Подаємо два взірці речинцевої книги в меншій і в більшій підприємстві, веденої помісячно. Тут зазначені всі дні місяця, котрого дня є платна якась вірительність, в тім рядку записуємо фірму довжинка і суму по лівій стороні значені геслом Винен або довжинки. Коли є плат-

ний якийсь наш довг, на той день записуємо вірителя і суму по правій стороні, означеній геслом має бо Віритель: Вирівнений довг (вірительність) перечеркається, а в дальшій стовпці записується спосіб вирівнання, також день можна записати. Тому що в більших підприємствах може бути кілька довгів платних одного дня, там уживається радше другої форми, ведеться так само. Анига речинцева подяє перегляд над тим, коли прийдеться стягати гроші а коли платити.

ЗАДАЧА Ч 1.

Ціломісячний примір ведення книг у гуртовім товарів підприємстві в крамниці.

Грудень 1913.

30 падолиста засновується підприємство зі слідуєчим майном.

1. <u>Актив.</u>	<u>Готівка.</u>	К 2133'62
	<u>Дьокації.</u> Земельний банк Гіпотечний, Львів, 30/ХІ.	" 2574'-
	<u>Валюти.</u> 20 <i>fr.</i> (золотих 20 франків) 18 по по 19'08	" 343'44
	<u>Річиси.</u> на "Віру" Черемисьль, пл. 18 ХІІ прип. нар. торг., виставець, "Оборот" Станіславів, 18. А.	" 1247'86
	На "Труд", Львів, пл. 15. І. прип. має, вист. Крав. Союз госп. спілок, Львів, 15. Х.	" 743'39.
	<u>Цінні Папери.</u> 2 акції нафт. спілок "Galixia" (200) по 367	" 734'-
	<u>Товари.</u> Нафта: 6 бочок Сч. №57/62, <i>bt</i> 1098 <i>kg.</i> , <i>ta</i> 216, <i>nit</i> 882 <i>kg</i> по 39'- за 100	" 343'98
	Арабська гума: 2 <i>kg.</i> по 9'85 за 1 <i>kg.</i>	" 19'70
	Чорнїло: 240 флашок по -'25	" 60'-
	Сірники (шведські): 500 пачок (по 10) по -'12	" 60'-
	Стеаринові свічки: 200 по -' 62	" 124'-

<u>Довжники.</u>	Гриць Мороз, Ємниця, пл. 18. XII.	К	548'12
	Іван Матвіїв, Лисець "	22. XII.	" 384'57
<u>Рухомости.</u>	Урадження склапу, складів і		
	крамниці	"	1240'--
<u>II. Пасива. Акцепти.</u>	Нар. Торг. Львів, 26. IX. прип.		
	Краєвий Банк, пл. 24. XII.	"	656'74
	акцептовано 2. X.		
	у З. Б. Г., Львів.		
<u>Вірителі.</u>	Нар. Торговля, Львів, пл. 9. XII.	"	485'42
Дісcount 5% (так при рімесах, як і при акцептах).			

Черш усього треба списати інвентар і білянс а дальше відчинити за-пасові книги, до яких переноситься з інвентара початковий запас з відкликом на сторінку книги інвентарів. Є це слідуючі книги: Касова (К), Валют (В), Цінних паперів (Ц), Рімес (Р), Товарів (Т), Боргів (Б), Ак-цептів (А) (Рухомостей Рух) (Книги рухомостей не будемо провадити, всі попередні будемо). Всі ці книги відчиняємо з датою 1. XII. Так са-мо щоденник борговий, контокорентний, до якого переноситься початко-ві вірительности і довги з інвентара. Це тому, щоби сума стовпців зглядно Винен і Має, в щоденнику контокорентнім точно рівналися су-мі стороні Винен, зглядно Має, в книзі боргів. Пригадуємо, що до конто-корентного щоденника зтягається всі без виїмку ділові випадки, які приходять також до книги боргів, значить і чисто боргові і мішані. Книги відчинені, можна приступити до поодиноких ділових випадків у грудні 1913.

1. Платимо готівкою чинш за 3 місяці вперед: грудень, січень, лютий по 80 К К 240'--

Запис у касовій книзі, розхід.

б) Передаємо до крамниці товари гл. КВФ. 1 на суму 212'18.

Хоч це наша крамниця, але фактуру треба виставити для готчнійшої кон-тролі; вона буде в дечому різнитися від звичайної, але на цім тут не залежить. Треба заглянути до книги товарів, вчислити собі, кільки то-варів можна дати до крамниці, написати фактуру і зтягнути її до К В Ф., дальше записати се діло до щоденника, крамниця Винен і до кни-ги боргів, де їй відчиняється окремий рахунок, ч. 2. На цім рахунку об-тяжується крамницю за передачі їй товари зовсім так як чужого від-

борця-довжника,узнається знова за гроші,які крамниця передає до головної каси.Цілий випадок уважається за борговий,подібно як продаж товарів на борг.Запис .У книзі виданих фактур (покликуючи Д 1,Б 2, Т 1,2),у щоденнику,де товарів не треба вчислити,вистарчить видкликались на К В Ф у зміслі (у фоліо Б 2;Г 1,2),в кінці боргів (Д,1),у книзі товарів на листках,ч.1 і ч. 2 (тільки Д 1; К В Ф розуміється само собою.Фоліо вставляється при порівнанню книг,зглядно переписуванню.

2. а)Купуємо за готівку в Іванця,тут деякі рухомости за 160 К

б) У Ходорівськiм цукроварі замовляємо цукор

а) в книзі касовій,розхід, б) не є діловим випадком,можна тільки зазначити в примітнику,на пр.у книзі замовлень.

3. Купуємо на 3 міс.борг або за готівку з 2% сконта в фабрики сірників,Станиславів,200 пачок (по 10) сірників по 13 за пачку.Одержуємо сейчас фактуру і товар вже в доставкою до нашого складу.Платимо відчисляючи 2% сконта за негайне плачення,випадок касовий.

Запис у книзі одержаних фактур (К1),у книзі касовій (Т 2 КОФ),у товарів ч. 2 (К 1,КОФ розуміється само собою,на кожний прихід товарів 2 фактури в КОФ).

У товарів книзі записується сірники в ціні по -'13 на суму 260 К не 254'80,со ціну становиться все кредитову не готівкову,сконта тут не вглядняється.

4. а) Продаємо В. Турові,Вільшаниця,нафту,гл. КВФ,на 2 міс.борг запис у К В Ф (Д 1,Г 6,Т 1), у товарів книзі ч 1 (Д1),у щоденнику (КВФ у змісті.Г 6,Т 1),у книзі боргів (Д 1),де помістимо Тура на рахунку Нестійників,який рівночасно відчиняємо (рах.ч 6).

Якщо провадимо також книгу речинцеву,то до неї переписалось початкові вірительности і довги в інвентара під відповідною датою.Цей випадок прийшов би до книги речинцевої за місяць лютий 1914 під 4/II.

б) Замовляємо каву в Нар. Торговлі,приблизно за 1200 К.

5. Купуємо цінні папери в З.Б.Г.,Львів на біжучий рахунок,а саме 3 акції *Polina* (200) по 36'5'-,витрати і провізія 3'75,ва 4.XII.

Запис: Д (Б 1,П 1), Б (Д 1) П (Д 1).

6 Приходить рахунок від цукровару,Ходорів,гл. КОФ,на суму 1565'20 на 3 місячний борг або 2% сконта.

Запис. КОФ (Д 1,Б 6),Д (КОФ,Б 6), Б ч.6 (Нестійників,Д 1).

7. Приходить цукор,за доставу платимо готівкою

перводимо розцінку.

Запис. К (КОФ), К О ф (розцінка, К 1, Т 3), Т 3 (КОФ).

Розцінка тут не тяжка: фактурована сума на 3 місяці 1565'20

Доставка готівкою 77'86, щоби перевести на кредитську суму, треба додати 2% розціночного сконта числячи в сто, бо готівкову суму вважається за зменшену супроти основної, кредитової 77'86 заокруглюємо на

78,	78x2	100-2	78:49 = 1'59
		98	290
		49	450
			3

Додаємо 1'59 до 77'86, 79'45 це витрати за доставку переведені на тримісячну платність. Додаємо їх до 1565'20 (фактурної суми на 3 місяці) сума коштів на 3 місяці 1644'65. Цю суму ділимо через скількість **Кг**, це є 2000, згідно через 20 бо становимо ціну не за 1 **Кг**, а за 100.

$1644'65 : 20 = 82'23.1/3$, власна ціна за 100 **Кг** на 3 місяці.

Цю ціну подаємо в книзі товарній; 2000 **Кг** по 82'23,1/3 дає точно 1644'65

8. Гриць Мороз, Ємниця вирівнує свій довг відповідно до умови в валютах. Прислав 150 ~~20~~ *19* no 19'06 = 285'90 Довг був трохи більший, і

50 ~~#~~ " 4'98 = 249' - 534'90 К 548'12

Тому решту (548'12 - 534'90) К 13'22 прислав у готівці.

Випадок вложений; вирівнання в валютах се борговий, вирівнання в готівці мішаний. При веденні двох щоденників, боргового і касового були би тут деякі труднощі, але до контокорентного приходять так (чисто) боргові, як і мішані, цілий випадок у цілості знайдеться в контокорентнім щоденнику. В касовій книзі вистарчить прямо записати на прихід К 13'22; способ поданий у зразку докладнійший, але це злишня праця.

Запис: Д (Б 3, К 1, В 1), К (Д 1, В 1 згідно при коротшім, ліпшім записуванні тільки Д 1, бо про валюти тоді не буде там і згадки), В (д 1), Б (д 1).

10. Приходить рахунок (фактура) від Нар. Торговлі, Львів, на вислану нам каву (замовлену вже 4.с.м.) ма суму 1191 К половина сейчас у валютах, решта на 3 місяці борг; переписуємо фактуру до КОФ.

Запис: Д (КОФ; Б 7), Б (7), (Д 1).

В сьогоднішньому випадку 2% (зі сто) з 31 = 0'62 (31'18) заокруглено на 31

2% (-"-) " 1 = 0'02 (0'62 -"- -'2)

Різниця між 0'64 вчисленого рах. "зі 100" 0'64

а 0'6327 -"- -"- "у сто" зовсім невелика, повсталала

знова заокругленням (2% в 31'18 - 0'6236. 2% в 0'6236 = 0'012472,
0'6236 + 0'012472 = 0'636072 різниця ще менша)

До витрат за доставку дочисляємо 0'63 : 31'18 - 0'63 = 31'18 і цю суму
додаємо до фактурної: 119'1 - 31'81 = 1222'81.

Тільки виносить сума коштів на 3 місяці, її треба поділити через скіль-
кість *ntto. kg.*, щоби знати ціну власну за 1 *kg.* згідно на 100 *kg.* Але
перед тим перевірити, чи справді вага товару відповідає фактурованій.

Перевозуємо і находимо манко 2 *kg*) *ntto* тільки 607 *kg* місто 609, *ntto* тіль-
ки 598 місто 600). Маємо значить 598 *kg ntto* ваги, через це число ділимо

суму коштів 1222'81 К $1222'81 : 598 = 2'04488$ К за 1 *kg.* або

$$\begin{array}{r} -2681 \\ 2890 \\ 498 \\ 20 \end{array}$$
 К 204'48 за 100 *kg.* на 3 міс.

Цю власну ціну вставляємо до товарової книги, де в приході тиварів за-
значається справжню вагу, 598 *ntto*, 607 *ntto kg*.

[204'48 x 598 дає тільки 1222'79, значить о 2 сотики менше, але ізза та-
кої дрібниці не будемо подавати власну ціну точно 204'48]

11. Платимо готівкою довг з 6. см. за товарі Цукроварові в Ходорові.
Довг виносить 1565'20, за негайне плачення відчисляємо собі 2% сконта,
31'30 1533'90 посилаємо поштовим переказом.

Розхід у касовій книзі К 1533'90; що це сума зменшена о сконто у
вразку, але не муситься, бо це випадок мішаний, записаний докладно в що-
деннику (контокорентнім), де обтяжується Цукровар і за готівку і за
сконто. Подібно в кінці боргів.

Запис: Д [Б 6 (Рах. Нест), К 1], К (Д 1).

12. Товарі (кава) зі Львова прийшли: за перевіз і довіз
заплачено

К 31'18

Запис: К (КОФ), Т (4) (КОФ) але перед цим записом треба перевести роз-
цінку в КОФ.

Фактура на 3 міс. К 11' 91' - перевіз і довіз готівкою 31'18; треба
перевести цю витрату також на 3 місячну платність, а саме зачисленням
2% розціночного сконта (у 100): $31 \times \frac{2}{100} = 0'62$

$$\begin{array}{r} 100-2 \\ 98 \\ 49 \\ 160 \\ 130 \\ 32 \end{array}$$

Рахунок "у сто" не вигідний, тому часто числять "зі 100" що вислід буде
трохи за малий, від одержаного сконта вчислається знова 2% і се дода-
ється і т.д. На пр. при розцінці з 7. с. м., готівкою за доставку заплаче-
но К 77'86, які треба було перевести на 3 місячну платність зачислен-

ням розціночного сконта. Можна було це так вичислити:

2% (зі 100) з 78 = 1'56 (77'86 заокруглено на 78)

2% (-" -) " 2 $\frac{0'04}{1'60}$ (1'56 ' " - " 2)

Там ми одержали рахунком " у 100" К 1'59, різниця на один сотик не-
важна повстала через заокруглювання, без нього оба рахунки дають би рів-
ний вислід

(2% з 77'86 = 1'5572, 2% з 1'557 = 0'3114, сума 1'5572 + 0'3114 = 1'8686 = 1'59).

13. Мороз і Матвіїв замовляють товари; Морозові вислати сейчас за
векслем, Матвіїву на свята в часі від 20-30. с. м.

До книг не треба цього затягати, за те можна зазначити в приміт-
ках.

14. В. Г. Морозові, Ємниці, посиласмо замовлені товари (гл. К В Ф) на
суму К 824'08 за векслем пл. за 2 місяці, отже 14. II. 1914.

Випадок замітний, який розкладаємо на два кредитові: продаж товарів
на борг, виставлення вексля на основі книгової вірительности. Такі ви-
падки нам вже знані. Вексель посилаємо рівночасно з товаром Морозові
до підпису, він його певно підпише, бо так було умовлено.

Запис: КВФ (Д 2, Б 3, Т " , 2, 3, 4), Д (запис подвійний: продаж товарів на
борг, Б 3, Т 1, 2, 3, 4, у змісті КВФ; за векслем пл. 14. II. Д 1, Б 3) В 3
(запис у рівній висоті на Винен і Має по 824'08, Д 2) Т 1, 2, 3, 4 (Д 2,
розхід товарів усіх родів), Р (Д 2, у книзі рімес записуємо вексель вже
при виставленні, якщоби з якоїсь причини, на пр. невідповідних товарів,
Мороз вексля не акцептував (не прийняв), запись легко уневажнити інвен-
тарним вставленням суми на розхід з відповідною заміткою).

15. а) Крамниці передаємо товари (гл. КВФ) до розпродажі на суму
804'74. Подібно як і с. м. Запис: КВФ (Д 2, Б 2, Т 2, 3, 4), Д (Б 2, Т 2, 3, 4)
КВФ у змісті) В, Д 2) Т 2, 3, 4 (д 2).

б) Посиляємо рімесу ч 1 Зем. Банкові, Львів, до інкасо; за векслеу су-
му хай узнає наш рахунок. Не в це випадок діловий, бо масткові зміни
тут ще наразі нема. З. Б. Г. стягне за нас векслеу суму, але аж у день
платности. Може навіть тоді ні, бо довжник може вексля не виплатити.
Передавання рімеси банкові не на власність, а тільки щоби вступив нас
у вибранню векслевої суми, нічого ще не змінилось. Передаємо тому, що
вексель платний у Перемишлі, ми не поїдемо там виключно тільки із за
вексля, це коштує. Навпаки банк, який має філії в важніших містах або
хоч зносини з перемишльким банком, легко це може зробити без великих

коштів. Передавання до інкаса зазначається тільки в примітці по розходній стороні книги рімес, банку не обтяжується, бо він векселевої суми ще не одержав. Треба чекати на повідомлення від банку, про переведення інкаса.

16. Крамниця передає гроші з двотижневого торгу головній касі підприємства - К 259'48.

Крамниця не потребує більших грошей, вона ж товари одержує з нашого складу. Тому що якийсь час, звичайно щотижня, тут що два тижні, передає вторговані суми касі підприємства. За це треба її увзяти на її рахунок (ч 2) так само, як за товари передані їй до потрібної розпродажі ми її обтяжували. Випадок треба вважати за мішаний, запис у К (прихід, Д 2), у Д (Має, К 1, Б 2), у Б 2 (Має, Д 2).

17. Висилаємо І. Матвіїву, Лисець, тсварі (гл. КВФ) на суму 412:50 за посліплатою.

Висилку за посліплатою вважають або за діло боргове, або за касове. За касове тому, що за кілька днів одержимо за товари готівку, бо купець викупить посилку. Може з остаточним записом цей короткий час почекати а по одержанню готівки записати до касової книги. Тим часом вистарчить примітки. Але тут треба звернути увагу на це, що через тих кілька днів книговодство буде неповне і неточне, бо товари вийшли, а запису нема. При більшій кількості подібних діл це дуже невигідно а в міжчасі може зайти потреба провірення книг. Важніше те, що купець може не викупити посилки, вона вернеться; може також по дорозі потерпіти шкоду. В таких випадках ми не скоро побачимо готівку або й зовсім ні. Тому краще висилку товарів за посліплатою вважати за діло боргове, побір готівки по її викупленню за діло мілане. Перший випадок, а саме висилку товарів записуємо в щоденнику (борговім) сейчас при висиланню товарів, обтяжуючи купця, тут Матвіїва, і переносимо сей запис до книги боргів. Очевидно також у КВФ і в товарній книзі. Другий, побір готівки записуємо в щоденнику (контосрентнім) і в касовій книзі, також у книзі боргів, але аж коли гроші прийдуть. Якщо таких посліплат буває більше треба відкрити окрема збірний рахунок посліплат, ведений так як рах. Нестійників. Наш Запис: КВФ (Д 2, Б 4, Т 3,4), Д (Б 4, Т 3,4, в змісті КВФ), Б 4 (Д 2), Т 3,4 (Д 2). сума 412'50.

18. Переказуємо через З.В.Г., Народній Торговлі..... К 485'42

на вирівнання нашого довгу з падолиста с.р.

Довг платний завтра. Маючи біжучий рахунок у Зем. Банку переказуємо

К 485'42 нашому вірителеві, який певно також має в банку рахунок.

Поступ при переказі пояснено на стор. Випадок борговий, сума на яку обтяжуємо Нар. Торговлю точно рівняється сумі на яку узнаємо Зем. Банк. Тому стягаємо оба записи формально в один, зміст спільний, два наголовки а дві суми, кожда в однім рядку з наголовком валюта при Нар. Торг. 19. XII., але ще менше важне за те важни валюти при Зем. Банку, 18. XII. Покликується Б 7 і Б 1. У книзі боргів записи на рахунку ч) (Нар. Торг) і ч 1 (З.Б.Г.).

20. Одержуємо гроші за посліплату з 17. с. м. 412'50

Запис. Д (Б 4 К 1), К (Д 2), Б 4 (Д 2). Матвіїва узнаємо, каса прихід.

21. З.Б.Г. повідомляє нас про переведення інкаса р. ч. 1, К 1247'86; вибрану векселеву суму дописав у користь нашого рахунку, ва 20. XII. Звичайно банк числить собі за такі прислуги провізію.

Запис. Д (Б, Р), Б, (Д 2), Р (Д 2) Обтяжуємо банк, рімесу пишемо в книзі рімес остаточно на розхід, перестали існувати.

23. Г. Морозові, Ємниця, продаємо товари (гл. КВФ) на 2 місяці борг
К. 236'68.

Запис. КВФ (Д 2; Б 3, Т 1, 3), Д (Б 3, Т 1, 3 в змісті КВФ), Б 2 (Д 2), Т 1, 3 (Д 2).

Іван Матвіїв, Лисець, просить нас о продовження речинця його довгу платного 22 XII. на 2 місяці. Дає зовсім вдоволяючі вяснення що до свого масткового стану, його невиклатність тільки хвилева. Продовжуємо йому речинець довгу до 22. II., відповідно до його бажання, це наш сталий відборець (він купить у нас також 2 акції "Galizia").

Найпростішим способом записується продовження так, що в книзі боргів перечеркається дотеперішню платність, а червоними вставляється нову, з зазначенням, що речинець продовжено. В щоденнику мусить ся зазначувати цей зміни; якщо так, то найліпше в сполучі зі сліду-чим записом, висилаючи Матвіїву товари та ціні папери.

24. Висилаємо І. Матвіїву, Лисець, замовлені на свята товари (гл. КВФ) за К 303'60

а заразси 2 акції "Galizia" (200) по 370, за витрати числимо К 741'--
все те на 2 міс. борг з платністю 22. II. (не 24 II.). 1044'60

Випадок борговий зложений, Матвіїва обтяжуємо.

Запис.КВФ (Д 2,Б 4,Т 4),Д (Б 4 Т4 П,у змісті КВФ),Б (Д 2),П (О 2),
Т 4 (Д 2).

Замовляємо товари в Нар. Торговлі.Львів.

25. Наш довжник Василь Тур,Вільшаниця,став непевним.

З книги боргів бачимо,що він винен нам 135'24,а довідуємось,що з ним зле,він не в силі додержувати свої грошеві зобовязання.Переносимо його з рахунку Нестійників,на якому досі був записаний на рах. Сумнівних,не знаючи наразі,кілько з цієї вірительности прийдеться відписати на страту.Цей запис більше формальний,уважається за борговий і записується в щоденнику стягаючи в один два записи:узнання рахунку Нестійників,на якому не буде вже дальше цієї вірительности,обтяження рах. у Сумнівних за її перевід.Зміст спільний,два наголовки, дві суми як 18.с.м.,відклик (фоліо) Б 5 і Б 6.В книзі боргів узнаємо Тура на рахунок Нестійників,обтяжуємо на рах. у Сумнівних себто переводимо вірительність з Рах.ч 5.на рах. ч 6,Ф^О Д 2.

25. Нар.Торговля повідомляє нас,що виставила на нас вексель пл. 8.ІІІ. прип. власне,на суму 589'--; вексель залучує з проханням звернути його вже з нашим підписом.За те Нар. Торговля згідна дати нам на 3 місячний борг замовлені в неї 24 с.м. товарі.

Ми вексель підписуємо,обтяжуючи за це Нар.Торговлю в книзі боргів,очевидно на перед у щоденнику (порів. стор.).Новий наш акцепт приходить в обіг,завначуємо це в книзі акцептів.

Запис.Д (Б 7,А), Б 7,(Д 3), А (Д 3).

27. З. Банк Г. повідомляє нас,що виплатив доміцільований в нього наш акцепт пл.24.с.м.,обтяжуючи наш рахунок на векселеву суму К 656'74,галюта 26.ХІІ.

Випадає борговий,узнаємо З. Банк Г.за виплату нашого акцепту в щоденнику Д (Б 1 А) і книзі боргів Б (Д 3), в книзі акцептів завначуємо виплату,векселевий довг перестав існувати А (Д 3).

29. Приходить рахунок від Нар.Торговлі на товари замовлені 24. с.м.

Запис.КОФ (Д 3,Б 7),Д)Б 7,у змісті КОФ),Б 7 (Д 3).Нар.Торг.узнаємо.

30. Крамниця передає гроші з двотижневого торгу К 575'17

Запис. Д (Б 2,К 1),Б (Д 3),К (Д 3).

31. Дрібні витрати за грудень (порів. Стор.) } К 42'16
Платні торговельним помічникам } К 180'--

Білянс до початкового інвент. за дачі

Ч. _____

Білянс в 30. падолиста 1913.

Активна.

Пасивна і чисте майно.

1.	Готівка	2335	62	1.	Акцепти. 656*74		
2.	Льокації				<u>-24/5% диск. 2*19</u>	654	55
	Зем. Банк Гіц. Львів	2574	-	2.	Бірителі	485	42
3.	Балоти	343	44	3.	Чисте майно 30/11	9610	83
4.	Рінеси 1991*25						
	<u>-5% дисконту 7*88</u>	1983	37				
5.	Цінні папери	734	-				
6.	Товарі.	607	68				
7.	Довжники.	932	69				
8.	Рухомости.	1240	-				
		10750	80			10750	80
	місце, 30. падолиста 1913.				Підпис		

(КОНТОКОРЕНТНИЙ)

Щ О Д Е Н Н И К .

• Д •

			Листен	Мас	
Б.1.1.1	1	Зем.Банк Гіпот.Львів.	2574	-	
Б.3.1.1		Гриць Мороз, Ямниця.	548	12	
Б.4.1.1		Іван Матвій, Лисець Ст.	384	57	
Б.7.1.1		Народна Торговля, Львів.			485 42
		за перевід по інвентарі			
Б2.Т1,2	1	Крамниця			
		за передані до розпродажі товари			
		гл.к.в.ф.1.	212	18	
Б.6.Т.1	4	Рахунки Честійників(Д.Тур, Більшаниця)			
		за продану йому нафту гл.к.в.ф.	135	24	
		за 2 місяці.			
Б.1.Т.1	5	Зем.Банк Гіпот.Львів.			
		у 3 акціях нафт.сп. "Галиція"(200)			
		по 365 = 1095-			
		" витратах і провізії 3'75			1098 75
		купив для мене, протівартість у біж			
		рах.			
		за 4.XII.			
Б.6.	6	Рах.Честійників(Цукровар Ходорів)			
		у цукрі по фактурі з 4.с.м.гл.КОФ1			1565 20
		за 3 місяці або 2% сконта			
Б3,К1В1	5	Гриць Мороз, Ямниця.			
		у вирівнюванню довгу з падолиста			
		прислав: у валютах 534 90			
		у готівці 13 22			548 12
Б.7.	10	Нар.Торговля, Львів.			
		у каві по фактурі з 8.с.м.гл.КОФ 1			1191 -
		вирівнювання: сейчас у валютах (602'-)			
		решта за 3 місяці (589'-)			
Б.6.К.1	11	Рах.Честійників(Цукровар Ходорів)			
		за вирівнювання довгу, з 6.с.м.посила-			
		ю поштовим переказом. 1533 90			
		за 2% сконта 31 30	1565	20	
Б.7.Б.1	12	Нар.Торговля, Львів.			
		за валюти, передані тутешній філії			
		Красного Банку: 200фрс-25 по 1908-477-			
		амер-25 " 5 = 125-	602	-	
		Перевід:	6021	31	4888 49

		<u>Перевід:</u>				
			6021	31	4868	49
	14	Гриць Мороз, Ямниця.				
Б.3Т1,2,34		за товари гл.К.Е.ф1, продані йому	824	08		
Р.1.Б.3.		за векслем пл. 14. II. 1914			824	08
Б2,Т2,3,4	15	Крамниця.				
		за передані їй товари гл.К.Е.ф.	804	74		
Б.2.К.1.	16	Крамниця.				
		у двитижневім торзі готівкою			296	48
Б.4.Т.3,4	17	Іван Матвіїв, Лисець Ст.				
		за товари гл.К.Е.ф 1, вислані йому за посліплатою.	412	50		
Б.7	18	Нар.Торговля, Львів.	485	42		
		за платний завтра довг з падо- лєста с.р. переказаний їй через				
Б.1.		Зем.Банк Гіпот.Львів.			485	42
		на 18.XII.				
Б.4.К.1.	20	Іван Матвіїв, Лисець Ст.				
		у викупі посліплати в 17.с.м.			112	50
Б.1.Р.1.	21	Зем.Банк Гіпот.Львів.				
		за інкасо рієси ч.1 ва 20.XII.	1247	86		
Б.3.Г.1,3	23	Гриць Мороз, Ямниця.				
		за товари гл.К.Е.ф.1;	236	68		
		ва 23. II. 1914				
Б.4Т4.П.1	24	Іван Матвіїв, Лисець Ст.				
		за казу гл.К.Е.ф.1 303-60				
		за акції "Галіція" по 370				
		- 1К витрат 741 -	1044	60		
		ва 22. II.				
		заразом продовжено йому плат- ність його довгу з 22. XII. на 22. II. 14.				
Б.Б.	25	Рах.Сумнівних (Б.Тур, Вільшаниця)	135	24		
Б.6.		за перевід з Рах.Нестійників (Б.Тур, Вільшан.)			135	24
		тому що став певним.				
		<u>Перевід:</u>	11212	43	7042	21

		<u>Перевід:</u>		
			11212 43	7042 21
<u>Б.7А1</u>	26	<u>Нар.Торговля, Львів.</u> за вистарлений на мено вексель пл.8.III., прип.власне.	589 -	
<u>Б.1А1</u>	27	<u>Зем.Банк Гіпот.Львів.</u> за виплату акценту доміцімі- ованого в З.Б.Г. ва 26.XII.		656 74
<u>Б.7.</u>	29	<u>Нар.Торговля, Львів.</u> за риж гл.К.О.Ф.1, рах.з28с.1 ва 28.III.		528 -
<u>Б.2,К</u>	30	<u>Кремниця.</u> за двотижневий торг готівкою		575 17
<u>Б.1.</u>	31	<u>Зем.Банк Гіпот.Львів.</u> за витяг з біжучого рах.узнас за 4% відсотків обтяжує за 1/2% провізії, ви- трати і сотики	6 02	6 27
			11807 45	8804 09
		<u>Сальдо(гл.вказ "Б")</u>		3003 36
			11807 45	11807 45

К Н И Г А

К А С О В А

К.

I.1.	1.	Вклад			2335	62
Д.1.В.1.	8.	Гриць Мороз, Ямниця, вирівн. довг з XI	548	12		
		з того валятами	534	90		
		решту готівкою			13	22
Д.2.	16.	Двотижневий торг крамниці			296	48
Д.2.	20	За посліпл. з 17. с. м. від Матвіїва, Мисець			412	50
Д.3.	30	Двотижневий торг крамниці			575	17

3632 99

С і ч е н ь

I.3. 1. Перевід з грудня 1913

1113 09

1913.

Р о з х і д.

	1.	Платимо чинш за грудень, січ. лют.			240	-
(Рух)	2.	Куплено у Іванця, тут, столи, скр. і тд.			160	-
Т.2.	3.	" в фабриці сірників, Станиславів				
		2000 пачок сір. (по 10) гл. КОФ 1 - 13	260	-		
		- 2% сконта	5	20	254	80
КОФ 1	7.	Перевіз і довіз за цукор з Ходорова			77	86
Д.1.	11.	Вирівнуємо довг за цук. зб. с. м. (ва)	1565	20		
		- 2% сконта	31	30	1533	90
КОФ.1.	12.	Перевіз і довіз за каву зі Львова			31	18
	31.	Дрібні витрати за грудень			42	16
		Платні торг. помічникам			180	-
	31.	Сальдо н. н. р.			1113	09
					3632	99

1914.

К Н И Г А

Т О В А Р О В А

1. Прихід.

Н А Ф

Дата	ф.о.	Зміст(фірма)	Знак	Числа	Скількість бочок	Вага (кг)			Ціна за 100кг	Сума		
						бтто	та	нтто		К	с	
1913												
Груд.	1	І.І.	Зapas	Б.М.	57/62	6	1098	216	882	39.-	343	98
"	31	Вика	Зиск	-	-	-	-	-	-	-	34	11
							1098	216	882		378	09
1914												
Січ.	1	Вика	Зapas	Б.М.	62	1	180	36	144	39.-	56	16

2. Прихід.

Р І Ж Н І Т С

Дата	ф.о.	Зміст(фірма)	Сірижки пачок по 10	Свічки пачок:	Гума кг.	Дорнило фляшок	Ціна	Сума	
								К	с
1913.									
Груд.	1	І.І.	Зapas	500			-.12	60	-
		"	"		200		-.62	124	-
		"	"		2		9.85	19	70
		"	"			240	-.25	60	-
	3	К.І.	Фабрика, Станіслав	2000			-.13	260	-
	31	Вика	Зиск					28	-
				2500	200	2		551	70
1914									
Січ.	1	Вика	Зapas	700			-.13	91	-

Дата	Ф.п.	Зміст(фірма)	Листів	Скіль- кість бочок	В а г а (кг).			Ціна за 100кг	Сума		
					бтто	та	нито		К	с	
1913 Груд.	1	Д.1. Крамниця	Г.Н.	57	1	183	36	147	39	57	33
"	4	Д.1. Вас.Тур,Більшаниця	"	58/59	2	366	72	294	46	135	24
"	14	Д.2. Гриць Мороз,Ямниця	"	60	1	183	36	147	44	64	68
"	23	Д.2. " " "	"	61	1	183	36	147	44	64	68
"	31	Бика Запас	"	62	1	180	36	144	39	56	16
"	31	" Менко	-	-	-	3	-	3	-	-	-
					6	1098	216	882		378	09

Дата	Ф.п.	Зміст (фірма)	Сірники пачок по 10	Свічки пачок:	Гума кг.	Чорнило фляшок	Ціна	Сума	
								К	с
1913 Груд.	1	Д.1. Крамниця	400				12	48	-
		"		100			62	62	-
		"			1			9	85
		"				140		35	-
	14	Д.2. Гриць Мороз,Ямниця	500				18	90	-
		" " "				40	30	12	-
	15	Д.2. Крамниця	900				13	117	-
		"		100			62	62	-
		"			1		85	9	85
		"				60	25	15	-
	31	Бика Запас	700				13	91	-
			2500	200	2	240		551	70

3. Прихід.

Ц у к о р у

Дата	Фоліо	Зміст(Фірма)	Знак	Числа	Скіль- кість мішок	В а г а (кг)			Ціна за 100кг	Сума	
						бтто	та	нтто		К	с
1913 Груд.	7	КОФ Цукровар, Ходорів	Ц.Х.	87/126	40	2000	-	2000	82.23%	1644	65
"	31	Вик.А Зиск	-	-	-	-	-	-	-	41	44
						40	2000	-	2000	1686	09
1914 Січ.	1	Вика Запас	Ц.Х.	117/126	10	500	-	500	82.23%	411	16

4. П р и х і д

К А В А

Дата	Фоліо	Зміст(Фірма)	Знак	Числа	Скіль- кість мішк.	В а г а (кг)			Ціна за 100кг	Сума	
						бтто	та	нтто		К	с
1913 Груд.	11	КОФ1 Нар.Торговля, Львів	Н.Т.	72/80	9	607	9	598	20478	1222	81
"	31	Вика Зиск	-	-	-	-	-	-	-	57	61
						9	607	9	598	1280	42
1914 Січ.	1	Вика Запас	Н.Т.	78/80	3	203	3	200	20478	408	96

Дата	Ф.о.	Зміст(фірма)	Знак	Число кіст	Скіль Б А Г А (кг)			Ціна за 100кг	Сума		
					мішк.	бтто	та		нтто	К	с
1913 Груд.	14	Д.2 Гриць Мороз, Ямниця	Ц.Х	87/98	12	600	-	600	85-	510	-
"	15	Д.2 Крамниця	"	99/106	8	400	-	400	82-23/4	328	93
"	17	Д.2 Іван Матвіїв, ЛисецьСт."	"	107/112	3	300	-	300	88-	264	-
"	23	Д.2 Гриць Мороз, Ямниця	"	113/16	4	200	-	200	86-	172	-
"	31	Бика <u>Запас</u>	"	117/126	10	500	-	500	82-23/4	411	16
					40	2000	-	2000		1686	09

Дата	Фоліо	Ф і р м а	Знак	Число кіст	Б а г а			Ціна за 100кг	Сума		
					мішк.	бтто	та		нтто	К	с
1913 Груд.	14	Д.2. Гриць Мороз, Ямниця	Н.Т.	72	1	68	1	67	220-	147	40
"	15	Д.2. Крамниця	"	73/74	2	135	2	133	204/8	271	96
"	17	Д.2. Іван Матвіїв, ЛисецьСт"	"	75	1	67	1	66	225-	148	50
"	24	Д.2. Іван Матвіїв, ЛисецьСт "	"	76/77	2	134	2	132	230-	303	60
"	31	Бика <u>Запас</u>	"	78/80	2	203	3	200	204/8	408	96
					9	607	9	598		1280	42

КНИГА

ВАЛЮТ

В.

КНИГА

ЦІННИХ ПАПЕРІВ

П.

Дата	Ф.р.	Ф і р м а	20 золот. 20 фран	америк. долляри	Курс (Ціна)	Сума	
						К	с
1913 Груд.	1	І.І.	Запас	18	19.08	343	44
"	8	Д.І.	Гриць Мороз, Ямниця	15	19.06	285	90
		" " "		50	4.98	249	-
				33		878	34
1914 Січ.	1	І.З.	Запас	8	19.05	152	40
		" -"		25	4.95	123	75

Дата	Фоліо	Ф і р м а	Числа поодинокі кої акції	Скіль- кість	Номі- нал. варт. (Ціна)	Курс (Ціна)	Сума		Витрати	
							К	с	К	с
1913 Груд.	1.	І.І.	Запас	2	400	367.-	734	-	-	-
"	4.	Д.І.	Зем. Банк Гіпот. Львів	3	600	365.-	1095	-	3	75
"	31.		Зиск на ц. п.	-	-	-	15	-	-	-
				5	1000	-	1844	-	3	75
1914. Січ.	1.	І.З.	Запас	3	600	368	1104	-	-	-

Дата	Фоліо	Ф і р м а	20 золоті 20 фран ківки	Америк. долляри	Курс (Ціна)	Сума	
						К	с
1913 Груд. 12	Д.1.	Нар.Торговля, Львів	25		19.08	477	-
		" " "		25	5.-	125	-
	31	І.3. Запас	8		19.05	152	40
		"		25	4.95	123	75
		Страта	-	-	-	--	19
			33	50		878	34

"Галиція" (Номін.вартість 200)

Дата	Фоліо	Ф і р м а	Числа поодинокі них акцій	Скіль кості Номін варт.	Курс (Ціна)	Сума		Витрати	
						К	с	К	с
1913 Груд. 24	Д.2	Іван Матвіїв, Лисецьст.	2	400	370.-	740	-	1	-
"	31	І.3. Запас	3	600	368.-	1104	-		
		Страта на витратах	-	-	-	-	-	2	75
			5	1000	-	1844	-	3	75

КНИГА

РІМЕС

Р

КНИГА

АКЦЕПТІВ

А.

1. Прихід.

Р І М Е С И

Ч.	Дата	Фоліо	Ф і р м а	Довжник	Місце плачення	Плат- ність	Сума		Припоручення
							К	с	
1.	1913 Груд. 1	I.1.	Завес	"Біра" торпрсп.	Перемишл.	18 груд	1247	86	Нар. Т. Львів
2.	" 1	I.1.	"-	"Труд" мін.	Львів	15 січ.	743	39	мос
3.	" 14	Д.2.	Бласна	Г. Мороз, Ямиця	Станисл.	14 лют.	824	08	мос

1. Обіг.

А к ц е п т и

Ч.	Дата	Фоліо	Виставець	Місце Виставлення	Час	Плат- ність	Сума		Припоручення
							К	с	
1	1913 Груд 1	I.1	Нар. Торговля	Львів	26 верес	24 груд	656	74	Краєв. Банк
2	" 26	Д.3.	" "	"	24 груд.	8 марта	589	-	власне

(Векслі маєткові)

Р. 0 з х і д. 1.

Виставець	Місце	Час	Завва- га	Дата	Голіо	Ф і р м а і спосіо	Сума		Заввага
	Виставлення						К	с	
"Оборот"	Станисл.	18/X		1913 Груд. 21	Д. 2.	Зем. Банк Гіп. Інмас	124	786	З. Б. Г. 15/XII До інк.
Краєв. Союз госп. сп.	Дьвів	15/X							
Бласне		14/X							

(Векслі довжні)

Виплата 1.

Акцето- вано	Час обігу	П р и м і т к а ч	Дата	Голіо	Ф і р м а і спосіо	Сума		Приміт- ка
						К	с	
2 жовт.	Змісяці	довіціль у З. Б. Г.	1913 Груд 26		Зем. Банк Гіпот. виплатив	656	74	
26 груд.	21 міс.							

1. П и н е н

Земельний Банк Гіпотечний, Львів.

М а с 1.

1913	Груд 1	за перевід	30/11	2574	-	1913	Груд 5	Д1	в цін. пап. + витрати	4/12	1098	75	
"	21	Д2	"інкасо рімеси ч.	20/12	1247	86	"	18	Д2	в переказі Нар. Тор	18/12	485	42
"	31	Д3	"4% відсотки	31/12	6	02	"	27	Д3	"викуні акценту	26/12	656	74
							"	31	Д3	"05% провізії		382	186
							"	31	Д3	"вирівн. сотиків		5	06
							"	31	Б	"Імк. Б			
							"	31		"останку н. н. р.		1580	-
											3827	88	
1914	Січ 1	ББ	за сальдо з 1913		1585	-							

2. П и н е н

К Р А М Н И Ц Я.

М а с 2.

1913	Груд 1	за товари		212	18	1913	Груд 16	Д2	в готівці		296	48
"	15	Д2	" "	804	74	"	30	Д3	" "		575	17
"	31	ББ	" зиск	254	55	"	31	ББ	" запасі товарів		399	82
											1271	47
1914	Січ 1	ББ	за перевід		399	82						

3. П и н е н

Гриць Мороз, Ямниця.

М а с 3.

1913	Груд 1	за перевід	9/12	548	12	1913	Груд 3	Д1	в готівці	9/12	548	12	
"	14	Д2	" товари	14/12	824	08	"	14	Д2	" акценті	14/12	824	08
"	23	Д2	" "	23/11	236	68	"	31	ББ	" останку н. н. р.		236	68
											1608	88	
1914	Січ 1	ББ	за сальдо з 1913	23/11	236	68							

4. П и н е н.

Іван Матвіїв, Лисець, Ст.

М а с 4.

1913	Груд 1	за перевід (прод)	22/11	384	57	1913	Груд 20	Д2	в готівці	(22/11)	412	50	
"	17	Д2	" послілляток (20/12)		412	50	"	31	ББ	" останку н. н. р.	22/11	1429	17
"	24	Д2	" товари і цін. пап		1044	60							
											1841	67	
1914	Січ 1	ББ	за сальдо з 1913	22/11	1429	17							

КНИГА ОДЕРЖАНИХ ФАКТУР

І РОЗЦІНОК

"КОФ".

КНИГА ВИДАНИХ ФАКТУР

"К В Ф"

Д.1, В.2 1.	<u>Крамниця.</u>				
	передано до дрібної розпродажі:				
	1 бочку нафти, ч.57, б.тто 183кг, та 36кг, за 100кг. нтто 147кг.	39.-	57 33		
	1 кг арабської гуми	9.85	9 85		
	40 флашок чорнила	-25	35 -		
	400 пачок сірників	-12	48 -		
	100 свічок	-62	62 -	212	18
Д.1. В.6 4.	Басиль Тур, Вільшаниця (Рух. Чест.)				
Т.1	продано йому дві бочки нафти, ч.	за 100кг			
	58/59 б.тто 366кг, та 72кг, нтто 294кг	45.-		135	24
	ва 2 місяці				
Д.2. В.3 14.	<u>Гриць Мороз, Ямниця.</u>				
Т.1, 2, 3, 4.	Бисляно йому за ліжницею, як звич. посылку, ф. № двірця, тут. товарі:				
	1) 60 ч. 60, 1 бочка нафти б.тто 183кг та 36- нтто 147кг	за 100кг 44.-	564 68		
	2) Ц.Х.ч. 87/98 12 пачок цукру б.тто- нтто 600 кг.	за 100кг 85.-	510 -		
	3) 500 пачок сірників (по 10)	-18	90 -		
	4) 40 флашок чорнила	-30	12 -		
	5) НТ ч. 74, 1 мішок кави б.тто 68 кг та 1 " нтто 67 кг	за 100кг 220.-	147 40	824	08
	за векселем платним 14. II. 1914				
Д.2, В.2 15	<u>Крамниця.</u>				
Т.2, 3, 4	передано до подрібної розпродажі:				
	90 пачок сірників (по 10)	-13	117 -		
	100 " свічок	-62	62 -		
	1 кг. гуми	9.85	9 85		
	60 флашок чорнила	-25	15 -		
	3 пачки цукру, ч. 99/106, б.тто-нтто 400 кг.	за 100кг. 82.23	328 93		
	2 мішки кави, ч. 72/73 б.тто 135 кг. та 2 "	нтто 133 кг	204.48	271 96	804 74
	Перевід:			1976	24

		<u>Перевід:</u>		1976	24
Д. 2. Б. 4	17	Іван Матвіїв, Лисець Ст.			
Т. 3, 4.		Ц. Х. ч. 107/12, 6 пакочок цукру, бтто -	за 100 кг		
		нtto 300 кг.	83-	264	
		НТ. ч. 75, 1 мішок кави, бтто 67 кг			
		" та 1 "			
		нtto 66 кг	за 100 кг	148	50
			225-		
		вислано йому заліз. звич. посылку,			
		за посліплатом			
Д. 2. Б. 3	23	Гриць Мороз, Ямниця.			
Т. 1, 3.		вислано заліз. звич. посылку, товар:			
		Сл. ч. 61, 1 бочку нафти, бтто 183 кг			
		" та 30 "			
		нtto 147 кг	за 100 кг	64	68
			44-		
		Ц. Х. ч. 113, 16, 4 пакочки цукру бтто-нtto за 100 кг			
			200 кг	172	-
			86-		
		ва 2 міс.			
Д. 2. Б. 4	24	Іван Матвіїв, Лисець Ст.			
Т. 4.		вислано заліз. звич. пос. кави			
		Н. Т. ч. 75/76, 2 мішки, бтто 134 кг			
		та 2 "			
		нtto 132 кг	за 100 кг		
			230-		
		ва 22. II. 14.			
				2929	02
		<u>Проба:</u>			
		Сума розходів у П. 1, 2, 3, 4			
		(гл. Бикоз А. (Товарний Софрот)		2929	02

Інвентар з 31. грудня 1913.

		<u>АКТИВА.</u>							
К.1.	1.	<u>Готівка.</u>							
		По обчисленню в касі						1113	09
Б.1.	2.	<u>Льокації.</u>							
		Зем. Банк Гіпот. Львів						1580	-
В.1.	3.	<u>Валети.</u>							
		20 (золотих 20франк.)	8 19 05			152	40		
		американських долярів	25 4 95			123	75	276	15
Р.1.	4.	<u>Рінеси.</u>							
		на "Труд" Львів, пл. 15/Ід. 15ч. 111				743	39		
		"Мороз, Ямниця" 14/ІІ "45 "	371			824	08		
			482			1567	47		
		5% дисконту з ч. 482				6	69	1560	78
Е.1.	5.	<u>Цінні папери.</u>							
		3 акції нафт. сп. "	(200) 368					1104	-
Т, 1, 2, 3, 4, К. О. Ф. 1	6.	<u>Товари.</u>							
		а) на складі по виказі А				967	28		
		б) у дорозі гл. К. О. Ф. 1				528	-	1495	28
Б.2.	7.	<u>Крамниця.</u>							
		По виказі Б (іюсп. тов. у кр.)						399	82
Б.3, 4, 5	8.	<u>Довжники.</u>							
		По виказі В (витяг з Б)						1733	47
	9.	<u>Рухомости.</u>							
		По інвентарі з 30/ХІ. 1240-							
		Закуплено в році	160-			1400	-		
		1 ⁺ /2% відпису (18% за рік)				21	-	1379	-
К.1.	10.	<u>Передплати.</u>							
		Чинш за січень, лютий						160	-
								10301	59
		<u>ПАСИВА.</u>							
А.1.	1.	<u>Акцепти.</u>							
		прип. Нар. Торг. Львів, пл. 8. ІІІ				589	-		
		-68/5% дисконту				5	56	583	44
Б.7.	2.	<u>Вірителі.</u>							

<u>Зіставлення.</u>				
Сума активів		10801	59	
" пасивів		1111	44	
Чисте майно 31/XII.1923				9690 15
" " 30/XI. 1923				9610 83
<u>Чистий зиск.</u>				79 32
Місце, 31. грудня 1923.		П і д п и с.		

ТОВАРОВИЙ СБОРОТ ВА

ГРУДЕНЬ 1913.

Фоліо	Товар	Длиница скілько стм (ваг)	Сторінка Лівва					Сторінка Права								
			К	С	К	С	С	К	С	К	С					
1.	ПЕТЯ	НТТО КГ	882	343	98	34	11	735	231	93	3	144	56	16		
2.	СІРНИКИ	ПАЧКИ	2500	320	-	26	-	1800	255	-	-	700	81	-		
	СВІЧКИ	"	200	124	-	-	-	200	124	-	-	-	-	-		
	ТУВА	НТТО КГ	2	19	70	-	-	2	19	70	/	/	/	/		
	СОДНІЛО	ДЛЯШКИ	240	60	-	2	-	240	62	-	/	/	/	/		
3.	ЛУКОР	НТТО КГ	2000	1644	65	41	44	1500	1274	93	/	500	411	16		
4.	КАРО	НТТО КГ	398	1222	91	57	61	398	871	46	/	200	408	90		
				3735	14	161	15	--	2929	02	--	--	967	28		
	СУМА ЛІВОІ СТОРІНКІ			3284	14	3896	70	СУМА ПРАВОІ СТОРІНКІ:					220	02		
				151	15								957	28		
															3896	30

Книжки борготороо вагтуду дөнгө 1913.

Книжка (Заман 1913)

№	АХУНОК	ОБОРОТ				САЛД				ПРОЦЕНТАР	
		Инен	Маг	Винен	Маг	Сулна	Лорлоо	Лорлоо	Лорлоо		
1	Вон Банк Гинот Дьелд	3827	88	2217	887	1560	-	-	1180	Дьоржид	Акт
2	Крэнция	1016	32	671	65	145	27	-	-	-	-
3	Гуль Мороз, Ямница	1608	88	1372	20	236	68	-	-	Ловжиди	Акт
4	Ирен Метлин, Лисець Ст.	1841	67	112	50	1429	17	-	-	Мерн	Акт
	Бухарк Сундирных	185	24	-	-	135	24	-	-	Зет Овчин. на стр.	-
	Настийникя	1700	14	1700	-	67	62	-	-	на стр.	-
	П. Торговля, Дьелд	1676	42	2204	-	-	-	-	-	Разом	-
		11807	45	8809	09	3526	36	-	-	423	-
	Салдо (Г. Шоденник)	-	-	9998	36	-	-	-	-	2998	36
		11807	45	11807	45	531	36	-	-	3431	36

(В часть приказ на с
конечно подлима)

Білянс до інвентара кінцевого задачі ч.

Білянс з 31. грудня 1913.

Пасива і чисте майно.

Активна.

1.	Готівка	1113	09	1.	Акцепти.	589-		
2.	Льоквції.				-68/5% дисконту	556	583	44
	Зем. Банк Гіпот. Львів	1520	-	2.	Вірителі.		528	-
3.	Балюти.	276	15	3.	Чисте майно: 30. XI. 23			
4.	Рімоси	1567.47			Зиск	9610.83	9690	15
	-5% дисконту 6.69	1560	78					
5.	Цінні папери	1104	-					
6.	Товарі	1495	28					
7.	Крамниця	399	82					
8.	Довжники	1801.09						
	--відпис за сумн. 67.62	1733	47					
9.	Рухомости	1400.-						
	-1 1/2% відпису 21.-	1379	-					
10.	Передплати	чинш.	160					
		10.801	59				10.801	59
Місце, 31. грудня 1913				П і д н и с				

З.Б.Г.присилає витяг з біжучого рахунку; узнає нас

За 4% відсотків 6'02.обтяжує за 1/2% провізії,витрати

і сотики

6'97

Витрати, 5 К, тому такі великі, що в них вже міститься оплата за інкасо і доміціль.

ЗАМКНЕННЯ КНИГ.

Головне замкнення книг відбувається при кінці ділового року рівночасно з інвентурою. Але деякі книги замикається що місяця, а саме щоденник, касову книгу, книги фактурні та деякі інші помічні книги. З книг запасових, крім касової, можна зладити витяг, але справжнє замкнення діється тільки при кінці року.

Касову книгу замикається знаним способом (стор.) вставляючи сальдо, яке мусить годитися з дійсним станом каси, на меншу (праву) сторону. По доданню і підчеркненню сум, рівних тепер по обох боках сторонах, переносимо сейчас сальдо на новий листок (сторінку), на слідуєчий місяць. У зразках цей перевід зазначається вишче на тім самім листку, доби пам'ятати, що рівночасно з замкненням книги треба перевести і відчинення її на новий місяць (рік).

Щоденник замикаємо таким способом, що додаємо суми в грошових стовпцях, підписуємо їх і вичисляємо різницю сальдо, між стовпцем Винен а стовпцем Має. Це сальдо порівнюємо зі сальдом сторін Винен і Має в книзі боргів, вичисленим в окремом витязі з книги боргів. Ора сльдо мусить годитися як найточнійше, бо всі записи, які мішаються в книзі боргів, є також зятягнені до щоденника контокорентного.

При веденні двох щоденників, двостовпцевого боргового і касового, треба додати до суми в борговім щоденник у стовпці Винен суму касових розходів записаних щоденниковим способом (випадків мішаних у розході), до суми в стовпці Має суму касових приходів записаних у щоденниковій формі. Аж тоді остаточне сальдо буде рівнатися сальдові в виказі з книги боргів. Додавання сум з мішаних випадків у касовій книзі вже досить не вигідне, коли ще ведемоборговий щоденник, звичайний без різниці стовпців Винен і Має, тоді такого порівняння з книгою боргів навіть не робиться.

Витяг з книги боргів зладжується що місяця, хоч самої книги не замикається. Як бачимо на зразку (стор.) вичислені тут усі рахунки. ⁰ у стовпці на "Оборот" записується місячні суми з кожної сто-

рони відносного рахунку, окремо Винен, окремо Має. До стовпців "Сальдо" вставляється різниця обох сторін одного рахунку; якщо більша була сторона ліва (Винен), то тут різниця приде також на сторону ліву. (Намежу праву) вставляється сальдо тільки при замкненню рахунку, для вирівнання обох сторін, при переході але вже на новім рахунку, записується знова на ту сторону, яка була більшою в попереднім році. Подібно тут на новому рахункові Сальдів записуємо різницю з давнього Оборотів по тій стороні, яка справді була більша. З.Б.Г. Винен 3827'88, Має 2247'88, різниця 1580 ця різниця він нам очевидно Винен.

По вписанню оборотів і сальдо усіх рахунків додаємо суми в усіх стовпцях. Суми стовпців Винен є більші як суми стовпців Має (11807'45 більше як 8809'09, 3526'36 як 528). Далше вичисляємо різницю між сумами Винен а Має, ця буде 2998'36 так в оборотах, як і в сальдах. Цю вислідну різницю вставляємо в обох рахунках, Оборот і Сальду, для вирівнання по меншій стороні, додаємо ще раз, два рази підчеркаємо вирівнані суми. Це сальдо рівнається сальдові щоденника, мусить рівнатися, бо тут і там маємо ті самі записи, хоч трохи иншим ладом сложені. Витяг з книги боргів має ще більше значіння при інвентурі.

Книгу одержаних фактур замикаємо також що місяця, додаючи суми коштів по розцінці на правій. Вислідна сума правої сторінки мусить рівнатися сумі всіх лівих сторін у книзі товаровій, але цього порівнання звичайно не переводиться що місяця, бо це не так скоро можна зробити, а часу в році не багато. За те при кінці року зложується витяг з товарової книги про інвентуру, тоді також порівнується приходові сторінки товарової книги зібраної в витягу зі сумами правої сторінки КОФ (буде їх правильно 12, по одній на місяць).

У нашому примірі тільки одна сума К 3127'46. Сума приходів у книзі товаровій (гл. виказ А) є більша, К 3735'14. Це тому що там записані не тільки товари, які прийшли в грудні по фактурах, але також початковий стан товарів, переписаний з інвентара на К 607'68. Цю суму причислимо до суми в КОФ. $3127'46 + 607'68 = К 3735'14$, як у виказі А. Доказ, що записи формально без хиб.

Последню фактуру від Нар. Торговлі з 29/І. ми не брали ту увагу, бо розцінка ще не переведена; ми цю позицію перенесемо на новий місяць (рік). Але також у книзі товаровій. Ця сума К 528' - не записана, бо там записується товари аж тоді, коли вже справді прий-

дуть до нашого складу та переведена розцінка.

Подібно замикаємо книгу виданих фактур, місячні суми трудно порівняти з розходовою сторінкою книги товарої якій повинні що місяця рівнатись, але при кінці року порівнуємо з витягом з товарої книги де сума сторони розходової рівняється точно цілорічній сумі КВФ (звичайно вона складається з 12 частей, у нашому примірі сума тільки одна.

• Головне замкнення книг складається з отсих чинностей:

1). Інвентура, себто перевірка всіх маєткових частей і тимчасове їх списання.

2). Замкнення запасових книг ; запас вставляється згідно з дійсним станом перевіреною інвентурою.

3). Замкнення всіх рахунків у книзі боргів .

В обох осаттніх випадках зладжується витяги з книг.

4). Списання кінцевого інвентара.

Про інвентуру нічого тут говорити, вистарчить відповідно порівняти з інвентурою початковою на стор. Дуже помічним є тут запасові книги і інші записи маєткових змін.

Запасові книги замикається звичайно аж при кінці року, способом зазначеним при обговоренню кожної з окрема запасової книги на основі перевірки дійсного стану. Про інвентар зладжується витяги з книг запасових, де записів є більше, так що вони непереглядні. На витяги можна відкликуватися в інвентарі як на прилоги, інвентар може тоді мати коротку форму загального інвентара.

Але в нашому примірі є дуже мало записів у запасових книгах, останок, кінцевий запас, можна прямо переписувати до інвентара, витяги тут зовсім злишні. Тільки дві книги мають більше записів на окремих рахунках, це книга товарова і книга боргів.

Витяг в книги товарої в иншому примірі служить за прилогу до інвентара як "виказ" А. Кожний товар вичислений з окрема має свій рядок, стовпці, фоліовий на число фоліа, де в товарої книзі записаний даний товар, змістовий на назву товару, дальше на одиницю скількості (чи скількість подана в *Kg.*, м, чи пачках), щоби не повторяти її щораз. Слідус відділ для записів, які в книзі товарої приходять на ліву сторінку, значить приходу товарів по скількості й ціні та зиску. Від-

діл для правої сторінки обнімає розхід, запас, манко і страту. В долині вчислюється загальні суми приходу, зиску, розходу, запасу, манко і страти, додатково також порівняння грошевої суми лівої сторінки (прихід + зиск) оскільки є зі сумою правої (прихід + запас, згл. + страта оскільки є манко є дане тільки скількостево до грошевих сум очевидно не належить)

У нашому примірі сума приходів К 3735'14 служить до порівняння в КОФ, сума розходів К 2929'02 в КВФ. Запас по скількості і грошах разом на К 967'28, покликається в інвентурі, зиск можна переписати на окремий виказ зисків і страт, який подекуди виставляють, але це річ як побачимо дуже невигідна.

По замкненню всіх рахунків у книзі боргів зладжується витяг. Про витяг з книги боргів було вже згадано. Його прикладається до інвентара як прилогу, "виказ В". Сальда поодиноких рахунків можна ще зібрати в стовпці і "про інвентар", де однак не наводиться крамниці (гл. низче); певних довжників разом у одну загальну суму, сумнівних окремо, вірителів, банк окремо. Ці вислідні суми переписуться до інвентара покликаючи цей виказ В, де вони знаходяться подрібно в "Сальдо".

Пристаємо до кінцевого інвентара, до якого переписуємо, як поодинокі актива і пасива кінцеві записи з відповідних запасових книзі витягів, вже перед тим інвентурою провірених, або списуємо прямо при провіренню, але порівнуємо пораз з остатком і відповідній запасовій книзі.

Таким чином виказуємо в інвентарі подрібно готівку з відкликом на К., льокацію з відкликом на виказ В, (в Φ^0 на Б 1), валюту виказуємо подрібно (В), рімесь також (Р), при чому вчислюємо дисконт знаним вже способом. І цінні папери наводимо подрібно бо їх не багато (П), але товарів є більше, тому подаємо тільки загальну суму товарів на складі, покликаючи виказ А (запас в Φ^0 також Т 2, 3, 4) як також суму на яку Нар. Торг. вислала нам товари. Товари вже наші, наводимо їх як товари в дорозі з відкликом на КОФ. Вислідна сума цих обох частинних (на складі, в дорозі) до головного стовпця. Крамницю мусимо виказати не в вартості сальда на її рахунку або в виказі В, тільки треба вчислити дійсну вартість товарів, які ще в крамниці є і вставити її на рахунок крамниці подібно, як се діється в книзі товарів з кінцевим записом. Вачимо, що права сторона буде більша, бо крамниця продала зі зиском який для врівняння перейде на сторінку

ку ліву. Товари в крамниці спишемо на окрений вивіз В і приложимо до інвентара, де вставиться тільки загальну суму з відкликом на виказ В. Зразку виказу В не подаємо, бо нема в ньому нічого, чого б не було вже в виказі А.

Довжиків не вичисляємо, покликуючи при загальній сумі виказ В, але ще ліпше подати їх у двох сумах, певних окремо, сумнівних окремо. У фоліо покликаємо В 3, 4, 5 і 6.

Рухомости по інвентарі з 30. XI. вартували 1240 К, докуплено за 150 К, разо, 1480 К, але вони зуживається вистарчать тільки на 5 6 міс. Тому треба відписувати що року $1/5$, або $1/6$ часть за зужиття, тільки вартости вони стратили. Ми відписуємо 18% на рік, на місяць це $18:12 = 1,5\%$ з 1400, $1\% = 14$, $1,5\% = 21$ К., які віднімаємо в побічнім стовпці від 1400, остає 1379 К, сьогоднішня вартість рухомостей.

З касової книги, а певно також з окремої примітки бачимо, що ми заплатили 1 XII. чинш за грудень, січень, лютий, 240 К. Один місяць вже нимув, 2 ми переплатили значить $2 \times \frac{240}{3} = 160$ К., які треба затягнути до інвентара як перехідний актив, як пере(д) плату.

Пасивів у нас небагато, один довжний вексель, акцепт пл. 8/III.; вичисляємо 5% дисконту за 68 днів і віднімаємо від векслевої суми, ріжниця до головного стовпця, відклик А 1.

Віритель також тільки один, відкликаємось у змісті на виказ В, у фоліовім стовпці також на В 7. Зіставлення виказує чисте майно дня 31 XII. 1923 в висоті К 9490'15, значить К 79'32 за грудень, вислідна зів сіх висків і страт на поодиноких масткових частях, але подрібного перегляду тих висків і страт книговодство поодиноке не подає. Зиск з товарів і з крамниці є на виказах, але сконта звичайні, розціночні, витрати, дисконт і т.п. Треба виписувати в поодиноких книг. Праця дуже невідгідна, а вислід при великих оборотах не зовсім переконуючий, часом це навіть зовсім не дається перевести.

Ця недостача є спричинена тим, що книговодство поодиноке не веде окремого розрахунку чистого майна, його збільшень-зисків, і його зменшень, страт. Посередно трудно це вичислити, бо інвентар подає тільки вислідну суму, нема тут доброго перегляду. Тому завданням ліпшої системи книговодства, а з нею книговодство подвійне, є передусім повний і одноцільний перегляд над усіма частинами загального майна та окремий розрахунок чистого майна.

КНИГОВОДСТВО ПОДВІЙНЕ.Головна книга.

Книговодство подвійне виходить з тих самих основних понять, що книговодство поодиноке, має навіть з малими змінами ті самі книги. Але має ще одну книгу, найважнішу а поодинокому книговодству незнану, яка подає загальний перегляд над усіма маєтковими частинами, з яких більшість записана подрібно в запасових книгах. Це книга головна, яка крім зосередженого перегляду над загальним майном має також змогу подавати точний розрахунок чистого майна з усіма його змінами протягом ділового року, не тільки кінцевий його стан.

Щоби головна книга могла зосереджувати в собі загальний перегляд усіх маєткових частин, треба придумати якийсь спільний спосіб для їх розрахунку. Запасові книги не є ведені всі на один лад, у них різні форми, то листкової, то сторінкової, різна скількість стовпців, різні подробиці. На пр. у книзі товаровій подається подрібно скількість мішків чи бочок, навіть знаки на них, грубу вагу, опакowania і чисту вагу, ціну, то за кусок, то за 100 *Kg.*, то знов за пачку.

В книзі цінних паперів вичисляється номінале облігації (позички), курс за 100 *K* ном., відсотки і витрати, числа поодиноких акцій, їхню скількість, курс за 1 акцію і знова витрати. Зовсім не подібні стовпці та подробиці в книгах векселевих, як виставець, місце і час виставлення, припорушення і т.п., чого ні сліду нема в інших книгах запасових.

Таких різнородних первнів головна книга немоглаби підтягнути під одноцільний перегляд, але це навіть зовсім не потрібне, бо подробиць головна книга не має вказувати, для загального перегляду вистарчить те, що всім книгам запасовим спільне, оскільки не є ведені виключно по скількості як книги складові, а саме грошові вартости запасів і поодиноких змін у майні. Поруч згаданих вище подробиць товарова книга вказує в грошовім стовпці, за яку суму куплено чи продано товар, книга цінних паперів за кілька грошей куплено чи продано цінні папери, векселеві книги, на яку суму виставлено вексель, зглядно за яку його виплачено або вибрано.

Головна книга подає тільки те, що спільне всім записам про різні маєткові частини в різних запасових книгах, а саме грошову вартість маєткових змін. Це так, як би винято з книг запасових самі тільки гроше-

ві стовпці та зіставлено їх поруч себе в головній книзі для одноцільного перегляду.

Щоби відрізнити грошеві обороти різних маєткових частин, розміщується їх по окремих рахунках, відчиняючи для кожної частини загально-го майна окремий рахунок у головній книзі.

Рахунок виглядає майже зовсім так, як у книзі боргів, відки цю форму перебрано. Складається з двох сторін, лівої, означеної геслом Винен і правої, означеної геслом Має. Побіч гесла зазначається число згідно фолію, рахунку. В середині над рахунком вписується назву рахунку, отже рах(унок) товарів, каси, цінних паперів і т.п. відповідно до того, яку маєткову частину розраховує. На пр. (у наші задачі ч I.).

Винен.		РАХ. ВАЛЕТ.		Має.			
1913				1913			
Груд.	1	Запас	343 44	Груд.	12	Нар.Торговля	602 -
"	8	Гр.Мороз, 6мниця	534 90	"	31	Запас	267 15
				"	31	Страта	- 19
			878 34				878 34
1914							
Січ.	1	Запас	267 15				

Порівнянням з книгою валют у задачі ч. I., переконаємось, що рах. валют у головній книзі є справді якоби точним витягом з неї, а саме відповідає її грошовому стовпцеві; за те нема в ньому подробиць до до роду, кількості та курсу валют.

Подібно рах вірителів, на якому буде зачислено так Нар.Торговля як і Цукровар у Ходорові, який у поодинокім книговодстві находився на рахунку Несгійників. Разом тому, що обі фірми це наші вірителі, отже належать до одної складової частини нашого майна.

Доданням грошевих стовпців на рах. Нар. Троговлі та на рах Несгійників, оскільки відносяться до Цукровару, одержимо зовсім такі суми як на рах. вірителів у головній книзі.

ВИНЕН.

РАХ. ВІРИТЕЛІВ.

МАЄ.

1913	Груд.	11.	Заплачено готівкою(цх)1533'90			1913	Груд.	1	Перевід (Н.Т.)	485	42
"	"	11.	Дочислено 2% ск. <u>31'30</u>	1565	20	"	"	6.	Куплено цукор (Ц.Х.)	1565	20
"	"	12.	Вислано валюти Н.Т.	602	-	"	"	10	" каву (Н.Т.)	1191	-
"	"	18.	Переказано З.Банком Н.Т.	485	42	"	"	29	" товари(Н.Т.)	528	-
"	"	26.	Акценти Н.Т.	589	-						
"	"	31	Перевід н.н.р.	528	-						
				<u>3769</u>	<u>62</u>					<u>3769</u>	<u>62</u>
						1914	Січ.	1.	Перевід з р.1913.	528	-

Таким способом кожда частина нашого загального майна матиме свій окремий рахунок у головній книзі, яка подає загальний їх перегляд по грошовій вартості. З поданих тут зразків видно, що на ліву сторону рахунку приходять ті записи, як і в запасових книгах також були по лівій стороні, на приході, о скільки ведено їх листковим способом, а саме початкові запаси збільшення активів, згідно зменшення пасивів, часом зиск. На праву сторону знова зменшення активів (розходи), початкові довги та їхні збільшення, часом страта. Зміст виглядає звичайно зовсім не так як на повищих зразках, але про і взагалі про спосіб записування пізніше.

Система рахунків у головній книзі уможливає також досягнення найважливішої мети подвійного книговодства, це є подрібний розрахунок чистого майна з його змінами, з яких збільшення це зиск, а зменшення страта.

Діється це просто таким способом, що також для чистого майна відчиняється окремий рахунок, подібно як для поодиноких частин загального майна. Але цей рахунок у деякім ріжниться від маєткових, бо саме поняття чистого майна є инше як тої чи иншої маєткової частини. Тому ведення рахунку чистого майна вимагає окремих пояснень а найліпше пізнаємо його значіння в протиставленню до рахунків частин загального майна (маєткових) і взагалі взаємне відношення між поодинокими рахунками на примірі. Вийдемо від найпростішого і по-

степенно будемо його розширювати, аж дійдемо до повної системи рахун.-ків, а тим і до зрозуміння її та практичного переведення записів у подвійному книговодстві.

Осередком цієї системи буде рах. чистого майна, тому треба нам познакомитися з ним у першу чергу.

В примірі уживатимемо американської системи подвійного книговодства, не звичайної (італійської). Різниця в тім, що в італійському книговодстві рахунки в головній книзі розміщені кожний на окремій листку, подібно як рахунки особові в книзі боргів. Це має за наслідок, що треба вести ще окремо щоденник, бо записи розкінені по різних рахунках, не подають одноцільного образу господарської дії в її часовому розвитку. В американському щоденник і головна книга злучені в одно, а саме так, що записи слідуєть по собі в часовому порядку рядок за рядком, рахунки знова зведені до самих тільки грошових стовпців розложено поруч себе на широчезнім листку.

ЗРАЗОК АМЕРИКАНСЬКОЇ ГОЛОВНО КНИГИ-ЩОДЕННИКА:

Червень 1908

	Рах. каси		Рах. товарів		
	Винен	Має	Винен	Має	
12. Куплено товарів в Нар. Торг		800 -	800 -		Дальші рахунки .
13. Продано товари І. Сокирі, тут	300 -			300 -	

[Цей зразок не є взятий з нашого приміру].

Цей спосіб зветься инакше табеларним (таблицевим) книговодством а винайдено його в Франції або західній Німеччині. Як виглядають відповідні записи в італійському книговодстві, наразі не подаємо; зразки двох рахунків у головній книзі вже подані на попередніх сторінках, щоденник виглядатиме подібно як у книговодстві поодинокім, тільки форма самих записів буде ина, о чім пізніше. Сказане вистарчить, доби собі уловити різницю обох систем у користь американської, хоч побачимо що, що має також свої невагідні сторінки.

УВІД ДО СИСТЕМИ ПОДВІЙНОГО КНИГОВОДСТВА. х)

А. Вклад записів чистого майна і його змін, стільки один актив, пасивів жадних, загальне майно = чисте майно.

Г. СТЕПЕНЬ. Чисте майно і всі його зміни записані по даному рахунку.

Засновуємо підприємство, маючи тільки К 9610'83 в готівці, довгів жадних; цій готівці рівняється отже чисте майно. Відчинаємо два рахунки, рах. каси, другий рах. чистого майна. Рах. каси розраховує активну частину загального має, це активний маєтковий рахунок. Записи переводимо через місяць а дальше замикаємо рахунки. Датовати поодиноких випадків не будемо, всі вони діються в часі між 1 а 31 XII.; тільки відчинення і закнення рахунків означимо датою 1. XII., згідно 31. XII.

1. XII. Вклад готівкою = чисте майно К 9610'83

Діло ясне, запис треба перевести на рах. чистого майна бо цей вклад уявляє собою початкове чисте майно Читання тільки на яку сторону котрому рахункові записати тих К 9610'83?

З рахунком каси ми б легше дали собі раду (початковий стан і приходи на ліву, розходи на праву сторону як у книзі касовій), але не так з рах. чистого майна. Тут треба такого способу пояснення, який був би в силі вяснити також усі дальші відношення між ріжного роду рахунками. Способів є кілька, ми тут уживемо уособляючого (теорія персоніфікаційна) або особового, при якому уявляємо собі, що рах. чистого майна відноситься до самого власника підприємства, а поодинокими маєтковими частинами завідууть помічники, так готівкою скарбник, товарами складник і т. д. Маєткові рахунки являються тоді неначе особливими рахунками торговельних помічників а записується на них по правилам уживання у книзі боргів у взаєминах з посторонніми контрагентами. Хто дає, для кого дають другому, хто перебирає довг другого, того узнається, хто одержує, за кого дають другі, чий довг перебирають, того обтяжується.

У нашому випадку власник вкладає гроші до підприємства, передаючи К 9610'83 в готівці скарбникові, який готівкою завідує. Власник дав і має право жадати звороту готівки від скарбника, як від довжника віритель, власника ми, книговод, узнаємо на його рахунку. Скарбник одержав готівку власникову, обтяжуємо скарбника, згідно його рахунок, рах. каси.

х) По системі проф. М. Урбанчке, якого вкладав слухав автор цих лекцій на абітур. курсі торгов. в Лібарці 1921.-

Запис. Дата-1., Зміст-Вклад готівкою, рах. каси Винен, рах. частого майна Має.

_____ Платимо чинш за 3 місяці вперед готівкою К 240'-

Чинш за поміщення для підприємства повинен платити власник підприємства. За нього виплатить скарбник, він дає його у знаємо. Власника за якого він заплатив, обтяжуємо. О виплачену суму зменшується належність, яку має власник у скарбника.

Дальших маєткових рахунків тут заводити не треба, бо жадного майна ми за витрачені гроші не одержали, це випадок стратовий, одностороннє зменшення активів, заразом зменшення чистого майна.

Зменшення готівки записуємо по стороні правій (розхід), зменшення чистого майна по лівій; малиб ми це зменшення відняти від початкового Ч.М., записаного вже по правій стороні. В книговодстві віднімається на рахунках таким способом, що місто справді відчислити від попереднього стану по його стороні (практично майже неможливе), одчисляється дану суму по протилежній стороні. Початкове чисте майно по правій стороні, зменшення прийдуть обовязково на противну сторону, ліву сторону. Як бачимо і таким способом (математичним) дійдемо до того самого вислідку.

Запис. Чинш за XII, I, II., рах. каси Має, рах. У.М. Винен.

_____ Одержуємо в готівці провізію за посередництво в купівлях і продажах товарів. К 415'71.

Готівку одержить скарбник, але вона належиться владникові, скарбника обтяжуємо за одержану суму, власника, для якого скарбник ту суму перебрав у знаємо.

Прийнята провізія є зиском, як збільшення чистого майна мусить-ся її одчислити до початкового Ч.М., значить записати її на праву сторону, де записане початкове чисте майно.

Запис. Провізія за товарі, рах. каси Винен, рах. чистого майна Має.

_____ Одержуємо провізію за посередництво при ділах з валютами і цінними паперами, також у готівці К 59'39

Міркування і записи як у попереднім випадку. 54'39

_____ Заплачено за поправки урядження винаймленого поміщення К 21'-

Випадок стратовий, жадного майна за те не одержуємо; міркування

і запис як у випадку з чиншом.

_____ Звертаємо частину одержаної провізії К 57'62.

Видко деякі діла, в яких ми посередничали додатково розбилися а ми відповідно до умови маємо звернути частину одержаної провізії.

Виплатить її скарбник на рахунок власника.

Запис. Зворот провізії, рах. каси Має, рах. чистого майна Винен.

_____ Заплата платні торговельним помічникам К 180'--

_____ Дрібні витрати за грудень " 42'16

Міркування і запис як у випадку з чиншом.

_____ Звертають нам чинш переплачений за 2 місяці. " 160'--

Видко умова розбилась, господар (власник дому) звертає нам переплачений чинш у готівці. За те ми випровадимось.

Запис, як при одержанню провізії.

_____ 31. XII. Замикаємо головну книгу.

Счислюємо ліву, потім праву сторону рах. каси далі ліву і праву рах. чистого майна, суми підписуємо. В рах. каси ліва сторона більша (зовсім природне і конечне, згадаймо на касову книгу) для вирівнання вставляємо сальдо на меншу сторону праву

(9885'93-390'78) К. 9494'15. Але що інших масткових частин, ні активних ні пасивних, у нас нема, тому це сальдо мусить творити разом кінцеве чисто майно. Справді вчислимо, що в рах. чистого майна права сторона (початкове Ч.М. + збільшення) є більша (9885'93) від лівої (зменшення Ч.М. = 390'78) а точно К 9495'15. Цю різницю, кінцеве чисте майно вставляємо для вирівнання на сторону ліву. Цей сальдуючий (вирівнуючий) запис можна пояснити так, що при кінці року (місяця) скарбник віддає власникові готівку, бо на хвилю переставляється вести підприємство. Скарбник дає рах. каси узнаємо, одержує власник, рах. Ч.М. обтяжуємо запис. Перевід касового сальда - кінцеве Ч.М., рах. каси Має, рах. Ч.М. Винен.

Додаємо ще раз, вирівнані суми підчеркаємо два рази і переносимо сальдо на новий рід. Вони прийдуть кожде на ту сторону свого рахунку, яка первісно була більша, касове сальдо тепер як початкова готівка на ліву сторону рах. каси, сальдо з рах. чистого майна (кінцеве Ч.М.) приїде в новім році як початкове Ч.М. на праву сторону рах. чистого майна, власник знова передає готівку скарбникові до завідування.

1. СТЕПЕНЬ.

ГОТІВКА=Чисте майно

ГРУДЕНЬ 1913.

	Рах.		Каси		Рах. чистого майна			
	Винен	Має	Має		Винен	Має	Винен	Має
1. Вклад готівков- Ч.М.	9610	83				9610		83
- Чинш за 3 місяці (XII, I, II.)			240	-	240			
- Провізія за товари	415	71				415		71
- "- за валюти і цінні папери	59	39				59		39
- Заплачено за поправки			21	-	21			
- Зворот провізії			67	62	67	62		
31. Платні помічникам			180	-	180			
Дрібні витрати			42	16	42	16		
Зворот чиншу	160	-				160		
	10245	93	550	78	550	78	10245	93
Касове сальдо-кінцеве Ч.М.			9695	15	9695	15		
	10245	93	10245	93	10245	93	10245	93
<u>СІЧЕНЬ 1914.</u>								
1. Перевід кас.сальда-Ч.М.пoc.	9695	15				9695		15

ВИСНОВКИ.

- 1). Початкове чисте майно ^{ого}а ^априходить на праву сторону рах. Ч.М.
- 2). Всі збільшення - " , зиски також - " - " - "
- 3). " зменшення - " , страти на ліву - " - " - "
- 4). Кінцеве чисте майно (для вирівнання) - " - " - " - "

Вислідний зиск (страта) вислідиться як різниця кінцевого і початкового чистого майна ($9695 \cdot 15 - 9610 \cdot 83 =$) або як різницю суми зисків

($415 \cdot 72 + 59 \cdot 38 + 160 = 635 \cdot 10$) і суми страт ($240 + 21 + 67 \cdot 62 + 180 + 42 \cdot 16 = 550 \cdot 78$)

В обсях випадках рівний вислід К 84'82.

ПЕРЕХІД ДО II СТЕПЕНЯ.

Недостачей такого ведення рах. чистого майна є затемнення перегляду на ній у наслід накопичення дрібних зисків і страт на протязі року без огляду на те якого вони роду та з яких діл повстали, що прецінь дуже важно знати. Вислідного зиску також не можна прямо вичитати з рах. чистого майна, бо додавати всі зиски та віднімати від них суму всіх страт, де справа часом тяжка, приходиться радше порівняти зі собою початко-

ве та кінцеве чисте майно, отже способом уживаним вже в інвентарі. Значить з такого ведення рах. чистого майна невелика користь.

Щоби усунути ці дві недостачі, непереглядність рах. чистого майна і поодиноких вислідів, відсутність прямого виказання вислідного зиску (страти), розкладаємо рах. чистого майна на тільки рахунків, кільки є родів страт і зисків (у нас 5, чиншу, направок, витрат, платні, провізії) а початкове чисте майно оставляємо на головнім рах. чистого майна, який назвемо собі для відріжнення рах. капіталу (чуже слово, але значіння у книговодстві те саме). На рах. капіталу прийдуть також кінцеві запаси. Протягом року будемо записувати поодинокі стратові та зискові випадки на відповідно названих подрібних рахунках чистого майна, які взагалі зуться "вислідні". На вислідних рахунках записується по тим самим правилам, що на рах. чистого майна, бо вислідні рахунки це нічого иншого, як розложений на подрібніші рахунки загальний рах. чистого майна (подібно загальну книгу валют або цінних паперів розложено на дві подрібні; правила записування остали незмінні, що там було приходом і тут є приходом, що в загальній книзі валют було розходом, є розходом і в подрібній). Це було записане по праву сторону загального рахунку чистого майна (зиск), те прийде на праву сторону вислідних рахунків, що там на ліву (страти), то і тут на ліву.

II. СТЕПЕНЬ. Початкові та кінцеві записи на рах капіталу, поодинокі страти і зиски в році на рахунках вислідних.

Ділові випадки ті самі, як у I. примірі.

1. XII. Вклад готівкою — початкове чисте майно; рах. каси Винен, рах. капіталу Має, початкове Ч.М. записується на рах. капіталу як головному рахунку чистого майна.

Платимо чинш за 3 місяці вперед, рах. каси Має, Винен взагалі рах. чистого майна, але цей тут розложений на кілька подрібних рахунків вислідних, відповідно до родів стратових і зискових випадків. Перший з них буде зватися рах. чиншу і його в цім випадку обтяжимо, як ту відгалузь рах. чистого майна, на яку записується страти або зиски сполучені зі стратами чиншовими. Зміст як у примірі I.

Одержуємо провізію, раз за посередництво в товарах, другий раз у валютах і цінних паперах. Рах. каси Винен, Має рах. провізії як відгалузь загального рах. чистого майна призначена для записування стратових і зискових випадків з провізією.

При дальших випадках міркування і записи як у позицях двох. Обтяжусмо по черві рах.направок,рах.провізії,рах.платні,рах.витрат,увнаючи заравом рах.каси за видану готівку.Узнаємо рах.чишу за зворот переплаченого чишу за 2 місяці,обтяжуючи рівночасно рах.каси за одержану готівку.

31.XII.Замкнення рахунків.Додаємо по обох сторонах кожного рахунку, поодинокі записи,суми підписуємо.Дальше замикаємо рах.каси вставленням сальда=кінцеве чисте майно на праву сторону рах каси,зарізом на ліву сторону рах.капіталу як це вже пояснено в I.Рах.каси вирівнаний,рах,капіталу це ні.Чевирівнані ще також поодинокі вислідні рахунки; де більшою є сторона права,на тім рахунку є зиск,де більшою є ліва, там є страта.Вислідні рахунки замикається переводом кінцевих страт і зисків на рах.капіталу чим усі ці рахунки,також рах.капіталу будуть вирівнані.

Зачнемо від переводу зисків,у нас тільки один рахунок зі зиском, а саме рах.провізії.

Взагалі кожний перевід з рахунку на рахунок значить,що переводжену суму забирається з давнього рахунку а вставляється на новий.Забрати з рахунку,значить відняти,а віднімається якусь суму в книговодстві таким способом,що додається її по противній стороні.Значить при переводі переводжену суму (звичайно сальдо рахунку) вставляється в давньому рахунку на претивну сторону(чим він вирівнюється).У нас права сторона рах, провізії переважає о К 407*48,де зиск.Забірається його вставленням цієї суми на ліву (меншу)сторону,рахунок вирівнюється,на ній вже нічого нема,зиску ніякого. За те на новому рахунку прийде запис на первісну сторону,тут на праву,куди він справді належить.Права сторона є стороною зисків так на рах.провіз,як і на рах.капіталу,що було зиском на одному рахунку,то самим тільки переводом не може на другому замінитись на страту,мусить також бути зиском,отже прийти на праву сторону,на якій первісно був на давнім рахунку(це так як би два шпіхліри мали по два засіки,один лівий з пшеницею,другий,правий з вівсом.Коли перекесемо овес в одного шпіхліра до другого,мусимо всипати його до засіку правого до вівса,а не до лівого,бо самим перенесенням овес не заміниться в пшеницю!).

Коротко:При кождім переводі з рахунку на рахунок переводжену суму вставляємо в першому рахунку на противну сторону,в другому на ту,на

якій первісно находилась.

Вертаємо до нашого приміру. Переводимо зиск К 407'48 з рах. провізії на рах. капіталу таким способом, що вирівнуємо рах. провізії вставленням суми К 40)'48 на противну, ліву, сторону, а разом вписуємо цю суму на первісну, праву сторону рах. капіталу, як сторону зисків.

Так само зробили б ми з іншими зисковими рахунками, але їх у нашім примірі нема.

Приступаємо до переводу страт.

На рахунок чиншу, на право, платні, витрат, сторона ліва переважає, є тут страта. Страту переводимо на рах. капіталу, вставляючи її на противну праву сторону стратових рахунків, чим вони вирівнуються, а на ліву сторону рах. капіталу, як сторону де записується зменшення чистого майна (гл. на зразку числа в скобках на рах. капіталу, страт і зисків ще нема)

По переведенню страт і зисків усі вислідні рахунки вирівнані, вирівнаний також рахунок капіталу. Підчеркаємо знова і додаємо на всіх рахунках, рівні тепер по обох сторонах суми два рази підчеркаємо. На новий рік переводимо тільки касове сальдо, якому рівнялося кінцеве чисте майно, зараз у новому разі початкове Ч.М. Сальдо в новім році прийде знова на сторону первісну більшу, отже рах. каси Винен, рах. капіталу Мас, як у пр. I.

Поступ у порівнянню з I. ступенем великий. Можемо і в році переконатися кожної хвили, кільки та з яких причин, при яких ділах ми зискали або стратили, бо поодинокі зиски і страти розложені по окремих рахунках. При кінці року виказують сальда вислідних рахунків остаточний зиск або страту на даних рахунках за цілий рік. Хибує це тільки одно, а саме, щоби рах. капіталу виказував не всі кінцеві страти і зиски, але радше тільки вислідний зиск або страту який одержимо порівнянням цих зискових і стратових сальд (зиски=407'48, страти 300'21+420'16+180'323'16:407'48+323'16=84'32). Це порівняння треба перевести на окремім рахунку, який позбирає остаточні страти і зиски з вислідних рахунків, порівняння їх, а сальдо, вислідний зиск або страту переведе на рах. капіталу. Зветься він рах. страт і зисків, уживається його звичайно тільки при кінці року а записується на ньому зовсім так, як на рах. капіталу, якого він є заступником, значить страти мусять прийти на ліву сторону, зиски на праву.

Вислідні рахунки замикається в такому разі переводом на рах. страт і зисків зовсім так само, як перед тим на рах. капіталу. На рах. страт і зисків більшою в нашій випадку буде сторона права, значить тут є зиск. Цей вислідний зиск переводимо на рах. капіталу, вставляючи його на ліву сторону рах. страт і зисків для вирівнання, а на праву рах. капіталу, як сторону зисків. Гл. на зразку суми не в скобках на рах. капіталу і на рах. страт і зисків.

На зразку переведено оба способи замкнення. При прямім переводі на рах. капіталу уявляємо собі що рах. страт і зисків зовсім нема на зразку, за те на рах. капіталу відчитуємо крім записів о початковім і кінцевім майні, спільних обом способам, числа взяті в скобку (є їх 5), а не читаємо числа з вужиками $\sim 84'32 \sim$. Такого способу не вживають, тільки збирається на перед страти і зиски на рах. страт і зисків, а тільки вислідний зиск (страту) переводиться на рах. капіталу. В цьому разі читається цілий рах. страт і зисків на поданому зразку, а на рах. капіталу тільки 3 числа: початкове Ч.М. по правій стороні, кінцеве по лівій, вислідний зиск по правій—Чисел у скобках не читається, їх у справжньому книговодстві очевидно нема.

ВИСНОВКИ.

- 1) Рах. чистого майна розложений на відповідну скількість вислідних рахунків і на рах. капіталу.
- 2) На рах. вислідних зиски приходять на сторону праву, страти на сторону ліву. Якщо при кінці року права сторона більша, на рахунку є зиск, якщо ліва більша, на рахунку є страта.
- 3) Вислідні рахунки замикається переводом кінцевих страт або зисків на рах. страт і зисків, де страти приходять на ліву сторону, зиски на праву.
- 4) Рах. страт і зисків збирає, заступаючи в тім рах. капіталу кінцеві страти і зиски з вислідних рахунків. Він є зіставленням поодиноких кінцевих вислідів, виказуючи зиск, коли переважає права сторона, страту, коли ліва.
- 5) Вислідний зиск приходить у рах. страт і зисків на (меншу) сторону страт як сальдо для вирівнання рахунку, вислідна страта на сторону зисків; це при замкненні рах. с/з переводом чистого вислїду на рах. капіталу.

6). Рівночасно появляється вислідний зиск на рах. капіталу по правій стороні, як стороні зисків, вислідна страта по лівій. В однім примірі може бути або тільки вислідний зиск, або тільки вислідна страта, бо одно виключає друге.

7). На рахунку капіталу є тільки три записи, початкове чисте майно по правій стороні, кінцеве по лівій, вислідний зиск по правій, зглядновислідна страта по лівій.

Це вже зовсім вистараचाючий спосіб виказування чистого майна та його змін і дуже переглядний: потрібні страти і зиски різного роду в році на поодиноких вислідних рахунках, зіставлення кінцевих вислідів на рах. страт і зисків, чистий вислід на рах. капіталу.

Але вже це досі переводилося під умовою, що нема інших маєткових частин крім одної тільки готівки, якої сума висловлювала вразом висоту нашого чистого майна. В дійсности буде все більше частин загального майна, чисте майно треба буде вчислити як різницю суми активів і суми пасивів. Розрахунок чистого майна остане вправді в основі таким, як у попереднім примірі показано, але розрахунок загального майна, себто більшої скількості маєткових частин стане багатішій.

В. Виклад записів загального майна і його змін у поодиноких маєткових частинах; чисте майно = сума активів - сума пасивів.

І. СТЕЦЕНЬ. На початку є тільки готівка = чисте майно, але протягом року прибувають інші маєткові частини. Торгуємо без страт і без зисків. Замкнення маєткових рахунків з рах. капіталу.

1. XII. Вклад готівкою = чисте майно К 9610'83

Купуємо товари на борг " 1189'03

Доставця треба за суму поборгованих товарів узнати; в головній книзі всі доставці будуть поміщені на спільним рахунку вірителів. Відчиняємо рах. вірителів (себто вписуємо назву над вільним ще в книзі рахунком) і узнаємо його за суму К 1189'03

Обтяжити треба власника, але власник передає відразу товари до складу. Знова уявляємо собі, що кождою маєтковою частиною завідує окрема особа, товарами складник. Товари прийдуть сейчас до складника, він їх одержить, але вони власникові, його треба обтяжити. Власника

(капіталу) зовсім випускаємо, бо він би був вирівнаний (Вірителі Має, складник Винен), на нього цей запис ніякого впливу немає.

З огляду на це, що рахунків буде більше як місця на них будемо давати по два на одному таким способом, що назву одного напишемо чорнилом, другого червоним чорнилом. Це два самостійні рахунки, не мають зі собою нічого спільного. Записи які відносяться на пр. до банку пишеться чорно і тільки чорні суми при кінці счисляється. Записи, які відносяться до рах. вірителів пишеться червоно і знова замикаючи рах. вірителів счисляється тільки червоні суми.

Запис: Зміст. Куплено товари на борг, рах. товарів винен, рах. Вірителів Має. Рах. товарів треба на перед відчинити.

_____ Купуємо цінні папери за готівку К 2717'37
Готівка виходить, скарбника згідно рах. каси узнаємо, приходять цінні папери, а одержує їх особа, яка ними завідує, її згідно рах. цінних паперів обтяжуємо. Це так, якби скарбник дав готівку завідувачу цінними паперами, який за цю готівку постарав собі їх. Відичняємо рах. цінних паперів.

Запис. Зміст. Куплено цінні папери за готівку, рах. кас Має, рах. цінних паперів Винен. Звичайно вичисляють на перед рахунок, який обтяжується, на другому місці рах. який узнається.

_____ Куплено рухомости за готівку К 1240'-
Міркування і запис як у попереднім, але обтяжуємо тут рах. рухомостей, який треба відчинити.

_____ Звертаємо частину товарів К 49-06
Товарі виходять, рах. товарів узнаємо; зменшується наш довг за товари доставцеві о вартість повернених товарів, обтяжуємо рах. вірителів, бо віритель одержав від нас цінність.

Запис. Рах. вірителів Винен, рах. товарів Має.

_____ Вклад до банку К 2574'-
Готівка приходять, рах. каси узнаємо. Банк одержує від нас цінність, обтяжуємо його на окремім рах. банку.

_____ Продаємо цінні папери на борг К 1983'37
Цінні папери виходять, рах. цінних паперів узнаємо; купця паперів обтяжуємо за їхню вартість на рах. довжників.

_____ Купуємо валюти за готівку К 743'84
Рах. валют Винен, рах. готівки Має.

Продаємо товари на борг

К 532'29

Рах. товарів-узнаємо, обтяжуємо рах. довжників.

Продаємо валюти на борг;

К 400'40

Рах. довжників Винен, рах. валют Має.

30.XI. Доставці (вірители) виставили на нас векслі К 654'55

Вірителі одержують тим нові цінності, які можуть далі продати, їх обтяжуємо, наш звичайних (книговий) довг супроти них перестав існувати. За те повстав новий довг, векслевий, який записуємо на рах. акцептів. За відуючий рах. акцептів неначе перебирає довг на себе, за те його треба узнати инакше можна пояснити, що невідомий останній власник вексля дав за нас векслеву суму нашому доставцеві. Доставця за цю одержану суму обтяжуємо, того, який за нас неначе заплатив узнаємо на рах. довжних векслів або акцептів, бо це векслевий довг.

30.XI. Довжники прислали нам рімеси на суму К 1983'37

Рах. довжників узнаємо, обтяжуємо нововідчинений рах. рімес, він, згідно за відуючий нам, одержав для нас рімеси, отже цінності.

30.XI. Замикаємо рахунки переводом на рах. білянсу.

При кінці ділової періоди підчеркаємо всі рахунки і додаємо по обох сторонах, яких суми не будуть собі рівні, хіба винятково. У рахунків активних будуть ліві сторони більші (прихід), у рахунків пасивних праві (довг). Всі ці рахунки звуться маєтковими, бо вони розраховують частини загального майна, чинного або довжного. Зисків і страт на них немає, як з гори було сказано, дійсний запас по інвентурі годиться отже з чисельним сальдом на поодиноких рахунках. Замикається такі рахунки переводом сальда-кінцевий запас, але на який рахунок? На рахунок страт і зисків як рах. вислідні хіба ні, бо рахунки вислідні виказують страти і зиски, але жадного майна навпаки рахунки маєткові виказують маєткові останки майно, але ні страт ні зисків на них немає. В попередніх примірах маєткової останок рах. каси ми переводили прямо на рах. чистого майна (капіталу), бо він справді уявляє собою чисте майно. Але тут маєткових частин є більше, так активних як і пасивних, переведенням їх на рах. чистого майна стративбися там перегляд, рахунок замість виказувати чисте майно згідно з назвою і завданням, виказував би цілий ряд останків загального майна, які приходилося ще окремо додавати і віднімати, щоби вичислити кінцеве чисте майно. Якщо хочемо одержати кінцеве чисте майно в однім тільки числі, як у попередніх примірах треба завести посередній ра-

хунок, який збирає би поодинокі сальда маєткових рахунків, активні і пасивні, порівняв їх і вичислив різницю між кінцевими активами а пасивами. Цю різницю передає потім як кінцеве чисте майно на рах. капіталу, по-ібно, як рах. страт і зисків збирає стратові та зискові сальда і передає чистий вислід на рах. капіталу. Такий рахунок зветься рах. білянсу (білянс від італійського *bilancio* = вага, неначе на нім важитья актива і довги, котра сторона переважить).

Значить поодинокі маєткові рахунки замикаємо переводом кінцевого сальда на рах. білянсу, і то на перед активні маєткові рахунки, далше пасивні. Перевід кінцевих активів діється тим способом, що на праву сторону активного маєткового рахунку як меншу вставляємо сальдо для вирівнання, а на рах. білянсу на сторону первісно більшу, отже ліву згідно з правилом переводу. Уособлючим способом можемо собі пояснити цей перевід оттак: При кінці року малиби всі завідуучі поодинокими маєтковими частинами передати їх назад власникові, але не роблять цього безпосередно, тільки через його заступника, який є рах. білянсу. Рах. білянсу збирає активні останки майна, одержує їх від поодиноких завідуучих. Одержує майно, значить його за це обтяжуємо, завідуучі поодинокими маєтковими рахунками дали майно, їх узнаємо за це. По переведенню всіх активних маєткових останків замикаємо і пасивні маєткові рахунки переводом кінцевих довжних сальд на рах. білянсу. Ці сальда прийдуть для вирівнання на меншу, отже ліву сторону поодиноких рахунків пасивних а рівночасно на рах. білянсу на праву як первісно більшу. Инакше: Рах. білянсу перебирає при кінці ділової періоди останки довгів від поодиноких пасивних рахунків, як заступник рах. капіталу. Якщо хто бере на себе довг за другого то це так само, якби він за нього цей довг заплатив, той другий цього довгу позбувається. Тому хто перебирає довг від другого, того треба узнати, того другого, який довгу позбувається обтяжити, бо хто за нас довг перебирає на себе, хто за нас платить, той все одно, що дав нам гроші на заплатавання довгу.

Позбравши всі кінцеві актива і пасива рах. білянсу подає в їхнім зіставленню образ висоти і зложення загального майна в день замкнення рахунків. Якщо переважає сторона ліва, активів є більше, тоді різницею обох сторін є чисте майно; якщо переважає права сторона, пасивів є більше, тоді різницею є чистий довг, підприємство є передовжене і мусить зголосити конкурс. Це впрочім рідкий випадок, звичайно аж до того

не дійде, значить все ще буде якесь чисте майно.

Переводом чистого майна на рах. капіталу замикається і рах. білянсу і в нашому примірі рах. капіталу, останній тільки тоді, коли нема ні зисків ні страт до переведення.

Чисте майно приїде як сальдо для вирівняння на сторону меншу, сторону пасивів, у рах. білянсу, тому переводиться чисте майно звичайно за одно з пасивами. На рах. капіталу приїде воно на сторону ліву, як первісно більшу (більшу на рах. білянсу), куди, як знаємо вже з попередніх примірів, воно справді належить. Инакше пояснимо собі цей перевід так, що рах. білянсу, заступник, зібравши всі актива і пасива, порівняв їх, вичислив чисте майно як різницю між ними, і тільки цю різницю передав власникові, рахункові капітали. Далі майно, узнаємо рах. білянсу, рах. капіталу обтяжуємо, бо одержав майно. Всі рахунки вирівнані, суми підчеркуємо два рази, маєткові останки переносимо на новий рік.

В новім році запис початкових активів і пасивів буде по противній стороні, як при кінцевім переводі, так само як у касовій книзі сальдо вправді вставляється на праву сторону для вирівняння при замкненню книг, але на новому рахунку воно знова появляється по лівій стороні як початковий запас, бо справді ліва сторона, була більше, отже різниця зі старого місяця мусить бути також приходом.

Уособляючим способом так можна пояснити цей запис: Рах. білянсу позбирав при кінці року останки поодиноких рахунків маєткових на час інвентури і замкнення рахунків, і вичислив різницю, чисте майно для рах. капіталу. Зараз діловодство іде далі, рах. білянсу знова роздає майно поодиноким рахункам, на яких по замкненню ніби нічого нема. Готівку дає скарбникові, скарбника обтяжуємо, товари дає складникові, обтяжуємо складника, і т. д. за чергою роздає всі активні останки. Поодинокі маєткові рахунки обтяжуємо, рах. білянсу зараз дані вартости узнаємо. Далі роздає пасива, хто на себе перебирає довг другого, того треба узнати того другого, який збувається довгу, обтяжити. Значить поодинокі пасивні рахунки узнаємо, рах. білянсу обтяжуємо.

В кінці узнаємо рах. капіталу, бо це він властиво передавав майно наперед посередникові, рах. білянсу обтяжуємо, а посередник далі роздавав, як вище сказано.

Перевід початкових активів і пасивів виглядає зовсім так як перевід кінцевих, з тою різницею, що всі записи приходять по противних

Ррах. Рімес	Ррах. цін. пап.		Ррах. Товарів		Ррах. Довжник.		Ррах. Білянс.		Ррах. К...	
	Має	Вин.	Має	Вин.	Має	Вин.	Має	Вин.		
Ррах. Рухом.	Ррах. Відсотк.									
								2335	62	
								2574	-	
								343	44	
1991								1991	25	
	734	-						734	-	
			607	68				607	68	
					932	69		932	69	
1240								1240	-	
	2	19						2	19	
							656	74		
							485	42		
							7	3		
							9610	83		
							10760	87	10760	87

2) Зиск зарахований прямо на рах. товарів, є кілька маєткових останків.

	Ррах. Каси		Ррах. Товарів		Ррах. Білянс.		Ррах. К...
	Вин.	Має	Вин.	Має	Вин.	Має	
1. Вклад готівкою - Поч. ч. м.	8000	-					
- Куплено за гот. 5000 кг. цукру по 80		4000	4000	-			
- Продано за гот. 2500 кг. цукру по 90	2250	-		2250			
" " 2500 88	2200	-		2200			
Купл. " 2000 80		1600	1600	-			
Продано 1000 85	850	-		850			
Перевід актив. на рах. білянсу	13300	-	5600	-	5300	-	
1. Каса (7700)		7700			7700	-	
2. Товари (1000 кг. по 80)					300	-	800
пер. чист. майна на рах. капіталу						3500	-
" чистого зиску на рах. кап.			500	-			8500
	13300	-	13300	-	6100	-	6100
					8500	-	8500

	Рах. Каси		Рах. Банку		Рах. Валют	
	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має
			Рах. Віритель		Рах. Акцептів	
1. Перевід початкови актив						
1. Кса	2335	62				
2. Банк			2574	-		
3. Валюти					343	44
4. Ріmesi						
5. Цінні папери						
6. Товари						
7. Довжники						
8. Рухомости						
9. Дисконт з акцептів						
Перевід пасивів і чистоко майна						
1. Акцепти						656
2. Вірители				485	42	
3. Дисконт з рімес						
4. Чисте майно слідуєть ділові випадки за грудень						

Б. II. Є кілька маєткових частин, на одній зиск, (на товарах),
 1). Зиск зарахований на окремі рах. висліднім; нема кінцевого запасу това рів.

	Рах. Каси		Рах. Тов. Маєтков.		Рах. Тов. Вислід.		Рах. Капіталу	
	Вин	Має	Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має
1. Вкл. готів. В. Ч. М.	8000							8000
- Куп. за гот. 5000кг цукру по 80		4000	4000	-				
- Прод. за гот. 2500кг цукру по 90 80 10	2250			2000		250		
- " " 2500 88 80 8	2200			2000		200		
- Купл. " 2000 80 "		1600	1600	-				
- Продано 2000 85 50 80	1700			1600		100		
	1450	1600	500	5600	-	-	550	
31. Первід готівки = Кінц. Ч. М.		850					850	
Перевід чистого зиску					550			550
	1450	1600	500	5600	550	550	8550	8550

У час одно тільки змінене(що властиво не повинно бути), а саме місто К 1983*37 на рах. рімес ми зачислили там 1991*25, за те ріжницю К 7*88 як дисконт на спільний рахунок для дисконтів відсотків і скоета між пасива, так що це не змінє стану чистого майна. Подібно на рах. акцептів місто К 654*55 ми записали К 656*74 а ріжницю К 2*19 помістили на рах. відсотків між активами. Це тому, що в цілорічнім (ціломісячнім) примірі з причини нерівних початкових і кінцевих дисконтів, вийшлиби страти або зиски, а ми хочемо задержати рах. рімес між мастковими без зиску і страти.

ВИСНОВКИ.

- 1). Кожда частина загального майна має в головній книзі свій рахунок, активна рахунок активний, пасивна пасивний.
- 2). Активні масткові рахунки обтяжується за вартість початкового запасу і за всі його збільшення приходи в запасових книгах, стір. Винен всіх разом рах. довжників у книзі боргів узнається узнається за всі зменшення запасу (розходи в запасових книгах). Сторінка Має в книзі боргів.
- 3) Пасивні масткові рахунки узнається за початковий довг і всі його збільшення (сторона Має всіх разом особових рахунків вірителів у книзі боргів) збільшення обігу в книзі акцептів), обтяжується за всі зменшення довгу (стор. Винен у книзі боргів, виплата в книзі акцептів) обтяжується за всі зменшення довгу (Стор. Винен у книзі боргів, виплата в книзі акцептів).
- 4). Масткові рахунки замикається переводом останків на рах. білянсу; за перевід кінцевих актив поодинокі рах. активні узнається, рах. білянсу обтяжується, за перевід кінцевих пасив поодинокі рахунки пасивні обтяжується, рах. білянсу узнається.
- 5). Рах. білянсу подає віставлення кінцевого стану майна, він відповідає інвентареві, з яким чисельно мусить годитися.
- 6). За перевід кінцевого чистого майна як сальда на рахунку білянсу узнається, рах. капіталу обтяжується (противно якщо пасива більші від активів; тоді маємо "відемне чисте майно" = чистий довг, за який рах. білянсу обтяжується, рах. капіталу узнається. Це рідкий випадок).
- 7). Початковий перевід чисельно рівняється кінцевому але його відверненням за перевід початкових актив обтяжуємо поодинокі рахунки активно масткові, рах. білянсу узнаємо, за перевід початкових пасивів поодинокі рахунки пасивно масткові і рах. капіталу узнаємо, рах. білянсу

су обтяжуємо.

8). Завдання рах.білявсу скінчене він вирівнаний через цілий рік його не ведеться, аж при кінці знова виступить при замкненню рахунків.
В. II. СТЕПЕНЬ. На початку є тільки готівка, даліше приходять інші маєткові частини, на яких є зиск або страта.

а) Такий рахунок розкладаємо на два, маєтковий для записів змін у його запасі, вислідний для зазначення зисків і страт при поодиноких маєткових змінах.

б). Записуємо на однім рахунку так маєткові зміни як і вислиди (страти і зиски), такий рахунок зветься мішаний.

Ділові випадки не є взяті з дотеперішнього приміру. Вклад готівкою
=чисте майно К 8000'-

Куплено за готівку 500 кг. цукру по 80 К за 100 кг. " 4000'-

Готівка виходить, рах. каси Має, за одержані товари обтяжуємо рах. товарів.

Продано за готівку 2500 кг. цукру по 90 К за 100 кг. " 2250'-

Рах. каси обтяжуємо за одержаних 2250 К, але складніша річ з рах. товарів. Тут ясно, що ми продавчи по ціні вищій (90=80-10), випродали майна

тільки за 2000 корон (2500 кг. x 80), а досягли зиску 250 К (~~2500~~ x 10). Якщо

хочемо гостро відділяти рах. маєткові від рах. вислідних, то треба тут розложити рах. товарів надва на маєтковий (властивий) рах. товарів і на вислідний рах. товарів (рах. товарових зисків). Рах. товарів маєтковий узнаємо за 2000, бо за тільки вийшло товарів, рах. товарів зисків (і страт) узнаємо за 250 К, бо тільки є зиску, а зиск приходить на праву сторону вислідних рахунків як рахунків чистого майна. Продано за готівку 5000 кг. цукру по 88 (80+8) К за 100 кг. К 2200'-

Рах. каси Винен 2200, рах. товарів Має. Має 2000 (~~2500~~ x 8)

Купуємо за готівку 2000 кг. по К 80'- за 100 кг. " 1600'-

Рах. каси Має 1600, рах. товарів (маєтковий) Винен " 1600'-

Продано за готівку 2000 кг. по К 85 (80+5) за 100 кг. К 1700'-

Рах. каси винен 1700, рах. тов. маєтк. Має 1600, рах. тов. висл. має 100

Замкнення рахунків. Запасу товарів нема, кінцева готівка = чисте майно. Рах. каси замикаємо прямо з рах. капіталу рах. каси Має 8550, рах. капіталу Винен 8550. Зиск з рах. товарів вислідного переводимо також прямо на рах. капіталу, який узнаємо, рах. вислідний обтяжуємо. Всі рахунки вирівнані.

Цей спосіб дуже добре відповідає теоретичному поділові на рахунки маєткові та вислідні. але тяжко при кожній поодинокій продажі вчислити кільки на ній є зиску або страти. Тим більше, що товари купується не раз

а разів кілька і кільконайцять, часто по ріжній ціні, хоч і подібної якості. Звертати увагу ще й на це чи проданий мішок на пр. кава з першого закупу чи з пізнішого, також не вигідно. Ціни товарів часом сильно падають, а записані зиски за день, за два стають чорними числами, які на загальну страту на запасі товарів не мають важнішого впливу. Тому звичайно вживають другого способу, де зміни в стані загального майна і висліди зараховується на тих самих рахунках.

б). Рахунки мішані, примір рах. товарів.

Випадки як у попереднім примірі, за виїмком посліднього.

Вклад, рах. каса Винен, рах. капіталу Має. К. 8000'--

Куплено товари за готівку, рах. товарів В, рах. каси М " 4000'--

Продано товари за готівку, рах. каси Винен, рах. товарів Має 2850'--

Тут дописуємо на рах. товарів не тільки зміни в запасі, але також зиски разом, не розрізняючи одного від другого, бо це було би не вигідне. За те рах. товарів перестає бути чисто маєтковим, бо на нім є також висліди. Не стає також чисто вислідним, бо дальше крім вислідів зараховує зміни в стані майна. Є це рахунок маєтково-вислідний, або коротко мішаний.

Продано товари за готівку, каса В, товари М, К 2200'--

Куплено 2000 кг. цукру - " - М, " В К 1600'--

Продано 1000 кг. " " В " М К 850'--

Продано тільки 1000 кг. цукру по 85 К за 100 кг., 1000 кг. остало.

Замкнення рахунків. Рах. каси і рах. товарів маєткові замикаємо переводом кінцевих записів на рах. білянсу, який передає ріжницю, зглядно тут суму активів, бо є тільки активи на рах. капіталу. Рах. каси є вирівнаний, як усі маєткові по переводі на рах. білянсу. Але рах. товарів не є ще вирівнаний, на ньому видко є ще зиск. Цей зиск переводимо тут на рах. капіталу чим оба вирівнуються, але якщо таких мішаних рахунків або і вислідних є більше, на рах. товарів і зисків. Всі рахунки вирівнані.

ВИСНОВКИ. 1) З маєтковими змінами є сполучені часом висліди яких не можна добре відділити від рахунку тої частини маєткової на який досягнено зиску або страти. До двох дотеперішніх родів рахунків, (чисто) маєткових і (чисто) вислідних, приступає третій рід рахунків, маєтково-вислідних або мішаних.

2). На рах. мішаних записується не по иншим правилам як на рахунок маєткових без окремого узгляднювання полученого з маєтково-

Замикається рах.мішаний подвійно:кінцевий запас переводиться на рах. білянсу, вислід на рах. страт і зисків.

4). На мішаному рахунку з зиск, коли права сторона є більша, але по вставленню вартости запасу, отже по переводі маєткового сальдо на рах. білянсу. Подібно страта коли по вставленню кінцевого майна на праву сторону, ліва такі остає більшою.

5). На вислід мати великий вплив оцінка запасу, залежно від того, чи запас оцінимо по власній ціні, по нижій чи по вищій, рахунок може виказувати менший або більший зиск, зглядно меншу, або більшу страту.

(у нашім примірі б зиск=500, запас оцінений по власній ціні 800; оцінюючи його по вищій ціні на пр. по 100 ми одержалиби запас 1000, зиск 700. Навпаки оцінюючи запас вище на пр. по 25, запас=250, страта 50 і т.п.)

В. Більша скількість маєткових частин вже на початку. ціломісячний торг зі стратами і зисками. Рахунки маєткові, мішані, вислідні в році а при замкненню переводом на рах. білянсу і на рах. страт і зисків.

Початковий стан майна відповідає точно початковому інвентареві в задачі ч. I. Перевід початкових актив і пасивів як у В I. Довгові випадки ті самі, що в задачі ч. I., куди треба що раз заглядати. Річевого пояснення не потребують, обговорення обмежиться на окремішностях запасів у подвійному книговодстві в порівнанню з поодиноким.

Крім нашої головної книги-щоденника, звичайно звать її амвриканським журналом, себто щоденником, треба вести ще кілька книг запасових для подрібного розрахунку поодиноких маєткових частин, загально вказаних у головній книзі, Скарбник вестиме свою окрему книгу касову, щоби провіряти стан каси що дня. Записи коротки, звичайні, форма драбинкова або сторінкова. Дуже важна книга товарова зі всіми подробицями, як у задачі ч. I. Книгу боргів також треба вести, бо книга головна подає тільки загальні суми довжників і вірителів, а треба знати їх також подрібно і поіменно. Інші книги запасові як у задачі ч. I., але де мало змін, шкода навіть вести окрему книгу помічну, вистарчить запис у книзі головній. Дальше потрібні книги фактурні та розціночні, деякі примітники відповідно до підприємства. Всі ці книги помічні вже вироблені в задачі ч. I., вони і в подвійному книговодстві майже такі самі. Тому не подаємо їх тут у друге, при кождім записі в щоденнику треба подивитися до них у задачі ч. I. з якої видно щоденник. Відклики в книгах помічних на щоденник розуміється тут на щоденник американський.

Для контролі заводимо між змістом а рахунками грошевий стов-

пецьдо якого вставляється грошева вартість кожного діла без огляду на це на які рахунки записі розведемо. Пишучи зміст треба сейчас суму вставити до цього контрольного або оборотового стовпця.

1.XII. Перевід початкового майна по інвентарі (гл. також В I.)

Рахунки назвемо скорочено; каса, місто рах. каси, Банк, місто рах. банку і т. д.

1.XII. Платимо чинш за XII. I., II. Рах. каси Має, бо гроші виходять.

Обтяжити треба рах. вислідний, бо це випадок стратовий, жадна маєткова частина тим не збільшилась а готівка зменшилась. Найліпше рах. чиншу, але що в американському щоденнику не можна заводити багато подрібних рахунків в браку місця, тому відчинимо трохи загальнійший рах. витрат, який обтяжимо тут за витрачений чинш, дальше в міру потреби придуть на цей рахунок також иншого роду витрати адміністраційні.

Запис. Касу узнаємо, Витрати обтяжуємо.

К 240'-

1.XII. Передаємо до крамниці товари до подрібної розпрпдажі К 212'18

Крамниці відчинаємо окрений рахунок, товари виходять зі складу, з рах товарів, одержує її крамниця, Запис. Крамниця В, Товари М. Рівночасно треба ці випадки записати також у книзі касовій, це зробить сам скарбник, у КВФ. і в книзі товаровій і в книзі боргів, зглядно порівнати записи в тих книгах у задачі Ч. I.

2. Купуємо в Іванця тут, рухомости за готівку. Рухом. В., каса М. К. 160'-

3. " в фабриці Станіславів, сірники за готівку з 2% сконта К 260'-

В оборотовім стовпці записуємо цілу суму 260 К а дальше застановляємося як запис розложити на поодинокі рахунки. Рах товарів треба обтяжити за цілу суму, бо це вартість товарів по кредитовій ціні, сконта не узглядняється. Рах. каси може узнати тільки за $(260--5'20)254'80$, бо стільки готівки справді вийшло. Ріжниця $5'20$ це сконта, яке тут являється неваче зиском, ми одержали товари в вартости 260 К а заплатили тільки $254'80$, хоч як вже було сказано, це тільки противартість негайного плачення, дійсним зиском булоб тут тоді, колиби нам удалося сейчас продати ці товари за готівку без сконта, не щоб лежали довший час. Однак таких "тонкостей" книговодство не може узглядняти, вважаєме уділення нам сконто за зиск і записуємо на праву сторону вислідного рахунку сконта, зглядно на загальний рах. відсотків, де вже є записані дисконти, бо місця мало.

Запис: Рах. товарів В 260'1, рах каси М. $254'80$, рах. відсотків М. $5'20$. Очевидно також запис в КОФ(і К)(порівнати).

4. В. Тур Вільшаниця купує в нас нафту на 2 місяці борг

К 135'24

Оборот товарів М.,рах.довжників В,КВФ,Т 1,В (.

5. Купуємо в З.Б.Г. на біж.рах.,ва 4.XII.,акції Галіція по 365'-- ,провізія,витрати 3'75 К°098'75

Оборот,рах.Цінних паперів В,рах.банку М.,Б 1,П.Витрати і провізію за цінні папери,навіть відсотки з них,зачислимо на рах. цінних паперів бо ми цінними паперами мало торгіємо,нам це не важне.Хто ними торгує часто відчиняє окремі рахунки на цінні папери,відсотки з ц.п. провізію(куртаж) і витрати.

6. Рахунок на цукор з Ходорова,ва 3 міс. або 2% сконта К 1565'--

Наразі як на 3 місяці борг.Оборот,рах, товарів В,рах. вірителів М,КОФ, Б 6.

Перевіз і довіз за цукор з Ходорова готівкою К 77'86

Оборот,рах.товарів В,(це здорожує товари),рах кас М.

2% розцінчного сконта з 77'86 на 3 місяці К 1'59

Оборот,рах.товарів В (знова здороження),рах.відсотків М (як сконто звичайне)КОФ,(К),Т 3.Бачимо тут різницю між записами в книговодстві поодинокім а подвійним.У подинокім записувалося в щоденнику тільки фактурну суму,в товаровій не записувалося взагалі,тільки в КОФ.Аж по приході товарів переводилося розцінку в КОФ,відки до книги товарової переписувалося товари в ціні власній,в щоденнику нічого.В подвійним усі записи знаходяться в щоденнику,що багато ліпше.Рах.товарів обтяжується вже при приході фактури,хоч товарів ще нема,бо якийсь рахунок мастковий мусить-ся обтяжити,інакше виглядалоби це на стратовий випадок,завинили 1565 К, а нічого за це не одержали.Постепенно приходять на рах.товарів ще витрати за доставку і розцінчне сконто,так що він буде обтяжений на ту саму суму($1565' + 77'86 + 1'59 = 1644'45$),яка в книзі товаровій записана в прихід. О розцінчне сконто збільшується вартість товарів(не дійсно але формально,гл. сконто звичайне),збільшення активу,де нічого за це не даємо,є для нас зиском,тому розцінчне сконто приїде на М.вислідного рахунку.

8. Г.Мороз.Ємниця,вирівнує довг з XI. валютами 534'90 і готівкою 13'22

К 548'12

Оборот548'12.Розкладаємо на рахунки:Мороза узнаємо за цілу суму,рах довжників М.,548'12,другі два рахунки обтяжуємо за стільки,кільки на кожний з них увійшло.Рах.валюти В 534'90,рах.каси В13'22.Крім того записи в Б 3,В (К).

10.Фактура на каву від Нар.Торговлі;заплатити маємо сейчас

Січень 1914.

№	Позначка	Об'єкт	Каса		Банк		Робочі книжки		Сирніві Вантажі		Видарова Крашмиця		Товари		Кухня Виробки		Кухня Звичайна		Виробки Виробки		Біланс		Контракти		Спеціальні і з'явилися.												
			Діагн.	Кас.	Вироб.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.	Діагн.	Кас.											
1	Каса	1117.00	1117.00																																		
2	Банк	1800 -		1800 -																																	
3	Робочі книжки	1668.85				1668.85																															
4	Сирніві	87.64						87.64																													
5	Крашмиця	309.01							309.01																												
6	Товари	1192.36										1192.36																									
7	Виробки	274.05											274.05																								
8	Кухня	1967.97													1967.97																						
9	Звичайна	1100 -														1100 -																					
10	Виробки	1370 -															1370 -																				
11	Виробки	180 -										180 -																									
12	Виробки	530															530																				
13	Виробки	1000.00																																			
14	Виробки	800 -																																			
15	Виробки	500 -																																			
16	Виробки	900																																			
17	Виробки	1000.00																																			
18	Виробки	1000.00																																			
<p>Щоби закінчити рік, каже провід господарства підприємств і провід, табоже він повинен, розглянути в даній таблиці роботу і інші способи, що вказані в таблиці, щоб вивести обов'язково за господарства підприємств на його рівні сторони, раз. бізнесу ухвалити за суму всіх підприємств у даній таблиці. Подорож провід провід і виступає майже. - В об'єкті приходить табоже інші суми, як самі що в бізнесі. Тому треба вважати обов'язково, раз. бізнесу, він неоподаткований. Будемо далі вважати провід раз. бізнесу, раз. бізнесу і т.д., це раз. бізнесу тільки самі ухвалити, виступає його небудемо. -</p>																																					
1	Каса	1117.00	1117.00	1800 -		1668.85		87.64		309.01		1192.36		274.05		1967.97		1100 -		1370 -		180 -		530		1000.00		800 -		500 -		900		1000.00		1000.00	

Оборот, рах. товарів В, рах. вірителів М по 1191'-КОФ, Б 7.

11. Почтою переказуємо довг Ходорову з 2% сконта К 1568'20
 2% Сконта з 1565'20 є 3130. Оборот 1565'20. Цукровар рах. вірителів, обти-
 жуємо за цілу суму 1565'20, рах. касу узнаємо за справді вичислену готів-
 ку К 1533'90
 За різницю 2% сконта, узнаємо рах. відсотків. Б 6 (К)
12. Для Нар. Торговлі передано валюти філії Краєвого Банку,
 тут на суму К 602'--
 а саме 20 Франків 25 по 19'08, ~~25~~ 25 по 5'-Оборот рах. вірителів В.
 рах. валют М, Б 7, В.
12. Перевіз і довіз за каву від Нар. Торговлі К 31'18
 Оборот рах. каси М, рах. товарів В. КОФ (К)
12. 2% тижнячного сконта з 31'18, рах. товарів В, рах. вірителів МКОФ,
 Т 3. К 63
14. Г. Морозові, Смиця продаємо товари за векселем К 824'08
 Оборот, рах. товарів (товари вийшли), рах. рімес. В (увійшла за те рімеса)
 К В Ф, Т 1, 2, 3, 4, Р, Б 3. Запис у подвійнім книговодстві як бачимо багато
 простійший, як у поодинокім. Якщо хочемо мати цей запис і в книзі боргів,
 а щоби сума з книги боргів годилася зі сумою в книзі головній, можемо
 запис розложити на два рядкі: в першому рах. товарів М, рах. довжників В,
 у другім рах. довжників М, рах. рімес В.
15. Передаємо крамниці товари, рах. крамниці В, рах. товарів М. К804'74.
 КВФ, Т 2, 3, 4, Б 2 (про оборот вже не згадуємо, розумоється само собою)
16. Крамниця передає готівку з двотижневого торгу К 296'48
 Рах. каси В, рах. крамниці М, Б 2 (К).
17. Вислано І. Матвієву Лисець, товари за посліплатою К 412'50
 Рах. довжників В, рах. товарів М; КВФ, Т 3, 4, Б 4.
18. Нар. Торговлі переказуємо через З.Б.Г. довг з XI. завтра плата ва
 банку 18. XII К 485'42
 Рах. вірителів В, рах. банку М; Б 1, 7.
20. Прийшла готівка за посліплату Матвієву К 412'50
 Рах. каси В., рах. довжників М; Б 4 (К).
21. З.Б.Г. повідомляє нас, що вибрав (інкасував) нашу рімесу Ч.І. ва
 20/XII. К 1247'86
 Рах. банку В, рах. рімес М; Б 1, Р,
23. Г. Морозові, Смиця вислано товари, на 2 міс. борг. К 236'58
 Рах. довжників В, рах. товарів М. КВФ Б 3 Т 1 2

24. І.Матвіїву вислано товари за 303'60 та 2 акції "Галиція" по 370-740.
за витрати почислено 1 К., пл. 22. II. разом К 1044'60
Оборот 1044'60, рах. довжників В 1044'60, рах. товарів М
ЗПЗ'60, рах. цінних паперів М 741'-; КВФ, Б 4, П.
25. В. Тур Вільшаміця, став сумнівним. К 135'24
Черводимо його на рах. сумнівних В, рах. довжників М; Б 3, Б 6
26. Нар. Торговля виставила на нас вексель К 589'-
Рах. винен В, рах. акцептів М; Б 7, А.
27. З.Б.Г. виплатив наш акцепт ч. 1, ва 26. XII. К 656'74
Рах. акцептів В, (зменшення довгу) рах. З.Б.Г. М; Б 1, А.
29. Рахунок від Нар. Торговлі за риж, пл. 28. III. К 528
Рах. товарів В, рах. вірителів М; КОФ, Б 7
30. Двотижневий торг крамниці готівкою К 575'17
Рах. каси В, рах. крамниці М; Б 2(К)
31. Витяг і збіж. рахунку від З.Б.Г., узнає нас за К 6'02
(Рах. банку В, рах. відсотків М), але обтяжує zarazом
за 1/2% провізії, витрати і вирівнання сотків К 1'97
(Рах. банку М, рах. відсотків В).
31. Дрібні витрати за грудень К 42'16
Платні торговельним помічникам К 180'-
В обох випадках рах. вірителів В, рах. каси М; (К).

ЗАМКНЕННЯ РАХУНКІВ.

При кінці року додаємо після останнього запису суми на всіх рахунках. Сторони поодиноких рахунків не будуть собі рівні, на активних рахунках маєткових буде переважати ліва сторона, на пасивних маєткових права. У мішаних може це ріжно бути, звичайно переважає ліва. Вислідні рахунки зискові мають праву сторону, більші стратові ліву. Але сума всіх лівих сторін усіх рахунків мусить рівнатися сумі всіх правих сторін усіх рахунків. На цім основується контролє записів помічю пробного (сірого) білянсу.

Приглянувшись уважно поодиноким записам, побачимо, що в кождім випадку запис по лівій стороні одного чи кількох рахунків рівнається записові по правій стороні одного або більше рахунків. На ліву сторону маєткових рахунків записуємо збільшення даної маєткової частини, на пр. товарів. Але задармо товари не придуть, треба за них заплатити, виходить готівка, або узнаємо вірителя, який нам поборгував, запис прийде на праву

сторону іншого маєткового рахунку як рівночасне зменшення іншої частини активного майна або як збільшення довгу. Якщо ми одержали ці товари задармо і записали їхній прихід на ліву сторону рахунку товарів, то є це зиском, треба записати на праву сторону котрогось вислідного рахунку. Подібно кожному записові на Має рахунку маєткового мусить відповідати запис на Винен, бо якщо виходить якась маєткова частина, то або за це щось іншого одержуємо, тоді прихід тої іншої маєткової частини запишемо на Винен її рахунку, або дали ми це на сплату довгу, тоді довг меншає, обтяжуємо вірителя, запис на Винен, або нічого не одержуємо (Витрати), тоді є це чиста страта, запис знова на Винен котрогось вислідного рахунку. Те що сказано о рахунках маєткових відноситься також до рахунків мішаних, бо і вони розраховують маєткові зміни. За те вислідні рахунки не можуть мати самостійних записів, бо щоби був зиск мусить збільшитися активно майно, або зменшитись довг, щоби страта, навпаки. Щоби це був за зиск, де майно не змінилося, мав 1000 К, маю далше 1000 К, вже з довжниками і т.д., зиск або страта без зміни в стані майна не мислимі, в книговодстві можуть появлятися тільки в сполучі зі зміною в маєткових частинах, отже запис на рах. вислідним товаришить записові на рах. маєтковій.

Тільки формальні переводи з рахунку на рахунок не оснований на справжній зміні в стані загального майна, але при переводі на першому рахунку приходить переводжена сума на противну сторону у другому на первісну, отже знова записові на Винен відповідає рівновартний запис на Має і навпаки. Ця подвійність записів у кожному випадку є наслідком подвійного рахунку в книговодстві з цієї причини названого подвійним, де зміни у стані загального майна (збільшення і зменшення поодиноких маєткових частин) і zarazом також чистого майна (даний випадок або спричиняє зиск або страту або не має впливу на стан чистого майна, як випадки заміні).

В книговодстві поодинокім, де не було окремого розрахунку чистого майна, бували односторонні записи, як витрати в готівці, тільки розхід у касі.

Подвійність записів уможливає їхню контролю пробним білянсом, який вписується до першого з чотирох відділів окремого формуляра на замкнення рахунків. Є там виписані на ліво (гл. зразок стор.) числа і назви рахунків кождий має свій окремий рядок. Два перші стовпці грошеві злучені в рахунок зі стратами Винен і Має; на першу записується загальну суму кождого рахунку зі сторони лівсі, на другу, суму з його правої

гого, третього і т.д. рахунку по черзі, аж змістимо там суми в усіх рахунків. Тоді додаємо по обох сторонах, мусять бути рівні, якщо ні то в дописах є десь помилка, приходиться її вишукувати. Якщо суми рівні маємо надію, що записі всі в порядку, певности така контрола не дає, бо можна зробити рівну хибу по обох сторонах а тоді хоч і з хибами суми вже такі будуть рівні.

Цей перший рахунок для цілорічних сум має назву "Оборот", бо справді на ньому поміщені цілорічні обороти поодиноких рахунків головної каси.

По вирівнанню обох сторін Оборотів вичисляється в кожного рахунку різницю сторін і вставляється її на більшу сторону другого подвійного стовпця. Суми всіх різниць зі всіх рахунків знова мусять бути по обох сторонах собі рівні. Цей другий подвійний стовпець має назву "Сальда" (Переваги, Обороти і сальда разом творять пробний біланс.

До третього подвійного стовпця записуємо вартість поодиноких маєткових частин стверджені інвентурою, активні вартости на ліво, пасивні на право, чисте майно також на право. Назва "інвентар", лівий стовпець "актива, правий "пасива". І тут додається обі сторони, мусять бути рівні, бо кінцеве чисте майно це якраз різниця між активами а пасивами, його вставленням суми вирівнюються, за те поодинокі інвентурні не є всі рівні чисельним останком у "сальдах". У маєткових рахунків вони рівні, бо на тих рахунках немає ні зиску ні страт (манко вирівнюється ще перед остаточним замкненням),

Але не так і мішаних; куплено товарів 100 кг. по 8 К = 800 К, продано 50 кг. по 12 = 600 К, сальдо 200 К, але запас (400-50) 50 кг. по власній ціні 8 К дає інвентурну вартість 400 К, різниця, $400 - 200 = 200$ К зиску. Взагалі зиски і страти вичисляємо на цій формулярі легко так, що порівнюємо інвентурну вартість з чисельним сальдом рахунку. Чисельне сальдо показує, при якій інвентурній вартости не було б ні зиску і страти. Коли ж інвентурна вартість більша, значить є зиск, коли менша від сальда, то є страта. У рах пасивних це було б навпаки, як що дійсний довг менший як чисельний є зиск, противно страта, але це рівний випадок, доби були висліди на пасивнім рахунку.

Різницю між інвентурною вартістю а чистим сальдом вставляємо до четвертого подвійного стовпця, якщо ця різниця є зиском (інвентурна вартість активу більша), на праву сторону, якщо стратою (" " менша), на ліву сторону. Сальда з вислідних рахунків

Замкнення рахунків за (грудень) р. 1913.

	Оборот:		Сальда:		Інвентур:		Експлі:	
	Баланс	Мас	Баланс	Мас	Активна	Пасивна	Строти	Бюджет
1. Рахунок капіталу (чистого зейна)		9610 83		9610 83		9695 15	84 32	
2. " каси	3632 99		1113 09		1113 09			
3. " банку	3827 88	2242 88	1585		1585			
4. " валют	878 34	602	276 34		276 15		19	
5. " рімес	2815 33	1247 86	1557 47		1567 47			
6. " цінних паперів	1832 75	741	1071 75		1104			12 26
7. " товарів	4263 14	2929 02	1334 12		1495 28			161 16
8. " крамлиці	1016 92	871 65	145 27		399 82			254 65
9. " довмгнів	2761 71	1095 36	1665 85		1665 85			
10. " сумнівних	135 24		135 24		67 62		67 62	
11. " рухомостий	1480		1400		1379		21	
12. " експліт	656 74	1245 74		589		339		
13. " ніритель	3241 62	3569 62		528		528		
14. " витрат	4 16	52 62		48 46		46 69		47 83
15. " зконтів і відсотків	102 16		462 16		150		302 16	
Банк 5 М	20428 28	24928 28	10436 29	10136 29	10818	89 10818	445 29	415 29

Відсотки 5 М, 9695 15-96=9690.15
 Ч.М. 9690 15 суми 10240.93
 Банк 79 32, переви 19690.15
 А 11.54 39, суми 10240 93 і 470.10
 спис з профіції 402 48 ч. 3.79 32,
 суми 402 48, ч.М. 9690 15 і суми
 10240 93.
 Р. 6 02.6 91-(1.97), суми 2247 82,
 9 16, сальда 4580 і 42 33, ч. 3.

прийдуть звичайно прямо до цього четвертого відділу, який має назву "Вислід", бо в інвентарі не відповідає їм жадна інвентурна вартість, не є це рахунки маєткові, нема на них майна. Виїмково в нас на рах. витрат переплата К 160'— як перехідний актив, який зменшує сьогорічну страту. На рах. відсотків сальдо буває і по правій стороні, інвентурна вартість (дісконти) по обох. При порівнюванні чисельного сальда з інвентарем рівнозначні сторони віднімаємо як вище, різнозначні додаємо, а суму даємо в Висліді на ту сторону, на який було сальдо. В кінці вичисляємо чистий зиск (страту) порівнянням обох сторінок "Вислід", а цей зиск побільшене початкове майно (в сальдах) мусить рівнатися кінцевому по інвентарі, тоді всі вичислення на цім огляді замкнення рахунків добре зроблені.

Дальше приступаємо до самого замкнення в головній книзі. Перевід активів; тут вичисляємо поодинокі актива по інвентарі (3 відділ огляду) в змісті, суми в оборотовім (контрольнім) стовпці, і вставляємо активні останки майна на праву сторону кожного активного рахунку, разом на ліву сторону рах. білянсу.

Рахунків ще не додаємо, тільки переводимо кінцеві пасива по інвентарю на рах. білянсу; останки довжного майна прийдуть на ліву сторону пасивних рахунків а на праву сторону рах. білянсу. Рах. білянсу вирівнюємо переводом кінцевого чистого майна на рах. капіталу. Тепер додаємо всі рахунки за виїмком рах. капіталу і підчеркуємо два рази остаточні суми вирівнаних рахунків; будуть це тільки рахунки (чисто) маєткові. Котрі рахунки ще не вирівнані на тих є зиски або страти, які треба перевести на рах. страт і зисків. Вичислені в 4 відділі огляду замкнення вислиди вставляємо зиски на ліву сторону вислідних або мішаних рахунків, а на праву сторону рах. страт і зисків, страти на праву сторону поодиноких рахунків, а на ліву рах. страт і зисків, який замикаємо переводом чистого зиску (Винен) на рах. капіталу (Має). Якщо є чистий зиск, переводимо наперед зиски, потім страти і ч. З. Якщо ч. страта, на перед страти, потім зиски і чисту страту. Всі рахунки досі ще не вирівнані додаємо, рівні остаточні суми підчеркаємо два рази, всі рахунки вирівнані, замкнення рахунків скінчене.

Перевід на новий рік діється способом, поясненим при В І. Вислідів не переводиться, бо чистий зиск є даний збільшенням чистого майна, кінцеве чисте майно було більше від початкового, бо в ньому міститься вже також зиск. Це збільшене чисте майно ми переводимо при переводі початкових актив і пасивів переводити вислиди неспотрібно і неперішче

Останній примір ґрунтується на тих самих числах, що попередні, але ті були тільки шкільними зразками для ліпшого зрозуміння подвійного книговодства. Цей останній також, але він вже приблизно в такій формі, якої справді вживають. Бачимо тут, о скільки доскональнійший спосіб подвійного книговодства від поодинокого: Зосереджений перегляд загального майна, окремий розрахунок чистого майна з подрібним виказом поодиноких страт і зисків, систематичність і органічний зв'язок цих запасів між собою, через це можливість точної контролю, в американській формі також сполучення щоденника і головної книги в одну книгу.

Некорисною сторінкою американського способу є величезні розміри цієї книги, якщо в підприємстві є багато різних маєткових частин. Різно стараються тому зарадити, на. пр. дають по два рахунки на один, записи, які відносяться до першого писані чорно, до другого червоно, як у нашім примірі. Інший спосіб ґрунтується на злучуванні кількох рахунків в один, на пр. рах. рухомостей з рах. валют і цінних паперів, де є мало зисків, під назвою інші рах. мішані. Тоді треба зазначити коло запису, до якого рахунку він відноситься.

ГРУДЕНЬ 1913.

	Оборот	Каса.		Банк		Інші мішані		Назва 1 чис. рахун.
		Винен	Має	Винен	Має	Винен	Має	
Первід.....								
2. Куплено рухомості	160	-	160	-		160	-	3 Рухо
.....								
5. Куплено акції в З.В.Г.	1098	75				1098	75	2 Цін пап
	Д		Т			Д		

Але треба вести ще подрібну головну книгу звичайним (італійським не американським) способом для цих злучених рахунків.

1913	Груд.	1.	До рах.білянсу	Д, I	734	-	1913	Груд.	24	від рах.довжників	Д 2	741	-
"	"	5	" " банку	Д 1	1098	75	"	"	31	" " білянсу	Д 3, I	1104	-
"	"	31	" "страт і висків	Д 3	12	25							
					1845	-						1845	-
1914	Січ.	1	До рах.білянсу	Д4 I	1104	-							

Звичайне італійське подвійне книговодство має тільки такі рахунки в головній книзі, за те може їх мати безліч Щоденник відділений подає зміст випадку на папері, якого вживається в книговодстві поодинокім. Щоби знати, на які два рахунки запис має прийти, виписується наголовок запису. Цей має би звучати на пр. Рах. рухомостей Винен, рах. каси Має, але замість того пишеться

Рах. рухомостей Винен до рах. каси, або коротше

Рах. рухомостей до рах. каси. Колиж виходить таке, що треба на перед дати той рахунок, який узнаємо, тоді малобся писати рах. каси Має, рах. рухомостей Винен, місто того пишемо Рах. каси Має від рах. рухомостей, коротше Рах. каси від рах. рухомостей.

Дальше слідує зміст, побічний стовпець для складових сум, головний для вислідної суми такого випадку.

Часом випадок зложений, записати приходиться на більше як на двох рахунках, на пр. 3. XII. куплено сірники за готівку з 2% сконта. Рах. товарів Винен 260' -, рах. каси Має 254' 80, рах. сконта Має 5' 20. Запис порядкуємо так, щоби на перед (на чоло) прийшов той рахунок, на якому найбільше сума, звичайно сума одної зі сторін, тоді як суми другої сторони розділені на кількох рахунках. Тут найбільша сума рівна сумі в Обороти прийде на рах. товарів, отже ним зачнемо.

Рах. товарів до двох рахунків, дальше слідує зміст випадку за .....

до рах. каси	254' 80	
" " відсотків (сконта)	<u>520</u>	260' -

Або 5. XII. Мороз вирівнує довг К 548' 12 почасти в валютах, К 534' 90, почасти в готівці, К 13' 22. Узнати треба рах. довжників за цілу суму, два рахунки побтяжити за частинні. Біля назви "рах. довжників" треба дописати назвиско того, що платить, бо треба цей запис затягнути також

до книги боргів.

Рах. довжників (Г.Мороз, Ємниця) від двох рахунків

за.....

від рах. валют	534 ⁹⁰
" " готівки	<u>13²²</u> 548 ¹²

ГРУДЕНЬ.

Г.К.2, Б 1.	21	<u>Рах. банку</u>			
Г К 8, Р		до рах рімес			1
		за вибрану рімесу ч.1			1247 88
		ва 20.XII.			
Г.К3, Б3	23	<u>РАХ ДОВЖНИКІВ. (Г.Мороз, Ємниця).</u>			
Г.К(, Т1 3		до рах товарів			
		за. вислані йому товарі гл.КВФ			236 68
		на 2 міс.борг.			
Г.К3, Б4	24	<u>РАХ.ДОВЖНИКІВ. (І.Матвіїв, Лисець)</u>			
		до двох рахунків			
		за продані йому товарі гл.КВФ			
		1 2 акції Галіція по 370,			
		витрати 1 К			
Г.К(, Т4		до рах.товарів	303	60	
Г.К9, П		" " ціп паперів	741	-	
		I.Т.Д.			

Звичайно дається на перед той рахунок, який обтяжується. Виїмково той, що узнається, а саме тоді, коли зложений запис, де кілька рахунків треба обтяжити, а один узнати за цілу суму! На пр. довжник платить довг 500 К у валютах, відтягаючи собі за негайне плачення 2% сконта. Узнати треба рах. довжників за цілу суму 500 К, обтяжити рах. валют за 490 К, рах.сконта за 10 К.

		<u>РАХ ДОВЖНИКІВ (X.V., ---)</u>		
		від двох рахунків		
		за вирівнання довгу з 17.м.м.		
		від рах. валют	490	-
		" " сконта	10	-
або рідше		<u>2 РАХУНКИ</u>		500
		до рах. довжників (X.V., -----)		
		1 за.....		
		<u>РАХ ВАЛЮТ</u>	490	-
		Рах.сконта	10	-
				500

Де випадок касовий, там не треба таким способом складати записи бо вони приходять до книги касової, згідно касового щоденника. Всі записи переносяться до головної книги, тому всі однакові що до форми. Протирахунок не треба наводити, бо ним є все рах касовий, який обтяжується за всі приходи, за які рівночасно узнається інші рахунки. Відповідні записи виглядатимуть так. У фоліовій (обов'язково фоліовій!) касовій книзі.

8/XII. продано товари за 380 К. 9/XII. валюти 20 по 4'95. 400 фр. по 97'5, 10.XII куплено цінні папери, 2 акції Галіція по 390 К.

ВИНЕН (=Прихід)

ЛИПЕНЬ

8.	ДО РАХ. ТОВАРІВ. за продаж гл. КВФ					380	-
9.	" валют " " 20 #	4'95	99	-			
	" " 400 фр.	97'50	390	-		489	-
1913					(розхід=)	МАС	
10.	ВІД РАХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ						
	2 акції Галіція	390'-				780	-

Не є нашим завданням займатися італійським способом ведення подвійного книговодства. Згадано про нього тільки загально і то головне то-ту, що і в американськiм стрічаємо це спосiб записiв, яким ведеться італійський щоденник. Місяця в американському щоденнику мало, тому деякі записують подрiбно цiлий випадок у підготовчій книзі, не зазначаючи на які рахунки розложити запис. За те в амер. щоденнику змісту не подають тільки наголовок щоденникової форми, значить зазначають на яку сторону котрого рахунку розвести запис.

Зміст у нашiм примiрі виглядатиме трохи инакше, коли складемо його в щоденниковiй формi, тому подаємо тут зараз зразок. Передумою є подрiбний запис у звичайнiй формi в якiйсь підготовчій книзі. Зміниться тільки зміст суми на рахунках остануть на давньому місці.

ГРУДЕНЬ 1913.

	Оборот	Рах. каси.		Рах.
		Винен	Має	Вин.
<u>1. 9 РАХУНКІВ ДО РАХ. ВІЛ'ЯНСУ.</u>				I
За перевід початкових актів				
1. Рах. каси	2335 62	2335 62		
2 " банку	2574 -			T.
.....				
9. " дисконтів	2 19			
	10760 87			
<u>РАХ. ВІЛ'ЯНСУ ДО 4 РАХУНКІВ.</u>				D.
За перевід пасивів і чистого майна				
До 1 рах. акцептів	656 74			
2 " вірителів	485 42			
3 " дисконту	7 88			
4 " капіталу	9610 83			
	10760 87			
1. Рах. витрат до рах. каси	240 -			
" крамниці" товарів	212 18			
2. " рухомостей до рах. каси	160 -			
I. T. D.				

Можливі також комбінації обох способів.

Роблено ще немало інших спроб у тім напрямку, щоби задержати вигоди американського книговодства а натомісць усунути його не вигідні сторінки. Але подрібний виклад різних способів та уліпшень у книговодстві не є в програмі наших лекцій. Нам вистарчає пізнання основних метод і способів, з окрема щоби ввестися до понять і будови подвійного книговодства що ми переходили на найприступнішій його формі, себто американській. Цілю цих лекцій є дати основу і теоретичний виклад для окремих, безпосередно потрібних кооператорові родів книговодства, а саме книговодства кооперативного.

Виходячи поза межі найновіших понять подвійного книговодства до більше означених завдань, можна легко розійтися ві шляхом по якому по-

ступатиме книговодство кооперативне, також подвійне, також навіть американського способу. Тому слід уважати завдання цих теоретичних лекцій за виповнене і закінчене.

_____оооо_____

Роман Димінський.

